الٰہی تا بود خورشید و ماہی چراغ چشتیاں را روشنائی

الحمد للہ والمنۃ کہ درین آوان سعادت توامان

کتاب مستطاب در فن طریقت نایاب

مسمّی بہ

ملفوظات شریفی

۱۳۳۵ھ

مولفہ عارف کامل درویش واصل حضرت مولٰنا محمد عاقل رحمۃ اللہ علیہ

خلیفہ حضرت قطب ربانی غوث صمدانی حضرت مولٰنا شاہ

محمد شریف نیا ولی چشتی صابری قدس سرہٗ

حسب ارشاد فیض بنیاد خانصاحب مولوی

عبدالغنی صاحب وکیل و رئیس کرنال

۱۹۱۷ء

بلالی سٹیم پریس ساڈھورہ ضلع انبالہ میں باہتمام کرم بخش پرنٹر چھپا

فہرست مضامین ملفوظات شریفی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

الحمد للہ رب العالمین والصلوٰۃ والسلام علیٰ سید الانبیاء والمرسلین وعلیٰ آلہ وصحبہ اجمعین وعلیٰ من تابعھم من الابرار والاولیاء الکاملین والعارفین الواصلین

امّا بعدُ عاجز گنہگار خاکسار عصیان شعار راجی رحمۃ ربہ القوی عاصی مُشتاق احمد انبٹھوی چشتی صابری عرض کرتا ہے کہ سلسلہ عالیہ چشتیہ صابریہ میں حضرت قطب الکاملین شیخ العارفین امام زمان غوث دوران عالم ربانی بندگی حضرت شاہ محمد شریف چشتی صابری نیاولی رحمۃ اللہ علیہ فخر اولیا رکبار سردار عشاق شطار گذرے ہیں - آپکا سلسلہ عالیہ عشقیہ سلسلہ شریفیہ کے نام سے مشہور نزدیک ودور ہے - بڑے بڑے اکابر صاحب کمال جامع جلال وجمال آپکے نام لیوا اب تک ہوتے رہے ہیں چنانچہ متاخرین صوفیہ چشتیہ میں عارف باللہ قطب وقت غوث بلا اشتباہ حضرت حاجی ولی محمد صاحب پانی پتی رحمۃ اللہ علیہ سلسلہ شریفیہ ہی کے نام لیوا تھے - غرض ایسے امام الصوفیہ پیشوا ر چشتیہ کے ملفوظات موسوم بہ "ملفوظات شریفی" مؤلفہ حضرت مولانا محمد عاقل خلیفہ حضرت بندگی شریف جی جو طالبان راہ خدا اور عاشقان بارگاہ الٰہ کے واسطے نہایت مفید اور دستور العمل ہیں - اوراد - اشغال - مراقبات واعمال لیل ونہار اور نیز خوارق عادات پیران نامدار اس میں موجود ہیں - باوجود تلاش بسیار اور تجسس بیشمار کے ان جواہر نایاب کا پتہ نہیں ملتا تھا - اتفاق حسنہ سے اس عاجز کا تعلق ریاست کنجپورے ہوگیا عالیجناب آنریبل نواب محمد ابراہیم علیخان صاحب دام اللہ عزہٗ رئیس کنجپورہ نے عاجز کو بلایا - قیام ہوجانے پر عاجز نے نواب صاحب کے کتب خانہ کو دیکھنا شروع کیا دیکھتے دیکھتے یہی ملفوظات حضور بندگی قطب ربانی شریف جی رحمۃ اللہ علیہ کے اس

کتب خانہ نواب صاحب سے مل گئے نہایت دل خوش ہوا۔

اب عاجز کا شوق دوبالا ہوگیا اور یہی خیال مستحکم ہوتا گیا کہ کسی طرح یہ گوہر بے بہا طالبانِ خدا تک پہنچے یعنی چھپ کر شائع ہوجائے۔ موقعہ پاکر عاجز نے مکرمی خانصاحب محب اہل اللہ خادم مزارات اولیاء اللہ اعنی جناب مولوی عبد الغنی صاحب وکیل کرنال سے اس کا ذکر کیا۔ جناب ممدوح نے سنتے ہی اپنی عالی حوصلگی اور بلند ہمتی سے اس اہم کام کو اپنے ذمہ لیا فجزاہ اللہ تعالی خیر الجزاء۔

اگر اس موقعہ پر جناب مولوی صاحب موصوف کے شمۂ اخلاق کریمانہ اور ہمت مردانہ کا ذکر کروں تو بے محل نہ ہوگا۔ ابھی دو سال گذرے ہونگے کہ آپ نے حضرت بندگی شاہ شریف جی رحمۃ اللہ علیہ کے روضہ شریفہ کو کئی ہزار روپیہ خرچ کر کے از سر نو تعمیر کرادیا۔ اور ہر سال سالانہ عرس شریف پر کئی سو روپیہ خرچ کرتے ہیں۔ تمام مہمانان و زائرین خانقاہ کو کھانا کھلاتے ہیں۔

اور نیاول شریف سے زیادہ خاص کرنال میں مزار پر انوار حضرت سلطان العارفین قطب ابدال شاہ شرف الدین بو علی قلندر رحمۃ اللہ علیہ کے خبرگیران ہتے ہیں۔ ہر سال سالانہ فاتحہ اور عرس پر ہزارہا مہمانوں کو لنگر تقسیم کرتے ہیں۔

اللہ کریم ان حضرات اولیاء کبار کی برکت سے مولوی صاحب موصوف کی عمر اور صحت اور عزت اور دین میں برکت دے۔ اور ان کو فرزند ارجمند عطا فرمائے۔

نیز اتباع ظاہری باطنی شرع شریف پر کہ جس کی اشاعت کیواسطے یہ نائبان رسول اکرم صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم دنیا میں بھیجے گئے مضبوط و مستحکم فرمائے۔ آمین

کتبہ العبد العاصی

عاجز مشتاق احمد حنفی چشتی صابری انبہٹوی مقیم ریاست کنجپورہ

۲۲ محرم الحرام ۱۳۳۲ھ

الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

الحمد للہ والمنۃ کہ دریں زماں سعادت اقتراں

کتاب لاجواب مشتمل بر علوم طریقت و مسائل حقیقت

مسمی بہ

ملفوظات شریفی

از تالیف

شیخ کامل و عارف واصل حضرت مولانا

محمد عاقل رحمۃ اللہ علیہ

حسب فرمائش خانصاحب مولوی محمد عبد الغنی صاحب وکیل و رئیس کرنال

در مطبع بلالی واقع ساڈھورہ طبع گردید

الحمد لله الذی شانه القوی و سلطانه علی ثبوت الذات و الصفات و
الافعال الظاهر الجلی و احسانه علی السالکین بتجلیات الجلال و الجمال
و بمشاهدة المتردی ثم الصلوٰة علی حبیبه و نبیه و رسوله محمد ﷺ و آله
و اصحابه و اتباعه الاکرمین **اما بعد** حمد و صلوٰة فیقول العبد الضعیف
الفقیر الحقیر محمد عاقل حنفی الچشتی این جواهرات و زواهرات الهامات ربانی
و این گوهر فضائل علومات لدنیات سبحانی از زبان گوهر نثار و دربار جوهری
بیچون و صراف کن فیکون لولو لجه حقیقت و غرغر گلزار مشیخت و آن واقف
اسرار لی مع الله و آن مبین دقایق و اقعات ملکوتی و آن شرح حقایق و ارادت
جبروتی و آن واضح سواضع لطائف مشاهدات لاهوتی سلطان المشائخ شیخ الشیوخ
العالم قطب علامة الدهر بدر الطریقت برهان الحقیقت سراج الاولیاء تاج الاصفیا
برهان العاشقین حجة الواصلین حضرت **محمد شریف** الملک والدین نور الله مضجعه
بر و مضجعها آمین یا رب العلمین جمع کرده شد انچه که از عین کلمات لانهایات لفظ

مبارک و اغلب اوراد که معمول حضرت خواجگان چشت و از اوراد شیخ شهاب الدین
سهروردی داوراد قطب الموحدین بندگی شیخ رکن الدین گنگوهی[ف] و اغلب نماز نوافل
باین احقر رسید برائے غلام زاده غلام شرف الدین که از برکت حضرات خواجگان چشت
اهل بهشت موفق بتوفیق عبادات و ریاضات و مجاهدات و مشاهدات کرداند بمنه
و کمال کرمه درین مجموعه که مسمی بملفوظات شریفی داشته آمد بتوفیق الله تعالے
و رسوله و اغلب اوقات اشارات بشارات باین احقر فرمودی که در ملفوظات قطب الاقطاب
حضرت شیخ فرید الحق والدین مسعود اجودهنی دیده ام که حضرت شیخ نظام الدین بداونی
را بطریق نصائح فرمودے زہے دولت آن مرید که هر چه کلمات از زبان پیر خود بسمع
آرد و بهوش گوش آن مرید بداں کلام تعلق باشد آنرا بقید قلم آورده بنویسد و هر حرفے
که در قلم آرد ثواب طاعات و عبادات در نامه اعمال او مثبت نمایند و بعد از مردن
آن مرید را مقام با علا علیین باشد و بهذا این فقیر حقیر بے بضاعت الله سبحانه
و تعالیٰ از برکت ایشان بخشند و بحکم نَحْشُرُهُمْ یَوْمَ الْقِیٰمَةِ وَفْدًا در زمرهٔ ایشان حشر
گرداند بمنه و کمال کرمه سبحان الله حضرت شیخی و مولائی چه مملو بنعمت الٰهی لاتنناهی
بودند چنانچه در کتب سلف مشایخان کبار و عارفان نامدار علوم ریاضات و مجاهدات
در سیر سلوک اشواق و اذواق و کمال علم اولیاء مطالعه کردیم همچنان عین در ذات
شیخ الشیوخ العالم یافتیم و زہے کمالات و چہے سلطان حالات و اقعات هر کسی
را که مشکلات در فصوص و یا در عوارف المعارف و تفسیرات و از حدیثات و توحید
و کلام و مشاهده و مکاشفه و مراقبه و ذکر ذاکران عروج و نزول ذات الله و صفات الله و

ف حضرت بندگی شیخ رکن الدین رحمة الله علیه صاحبزاده و خلیفه حضرت قطب العالم شیخ عبد القدوس رحمة الله علیه

افعال اللہ وجزآں بودے فی الفور جواب فرمودے وساکت ماندے وبرسوخیت تمام قبول کرنے وقایل ایں قول آں سایل بودے کہ مارا مشکلے بود حل شد۔ حضرت شیخی ومولائی بظاہر علوم نخواندہ اند وتحصیل ایشاں جزوی درعلم فارسی بود وگاہی ایں فقیر ندیدہ بود چیزے از علوم ظاہری وباطنی برحضرت مشکل ماندے واکثر سالکان ومشائیخان آنعصر سایل بسوال علوم باطن شدے وجواب دادے معتقد ومرید می شدندے۔ بداں اے عزیز الحال وقت آخر الزمانست شیخ ومرید وصوفی وزاہد وعابد وسالک درسیر سلوک گشتن بسے مشکل می نماید چنانچہ دریں زمانہ از صاحب فقرا رعالم تو زع شدہ **نقل است** در ملفوظات قطب الاقطاب شیخ فرید الحق والدین مسعود اجودھنی قدس اللہ سرہ درزمانہ ماضیہ سالکان گوشہ نشینان را اگر مہمے دیا غرضے از دین ویا دنیا درپیش آمدے بہیچ وجہ من الوجوہ حاجات روا نشدے گلیم وصوف پوشیدہ طرق گنہگاران رسن در گلو ودرپائے انداختہ بدرگاہ حضرت عزّ وعلا ر مناجات بصد ہزاراں ہزار عجز ونیاز ات نمودے اللہ سبحانہ وتعالیٰ از فضل عمیم خویش بدرجہ اجابت فرمودے۔ **بیت**

از لطفِ تو ہیچ بندہ نومید نشد	مقبول تو جز مقبل جاوید نشد

وبریں نیز تائید است قطب الاقطاب بدر الطریقت سلطان المشائخ کبار واولیاء نامدار حضرت خواجہ مودود چشتی قدس اللہ روحہ میفرمایند اگر مریدے ویا فقیرے گلیم ویا لباس پیران عظام پوشیدہ برابواب اہل دنیا برائے طلب دنیا رود اولی واجز است کہ لباس از و نااہل جدا باید کرد ؎

آں پا بریدہ باد کہ جز در رہِ خدا	گامے زند بخانہ بیروں ہوا ر نفس

بداں اے عزیز مقولہ پیران عظام برین ست۔ واے برحال بیحال ما بیچارگان بچہ نوع خواہد شد وچہ شرمندگی وروسیاہی درعاقبت خواہد شد وجامہ مصلحان پوشیدم ومصلح نبودم وخرقہ پیران عظام دربرکردم کار ایشاں نکردم وسیاہی بسفیدی مبدل شد ہنوز شقاوت ازلی کہ درقضا رقضا ء الٰہی بود ظاہر وہویدا شد واحسرتا واندامتا پیدا گشت حالانکہ عارفان نامدار ما سلف دایم در مناجات بودے اَللّٰھُمَّ کما نسیتنی علی النّاس فانساھم علی معنی چنیں باشد۔ یا اللہ چنانکہ مرا بر دل خلایق فراموش گردانیدہ وایشاں را بر دل من فراموش گرداں تا کسے مارا از بندگان تو نشناسد و نہ من کسے را از بندگان تو شناسم **نقلست** کہ سلطان مشائیخان شیخ حسن نوری کہ از دھن ایشاں نورے بیروں آمدے بنا براں نوری گویند علی الدوام در مناجات بودے اَللّٰھُمَّ استرنی فی عبادک وبلادک معنی چنیں باشد یا اللہ مرا درمیان خلائق وشہر خود ہائے مخفی دار تا مرا کسے از بندگان تو نداند و نہ من کسے را واے برحال ما مدبران کہ ہمیشہ ہمین طلب است۔ بداں ایعزیز قطب الاقطاب بندگی شیخ عبدالستار[1] سہارنپوری در ملفوظات خود می نویسند کہ حب دنیا ردنی برہمہ مسلمین حرام است وچہ بر مشائیخان وچہ بر عالمان وچہ بر اہل صعرفتان وچہ بر اہل درعان وغیر ذلک عن النبی صلی اللہ علیہ وسلم حُبُّ الدنیا راس کل خطیئة وبلیة وفتنة وروایت کرد حضرت خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ از حضرت امیر المومنین علی ابن طالب رضی اللہ عنہ وکرم اللہ وجہہ چوں مردے اختلاط کند با مردمان بدوں حوائج ومہام وطلب رحمت

[1] حضرت شیخ عبدالستار سہارنپوری رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ حضرت قطب العالم شیخ عبدالقدوس رحمۃ اللہ علیہ ۔۔

دنیا و دنی را پس دعوی طلب مولا کند بدانکه او زندیق و مردود و دزد دین است.

نقلست حضرت خواجه حاجی شریف زندنی چهل سال از خلایق عزلت و گوشه
گرفت در غار یار غار حضرت یار شدند و نفس را در خرابه در جائے خرابه اعتکاف
ساخت و قوت لایموت از سبزی کاه و خس و خاشاک دران خلوات نمودے اگر
احیاناً کسے بزیارات آن شمس الذریات آمدے مریدے استقبال او کردے و گفتے
اگر عزم بالجزم نیت خلوص حصول دولت پابوس زیارت آمدے فبها و الا هرگز
ذکر دنیا و دنی بحضور حضرت نکنی و از ثواب محروم و مجرم مانی و مباد ادر قهر الٰهی
مغضوب شوی اما این فقیر حقیر عارف کامل را یافته و خدمات بدرگاه عالی
ساخته پروائے مجلس کسے درویش و سوداے موانست غیرے ندارد ع

هوائے دیگرے در ما نگنجد	درین سر پیش ازین سودا نگنجد

الحمد لله علی ذلك الله ولی التوفیق و علیه التکلان ○

باب اول در فضیلت وضو

قوله تعالیٰ یا ایها الذین آمنوا
اذا قمتم الی الصلوٰة فاغسلوا وجوهکم و ایدیکم الی المرافق و امسحوا
برؤسکم و ارجلکم الی الکعبین. افتتاح کردم نسخه ملفوظات شریفی را باین
آیت تیمناً و تبرکاً و نیز در جائے دیگر در کلام مجید و فرقان حمید الله سبحانه و تعالیٰ
در وصف اصحاب رضوان الله تعالیٰ علیهم اجمعین فرموده فیه رجال یحبون ان
یتطهروا والله یحب المتطهرین مفسران بتفسیر آیه یحبون ان یتطهروا فرموده
است که پاک شود از احداث و الجنابات و النجاسات بآب پاک روزے سخنے بپاکی
استنجا در مجالس شریف و محل منیف حضرت شیخی و مولائی افتاد از زبان دُربیان فرمود

شیخی و مولائی ذخیرتی عند الله حضرت شیخ المشائخ والاولیا شیخ محمد شریف دامت برکاته
اشارت بجانب صوفیان کردند استنجا کنید بآب پاک و نوم مکنید بشب در حالت جنب
و روایت کرده است از رسول الله صلی الله علیه وسلم مر اهل قبا را فرمود رسول الله صلی الله
علیه وسلم وقتیکه نازل شد این آیة یحبون ان یتطهروا و بدرستی و راستی الله تبارک
و تعالیٰ قد اثنی علیکم بالطهور یاران التماس کردند یا رسول الله چیست حضرت
محمد مصطفےٰ صلی الله علیه وسلم فرمود انا نستنجی بالماء یعنی پاک کنم استنجا بآب. و روایت
کرده است از عبدالله بن عباسؓ گفت که روزے مرور کرد رسول الله صلی الله علیه وسلم
بر قبورهاے رسول علیه الصلوٰة والسلام گذشت نمود بر بالین قبورها را فرمود که اینها معذب
اند نه بعذاب گناه کبائر اما اینها پاک نمیکردند استنجا را بآب یعنی پس باید که مومن
و سالکے را وقتیکه پاک شوند از استنجا بآب و نیت صلوٰة کنند و اراده وضو سازند
ابتدا کنند بمسواک نزدیک هر مکتوبه و روایت عائشه رضی الله تعالیٰ عنها ان رسول
الله صلی الله علیه وسلم قال فی السواك مطهر للفم و مرضات للرب سنت است
مسواک نزدیک هر نماز و هر وضو و مکروه است مر صایم را بعد زوال بماه مبارک رمضان
و فرائض وضو غسل الوجه از حد رستنگاه جبهه تا منتہے ذقن و از اذن تا اذن
عرضاً پس باید که ایصال کند ماء را از شعر راس و هر دو دست و هر دو پا از مرفقین
و کعبین و مسح الراس و اللحیة اگر حجوم باشد و سنن الوضو را التسمیة در اول طهارت
و غسل الیدین از حد کوعین یعنی از کرانه استخوان دست و المضمضة و الاستنشاق
و مبالغة در مضمضه بغرغره و خلال لحیه و اصابع و سه مرتبه غسل هر اعضاے و مسح کل
راس و انگشتها در اذنین کردن و الابتداء بالمیامن و مسح العنق و کلام نکنند.

دراثناء وضو بآب لطمہ نزند مردجہ خود وتجدید الوضو واللہ ولی التوفیق ۔

باب دوم در فضیلت بیدار شدن از خواب و ادعیہ ہائے

نقل است روزے بمجلس شریف و محل منیف حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عند اللہ سخنی از غفلت خواب بہ بیداری افتاد و دراں مجالس شریف از مریدان چنانچہ صوفی سلطان محمد و صوفی سیف اللہ و محمد باقر ماہڑہ مال و صوفی محمد ساقی و شیخ پیر محمد تھانیسری و محمد باقر و صوفی عبد اللہ و ایں فقیر و یاران دیگر حاضر بودند از زبان دربار بیان فرمود چوں سالک مسالک فضائے عالم حقایق کہ از صفات بشریہ کثیفہ صلصالیہ عنصریہ خود از خواب بیدار شود بکمال علو ہمت خود را بریاضات و مجاہدات شاقہ مقید گرداند آنچہ کہ از اوراد حضرات خواجگان چشت کہ معمول پیران عظام ماست در عمل آرد اوّل از بعث یاد آرد یعنی و از قیامت حق است لاشبہۃ فیہ و بصدق دل خود را متوجہ بحضرت حق سبحانہ و تعالیٰ گرداند و از پہلوئے راست سہ مرتبہ اللہ اللہ اللہ گویاں برخیزد و بعد ازاں ایں دعا بخواند الحمد للہ الذی احیانی بعد ما اماتنی والیہ النشور الحمد للہ الذی عافانی فی جسدی ورد الی روحی لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد وھو علی کل شئی قدیر الحمد للہ وسبحان اللہ واللہ اکبر ولا حول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم و چوں خواہد وضو کند اوّل مستقبل قبلہ بر جائے پاک بنشیند و سر برہنہ کند و ابتدا بمسواک کند ان رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم قال الصلوٰۃ بسواک خیر من سبعین صلوٰۃ بغیر سواک ہمدریں معنی صوفی سلطان محمد عرضداشت کرد کہ حضرت معنی ایں حدیث نبوی ارشاد فرمایند تا ماحضر مجلسیان استفادہ گیرند ۔ بمجرد قول صوفی سلطان

حضرت شیخی را حالتے پیدا شد و دراں عین حالت از زبان دربار فرمود یک نماز توبیتو بہتر است از ہفتاد نماز تو کہ دراں حضوری قلب نباشد و صفات ذمایم بشریہ عنصریہ تو فانی نکرد و باں نماز بہتر است از ہفتاد نماز تو یعنی یک نماز تو باین مرتبہ کہ حضوری قلب باشد الصلوٰۃ لا یتم الا بالحضور القلب ۔ و بریں حدیث نبوی شاہد حال است یعنی غرض کہ تو درمیان نباشی بہتر است از ہفتاد نماز تو کہ اضافت و اثنینیۃ تو درمیان باشد و تا کہ صفات بشری تو باتست ہفتاد ہزار بلکہ ہزاراں ہزار حجاب درمیانست و چوں کہ بے تو باشی و از صفات بشری عنصری خود فانی شوی کہ بحجاب محجوب کردی یعنی تا کہ اضافت و اثنینیۃ تو در ہر مرتبہ از مراتب الٰہی چہ در عالم ناسوت و چہ در عالم ملکوت و چہ در عالم جبروت و چہ در عالم لاہوت یعنی آں حجابہا کہ عبارت از تعینات نورانی و ظلمانی یعنی عینی و اعیانی است ہر چند کہ وحدت حقیقی در کثرت اعتبار جلوہ گر است اما سدّ راہ مقاصد و مطالب سالک اند تا کہ پرتو ذات مطلق روحِ علوی سالک را آئینہ خود ہا نکند و حسن بیکیفی خود در و اظہار نماید و پردہ ہائے غیر نمائی کہ در عالم جبروت و ملکوت بتقید جلوہ گر بود و از دیدہ بطون سالک مرتفع نگردد و ازیں مراتب ترقی نکند و از علوم سالک دریں مراتب آگہی ہیچ نماند چوں سالک ازیں مرتبہ ترقی کند شائبہ از ہستی و اثرے تقییدات ہستی نماند تا تمامی موصوف بصفت بیچونی و بیچگونگی گردد و بجز خدائے در دیدہ شہود نماند و ہمدریں محل فرمود ایں حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم بریں تائید است واللہ فی قبلۃ المصلی فلذلک ھو شہید ۔ وقتیکہ مصلی چشمہائے خود را بنور حق بکحول سازد و بحدت بطون در عین صلوٰۃ تجلیات ذات اللہ را مشاہدہ نماید چوں سرِّ انبیا صلی اللہ علیہ وسلم

بلسان فصیح و بلیغ خود کہ فرمودہ است وہو شہید پس مراد از شہید مشاہدہ حق است
یعنی پس از برائے بودن حق در قبلۂ مصلّی بحضوری نماند حالانکہ در مراقبہ مشاہدہ
میکند بوجہ احسن الکریم چوں قلب صوفی بعد ریاضات و مجاہدات بانجلاء مرآۃ
قلب کامل شد استعداد او بحکم فیض اقدس محکم گشت مکاشفہ صوفی پس ازیں اوقات
مشاہدہ میکند حق را در جمیع جہات کما قال اللہ تعالیٰ فاینما تولوا فثم وجہ اللہ
یعنی اللہ سبحانہ وتعالیٰ ازیں آیت اشارت بسوئے توحید خود ساختہ ای فثم
ظہور ذاتہ تعالیٰ از جہتہ مقرون شدن تعین اسمے از اسماء اللہ سبحانہ وتعالیٰ
ازیں آیت اشارت بسوئے توحید خود ساختہ ای فثم ظہور ذاتہ تعالیٰ از جہت
مقرون شدن تعین اسمے از اسماء اللہ سبحانہ وتعالیٰ چوں ہر سالکے کہ متوجہ شود
من ای سکان شار پس توجہ آں سالک مستند باشد بسوی ظہور ذات مطلق نہ بسوئے غیر

غیرتش غیر در جہاں نگذاشت	لاجرم عین جملہ اشیا شد

ہو نست قبلہ او پس دلالت میکند ایں آیت بر وحدت ذاتہ تعالیٰ در جمیع مظاہر
چنانچہ مولوی جامی میفرماید

جمجو کون را بقانون سبق	کردیم تفحص ورقاً بعد ورق
حقا کہ ندیدیم نخواندیم درو	جز ذات حق و شیون ذاتیہ حق

و چوں سالک خود را بایں مراتب رسانید تا کار سالک بجائے رسد باز از زبان گوہر
نثار فرمود باحضوری دل وضو سازد و ابتدا کند بہ بسم اللہ الرحمٰن الرحیم رب
اعوذ بک من ہمزات الشیطان و اعوذ بک رب ان یحضرون و بخواند وقت
غسل ہر دو دست اللّٰھم انی اسالک الیمن و البرکت و اعوذ بک من الشوم

و الھلکۃ ۔ وقت مضمضہ کردن بخواند اللّٰھم صل علی محمد و علی ال محمد و اعنی
علی تلاوۃ کتابک و کثرت الذکر لک و بخواند وقت آب در بینی کردن اللّٰھم
صل علی محمد و ارحنی رائحۃ الجنۃ و انت عنی راض و بخواند وقت بینی پاک
کردن اللّٰھم صل علی محمد و اعوذبک من روائح النار و سوء الدار و بخواند
وقت غسل وجہ اللّٰھم صل علی محمد و ابیض وجھی یوم تبیض وجوہ اولیائک
ولا تسود وجھی یوم تسود وجوہ اعدائک و بخواند وقت غسل دست راست اللّٰھم
صل علی محمد و اتینی کتابی بیمینی و حاسبنی حسابا یسیرا و بخواند وقت
غسل دست چپ اللّٰھم صل علی محمد و انی اعوذبک من ان تعطنی کتابی
بشمالی او من وراء ظہری و بخواند وقت مسح راس اللّٰھم صل علی محمد و غشنی برحمتک
و انزل علی من برکاتک و اظلنی تحت ظل عرشک یوم لا ظل الا ظل عرشک
و بخواند وقت مسح اذنین اللّٰھم صل علی محمد و اجعلنی ممن یستمعون
القول فیتبعون احسنہ اللّٰھم اسمعنی نداء منادی الجنۃ مع الابرار
و بخواند وقت مسح عنق اللّٰھم صل علی محمد و فک رقبتی من النار و اعوذبک
من السلاسل و الاغلال و بخواند وقت غسل پائے راست اللّٰھم صل علی محمد
و ثبت قدمی علی الصراط مع اقدام المؤمنین و بخواند وقت غسل پائے چپ
اللّٰھم صل علی محمد و اعوذبک من ان تزل قدمی علی صراط یوم تزل اقدام
المنافقین چوں فارغ شود مصلی رفع راس بسوئے آسمان کند و بخواند اشہد ان
لا الہ الا اللہ وحدہ لا شریک لہ و اشہد ان محمدا عبدہ و رسولہ
سبحانک اللّٰھم و بحمدک لا الہ الا انت عملت سوء و ظلمت نفسی استغفرک

واتوب الیک فاغفرلی وتب علی انک انت التواب الرحیم الحمد للہ الذی

جعل الماء طہورا والاسلام نورا اللھم طہرتنا بالماء فطہرنا من الذنوب ۰

پس درویش شانہ بدیں ترتیب اوّل در ابرو شانہ کند و بخواند اللھم زینی

بزینۃ اہل التقوی واسالک تعجیل عافیتک وصبرا علی بلیتک وخروجا من

الدنیا الی رحمتک پس در سبلت کند شانہ را و بخواند اللھم عافنا من کل

بلاء الدنیا وعذاب الاخرۃ پس درویش از جانب راستا بالاے ریش آغاز کند و بخواند

سبحان اللہ العلی العظیم لاحول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم و یکبار سورہ والضحی

بخواند و جانب چپا سورہ اذا زلزلت الارض بخواند پس از چپا فرود ریش شانہ کند تا

راستا سورہ انا انزلنا و سورہ والتین بخواند پس باز از راستا تا چپا آید و بخواند

اللھم فرج عنا الھموم والغموم ووسوسۃ الشیطان سبحان من زین

الرجال باللحی والنساء بالذوائب باز از چپا بالا تا میان ریش ختم کند و سورہ

الم نشرح بخواند و بعد ازاں دوگانہ تحیۃ الوضوء بر مصلا رود و بخواند بسم اللہ و

باللہ ومن اللہ والی اللہ وعلی اللہ فلیتوکل المومنون دو رکعت تحیۃ الوضوء

ادا نماید و بخواند در رکعت اوّل بعد فاتحہ ایں آیۃ ولو انھم اذ ظلموا انفسھم

جاؤک فاستغفروا اللہ واستغفر لھم الرسول لوجدوا اللہ توابا رحیما ۰ و سورہ

اخلاص سہ بار بخواند و در رکعت دوم بعد از فاتحہ من یعمل سوءا او یظلم نفسہ

ثم یستغفر اللہ یجد اللہ غفورا رحیما و اخلاص سہ بار بخواند و بعد از سلام یا لطیف

صد مرتبہ بخواند و درود بخواند پس در سجدہ رود و بخواند اللھم اغفر لنا ولوالدینا

ولاستاذینا ولمشائخنا ولاصحاب حقوقنا ولجمیع المومنین والمومنات

والمسلمین والمسلمات الاحیاء منھم والاموات برحمتک یا ارحم الراحمین و آلہ علیہ السلام

باب سیوم در فضیلت دعا صبح و نماز فجر

نقلست روزے بہ مجلس شریف و محل منیف حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عند اللہ

سنخے بطالع شدن صبح صادق افتاد و دراں مجلس شریف از مریدان چنانچہ صوفی

سلطان محمد شاہ آبادی و صوفی سیف اللہ و محمد باقر ماہرو وال و حافظ علی اکبر و[عہ]

شیخ پیر محمد تھانیسری و سید غلام محی الدین ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت و محمد باقر و محمد عابد

کرنالی و محمد عابد تھانیسری و سید السادات سید میر فیض اللہ پوربی و میر فتح محمد و

محمد ساقی و ایں فقیر و یاران دیگر حاضر بودند ہمدریں محل از زبان گوہر نثار فرمود

چوں سالک بیدار ہمہ شب مطابق او امر الہی یا ایھا المزمل قم اللیل الا قلیلا

نصفہ او انقص منہ قلیلا کہ مشغول بریاضات و مجاہدات بلبل زبان ایادگار

محبوب و مکنوس بارواح خودہا کہ با نورے مستغنا و ازاں روح کدورات نفسانیہ او

اخص مقام مشاہدہ بمشاہدات ذاتیہ از عالم سکر مستی شہود حضرت الذات طاؤس وار

بمیادین معرفت الہی و از بستان مراقبہ جلوہ داد آں بعالم صحو در آمد مثل شاہوار

ہدہد تاج عبادات بر سر نہادہ سجدات میکند کہ النہایت ہو الرجوع الی البدایت تا غایت

کار سالک ہمیں است یعنی بدا ر بالاعمال پس ترقی کرد الی الاحوال پس ترجیع شد

بین الاعمال والاحوال نہایت سالک مسلک فضائے عالم حقائق و معانی ہمیں

کمال کہ ابصر عن اللہ لا چار است یعنی رجوع کند از مولا رخود باستیا رو اجلالا برجوع

القہری چرا کہ محب صفتہ محبوبی گشتہ متلذذ ذات مشاہدات محبوب بود و نقوشہاے

مجازی از میان مرتفع بود چوں باز بطالع شدن صبح صادق بصفتہ محبے شد و نقوش عالم

عہ خلیفہ خاص بودند از ایشاں مولانا ندر محمد و از ایشاں حضرت غلام علیشاہ و از ایشاں مردان شاہ و از ایشاں راقم رحمت خاں ۱۲

کون وشہادت را منتہا در آمد بزبان حال گفت کہ ایں اشد تبصرت بر سالک کما قال
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم فی عین مقام القرب اعوذ بک منک یعنی
پناہ میجویم بتو از تو وقتے کہ جلوہ وحدت برما ہویدا گرد و نسبت ما و منی از میان
مرتفع شود در آنوقت از میاں شدن نفس بقاعدہ بشریہ کثیفہ صلصالیہ عنصریہ
حافظ و نگہبان توئی وہمدریں محل فرمود کہ مرید صادق را باید کہ اعتقاد کند
برما فتح باب اللہ تعالیٰ الی جناب کرمہ وفضلہ و از سبب واسطہ مرید شدن فی دخول
و بازگشت در آں باب الہیت و از سبب مرشد ہر آئینہ حوائجہائے ومہام دینی
و دنیاوی پس بدرستی کہ راستی پیر در حق مرید تصرف بہوائے نفسے خود نخواہد ساخت
فہو امانت اللہ من اللہ عند اللہ چنانچہ پیر برائے حوائج خود ہا کہ مستغیث شود
الی اللہ من اللہ ہمچناں پیر را باید در حق مرید برائے حوائج ومہام دینی و دنیاوی
مستغیث شود و دریں ضمن ایں فقیر حقیر عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر در شہر
سہرانذ قندھاریاں بآں مشائخ کبار و اولیار نامدار سید السادات میر سید شاہ بھیکہ[عـه]
جیو نزول فرمودہ بود چند فضلا ر آمدہ سوال کرد و دراں مجلس ایں حقیر حاضر بود
و گفت کہ امام العارفین برہان الواصلین حضرت غوث صمدانی محبوب سبحانی سید
عبدالقادر جیلانی قدس اللہ سرہ العزیز در فتوح الغیب کہ تالیف خاص آنحضرت
است میفرمایند واذا بلغ المرید حالت شیخہ وافرد عن المشائخ وقطع عنہ
فیولاء الحق یعنی بکرم خود میکرد کار او حق سبحانہ وتعالیٰ مفہوم معنی کلام دربارہ
میشود از زبان گوہر نثار فرمود مرآں مرید را با شیخ دو اوقات چنانچہ کودک را

عـه حضرت قطب الوقت سید شاہ بھیکہ رحمۃ اللہ علیہ خلیفہ حضرت قطب ربانی سید شاہ ابوالمعالی از مشاہیر بزرگان وقت خود بودہ رحمۃ اللہ علیہ

یکے وقت شیر دادن است و دومی بعد حولین از دایہ جدا کردن است پس ہمچنیں مرید
صادق را با شیخ دو اوقات است ۔ اول اوقات لزوم صحبت دوامیہ حالانکہ پیر بیداند
اوقات مرید را کہ ضائع شود مگر مصروف بعبادات و ریاضات ومجاہدات شاقہ و بآداب
ظاہرہ مرشد مؤدب سازد و دویم وقتے کہ برسید مرید مر حالت شیخ را کہ آں عالم ارشاد
است پس پیر را باید از خود جدا ساختہ جائے دیگر مسلم ومفوض گرداند تا عالم را
ارشاد نماید و حوائج خلق اللہ را بر آرد تا کہ مرید بایں حالت نرسد اذن شیخ بمفارقت
مرمرید نکند مگر بعد عالم تمام برانیوقت کہ استقلال مرید بنفسہ شدہ باشد و ابواب
فہوم و فتوحات الٰہی مفتوح شدہ باشد مرید را ہم باید کہ دریں اوقات ہم از مرشد جدا
نشود ہمدریں محل فرمود با آنکہ ازیں کلام ایمزاد داشتہ اند چوں مرید صادق بعد
مجاہدات شاقہ در واسطہ شیخ فانی شدہ بہرہ یافت یعنی در آئینہ ممکنات تجلیات
لانہایات را مشاہدہ کرد و محبوب حقیقی بواسطہ شیخ حسن خود را برائے محب در لباس
کون جلوہ گری کردہ حظے ولذتے نصیب محب گردانید چوں مرید از واسطہ شیخ
فانی شدہ بمعنی شیخ رسید و افرد عن الشیخ ازیں عبارت است ما رایت شیئا
الا و رایت اللہ فیہ بروے ثابت آمد پس وقتیکہ مرید بعد تصفیہ و تزکیہ با نجلاء
قلب ومجاہدہ تمام و نہ از سالک اسم ماند و نہ رسم و نقوش مجازی خود را از میاں
مرتفع یافت و بمعنی شیخ متحد شد و خود را صورت آں معنی شیخ یافت و بمیادین و
ارادات الٰہی شتافت و اعلام نور علیٰ نور در نظر بطون سالک عیاں شد و عرفت
ربی بربی بروی ثابت آمد و ہمدریں محل فرمود چوں صبح صادق بدمد بخواند الحمد للہ
الذی ذہب باللیل مظلما بقدرتہ وجاء بالنہار مبصرا برحمتہ بعدہ باعوذ

تسمیہ فاتحہ وسہ آیۃ از اول سورہ بقرہ و آیۃ الکرسی وچہار قل وسہ آیۃ از اول سورہ انعام

و آیۃ فالق الاصباح وجعل اللیل سکنا والشمس والقمر حسبانا ذلک تقدیر

العزیز العلیم۔ آیۃ فسبحان اللہ حین تمسون وحین تصبحون ولہ الحمد فی

السموات والارض وعشیا وحین تظہرون یخرج الحی من المیت ویخرج المیت

من الحی ویحی الارض بعد موتہا وکذلک تخرجون سہ بار بخواند بعدہ دو رکعت

سنت الفجر در خانہ ادا نماید و در رکعت اوّل بعد فاتحہ قل یا ایہا الکفرون و در دوم

بعد فاتحہ اخلاص و ہر سنتے کہ دوگانہ باشد ہمیں طور ہر دو قلیین بخواند چراکہ

سنت است بعدہ استغفر اللہ لذنبی سبحان اللہ وبحمدہ ربی صد بار بخواند

و پانزدہ مرتبہ یا الہ الالہۃ الرفیع جلالہ یا الہ بخواند مقبول دعا گردد و ہرگز

تنگدست نباشد بعدہ فریضہ با جماعت ادا نماید بر موضع نماز قرار گیرد و پیش از انکہ

روے گرداند و زانو بر دارد و بخواند فضلاً من اللہ ونعمۃ الحمد للہ علی التوفیق واستغفر اللہ

علی التقصیر سبحانک ما عبدناک حق عبادتک اللہم یا رب یا رب یا رب اللہم

انت السلام ومنک السلام والیک یرجع الی دار السلام فحینا ربنا بالسلام

وادخلنا دار السلام تبارکت ربنا وتعالیت یا ذا الجلال والاکرام و آیۃ الکرسی

بخواند پس دست بردارد و این دعا بخواند اللہم یا دائم الفضل علی البریۃ و

یا باسط الیدین بالعطیۃ و یا صاحب المواہب السنیۃ و یا دافع البلاء و

البلیۃ وصل علی محمد خیر الورے سجیۃ وعلی الہ البررۃ النقیۃ واغفر

بلطفک یا ذا العلی فی ہذا الفجر والعیشۃ ربنا توفنا مسلمین والحقنا بالصالحین

وصل علی محمد والہ اجمعین وعلی جمیع الانبیاء والمرسلین والملئکۃ المقربین

وعلی عبادک الصلحین برحمتک یا ارحم الراحمین بر روی فرود آرد و بعدہ

دہ نام باریتعالی کہ بر عصا حضرت موسیٰ علی نبینا وعلیہ الصلوٰۃ والسلام نوشتہ بود کہ

از عظمت این دہ نام اثر دہا شدے و معجزہ می نمودے باید کہ بعد از نماز فجر

چوں از فریضہ فارغ شود ہفتاد مرتبہ بخواند در خانہ او برکت شود گاہے فقر نیاید و

بعد ازاں چہل اسم بخواند اما دوازدہ بار بعد صلوٰۃ فجر و ہفت مرتبہ بوقت عصر چہل

اسم باریتعالی اینست سبحانک لا الہ الا انت یا رب کل شیء ووارثہ

ورازقہ وراحمہ یا ربّ۔ یا الہ الالہۃ الرفیع جلالہ یا الہ۔ یا اللہ المحمود

فی کل فعالہ یا اللہ۔ یا رحمن کل شیء وراحمہ یا رحمن۔ یا حی حین لا حی فی دیمومۃ

ملکہ وبقائہ یا حی۔ یا قیوم فلا یفوت شیء من علمہ ولا یئودہ حفظہ یا قیوم

یا واحد الباقی اول کل شیء وآخرہ یا واحد۔ یا دائم بلا فناء ولا زوال ملکہ و

یا دائم۔ یا صمد من غیر شبہ فلا شیء کمثلہ یا صمد[11] یا بار فلا شیء کفوہ

یدانیہ ولا امکان لوصفہ یا بار[12]۔ یا کبیر انت اللہ الذی لا تہتدی العقول

بوصف عظمتہ یا کبیر[13] یا بارئ النفوس بلا مثال خلا من غیرہ یا بارئ[14]۔ یا

زاکی الطاہر من کل آفۃ بقدسہ یا زاکی یا کافی[15] الموسع لما خلقہ من عطایا

فضلہ یا کافی[16]۔ یا نقیا من کل جور لم یرضہ ولم یخالطہ فعالہ یا نقی۔ یا حنان

انت الذی وسعت کل شیء رحمۃ وعلما یا حنان[18]۔ یا منان ذا الاحسان قد عم

کل الخلائق منہ یا منان[19]۔ یا دیان العباد کل یقوم خاضعا لرہبۃ ورغبۃ[20]

یا دیان۔ یا خالق من فی السموات والارض وکل الیہ معادہ یا خالق[21]۔ یا رحیم

کل صریخ ومکروب وغیاثہ ومعاذہ یا رحیم۔ یا تام فلا تصف الالسن کل کنہ

جلاله وملکه وعزه یا تام[۲۳] یا مبدع البدائع لم تبغ فی انشائها عونا من خلقه
یا مبدع[۲۴] یا علام الغیوب فلا یفوت شئ من حفظه یا علام یا حمید[۲۵] الخصال
ذالمن علی جمیع خلقه بلطفه یا حمید یا عزیز[۲۶] المنیع الغالب علی جمیع امره
بلطفه[۲۷] یا عزیز وبعد از ہر نمازے از خمس اوقات درود دہ بار و اخلاص بالتسمیہ
دہ بار سبحان اللہ سی وسہ بار[۳۳] والحمد للہ سی وسہ بار[۳۳] واللہ اکبر سی وسہ بار[۳۳] لا الہ
الا اللہ وحدہ لا شریک لہ لہ الملک ولہ الحمد وهو علی کل شیئ قدیر
یکبار بعدہ اگر آفتاب بطلوع نزدیک باشد مسبعات عشر بخواند والا سہ بار نود ونہ
نام اللہ سبحانہ وتعالیٰ غیر اسمہ بخواند اللّٰھم انت الملک الحق الذی لا الہ الا
انت یا اللہ یا رحمٰن یا رحیم یا ملک یا قدوس یا سلام یا مومن یا مهیمن
یا عزیز یا جبار یا متکبر یا خالق یا بارئ یا مصور یا غفار یا قهار یا وہاب
یا رزاق یا فتاح یا علیم یا قابض یا باسط یا خافض یا رافع یا معز یا مذل
یا سمیع یا بصیر یا حکم یا عدل یا لطیف یا خبیر یا حلیم یا عظیم
یا غفور یا شکور یا علی یا کبیر یا حفیظ یا مقیت یا حسیب
یا جلیل یا کریم یا رقیب یا مجیب یا واسع یا حکیم یا ودود یا مجید
یا باعث یا شهید یا حق یا وکیل یا قوی یا متین یا ولی یا حمید
یا محصی یا مبدیء یا معید یا محیی یا ممیت یا حی یا قیوم یا واجد
یا ماجد یا واحد یا احد یا صمد یا قادر یا مقتدر یا مقدم یا موخر
یا اول یا آخر یا ظاهر یا باطن یا والی یا متعالی یا بر یا تواب
یا منتقم یا عفو یا رؤف یا مالک الملک ذوالجلال والاکرام

یا رب یا مقسط یا جامع یا غنی یا مغنی یا معطی یا مانع یا ضار
یا نافع یا نور یا هادی یا بدیع یا باقی یا وارث یا رشید یا صبور
الذی لیس کمثله شئ وهو السمیع البصیر غفرانک ربنا والیک المصیر
نعم المولیٰ ونعم النصیر وصلی اللہ علی خیر خلقه محمد وآله اجمعین ۰ اول
وآخر درود دہ بار بخواند بعدہ این دعا دست بر داشتہ بخواند اللّٰھم نسألک
بحق هذه الاسماء کلها بحق شرفها وکراماتها وحقائقها ودقائقها وتفسیرها
وتعظیمها ان تعطی لنا خیر الدنیا وخیر الآخرة وان تصرف عنا شر الدنیا و
شر الآخرة وان لا تسلط علینا من لا یرحمنا فی الدنیا والآخرة احدا من خلقک
یا ارحم الراحمین اللّٰھم انا نسئلک ان لا تدع لنا ذنبا الا غفرته ولا ہما
الا فرجته ولا دینا الا قضیته ولا فاسدا الا اصلحته ولا شرا الا صرفته ولا قبیحا
الا سترته ولا سقیما الا شفیته ولا فضلا الا سبغته ولا فقرا الا غنیته
ولا عسرا الا یسرته ولا نذرا الا وفیته ولا خطیئة الا کفرتها ولا سیئة الا
محوتها ولا حسنة الا اصطفیتها ولا کربة الا کشفتها ولا نعمة الا تممتها
ولا دعوة الا استجبتها ولا قحطا الا رفعته ولا بلاء الا دفعته برحمتک یا ارحم
الراحمین بعدہ نود ونہ نام حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم بخواند
اللّٰھم صل علی محمد واحمد وحامد ومحمود وقاسم وعاقب وفاتح
وخاتم وحاشر وماحی وداعی وسراج ومنیر وبشیر ورسول وهادی
ومهتدی وخلیل ومهدی وصفی وطٰہٰ ویٰسین ومزمل ومدثر وحبیب
وکلیم ومصطفیٰ ومجتبیٰ ومرتضیٰ ومختار ومصدق وناصر وقائم وحجة

وبیانٌ وحافظٌ وشہیدٌ وعادلٌ وحلیمٌ ونورٌ ومبینٌ وبرھانٌ
ومطیعٌ ومذکرٌ وامینٌ وبحیٌ وواعظٌ وصاحبٌ وناطق وصادق
ومکی ومدنی وابطحی وعربی وہاشمی وقرشی وعزیزٌ ومضریٌ
وحریص ورؤف ورحیم وعاطر وجواد وغنی وکریم وفتاحٌ
وعلیم وطیب ومطیب وخطیب وفصیح ورشیدٌ وطاہر ومطہر
وامام وامی ومتقی ونقی وبار وشفاءٌ ومتوسط وسابق ومشید
ومقتصد وحق ومتین واوّل واٰخر ومحلل ومحرم واٰمر وناہی
وظاہرٌ وباطنٌ ورحمۃٌ ونافعٌ وشافعٌ ومشفعٌ وحکیمٌ وقریبٌ
وشکورٌ ورقیبٌ ومجیبٌ ومنیبٌ وولیٌ واولی حسبنا اللہ ونعم
الوکیل ونعم المولیٰ ونعم النصیر محمدٌ رسول اللہ سیدُ الصادق
المتصدقین والامینُ وصلی اللہ علیٰ خیر خلقہ واٰلہٖ اجمعین وسلم تسلیما
کثیرًا کثیرًا برحمتک یا ارحم الراحمین وبعد ہذا دہ مرتبہ ایں آیت بخواند
فَاِنْ تَوَلَّوْا فَقُلْ حَسْبِیَ اللّٰہُ لَآ اِلٰہَ اِلَّا ھُوَ عَلَیْہِ تَوَکَّلْتُ وَھُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِیْمِ
ہفت بار بخواند اَللّٰھُمَّ اجرنا مِنَ النَّار یا مجیر سہ بار بخواند بسم اللہ خیر
الاسماء بِسْمِ اللّٰہِ ربّ الارض والسماء بِسْمِ اللّٰہِ الَّذِی لایضر مع اسمہ شیٔ
فی الارض ولا فی السماء وَھُوَ السَّمِیْعُ الْعَلِیْمُ سہ بار بخواند سبحان اللہ وبحمدہٖ
سبحان اللہ العلی العظیم وبحمدہٖ استغفر اللہ ربی من کل ذنب واتوب الیہ ولا حول ولا
قوۃ الا باللہ العلی العظیم اَللّٰھُمَّ اہدنا من عندک ونجنا من عذابک و
اقذف علینا من فضلک وانشر علینا من رحمتک وانزل علینا من برکاتک

وسہ بار ایں دعا بخواند اَللّٰھُمَّ اِنِّی اعوذبک من ذہاب الدولۃ وتغیر النعمۃ و
تحویل العافیۃ ونجاۃً لنعمۃ علی السعادۃ اَللّٰھُمَّ اِنِّیْ اسألک زیادت
فی العمر وبرکۃ فی الرزق وراحۃ فی المعیشۃ وتوبۃ قبل الموت ومغفرۃ
بعد الموت وتلقینا عند الحساب ونجاۃ عند المیزان وجوازًا علی الصراط و
سلامۃ عند دخول الجنۃ اسألک قوۃ فی جسدی ونورًا فی بصری وذکرًا
علی لسانی ویقینًا فی قلبی واخلاصًا فی عملی برحمتک یا اَرْحَمَ الرّٰحِمِیْن -
قبل از طلوع آفتاب مسبعات عشر بخواند و پیش از غروب آفتاب بخواند و مواظبت
نماید بریں ترتیب فاتحہ و آیۃ الکرسی قل یا ایہا الکفرون قل ھو اللہ احد قل اعوذ برب
الفلق قل اعوذ برب الناس ہر یکے با تسمیہ ہفتگان بار بعد سُبْحَانَ اللّٰہِ وَ
الحمد للہ ولا الٰہ الا اللہ واللہ اکبر ولا حول ولا قوۃ اِلَّا بِاللّٰہِ العلی العظیم
ہفت بار و بعدہٗ عدد ما علم اللہ وفی کُلّ نفس ولمحۃ ولحظۃ وطرفۃ یطرف
بہا اہل السموات والارض یکبار بخواند اَللّٰھُمَّ صَلِّ علیٰ محمد عبدک ونبیک و
رسولک النبی الامی وعلیٰ اٰلہٖ وبارک وسلم ہفت بار بخواند بعدہ بگوید عدد
ما علمت وزینۃ ما علمت وملأ ما علمت فی کل نفس تا آخر یکبار اَللّٰھُمَّ
اغفرلی ولوالدی ولمن توالد وارحمہما کما ربیانی صغیرا ولجمیع المومنین
والمسلمین والمسلمات الاحیاء منہم والاموات اِنَّکَ مُجِیْبُ الدَّعَوَاتِ
برحمتک یا ارحم الراحمین ہفت بار بخواند اَللّٰھُمَّ یا ربّ افعل بی وبہم عاجلا
واٰجلا فی الدِّیْنِ وَالدُّنیا والاٰخرۃ ما انت لہٗ اہل ولا تفعل بنا یا مولینا ما
نحن لہ اہل اِنَّکَ غفورٌ حلیمٌ جوادٌ کریمٌ برٌّ الرؤفُ الرحیمُ ہفت بار بگوید و بعدہٗ

سُبحَانَ اللہ العلی الدّیان سُبحان اللہ الحنّان المنّان سُبحَان اللہ الشدید الارکان
سُبحَانَ اللہ فی کل مکان سُبحَان من لا یشغله شان عن شان وبعد فجر بخواند سُبحَانَ
من یذ ھب باللّیل ویاتی با النہار وبعد عصر بخواند سُبحَان من یذ ھب با النہار
ویاتی باللّیل گوید سُبحَان اللہ وبحمدک علی حلمک بعد علمک سُبحَان من له لطف
خفی فَسُبحَان اللہ حین تمسون وحین تصبحون وله الحمد فی السموات والارض
وعشیّا وحین تظھرون یخرج الحیّ من المیّت ویخرج المیت من الحی ویُحیی
الارض بعد موتہا وکذلك تخرجون سُبحَان رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا یَصِفُوْنَ وَ
سَلَامٌ عَلَی الْمُرْسَلِیْن وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ فَلِلّٰهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمٰوٰتِ وَ
رَبِّ الْاَرْضِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ وَلَهُ الْکِبْرِیَاءُ فِی السَّمٰوٰتِ وَهُوَ الْعَزِیْزُ الْحَکِیْمُ
بعد سبّعات عشر اَللّٰهُمَّ اهْدِنِیْ برفعتك ھفت بار تَوَفَّنِیْ مُسْلِمًا وَّ اَلْحِقْنِیْ
بِالصّٰلِحِیْنَ ھفت بار یا جبّار ببیت ویکبار بعده این دُعا بخواند اَللّٰهُمَّ انا
نسئلك رزقًا حلالًا طیّبًا بغیر کد فاستجب دعاء نا بغیر رد ونعوذ بك من
الفضیحتین النقر والدَّین سُبحَانَ المفرج عن کل مدیونٍ سُبحَان المنفس عن
کُلّ محزون سُبحان من جعل خزاینه بین الکَافِ وَالنُّوْنِ اِنَّمَا اَمْرُهٗ اِذَا اَرَادَ
شَیْئًا اَنْ یقول له کُن فیکون ۝ فَسُبْحَانَ الَّذِیْ بیده ملکوت کل شیٔ والیه ترجعون ۝

باب چہارم در بیان فضیلت نماز اشراق و ادعیه و تسبیحات

نقلست روزے بمجلس شریف ومحل منیف حضرت شیخی ومولائی از مریدان چنانچه که
صوفی سلطان محمّد وصوفی سیف اللہ ومیر فیض اللہ وحافظ علی اکبر ومحمد ساقی
وصوفی نور محمّد خانه سامان وشیخ محمّد پیر تھانیسری ومحمّد باقر ماھروال ومحمّد باقر

بوڑہ کیتھروال وسیّد السادات میر سیّد کلاں ومیر سیّد ہدایت اللہ ومحمّد عابد واین
فقیر ویاران دیگر حاضر بودند حضرت شیخی چوں بعد نماز اشراق وادعیه ہای فارغ
شده رُخ بجانب صوفیاں کردند واز زبان دربار فرمود عارف محقق ومحبوب
مرزوق یعنی بمرتبه دوام شہود رسیده باشد ونظر آں عارف ربّانی بر جماعه مریداں
دعاے کریم وکلام القدوه واصلین شفاے عظیم باللہ نطق میکند وباللہ
ساکت میشود کما ورد فی الخبر لایزال العبد یتقرب الیّ بالنوافل حتیٰ احبه فاذا احببته
کنت له سمعًا وبصرًا ویدًا ومویّدًا وفوادًا بی ینطق وبی یبصر یعنی اللہ سبحانه تعالیٰ
میفرماید پس وقتیکه شد آں سالک قریب باداے نوافل بحکم غلبه محبت خود بدرگاه
معبودیت ماکه مجدد علی ہست از کثرات اشواق وغلبه اذواق حالانکه کثرت تقرب نوافل
پیدا میکند غلبه محبت درمیان محبّ ومحبوب وقتیکه بر سالک محب محبت محبوب غالب آمد
اثنینیت آں سالک ازمیان مرتفع کرده ونماند در ذات محب سرے از اسرار صرف
وحدت چراکه آں محب مظہر حق سُبحانه وتعالیٰ ہست ذاتًا وصفاتًا وگشت آں محب
محبوب من وتجلی میشوند انوار عظمت وحدت بر روح علوی آں سالک وظاہر میشود
صفات من بروفاکون له سمعًا وبصرًا ویدًا وفوادًا بی ینطق وبی یبطش وبی یبصر
چوں محب بعد انجلاے مرآت قلب وکنس وجود بصدق زہد وکمال تقویٰ وقطع
اسباب وعلایق وعوایق ومحو کردن خواطرات وہواجسات ظاہر میشود مرآں
محب صادق را سمع او وبه بصر او جای ظہور سمع من وبصر من وانوار اسرار صرف
وحدت بآں که فیضا نست از نور سمع من وبصر من وبدیں محل فرمود نزدیک
محققین ومتصوفین عارفین این را قرب نوافل گویند چوں صوفی سلطان محمّد

عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر در معنی قرب نوافل و قرب فرائض اہل محققین چہ
تفریق وچہ تغائر داشتہ اند از زبان گوہر نثار فرمود چون محب صادق از غلبۂ اشتیاق
بکثرت ریاضات و مجاہدات نوافل بطریق افعال اللہ بمقام فنای کہ آن فنا در صفات
اللہ مثبت است در رسید و در آن مقام آن محب کہ متکلم است بلسان حق سبحانہ
و تعالیٰ است و ثانی مرتبہ کہ آن را قرب فرائض گویند چون محب واله بمشاہدۂ محبوب
بمجاہدات کمال در مقام فنائے کہ آن فنا در ذات اللہ است نصیب او گردید پس
حق سبحانہ و تعالیٰ متکلم است بلسان محب و بمن آن محب ادراک میکند غوامضات
معانی و مصاعبات مبانی را پس شیخ کہ عطا میکند چیزے مر آن مرید را بامر خدا کہ
علی سبیل الالہام و واردات کہ بر قلب آن مرشد شدہ باشد ہمچنین منع میکند بعطاً
آن بامر خدا ہمدرین معنی این فقیر عرضداشت کرد کہ مرید را با شیخ مجالست و مصاحبت
چند سال است از زبان در ربار فرمود سنتین چنانچہ کہ صبی ابعد حولین از ارتضاع
مادر جدا میکند ہمچنین مرید را شیخ مابین دو سال از ان بمفارقت نکند مگر بعد کمال
علم خود جدا سازد پس وقتیکہ رسید مرید بمرتبہ از ان حوائج خلق اللہ و الہام باللہ مر
بندہائے سائل علیل و محتاج را پس شیخ را باید کہ از خود جدا کند تا حوائج خلق اللہ بر آرد
و باز از زبان گوہر نثار فرمود وقتیکہ مرید صحبت شیخ را اختیار میکند دہ خصائل در ذات
مرید لابدیست کہ اختیار کند تا ارادت او درست آید - اول اینکہ مرید لبیب و فہیم
باشد تا کہ فہم کند رموزات و اشارات شیخ را دوئم نفس آن مرید مطیع باشد مر امام
شیخ را سوئم آنکہ باشد مرید حدید السمع تا کہ ادراک کند کلمات کلام شیخ را چہارم اینکہ
باشد مرید منور القلب تا کہ ساری میشوند عظمتہائے شیخ در ذات آن مرید پنجم اینکہ

باشد مرید صادق بلہجہ تا کہ صادق باشد بجریان احوال خود ششم اینکہ باشد آن
مرید سخی و جواد تا کہ عطا میکند ہرچہ نزدیک باشد ہفتم اینکہ باشد آن مرید صادق
بعبادات و مجاہدات حتی کہ جان نشود باداے عبادات و ریاضات ہشتم اینکہ
باشد آن مرید حافظ مر سر الٰہی را تا کہ فہم کند اسرار شیخ را نہم اینکہ باشد آن مرید متعظماً
بنصائح تا کہ مفید و معید باشند نصائح حضرت شیخ در دو دہم اینکہ باشد آن مرید عیار
تا اقتدا کند بروح عزیز خود ہا در طریق منازل الٰہی پس وقتیکہ شد آن مرید متصف
باین صفات عشرات امکانست کہ قطع کند طریق منازلات الٰہی و مراحلات نامتناہی
او ہمدرین محل فرمود کہ دیدہ ام در ملفوظات قطب الاقطاب آن رئیس الاولیاء
نامدار حضرت فرید الحق و الدین مسعود اجودھنی کہ منقولست روزے رسول اللہ
علیہ الصلوٰۃ و السلام ابلیس لعین را غمگین دید از رسول اللہ صلعم وجہ غمگینی خود عرض نمود
رسول اللہ صلعم را آن روز کہ من در عالم ملک ملکوت بودم نزدیک عرش سبحانی در صحائف ربانی
بخط نمکین و عبارت رنگین نوشتہ دیدہ بودم ہر کہ از امتان حبیب من نماز فجر ادا
نماید و جلوس مساجد در مساجد بعد صلوٰۃ فجر تا کہ آفتاب بر آید بذکر اللہ و ادعیہ ہائے
مشغول باشد و نماز اشراق بگذارد و اللہ سبحانہٗ و تعالیٰ ہفتاد ہزار آدمی متعلقان آن
کہ باشند از آتش دوزخ خلاص دہد و بیامرزد و بعدہٗ بر لفظ مبارک اندکہ نوافل
اشراقیہ و ادعیہ ہائے و تسبیحات کہ معمول پیران عظام ماست قریب تر سازد
مریدان را بمقاصد الٰہی و مطالب ربانی باید کہ باین مواظبت نماید و کسلان نکند
باداے آن چون آفتاب مقدار یک نیزہ بر آید بعد منفرغ ادعیہ ہائے دو رکعت
نماز اشراق بدین نیت ادا سازد و نویت ان اصلی للہ تعالیٰ رکعتی صلوۃ الاشراق

الانوار احدیة الصمدیة فی قلبی و روحی عن سر الاسرار الاحدیة الاکملیة علی
مرتبة المعالی المحمود و المحمودیة الاحمدیة متوجها الی جهة الکعبة
المعشوقیة المعظمة الله اکبر و بخواند در رکعت اول بعد فاتحه آیة الکرسی و در
دوم آمن الرسول و بعد از سلام درود گوید و این دعا بخواند اللهم انی اصبحت لا استطیع
دفع ما اکره و لا املک نفع ما ارجو اصبحت مرتهنا بعملی و اصبح امری بید
غیری فلا فقیر افقر منی اللهم لا تشمت بی عدوی و لا تسوء بی صدیقی و لا
تجعل مصیبتی فی دینی و دنیای و لا فی الاخرة و لا تجعل الدنیا اکبر همی و لا مبلغ
علمی و لا تسلط علی من لا یرحمنی اللهم انی اعوذبک من الذنوب التی یتزیل
بها النعم و من الذنوب التی توجب بها النقم برحمتک یا ارحم الراحمین
و صلی الله علی محمد و آله اجمعین بعد ہذا دو رکعت استعاذہ بگذارد
و بخواند در رکعت اول بعد فاتحه سورة الفلق و در رکعت دوم سورة الناس
بعد سلام درود گوید و این دعا بخواند اللهم انی اعوذ باسمک الاعظم و کلمتک
التامة من شر السامة و الهامة و اعوذ باسمک الاعظم و کلمتک التامة
من شر بلادک و عبادک و شر عذابک و اعوذ باسمک الاعظم و کلمتک التامة
من شر الشیطان الرجیم و اعوذبک باسمک الاعظم و کلمتک التامة من
شر ما یجری به اللیل و النهار ان ربی الله الذی لا اله الا هو علیه توکلت
و هو رب العرش العظیم الهی انک سلطت علینا عدوا بصیرا بعیوبنا یرانا هو و
قبیله من حیث لا نراهم فایسه منا کما ایسته من رحمتک و قنطه منا کما قنطته
من عفوک و ابعد بیننا و بینه کما ابعدت بینه و بین جنتک انک علی

کل شیء قدیر و بالاجابة جدیر و لا حول و لا قوة الا بالله العلی العظیم و
صلی الله علی خیر خلقه محمد و آله اجمعین و دو رکعت استخاره بگذارد و بخواند
در هر رکعت بعد فاتحه سه بار قل هو الله احد و بعد از سلام درود گوید و این دعا
بخواند اللهم انی استخیرک بعلمک و استقدرک بقدرتک و اسالک من
فضلک العظیم الواسع فانک تقدر و لا اقدر و تعلم و لا اعلم و انت علام
الغیوب اللهم انی لا املک لنفسی خیرا و لا نفعا و لا موتا و لا حیوانا و لا
نشورا و لا استطیع ان اخذ الا ما اعطیتنی و لا ان اتقی الا ما وقیتنی اللهم
وفقنی لما تحب و ترضی من القول و العمل فی یسر و عافیة اللهم خیر لی
و اختر لی و لا تکلنی الی اختیاری اللهم اجعل الخیرة فی کل قول و عمل
ارید فی هذا الیوم و لیلة و دو رکعت استحیات بگذارد و بخواند در رکعت اول
بعد فاتحه سوره انزلناه و در رکعت دوم بعد فاتحه سوره انا اعطیناک الکوثر
بخواند و بعد از سلام درود گوید و این دعا بخواند اللهم اجعل حبک احب
الاشیاء الی و خشیتک اخوف الاشیاء عندی اللهم اذا اقررت
عیون اهل الدنیا بدنیاهم و عیون اهل العقبی بعقباهم فاقرر عینی بک
و بجمال وجهک الکریم و بمشاهدتک و طاعتک فی الدنیا و الاخرة و اقطع
عنی لذائذ الدنیا و الاخرة کلها بانسک و محبتک و عشقک و مشاهدتک
و الشوق الی لقائک الکریم فی الدنیا و الاخرة و اجعل طاعتک فی کل شیء منی
یا ذا الجلال و الاکرام اللهم ارزقنی حبک و حب من احبک و حب من
یحبه و حب من یقربنی الیک و حب عمل یقربنی الی حبک اللهم اجعل حبک

احبّ الی من الماء البارد للعطشان بحق القرآن اللّٰهم احینی مستغرقاً فی حبّك واحشرنی مستغرقاً فی حبّك والحقنی بالمستغرقین فی حبّك وصلی اللّٰه علیٰ خیر خلقه رسوله محمدٍ وآله اجمعین ۵ و دُو رکعت شکر النّهار بگذارد و بخواند در هر رکعتے بعد فاتحه اخلاص پنج بار بعد از سلام درود گوید واین دعا بخواند اَلحمدُ لِلّٰه علیٰ حسنَ الصّباح و اَلحمدُ لِلّٰهِ علیٰ حسن المبیت وَ الحمد لِلّٰهِ علیٰ حین المساءِ و دُو رکعت شکر الوالدین بگذارد و بخواند در هر رکعتے بعد فاتحه آیة الکرسی یکبار و اخلاص هفت بار بعد از سلام درود گوید واین دعا بخواند اللّٰهمّ صَلَّیتُ هٰذ الصّلوة قد جعلت ثوابها لِوالدیّ یا لطیفُ الطف بی وَ بوالدیّ فی جمیع الاحوال کما تحب وترضیٰ یا علیمُ یا قدیرُ وَ اغفر لِی ولِوالدیّ اِنّك علیٰ کلِّ شیئٍ قدیرٌ ط وصلّ علیٰ محمّدٍ وّآلهِ اجمعِین و دو رکعت شکر الشیخ بگذارد و بخواند در هر رکعتے بعد فاتحه آیة الکرسی یکبار و اخلاص هفت بار و دو رکعت اِشتغالاً باللّٰه وَ انقطاعاً عن غیر اللّٰه بگذارد و بخواند در رکعت اوّل بعد فاتحه اخلاص سه بار و در رکعت دویم بعد فاتحه قل وبعده درود گوید و ایں دعا بخواند یا مُسبّبَ الاَسبابِ یا مُفتّحَ الابوابِ یا مُقلّبَ القُلوبِ وَ الاَبصارِ صد بار بعده بذکر و فکر و مراقبه مشغول باشد واللّٰه اعلم بالصواب ۔

باب پنجم در بیان فضیلت ادائے نماز ضحیٰ

نقلست روزے حضرت شیخی ومولائی وذخیرتی عند اللّٰه بوقت ضحیٰ بعد فراغ استنجا وضو جدید ساخته بر مصلا فرود آمدند چهار رکعت از نوافل ضحیٰ و ادعیه بر مصلا ادا فرموده رخ بجانب صوفیاں نمودند و از زبان دربار فرمود قال رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیه وسلم من جلس فی مصلی حتیٰ یصلی الضحیٰ غفر اللّٰه ذنبه وان کان زبد البحر، و دراں مجلس از مریدان چنانچه صوفی سلطان محمّد و صوفی سیف اللّٰه و حافظ علی اکبر و محمّد باقر ماہڑووال و سیّد غلام محی الدین ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت و شیخ بهیکو و محمّد یوسف برادر زاده ہائے و میر فیض اللّٰه و محمّد باقر بوڈہ کہیڑہ وال و ایں فقیر و یاران دیگر حاضر بودند از زبان گوہر نثار فرمود قال رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیه وسلم لا یحافظ صلوة الضحیٰ الا الابرار والمتورعین و درین ضمن میر فیض اللّٰه بتحقیق معنی ورع عرضداشت کرد که حضرت پیر دستگیر معنی ورع ارشاد فرمایند تا حاضرایان مجالس استفاده گیرند از زبان دربار فرمود که قال رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیه وسلم ملاك دینکم الورع ہمدریں محل فرمود که شنیده ام از مرشد نامی و عارف سامی آن مشائخ کبار و زبدهٔ اولیا ر نامدار قطب الموحدین بندگی شاه ابراهیم[1] رامپوری میفرمودے نزدیک متصوفین محققین که ورع بر چهار مراتب مترتب است اوّل ورع زاہدانست که بپرہیزند از حرام ظاہر۔ دُوئم ورع صالحان است که ترقی کنند از شبہات و احتمالات کما قال رسول اللّٰه صلی اللّٰه علیه وسلم دع ما یریبك الی ما لا یریبك و سیوم ورع متقیانست وهو ترك حلال المحض از برائے محافظت آں که مودی بسوئے شبه باشد و حرام در و احیاناً ظاہر و ہویدا گردد کما قال رسول اللّٰه صَلَّی اللّٰهُ علیه وسلم لا یکون الرّجال مِنَ المتّقِینَ حتیٰ یدع ما لا باس به و مخافة ما به باس و چهارم ورع صدیقان و عاشقان و جانبازان از ہستی خود بریده و غیر حق را

[1] حضرت قطب الموحدین بندگی شاه ابراہیم جی رامپوری رحمۃ اللّٰه علیه حضرت بندگی شاه محمد شریف جی رحمۃ اللّٰه علیه کے پیرومرشد ہیں۔ آپ کا مزار مقدس قصبه رام پور ضلع سہارنپور میں زیارت گاه خلق اللّٰه ہے ۱۲

ازمیان برداشتہ دبدوست پیوستہ اند وھٰؤلاء اعراض عماسوی اللہ

ہمدرین محل حافظ علی اکبر عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر درحق فرعون صاحب

فصوص محی الدین ابن عربی بزبان عربی میفرمایند فقبضہ طاھرًا و مطاھرًا ولیس

فیہ شیئ من الخبث والاثام لا الہ الا الذی اٰمنت بہ بنواسرائیل وآنا

من المسلمین ونیز گردانید آیۃ ہر عنایت اللہ سبحانہ مرکسے راکہ میخواہد از عباد خود

کما قال اللہ الیوم ننجیک ببدنک لتکون لمن خلفک ایۃ لانہ قبضہ عند ایمانہ

قبل ان یکتسب شیئ من الاثام یعنی پس امر علی حضرت مجدد علی صادر ووارد

شدہ مرعزرائیل را تا قبض کند ارواح فرعون را در انحالتے کہ آن طاہر ومطہر است

ونبود در ذات فرعون ہیچ شئے از خبث شیطنت زیرا انچہ بدرستی ودرستی قبض کرد

عزرائیل ارواح نزدیک آوردن ایمان او بغیب قبل ازین کہ کسب کند ہیچ شئی از

اثام نافرجام ودرینضمن این حقیر عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر قیصری دقیصری

کہ شرح فصوص است وعلامہ جلال الدین دوانی در رسالہ خود تحقیق ایمان فرعون نوشتہ

است لقد اختلفوا علماء الاسلام واھل الولایۃ والاحتشام فی ایمان

فرعون بموسی علیہ السلام فمنھم من طوق طوق الکفران والطغیان و

منھم من ادخل عنقہ فی ربقۃ الایمان الی یوم الجزاء والاحسان والحق

ان الایۃ الشریفۃ مصرحۃ عن عرفانہ بالایمان منطوقًا ومفھومًا فان

لا منفی حکم الجنس والخبر محذوف والتقدیر اٰمنت انہ ای انہ ای بانہ

لا الہ الا الذی اٰمنت بہ بنواسرائیل والذی اٰمنت بہ بنواسرائیل ھو

المعبود الحق الذی جاء بہ موسٰی وھارون علیھما السلام فقد احصر

ایمانہ فی المعبود الحق منطوقا ومفھومًا وبانہ قال بقلبہ مصمما علی ذلک

ونطق بلسانہ اما النطق باللسان فظاھر واما الایمان بالقلب

فشھادۃ الجملۃ الفعلیۃ التی ھی اٰمنت المؤکدۃ مضمون الجملۃ الاسمیۃ

بان واللام المؤکدت بالجملۃ الاسمیۃ التی ھی وانا من المسلمین ومن

لہ طبع سلیم وعقل مستقیم یعلم ان ھذا القول انما قال عند استقامۃ

عقلہ لاحالۃ الغرق عند الغمرات الماء وغشیانہ بر منقول فرعون توضیح می نویسند

ہرگاہ کہ بود ایمان فرعون از لطف وعون در دریا رود نیل ازین خشیتے کہ دید

ومعائنہ کرد بنی اسرائیل واقعات واحوالات فرعون را بہ طرق واضح مواضع وتعبیر نمود

بنی اسرائیل کہ دران اوقات حاضر بودند کہ فرعون را دران دریا غرق گردانیدہ

بود ایمان فرعون قبل از غرغرہ وبزبان حال گفت فرعون اٰمنت بالذی لا الہ

الا الذی اٰمنت بہ بنواسرائیل وانا من المسلمین ونیز گردانید آیہ عنایت

اللہ سبحانہ مرکسے راکہ میخواہد از عباد خود کما قال اللہ تعالیٰ الیوم ننجیک ببدنک

لتکون لمن خلفک آیہ پس ایمان فرعون از لطف وعون بغیب بود وبدین موید است

کہ ایمان فرعون صحیح ومعتدبہ است مثل کافرے کہ نزدیک قتل خدا تعالیٰ ورسول خدائے

عزوجل را ایمان آورد این چنین ایمان در شرع نبوی صلے اللہ علیہ وسلم بمرتبہ صحت

است لاشبہۃ فیہ ہمدرین محل از زبان گوہر نثار فرمود وتخلج فی سری یعنی در خاطر

من چنان می آید کہ مراد از فرعون ہمین نفس کہ سرکش از کسب وفی اکتساب ملحق بنازیہ

وقہاریہ است وتجبیر یصاحبھا الی الشرکۃ اعدا عدوک نفسک التی بین جنبیک

واقع است این مراد داشتہ باشد چون نفس صوفی از غایت صافی بمجاہدات شاقہ

باکتساب دنیہ بمرد وصفات ذمایم مبدّل بصفات حمیدہ گشت وَمُوتُوا قَبلَ اَن
تَمُوتُوا بروے ثابت آمد وقتیکہ صُوفی بکمال علو ہمت خود ہا بہ بساط قرب از مجاہدہ
بمشاہدہ محبوب حقیقی رسید پس قبض کرد اللہ سُبحانہ وتعالی مرآن نفس امارہ را طاہر و
مطہر احالانکہ نیست ونماندہ در ذات صوفی خباثت از ہوا جات نفسانیہ چراکہ صفات
ذمائم آن نفس دنی مبدّل بصفات حمیدہ گشت وحالانکہ از دست نفس عدو ہمہ
انبیاء واولیاء گریان وحیران نالان رفتہ اند کما قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
حائم الافتقار بسوی جناب مولاء میبود ومیفرمود لا تکلنی الی نفسی طرفۃ
عین اکلانی کلاۃ الولید پس اللہ سُبحانہ وتعالی بکمال الطاف واضاف اعطاف
مے شناسد حقایق آن نفس را وماہیات آن نفس را وبفضل عموم خویش اللہ سبحانہ
وتعالی مکاشفہ گردانید حقایق وماہیات آن نفس را بر عارفین کاملین بواسطہ سرور
انبیاء صلی اللہ علیہ وسلم وچنانچہ مکاشفہ گردانید اللہ سُبحانہ وتعالی نفس را بر رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم پس محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم علی الدام در ہر لحظات ودر ہر لمحات
بجناب معلی حضرت جلّ وعلی از شر آن نفس استغاثہ می نمود ومیفرمودے لا تکلنی
الی نفسی طرفۃ عین اکلانی کلاۃ الولید ہم درین محفل لفظ مبارک راند چون
رسُول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم در عین مقام قرب ومشاہدہ محبوب بحضور محبوب ودر عین
حضور از دست نفس دعا میخواستی ومیفرمودی اعوذ بک منک یعنی پناہ
میخواہم بتو از تو درین وقت مبادا نفس لعین میال بقاعدہ بشریہ صلصالیہ کثیفہ
عنصریہ بگردد وازین حصول مشاہدہ جمال محبوب مرا باز دارد گویا کہ این نفس را
اللہ سُبحانہ وتعالی برائے ہر سالکے کہ راہ روندہ این راہ است شوطے ساختہ یعنے

تازیانہ گردانیدہ است تا اینکہ ملتجی شود ومتنبہ گردد وبصدق الافتقار والدعاء والاذکار
در ہر لحظات ودر ہر لمحات بسوی جناب حضرت مجدد علی والیہ ایاب والیہ مآب است
پس باید کہ فلا یخلوا الصُوفی عن مطالعتہا ادنی ساعتہ کما یخلوا عن ربہ ادنی
ساعتہ وفیما ورد عن رسُول اللہ صلّی اللہ علیہ وسلم من عرف نفسہ
فقد عرف ربہ بروے ثابت گردد وبر لفظ مبارک راند چون ربع از روز بگذرد
چہار رکعت صلوۃ ضحیٰ بگذارد وبخواند در رکعت اوّل بعد فاتحہ وَالشَّمس ودر
دوئم بعد فاتحہ واللّیل بعد سلام در سجدہ رود وبرائے نفس خود دُعا خواہد باز
دو رکعت بگذارد وبخواند در رکعت اوّل بعد فاتحہ وَالضُّحیٰ ودر دوئم الم نشرح و
بروایتے دوازدہ رکعت است وبعد سلام در سجدہ رود ویَا وَهَّابُ ہفت مرتبہ
بخواند بعد از سجدہ سر برداشتہ این دُعا بخواند اَللّٰھُمَّ اِنّی اسألک علم الخائفین
منک وخوف العلمین ویقین المتوکلین علیک وتوکل الموقنین بک وشکر
الشاکرین وصبر الصابرین وانابۃ المجتبین والالحاق بالشہداء الاحیاء
المرزوقین عندک برحمتک یا اَرحَمَ الرّاحِمِینَ سہ بار بخواند وبعد فراغ این
دُعا بخواند اللّٰھُمَّ اغفرلی وارحمنی وانقذنی واجبرنی واھدنی وارزقنی
وعافنی واعف عنی وتب علیّ انک اَنتَ التَّوّاب الرّحیم سہ بار بخواند اگر مرشد
در حالت حیوۃ باشد بخدمت او حاضر شود والا بتلاوت قرآن مجید وبامطالعہ علم
سلوک مشغول باشد اوقات را بمالایعنی ضائع نگرداند واللہ اعلم بالصواب۔

باب ششم در بیان فضیلت نماز فی الزوال ونماز الظہر ونماز العصر تا غروب آفتاب

نقلست کہ روزے بمجلس شریف حضرت شیخی ومولائی این فقیر را باصوفی سلطان محمد

مذاکرہ صبر صابران و علم عالمان عالم حقایق افتاد و بعضے دقایق بیان می نمودند
حضرت بعد فراغ چہار رکعت فی الزوال متوجہ باین جانب شدند و دران مجلس
شریف از مریدان چنانچہ صوفی سیف اللہ و محمد باقر ماہروال و میر فیض اللہ
و صوفی نور محمد خان سامہ ملقب بہ بعیذر از جناب حضرت و حافظ علی اکبر و محمد ساقی
و میان شیخ محمد پیر و محمد عابد تھانیسری و سید فتح محمد و سید غلام محی الدین
ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت قطب شیخ المشائخ و شیخ عبد اللطیف برادر حقیقی حضرت
قطبی و شیخ بھیکو و یاران دیگر حاضر بودند از زبان دربار فرمود کہ صبر و علم ہر دو
متلازم اند چنانچہ روح و جسد ہر دو متلازم اند کہ استقلال یکے از ینہا بغیر
اخری نباشد حالانکہ صبر و علم برزخ اند درمیان بحر روح و بحر نفس پس نفس در
عالم ظاہر است در ذات بندہ و روح در عالم باطن ہست - پس روح و نفس ہر دو
بحر اند کہ مجتمع شدہ در اجسام بندہا ے بخود امواج میزنند - پس موج نفس بسوے
کثرت و شہادت است کہ آن شور است و ثانی موج روح بسوے عالم وحدت ست
کہ آن شیرین است پس از نفس عمارت ظاہر است و از روح عمارت باطن پس
یقین میدان کہ درمیان اینہا برزخے باید کہ تا بغی نشوند و ہر دو مستقل و مستقر
باشند پس برزخے درمیان ہر دو صبر و علم ہست و نزدیک محققین متصوفین این
آیت مؤید ہست برین قول مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ و
وقتے موج نفس می آید از معصیتہاے سالک را باید کہ صبر کند و بردارد بار عبادات
و ریاضات و مجاہدات شاقہ تا عمارت ظاہر بدو در بیت آید و وقتی کہ موج روح
می آید شوق و ذوق مع اللہ بیفزاید میان ہر دو صریح عدل و صحت اعتدال ہست

کما قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم ینصب اللہ الموازین یوم القیمۃ فیوتی اہل
الصلوۃ فیوتون اجرہم بالموازین و یوتی باہل البلاء فلا ینصب المیزان
لہم کما قال اللہ تعالیٰ وَ اِنَّمَا الصّٰبِرُوْنَ اَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ہمدرین محل سخن در
کلمہ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ افتاد این فقیر عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر ابتدا کلمہ
از بعث نبوت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم است یا آنکہ قبل ازین - از زبان دربار
فرمود یک جوہرے بود کہ دران جوہر ظہور نور وجود اللہ سبحانہ و تعالیٰ نمودار شد
و بعد ازان حضرت قطبے فرمود کہ آن نور محمدی صلی اللہ علیہ وسلم بود ازان مدت کہ
آن نور وجود از ذات مطلق دران جوہر ظہور یافت آن نور محمدی لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ
بوحدانیت ذات مطلق تسبیح میکرد - و در جواب آن کلمہ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ سبحانہ
و تعالیٰ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰہِ میفرمودے کہ بعد از چندین ہزار سال آن نور محمدی
صلی اللہ علیہ وسلم ازان جوہر جدا شدہ بفیض اقدس در اعیان ثابتہ یعنی در عالم
ارواح ظاہر و ہویدا شد و ازان نور محمدی ارواح ہمہ انبیا شد و از ارواح ہمہ انبیاء
ارواح ہمہ مومنان شد سبحان اللہ قلب مومنان را چندان وسعت و فراخی
داد چندان وسعت نہ در زمین و نہ در آسمان است و کذا قال اللہ تعالیٰ
لا یسعنی ارضی و لا سمائی ولکن قلب عبدی المومنین نیست وسعت ظہور نور
وجود من نہ در زمین و نہ در آسمان مگر وسعت ظہور نور وجود من در قلب بندہ
مومن - اللہ سبحانہ و تعالیٰ بفضل عمیم خویش نور دل مومن را نہ صد ہزار سال
در قبضۂ قدرت خود پرورش داد و کلمہ محبت خود مستمع گردانید و فرمود یا عبدی
انت عشقی و محبی و انا عاشق لک و محب لک سبحان اللہ چندین ہزار کرامات و

عنایات لانہایات برآن دِل مومن بطفیل محمدی صلی اللہ علیہ وسلم درود یافت ودِل
عارفان گنجینہ لانہایات خود ساخت بعد این مقدمات مذکورہ این فقیر اجازت بہ نماز
فی زوال خواست فرمود پس ہر سالکے را باید کہ نماز فی زوال چہار رکعت بگذارد بیک
سلام و بخواند در ہر رکعتے بعد فاتحہ اخلاص پنجاہ بار و یازدہ بار و بعد فراغ این دُعا
بخواند اَللّٰھُمَّ اِنَّا نَسْئَلُكَ العافیۃ والشکر علی عام العافیۃ ودوام العافیۃ
والشکر علی العافیۃ وَالغنی عَنِ النَّاس و بعدہ نماز پیشین بگذارد و چہار رکعت
سُنّت و چہار رکعت فریضہ چنانچہ بعد فریضہ فجر آیۃ الکرسی خواندہ بود بخواند و دو سُنت
ادا نماید بعدہ دو رکعت حفظ ایمان بخواند در رکعت اوّل بعد فاتحہ آیت اِنَّ رَبَّکُمُ
اللّٰہُ الذِی تا آخر قَرِیْبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِین بخواند و در رکعت دُوُم اِنَّ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا
وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ کَانَتْ لَھُمْ جَنّٰتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلاً خٰلِدِیْنَ فِیْھَا لَا یَبْغُوْنَ
عَنْھَا حِوَلاً وقُلْ لَّوْ کَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّکَلِمٰتِ رَبِّی لَنَفِدَ الْبَحْرُ قبل ان تنفد
کلمات ربی و لو جئنا بمثلہ مدادا قل انما انا بشر مثلکم یوحی الی اَنَّمَا
الٰھکم الٰہ واحد فمن کان یرجوا لقاء ربہ فلیعمل عملا صالحا ولا یشرك
بعبادت ربہ احدًا بخواند و در سجدہ رود یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ ثبتنا علی الایمان
والتوبۃ بخواند بعد صلوۃ الحضر دہ رکعت بسہ سلام بگذارد و بخواند بعد فاتحہ در
ہر رکعتے یکان سورۃ اَلَمْ تَرَ کَیْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحٰبِ الْفِیْلِ اَلَمْ یَجْعَلْ کیدھم فی
تضلیل وارسل علیھم طیرًا ابابیل ترمیھم بحجارۃ من سجیل فجعلھم
کعصف ماکول تا آخر قل اعوذ برب النّاس بعدہٗ سورہ نوح بخواند و بعد ازان
بذکر و فکر و مراقبہ و یا بتحصیل علم مشغول باشد و چون وقت عصر آید چہار رکعت سُنّت

بگذارد و بخواند در رکعت اوّل وَالعصر چہار بار و در دُوُم سہ بار و در سیوم
دو بار و در چہارم یکبار بخواند بعدہ با جماعت فریضہ ادا نماید و آیۃ الکرسی بخواند
و دست بردارد و این دُعا بخواند اَللّٰھُمَّ یَا دَائِمَ الْفَضْلِ عَلَی الْبَرِیَّۃِ چنانچہ
کہ بعد فریضہ فجر خواندہ بود بخواند واللہ اعلم بالصّواب ٭

باب ہفتم در بیان فضیلت نماز مغرب و نوافل اوّابین

نقلست کہ روزے بمجلس شریف حضرت شیخی و مولائی سخنے بعالمان علوم
ربّانی یعنی عارفانِ سُبحانی اُفتاد و دران مجلس شریف از مریدان چنانچہ کہ صُوفی
سلطان محمد و صُوفی سیف اللہ و صُوفی محمد باقر ماہڑ دوال و میر سیّد کلان و
سید ہدایت اللہ بیڈولی وال و میر فیض اللہ و شیخ اسماعیل و حافظ علی اکبر و این
فقیر و یاران دیگر حاضر بودند و ہمدرین محل از زبان دُرر بار فرمود نفوس علماء
عارفین بعد وصول اصل دین از متابعت شرع مبین انقطاع کردند اِلیَ اللہ
فی اللہ از ماسوی اللہ یعنی در محبّت خدائے عزّ وجلّ خلوص یافت ارواح الشیان
بسوئے مقام قُرب ازلی پس منعکس شد تجلّیات ذاتیہ بر ارواح و بر قلوب و بر
قالب الشیان پس بلند شد از حد ادراک علوم بر عالم ازلی یعنی آن عالم حقایق الٰہی و
کونیت و آنرا حضرت المعانی والاسماء مسمّٰی بعالم جبروت کہ آن عالم جبروت و مظہر عالم حضرۃ الاعیان
ثابت می نامند و درین ضمن این فقیر عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر صاحب عوارف
در عوارف می فرمایند لیس العلم بکثرت الروایت انما العلم بالخشیۃ از
زبان گوہر نثار فرمود کہ مراد از علم ہمون علم حقایق و اسرار و انوار آن در مقام
قرب ازلی حاصل میشود و حالانکہ آن علم معارف ربّانی حاصل نمیشود بکثرت روایات

ازکتب منتشرہ کہ در علم ظاہر است از علماء ظاہر گر حاصل میشود آن علم معارف ربانی
نصیب نفوس سالکان و محبان ایقانی از علماء باطن بعد کمال عمل ز ریاضات و
مجاہدات و مشقت شاقہ پس وقتیکہ واصل شد صوفی بسوئے بساط قرب مشاہدہ
ذات ظاہر میشود بر صوفی جلوہ وحدت حتی کہ باقی نمی ماند نسبتہ اضافیہ کثیفہ عنصریہ
صلصالیہ درو حالانکہ در عین مقام قرب حاصل میشود مر آن صوفی را خشیت یعنی
صوفی از خوف حرمان و از طغیانی نفس در عین مقام قرب ازلی و این متحقق ہست
بقول رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم کہ دعا خواست از پروردگار خود در عین مقام قرب
قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم اعوذبک منک یعنی پناہ میجویم بتو از تو درین
وقت حافظ و ناصر ما توئی از طغیانی نفس کہ میال ہست بسوئے قاعدہ بشریہ
صلصالیہ و برین مؤید است قول اخری یالیت رب محمد لم یخلق محمدا
و بعد این مقدمات و احوالات این فقیر را اجازت عنایات و سرافراز فرمود کہ
نوافل مغرب و بعض ادعیہ ہائے کہ معمول پیران عظام ماست در عمل آری و
ہم درین محل بر لفظ مبارک راند بعد صلوۃ مغرب نوافل اوابین شش رکعات
بسہ سلام کہ عمل معمول حضرات خواجگان چشت ماست و بخواند در ہر رکعت بعد
فاتحہ اخلاص سہ بار و بعد فراغ در سجدہ رود بگوید اللّٰھم ارزقنی توبۃ توجب
محبتہ فی قلبی یا مجیب التوابین سہ بار - دو رکعت برائے حفظ ایمان بگذارد
و بخواند در رکعت اول بعد فاتحہ اخلاص ہفت بار قل اعوذ برب الفلق یکبار و
در دوم بعد فاتحہ اخلاص ہفت بار و قل اعوذ برب الناس یکبار بعد سلام
در سجدہ رود و این دعا در سجدہ سہ بار بخواند یا حی یا قیوم ثبتنی علی الایمان و التوبۃ

و دو رکعت سراج القبر بگذارد و بخواند در ہر رکعتے بعد فاتحہ اخلاص شش بار
معوذتین یک بار بعد سلام این دعا بخواند اللّٰھم اجعل ھذہ الصلوۃ سراجا
فی قبری و فی قبر جمیع المؤمنین برحمتک یا ارحم الراحمین - و دو
رکعت صلوۃ البروج بخواند در رکعت اول بعد فاتحہ والسماء ذات البروج
و در دوم بعد فاتحہ والسماء والطارق - و دو رکعت شکر اللیل بگذارد و بخواند
در ہر رکعتے بعد فاتحہ سورہ الکافرون پنجگان بار و بعد از سلام این دعا بخواند
الحمد للہ علی حسن المساء و الحمد للہ علی حسن المبیت و الحمد للہ علی حسن
الصباح سہ بار - و دو رکعت صلوۃ النور بگذارد و بخواند در رکعت اول بعد فاتحہ
از اول سورہ انعام تا یستھزؤن اول و در دوم بعد فاتحہ الم یروکم اھلکنا تا
یستھزؤن دوم برائے روشنائی چشم بعد از سلام بگوید لا الٰہ الا ھو الحی
القیوم بر ز انگشت بدمد و بر چشم فرود آرد و باز از الم اللہ لا الٰہ الا ھو
الحی القیوم ہمچنان کند باز عنت الوجوہ للحی القیوم ہمچنان کند کھیعص
حم عسق در حروف ہذاہ + شمارد و سہ انگشتان جمع کند + و بر
چشم مالد و بعد فریضہ ہمچنین کند + و دو رکعت صلوۃ الکوثر بگذارد و بخواند در
ہر رکعتے انا اعطیناک الکوثر سہ بار - و دو رکعت صلوۃ الفردوس بگذارد و
بخواند در رکعت اول بعد فاتحہ سورہ البقر تا اولئک ھم المفلحون و پانزدہ
بار اخلاص و در رکعت دوم بعد فاتحہ ایۃ الکرسی تا خالدون و پانزدہ بار
اخلاص و بعدہ این دعا بخواند اللّٰھم اکفنا بحلالک عن حرامک و اغننا
بفضلک عمن سواک دہ بار بعدہ بذکر یا مراقبہ تا بوقت خفتن شغلے دارد -

باب ہشتم در فضیلت نماز عشاء

باب ہشتم در بیان فضیلت نماز عشاء

نقلست کہ روزے بمجلس شریف ومحل منیف حضرت شیخی ومولائی عرضداشت
کردم کہ سیدِ ما سیّد محمد گیسودراز در نسخہ مسمی خود کہ تالیف خاص است واقعاتِ خود
را ہمچو می نویسند آن واقعات را از اول تا آخر بخدمت حضرت قطبے اظہار کردم و
دران اوقات دران مجلس شریف از مریدان چنانچہ صوفی سلطان محمد وصوفی سیف اللہ
ومحمد ماہ سہارنپوری ومحمد باقر ماہروال وسیّد فتح محمد وحافظ علی اکبر وصوفی
نور محمد خانہ سامان واین فقیر ویاران دیگر حاضر بودند چون این واقعات تمام کردم
فی الفور در عالم سکر مستی شہود حضرت الذات در آمدند بعد ساعتے چندبار زبان
گوہر نثار فرمود کہ جواب حل این واقعات مشکلات بنویس تا عامہ از او استفادہ
وبہرہ گیرند وآن اینست چون روزے بکمال جمال سیّد گیسودراز بکمال تقوٰی
وکنس وجود وتصلیہ قلب بمیادین فتوح بر فتوح رسید خود را امیدید کہ دریا
تا بکمر غرقست یعنی در دریا وجود مطلق تا بکمر غرق است ۔ بدانکہ اے عزیز دریا
وجود مطلق دو اعتبار دارد اول طرف وے بطونست آنرا ازل نامند ودوم
طرف وے ظہور است آنرا اید نامند ے ازازل ازال چہ دریاست این ۔
تا ابد اباد چہ صحراست این + وقتیکہ دریا ازل بتموج ہائے گوناگون محب
سالک را با مواج تجلّیات خود آرد بانواعات انوار تجلّیات واضعاف الطاف
واردات ازان دریا ازل کہ مملو بشیونات ذاتیہ است بران سالک ظاہر
وارد میشود درین ضمن وجود مطلق بتجلی نسای دران دریا روجود یافت سیدما
سیّد گیسودراز را بمشاہدہ تجلی نسای متلذذ بتلذذات ذات گردانید ودرمیان

سیّد محمد گیسودراز وصورت نسائی کہ ظہور یافتہ بود فرق یک فرسنگ بود یعنی فرسنگ
سہ کروہ میشود یعنی از مرتبہ علم الیقین وعین الیقین وحق الیقین تا بمرتبہ حقیقت الیقین
بانا از زبان ودربار فرمود یا آنکہ مراد داشتہ باشد یعنی از مرتبہ ملکوت اسفل وملکوت
اعلٰی وجبروت ولاہوت وحالانکہ محبوب را در ہر عالم از عوالم الٰہی چہ در عالم ملکوت
اسفل وچہ در ملکوت اعلٰی وچہ در جبروت صورتے است مناسب آنعالم برائے
محبّ محبوب است جلوہ گیر ودرین حدیث نبوی صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم موید است
رأیتُ ربّی فی سلك المدینة وعلیه حلیة حمراء ودرین قول بزرگی شاہد
حال است چنانچہ میفرمایند انا اصغر من ربی بسنتین یعنی من صغیر ترم از پروردگارِ
خود بدو سال یعنی در مرتبہ ملکوۃ ہستم ومحبوب در مرتبہ لاہوتست پروردگار من
از ما بدو مرتبہ کبیر تر است یعنی بمرتبہ جبروت ولاہوت ودرین حالت آن صورت
نسائی بر من عاشق ومن برو عاشق گشتم چون بفیوضات الٰہی سید ما سیّد محمد گیسودراز
بانجلائے مراۃ قلب مثل آئینہ شد ے آندم کہ آفتاب تابد در آئینہ ۔ آئینہ آفتاب
نماید ہر آئینہ + بدان اے عزیز چون منعکس شد در ذات سید ما انوار العظمة
الالہیة ولاح فیہا جمال التوحید والجذبة اصداق البصیرة الی مطالعة
جلال انوار القدم ورویة الکمال الانہائی اینست میراث تزکیہ در ذات
سیّد ما بصورت محبوبی ظاہر وہویدا شد حالانکہ سید نا سیّد محمد گیسودراز مغلوب الحال
شد بزبان حال دعوی انا الحق زد ونسبت محبوبی کہ مراو وجود مطلق است بسوئے
خود منسوب گردانید فاما بمقتضائے حدیث قدسی فاذا احببتہ کنت لہ سمعًا
وبصرًا بی یسمع وبی یبصر وبی ینطق ۔ ونیز حدیث نبوی صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم

از مشکات النبوة شاہد حال است کہ ان اللہ ینطق علی لسان عمر و درین حالت
حضرت عیسے علی نبینا علیہ الصلوٰة والسلام دران دریا پیدا و ہویدا شد و مراد از عیسی
حقایق عالم شہادتست چنانچہ صاحب عوارف در عوارف میفرماید الملک ظاہر
الکون و الملکوت باطن الکون چون عشق بمطابق فیض اقدس حسن خود را در
اعیان ثابتہ جلوہ گر گردانید ازان عالم شہادت در ظہور آمد و دران حالت حضرت
عیسےٰ دعوی فرزندی زد و گفت کہ من پسر خدایم - درمیان سیدما و آن محبوب
تنازع افتاد محبوب میگوید کہ پسر منست و من میگویم کہ پسر من - آخر الامر پسر آن
محبوب متحقق شد - بدان اے عزیز درین واقعہ فعل سالک عین محبوب میشود چرا کہ
سیدما بصفت محبوبی گشتہ میگوید کہ عیسے پسر منست - پس دعوے سیدما ببطلان
رسید و دعوائے وجود مطلق کہ بصفت نسائی ظہور یافتہ بود بتحقیق رسید -
پس انانیتہ وقتے سر از گریبان سیدما بر می زد کہ بتجلی وجودے متلذذ بود
کہ ماى و منی دران بحر محیط ظاہر و ہویدا شد - چون سالک ازین مرتبہ ترقی کند
ماى و منی از و مضمحل و متلاشی گردد و اللہ اعلم بالصواب - ہمدرین محفل فرمود چون
وقت نماز عشا در آید اول دو رکعت تحیة الوضو ادا نماید و بعدہٗ دو رکعت
شکر الشیخ لمزید عمر اگر شیخ در قید حیات باشد و نیت ہمچنین کند لمزید العمر - اگر
از عالم فنا بعالم بقا رسیدہ باشد بروح مقدس حضرت شیخ بخواند - چنانکہ
بعد از اشراق خواندہ باشد و بعدہٗ چہار رکعت نوافل بگذارد و بخواند در ہر رکعتے
بعد از فاتحہ چہار قل و بعد از سلام یَاحَیُّ یَاقَیُّوْمُ بِرَحْمَتِكَ اَسْتَغِیْثُ ہفتاد بار
بخواند باز در سجدہ رود یَااَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ دہ بار بخواند بعدہٗ سنت ہائے و

فرائض ادا نماید و دو رکعت کہ بعد فریضہ است ادا نماید و چہار رکعت صلوٰة الحاجات
بگذارد و بخواند در رکعت اول بعد فاتحہ لَآ اِلٰہَ اِلَّآ اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّیْ كُنْتُ
مِنَ الظّٰلِمِیْنَ فَاسْتَجَبْنَا لَہٗ وَنَجَّیْنٰہُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذٰلِكَ نُنْجِی الْمُؤْمِنِیْنَ
صد بار بخواند و در رکعت دویم بعد فاتحہ اُفَوِّضُ اَمْرِیْٓ اِلَی اللہِ اِنَّ اللہَ بَصِیْرٌۢ
بِالْعِبَادِ صد بار و در رکعت سیوم بعد فاتحہ وَاِنِّیْ مَسَّنِیَ الضُّرُّ وَاَنْتَ اَرْحَمُ
الرّٰحِمِیْنَ صد بار و در رکعت چہارم بعد فاتحہ نِعْمَ الْمَوْلٰی وَنِعْمَ النَّصِیْرُ صد بار
و در ہوا ایستادہ سر برہنہ کردہ ہفت صد مرتبہ رَبِّ اِنِّیْ مَغْلُوْبٌ فَانْتَصِرْ
بخواند بعدہٗ بدرگاہ پاک رب العزت دعا بطلبد - این نماز را شروع از عروج
ماہ شب پنجشنبہ تا سہ روز عمل نماید و ترتیب دویم صلوٰت الحاجات ہمدرین نوع
است چہار رکعت صلوٰة الحاجات بگذارد و بخواند در رکعت اول بعد فاتحہ آیة الکرسی
سہ بار و در رکعت دویم بعد فاتحہ سہ قل و در رکعت سیوم بعد فاتحہ آیة الکرسی
سہ بار و در رکعت چہارم بعد فاتحہ یازدہ قل و بعد سلام در سجدہ رود و سُبْحَانَ
القدیم الذی لم یزل سُبحان العلیم الذی لا یجہل سُبحان الجواد
الذی لا یبخل سُبحان الحلیم الذی لا یعجل ٔ چہار بار بخواند یَارَبُّ
بیست بار بخواند و حاجت خود بطلبد - بعدہٗ دو رکعت صلوٰة الاخلاص بگذارد
و بخواند در رکعت اول فاتحہ اخلاص چہل مرتبہ و در دویم سی مرتبہ و در سیوم
بیست مرتبہ و در چہارم دہ مرتبہ و بعد سلام یَافَتَّاحُ صد بار بخواند و در سجدہ رود
و بگوید اللّٰھُمَّ ارزقنا کمال الحسنیٰ و سعادت العقبیٰ و خیر الاخرة و
الاولی ہفتاد بار سر از سجدہ برداشتہ ہزار مرتبہ این دعا بخواند اِنِّیْ مُشْتَاقٌ

إلى لقائك يا رسول الله ﷺ سہ بار این دعا بخواند اللّٰھم ارزقنا سعادۃ
الدنیا والآخرۃ بفضل إلٰھی جمال جھان آرای محمد رسول الله
صلی الله علیه وسلم نصیب او گردد وبعد صلوٰۃ القربۃ بگذارد دو بخواند
در ہر رکعت بعد فاتحه اخلاص ہفتاد بار أستغفر الله الذی لا إله إلا ھو
الحی القیوم وأسأله التوبة ہفتاد بار بخواند و در سجدہ رود و بخواند اللّٰھم
اجعلنی من المقربین واجعلنی من الذین لا خوف علیھم ولا ھم
یحزنون سہ بار و بعدہ دو رکعت ہدیۃ الرسول بروح مقدس سرور انبیا محمد
رسول الله صلی الله علیه وسلم بگذارد و بخواند در رکعت اول بعد فاتحه والضحیٰ
و در دوم الم نشرح و بعد سلام بگوید اللّٰھم صلیت ھذہ الصلوٰۃ قد
جعلت ثوابھا لنبینا محمد صلی الله علیه وسلم - اللّٰھم بلغه منا
تحیة وسلاما وھدیة اکراما علی روح محمد ﷺ برحمتك یا أرحم
الراحمین بعدہ وتر بخواند و بخواند در رکعت اول انا انزلناه و در دوم
قل یا أیھا الکافرون و در سیوم قل ھو الله احد بعدہ تکبیر گوید و دعاء
قنوت بخواند و بعد سلام سہ بار این دعا بخواند توکلت علی الحی الذی لا یموت
سبحان الله والحمد لله رب العالمین - بعدہ این دعا بخواند اللّٰھم بلغ منی
علی روح محمد وأرواح آل محمد ﷺ ألف صلوٰۃ وسلام سہ بار -

باب نہم در فضیلت ادای نماز نیم شب

بعضے صلحا پیش از نماز وتر بعد وظائف گذاردہ اند و بعضے تہجد گذاردہ اند -
نقل است روزے شیخی و مولائی در قریہ سیدپورہ با جماعت برای نماز عشاء

تحریمه با امام بست و در عین صلوٰۃ فناء مطلق بر حضرت قطبی مستولی گشت یعنی امر
سبحانه وتعالیٰ غالب آمد بر کون بندہ چون از شب باقی یکپاسی ماندہ بود حضرت شیخی
بعالم صحو در آمد و دران مجالس شریف از مریدان چنانچہ صوفی سلطان محمد شاہ آبادی
و صوفی سیف الله و شیخ محمد اسمعیل و محمد ماہ سہارنپوری و محمد باقر ماہڑو وال و
حافظ علی اکبر و ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت قطبی سید غلام محی الدین و شیخ بھیکو
برادر زادہ و محمد عابد کرنالی و این فقیر و یاران دیگر عرضداشت کرد کہ حضرت پیر
دستگیر نماز عشاء تمام و کمال نساختہ اند از زبان دربار فرمودند کہ آب بیارد
تا وضو جدید ساختہ ادا نمایم - حضرت شیخی باز از سر نو وضو جدید ساختہ تمام و
کمال فرائض و سنن و وتر و نوافل نیم شب و نماز تہجد و ادعیہ ہائے ادا ساختہ رخ
بجانب صوفیان برائے ارشاد نمودند - ہمدرین محل فرمودند چون محب از فنا ظاہر
بر بقاء باطن یعنی بمشاہدہ آثار عظمت ذات محبوب را در ہر نظرے خواہ بنظر بصر
و خواہ بصیرت ملاحظہ کند و محبوب حقیقی در چشم او عیان گردد و سنریھم آیاتنا
فی الآفاق یعنی صور تجلیات یا در عالم الاکوان حالانکہ آن آفاق ما خرج عنک
الصورت او الاخراج عنک و معنی و فی انفسھم و العین تست حتی تتبین لھم
مر ہر ناظرین را کہ الله سبحانه وتعالیٰ ھو الحق الثابت در آفاق و در نفس
انه الحق یعنی آن آفاق و انفس حق ہست و ضمیر راجع بسوئے آفاق و انفس است
یعنی بنظر شہود خود ہائے عارفین کاملین می بینند علامات ظہور ذات تجلی آفاقی
در عالم کون و تجلی نفسی در انفاس نفیس در عین ثابت خود ہا از حوادثات آیتہ
و آثار نوازل ماضیہ از فتوحات و ظہورات از ممالک شرق تا غرب بروجہ خارق

عادات هستند الاّ وکشفاً حتی که ظاهر میشود مر ایشان را حقایق مخفیات همه اشیاء
ان الظاهر فیها هو الحق و بحق مشاهده کنند نه ماهیات را چنانچه که در عالم حس و شهادت
مشاهده کنند بدرستی و راستی آن ماهیات بمرتبه عدمیانست نیست ظهور مر ایشان
را بذاته مگر بواسطه ظهور نور وجود حق سبحانه و تعالیٰ و درین ضمن صوفی سلطان محمد
عرضداشت کرد حضرت شیخی این مقام هست از زبان گوهر نثار فرمود که این مقام حضرت
المعانی والاسماء مسمی بعالم جبروت است ما رأیت شیئاً الا و رأیت الله
فیه و این بیان و اعیان بمرتبه دوام شهود هست همدرین محل فرمود که شنیده ام
از مرشد نامی و عارف سامی قطب الموحدین بندگی شیخ ابراهیم رامپوری که می
فرمودے که قطب الاقطاب فرد الافراد قطب العالم بندگی شیخ عبدالقدوس
قدس سره در بعض تصانیف خودها نقل حضرت سلطان العارفین برهان الواصلین
امام العاشقین حضرت شیخ بایزید بسطامی مندرج ساخته نقلست روزے
حضرت شیخ بایزید بسطامی قدس سره بر کمال حسن و ملاحت معشوق زنار پوشیده
جلوس پیش صنم نمودند پس واصل کرد الله سبحانه و تعالی حضرت شیخ را بارسال
حضرت حبیب و نبی خود محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم ے بُت را چه زیان که
بُت پرستش نبود + مگر این فعلے که از حضرت سلطان العارفین بوقوع آمد یعنی
در حالتے بود که ترقی کرد از عالم کون و مکان و مرتفع شد از عالم کفر و ایمان غریق
گشتند در بحر عمیق مواج نور ذات سبحان یافت صرف توحید حضرت رحمان و نماند
چیزے جز وحدت حق در ذات حضرت شیخ الیقان و مشاهده کرد ذات مجد و علی
و نبود زنارے در وجدان حضرت شیخ زنار و نبود اصنامے در بصیرت حضرت شیخ اغیا

ے غیرتش غیر در جهان نگذاشت - لاجرم عین جمله اشیا شد +
و در عین مقام قرب و مشاهده معشوق حقیقی سطحی از زبان دربار حضرت شیخ قدس سره
لیس فی جبتی سوی الله بوقوع آمد و فی تلک الحالة جبته ولیس فی الدین غیر الله
کسوته و درین مرتبه حس و عیان عقل حضرت شیخ بالکل مسلوب شد و بحکم عالم جنون
گشتند و درین حالت بر شیخ حکم شرع شریف هیچ قباحتے و شناعتے نیست پس
قدس سره در عین حالت سکر قصد نمودند که بر عالم عوام ظاهر و هویدا کنم اسرار الوهیت
را و انوار صرف وحدت ربوبیت را لیکن در ظهور اسرار و انوار حضرت باز را
انهدام شریعت هست و صلی الله تعالے علیه وسلم ارسال روح حبیب و نبی خود صلی الله
علیه وسلم و این سرے بود از اسرار در ارسال روح مبارک حضرت حبیب خود علیه
الصلوة والسلام حتی که حاصل میشود مر قدس سره را حیائی در انهدام شریعت بروئیت
جمال محمد رسول الله علیه وسلم پس قدس سره نزول کرد از حالت سکر بسوی عالم صحو
و خارج شد از بیت اصنام و متابعت کرد در بیت حضرت علام همدرین محل فرمود
سبحان الله اسرار حضرت شیخ العارفین از ادراک عقول و فهوم اجل هست و باقدام
آن چه مجال و محال هر کسے را که انشراح کند باز حضرت شیخی را حالتے پیدا شد
عنقریب طلوع آفتاب بعالم صحو آمدند بسرعت تمام وضو جدید ساخته سنن
فرائض فجر ادا نمودند باز از زبان دربار فرمود که نماز نیم شب چهار رکعت است
قبل از تهجد چهار رکعت است به نیت دو دو رکعت و در اول رکعت بعد فاتحه
آیة الکرسی بخوانند و در دوم آمن الرسول و سلام داده باهمین طور بخوانند و بعضے
صلحا پیش از نماز وتر بعد وظائف گذارده اند بعضے بوقت تهجد گذارده اند که اول

پیران عظام ماست باید کہ چہار رکعت گذارد و بخواند در رکعت اوّل بعد فاتحہ
قُلْ یَا اَیُّهَا الْکٰفِرُوْن و در دویم بعد فاتحہ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ در قعدہ بنشیند التحیات
بخواند و بآواز بلند بگوید اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِیْکَ لَهٗ
الْمُلْکُ وَلَهُ الْحَمْدُ یُحْیِیْ وَیُمِیْتُ وَهُوَ حَیٌّ لَّا یَمُوْتُ بِیَدِهِ الْخَیْرُ وَهُوَ
عَلٰی کُلِّ شَیْءٍ قَدِیْرٌ اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْاَوَّلُ وَالْاٰخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ
بِکُلِّ شَیْءٍ عَلِیْمٌ اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَیْتَ وَلَا معطی لما مَنَعْتَ ولا راد
لما قضیت وَلَا ینفع ذَا الْجَدِّ مِنْکَ الْجَدُّ وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ
پس برخیزد و دو رکعت باقی بگذارد و بخواند در رکعت سیوم بعد فاتحہ قُل
اعوذ برب الفلق و در رکعت چہارم بعد فاتحہ قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ النَّاسِ و در قعدہ
اخیرہ بعد التحیات ہمیں کلمات کہ گفتہ بود بگوید برفع صوت کند بعدہ سلام دہد و
چہار رکعت صلوۃ العاشقین بگذارد   بخواند و در رکعت اوّل بعد فاتحہ
و اخلاص یا اللہ صد بار و در رکعت دویم بعد فاتحہ و اخلاص یَا رَحْمٰنُ صد بار
و در رکعت سیوم بعد فاتحہ و اخلاص یَا رَحِیْمُ صد بار و در رکعت چہارم بعد فاتحہ
و اخلاص یَا وَدُوْدُ صد بار بعد از سلام دُعاء استجاب کہ در نماز اشراق مذکور
است بخواند و دُعاء گنج العرش بخواند یا من اظهر الجمیل و ستر القبیح یا من
لم یاخذ بالجریرة ولم یهتک الستر یا عظیم العفو یا حسن التجاوز یا واسع
المغفرة وَیَا باسط الیدین بالرحمة ویا صاحب کل نجوی و منتهی کل
شکوی یَا کَرِیْمُ الصَّفْحِ وَیَا عَظِیْمُ الْمَنِّ وَیَا مُبْدِیَ النِّعَمِ قبل استحقاقها
یا ربّاه یا ربّاه یا سیّداه یا غایة رغبتاه اسألک یَا اَللّٰهُ یَا اَللّٰهُ یَا اللّٰه

ان لا تسوی خلقی   وخلق والّذی وخلق امّة محمّد صلی اللہ علیہ وسلم
فی النّار و ان تغفرلی ولوالدیّ ولجمیع المؤمنین والمؤمنات وارزقنا رضوانک
والجنة سهل لنا حزونة امورنا کلها ویسّر علینا صعوبتها انک تمحو ما
تشاء وتثبت وعندک اُمّ الکتاب اَللّٰهُمَّ صلّ علی سیدنا ونبیّنا مُحَمَّدٍ و
آله اجمعین وبعدہ در سجدہ رود بگوید اَللّٰهُمَّ احیینی محبالک واحشرنی تحت
اقدام کلاب احبّائک سه بار بخواند اَللّٰهُمَّ اقذف حبّک فی قلبی سه بار بخواند
و ترتیب دیگر صلوۃ العاشقین از قطب الموحدین قطب الاقطاب آن رئیس الاولیاء
نامدار قطب عالم بندگی شیخ عبدالقدّوس اسمٰعیل حنفی الچشتی الگنگوہی قدس سرہ العزیز
بدین ترتیب است نویت ان اصلّی لله تعالیٰ رکعتی صلوۃ العاشقین متوجها
الی جهة الکعبة المعشوقیة المعظّمة الله اکبر و بعد از تکبیر اولی پنجدم حبس
کند و اسم ذات بدل گوید مادام کہ تواند و بعدہ سورہ فاتحہ و اخلاص خواند و بعدہ
سہ دم بدستور سابق حبس کند و در رکوع رود سہ دم حبس کند بعد ازان تسبیحات
گوید و در قومہ سہ دم حبس کند بسجدہ رود و بعد تسبیحات سہ دم حبس کند و جلسہ
بین سجدتین کند و سہ دم حبس کند و سجدۂ دویم بدین ترتیب کند و رکعت دویم
نیز چنین کند و بعد از سلام این دو بیت بخواند ؎ عشق تو رفیق راز من باد -
زخم تو جگر نواز من باد + از سرمہ عشق دہ مرا نور - کاین سرمہ ز چشم من کند دُور +
بعد ازان این دو بیت از دُعاء سُریانی بخواند بیت - تجدنی فی سواد اللیل
عبدی - قریبا منک فاطلبنی تجدنی + تجدنی فی سجودک حین تدعوا -
وحین تقوم فاطلبنی تجدنی + باید کہ در حالت حبس از ذکر اسم ذات فارغ نباشد

از زبان گوهر بار فرمود صلوٰة العاشقین بلا واسطه در حضرت شال مفید از قطب الاقطاب بندگی شیخ عبد القدوس اسمٰعیل الحنفی قدس سرہ العزیز مرا رسیده است واللہ اعلم ٭

باب ششم در بیان فضیلت نماز تہجد وادعیہ ہائی آن

نقل است که روزے بمجلس شریف و محفل منیف حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عند اللہ شیخ در علم حقایق سیرفت و در ان مجلس شریف از مریدان چنانچه صوفی سلطان محمد و صوفی سیف اللہ و صوفی نور محمد خانه سامه و شیخ اسمٰعیل و سید غلام محی الدین ہمشیر زاد حقیقی حضرت و شیخ عبد اللطیف برادر حقیقی حضرت و شیخ بھیکو و میر سید کلان و سید ہدایت اللہ و محمد باقر ماہرو وال و سید فتح محمد و میر فیض اللہ و محمد باقر بوڈہ کھیڑہ وال و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند چون صوفی سلطان محمد عرضداشت کرد که حضرت پیر دستگیر امروز از کلام مجید و فرقان حمید سطرے چند نوشته بودم چون بآیة اَللّٰهُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ قلم رسید نورے از انگشتہائے خمسه بظہور آمد بمجرد مشاہدہ نور ذات فنائے مطلق بر ما مستولی شد یعنی بعد ساعتے چند بعالم صحو آمدم و این چه حالت است و چه مقام است از زبان دربار حضرت شیخی و مولائی فرمودند بعد تزکیه نفس و انجلائے مراۃ قلب و کنس وجود از مواہبات الٰہیات و واردات تجلیات بر ارواح سالک حق که بر قلب و بر قالب وارد میشود و مر آن تجلیات را حدے و نہایتے نیست یعنی اگر محبوب حقیقی بعنایات الطاف و اضعاف اعطاف قدوم میمنت لزوم در خانه محب نہد و اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰهِ بطن نہر عیسیٰ علیه السلام ثابت آید و خانه اش را منور بنور جمال ذات و بکسوت صورت خود خانه اش معزز و مشرف گرداند یعنی بتجلی شہودے خانه محب را بنور خود منور گرداند که ہمه رنگہائے مختلفه از نظر

سالک برداشته شود و علم حق مر سالک را استلزام آید و چون ہر تجلی که مشاہد اوست حدے و نہایتے نبود ہمچنان مر طلب طالب را در سیر سلوک حدے و نہایتے نیست چراکه علی الدوام نفس خود را گوشمالی بمجاہدات و ریاضات شاقه و بفقر و فاقه میدہد تا ذوق و شوق مع اللہ بیفزاید درین ضمن این فقیر عرضداشت کرد حضرت قطبی معنی این آیت اَللّٰهُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ مَثَلُ نُوْرِهٖ كَمِشْكٰوةٍ فِيْهَا مِصْبَاحٌ اَلْمِصْبَاحُ فِىْ زُجَاجَةٍ اَلزُّجَاجَةُ كَاَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُّوْقَدُ مِنْ شَجَرَةٍ مُّبٰرَكَةٍ زَيْتُوْنَةٍ لَّا شَرْقِيَّةٍ وَّلَا غَرْبِيَّةٍ يَّكَادُ زَيْتُهَا يُضِىْٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ نُوْرٌ عَلٰى نُوْرٍ و ازین آیت کریمه فہمیده مے شود مثل نوره روح انسانی که در بدن انسان است پس اللہ سبحانه و تعالیٰ که فرموده است مثل نوره یعنی مثل نور وجود حق سبحانه و تعالیٰ در عالم ناسوت مثل نور روح انسانی که و مشکوۃ بدن انسان است و در ان بدن انسان چراغ روح است المصباح فی زجاجة آن زجاجه قلب انسان است پس معلوم شد که مشکوۃ بدن انسانی منور است بنور قلب زجاجی و قلب زجاجی منور است بنور روح انسانی که آن روح اضافی است و آن روح منور است بنور وجود حق سبحانه و تعالیٰ الزجاجة کانہا کوکب دری و آن زجاجه قلبی گویا که کوکب درخشنده است یوقد من شجرة مبارکة و مراد از شجره نفس انسانی است باضعاف اعطاف ربانی قابل فیوضات الٰہیا است زیتونة لا شرقیة یعنی از عالم مجردات است و کمالات لانہایات و عنایات لانہایات اللہ سبحانه و تعالیٰ است حالانکه مجردات بالفعل است نه بالقوہ ولا غربیة و مراد از ان اجسام عنصریه کثیفه و صلصالیه که کمالات آن اجسام بالقوہ است نه بالفعل باز از زبان گوہر نثار فرمودیا انکه این آیت کریمه اشارات یا بشارات

مرسالکان علو درجات از معاملات ومقامات در سیر سلوک ظهور نور وجود در نظر سالکان
در ہر مظہر الٰہی بظہور آخر معاینہ میکنند از غایت عالم ارواح صفتہ روحی وثانی مرتبہ
در ملک ملکوت صفتہ ملکوتی حتی کہ مشاہدہ میکنند در عالم ناسوت سبحان اللہ کہ ظاہر
شد آن نور وجود الآن کما کان بلا تغیر وتبدیل در عالم ناسوت کہ اظہر است معاینہ و
مشاہدہ میکنند اگر محبوب حقیقی جمال خود را در نظر محب بصورت تجلی امردی کہ برین
اخبار است رأیت ربی علی صورۃ امرد شاب قطط ویا بصورت تجلی نسائی
کہ برین اخبار است کہ رأیت ربی فی سکک المدینۃ وعلیہ حلۃ حمراء
کہ ہر دو تجلیات نزدیک عارفین متصوفین اکمل افراد تجلیات ظہور نور وجود حق
است بر سالکان جلوہ گری کنند ومحب ازان تجلیات کہ بحکم فیض مقدس کہ عطا کردہ
شدہ است مر استعداد خاص اخطے ولذتے یابند سرے از اسرار رأیت ربی
علی احسن صورۃ غمزۃ ربی با او کنند ودر حریم محرمیت با خود عطا سازند
فاینما تولوا فثم وجہ اللہ یعنی در عالم ناسوت کہ مشہود مر خاص وعام نور اعلی نور
مشعر برانست اعلام بر اعلام بر خاص وعام است با او ظاہر وہویدا گردد اگر محبوب
حقیقی از عالم غیب یعنی از پس پردہ معنی آن مسمی بعالم جبروتست بتجلی جلال بر
عالم ارواح بحکم فیض قدس کہ عطا کردہ شدہ است مر استعداد معینہ را یعنی ظہور
نور وجود بظہور نور محسوس در عالم جبروت نزول کرد کہ آن مصباح است وبعد
ازان ظہور نور وجود تنزل در عالم ملک ملکوت بظہور نور محسوس کہ آن زجاج است
نزول کرد وبعد ازان ظہور نور وجود در عالم ناسوت بظہور نور محسوس در ان مشکوٰۃ است
برائے عاشقان وجانبازان جلوہ داد آن طالع شد محب از غبار باطن یعنی کہ مستولی شد

امر حق سبحانہ وتعالی بر باطن سالک نہ از وی اسم ماند ونہ رسم ونقوش ومجازی
سالک از میان مرتفع شود وبحقیقت محبوب حقیقی اتحاد یابد من عرف نفسہ
فقد عرف ربہ با او جلوہ گری نماید وسالک در ہر مقامے کہ مسمی بعالم
جبروتست وچہ در عالم ملکوت وچہ در عالم ناسوت ومناسبت در ہر مقامے حظے و
لذتے یابد فقد فاز فوزا عظیما نصیب او گردد۔ ہمدرین محل فرمود اگر ظہور نور
وجود محبوب حقیقی آن حجابہائے کہ درمیان محب با صورت ومعنی است پس از
جمال کہ مسمی بعالم ملکوت الٰہی است وجلال مسمی بعالم جبروت الٰہی است مرتفع
گرداند وغلبہ تجلی ذاتی کہ غیب مطلق است یعنی ہویۃ الالٰہی کہ یستحق الحق است یعنی
فلا یزال ہویۃ الحق لذاتہا ازلاً وابداً دائماً فی مقام الاحدیۃ والجمع است۔ بدان
اے عزیز کہ مرتبہ ذات احدیت صرف است در ادراک عقول وفہوم وتفہیم ہر کس و
ناکس محیط نشود وبرآن اخبار شاہد حال است کہ تفکروا فی الاء اللہ ولا تفکروا فی ذات
اللہ وقتی کہ نسبت اضافت واثنینیت سالک برداشتہ شود وہستی آن سالک ہستی
ذات مطلق مبتدل گردد واورا با او نسبتے با عرفت ربی بربی درست آید وہر
سالکے را اللہ سبحانہ وتعالی بنظر دوام شہود باین تعین مشرف ومعزز گرداند
کہ آن مسمی بعالم لاہوت است ذلک فضل اللہ یوتیہ من یشاء واللہ
ذو الفضل العظیم بمجرد اتمام این کلمات عزائمات حضرت شیخی لرزہ در
تمام اندام پیدا شدہ وحالتے پیدا شدہ بعد یکپاس حضرت قطبے بعالم صحو آمدند
وضو جدید ساختہ چہار رکعت از صلوۃ تہجد ادا نمودند بعد فراغ نماز تہجد وادعیہ
رخ بجانب صوفیان نمودند ہمدرین محل فرمود چون ثلث شب ویا ربع از شب باقی

ماند برائے نماز تہجد برخیزد و برین نص قرآنی مدلل ہست یٰاَیُّہَا الْمُزَّمِّلُ قُمِ الَّیْلَ
اِلَّا قَلِیْلًا نِّصْفَہٗ اَوِ انْقُصْ مِنْہُ قَلِیْلًا و جمہور متصوفین از لفظ کہ در آیۃ
او انقص واقع است مراد ازین ثلث یا ربع از شب داشتہ اند باید کہ وضو بسوا کی
سازد و چون ارادہ مصلا کند این دعا بخواند بِسْمِ اللّٰہِ وَ بِاللّٰہِ وَمِنَ اللّٰہِ وَاِلَی اللّٰہِ
وَعَلَی اللّٰہِ فَلْیَتَوَکَّلِ الْمُؤْمِنُوْنَ و قتیکہ پائے بر مصلا نہد ایستادہ این کلمات برائے
انشراح باطن خود و حضوری دل بخواند حَسْبِیَ اللّٰہُ اٰمَنْتُ بِاللّٰہِ وَرَضِیْتُ
بِاللّٰہِ تَوَکَّلْتُ عَلَی اللّٰہِ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّۃَ اِلَّا بِاللّٰہِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ و نیز برائے
دفع خطرات نفسانی و وسوسہ شیطانی این دعا بخواند سُبْحَانَ الْمَلِکِ الْخَلَّاقِ
اِنْ یَّشَاْ یُذْہِبْکُمْ وَیَاْتِ بِخَلْقٍ جَدِیْدٍ وَّمَا ذٰلِکَ عَلَی اللّٰہِ بِعَزِیْزٍ بعدہٗ
دوگانہ تحیۃ الوضو بگذارد بدان دستور کہ بالا ذکر کردیم و بعد دوگانہ تحیۃ الوضو
چہار رکعت از نماز تہجد ادا نماید بخواند در رکعت اول بعد از فاتحہ آیۃ الکرسی
یکبار و در رکعت دوم بعد فاتحہ اٰمَنَ الرَّسُوْلُ یکبار بخواند و نیت دوگانی
بندد و بعد از سلام و درود این دعا بخواند اَللّٰہُمَّ رَبَّنَا لَکَ الْحَمْدُ و الیک
المشتکی وانت المستعان وبک المستغاث وعلیک التکلان وَلَا
حول ولا قوۃ الا بک دہ بار بخواند اَللّٰہُمَّ اِنِّیْ اَعُوْذُبِکَ من ضیق الدنیا
ومن ضیق یوم القیمۃ دہ بار بخواند اَللّٰہُمَّ ارْزُقْنَا خیر الدنیا
وَالْاٰخِرَۃِ وعافیتہما واعصمنا من شرور الدنیا والاخرۃ و
من اٰفاتہما برحمتک یا ارحم الراحمین دہ بار بخواند اَللّٰہُمَّ عافنا
من کل بلاء الدنیا وعذاب الاخرۃ دہ بار بخواند بعدہٗ استغفار و درود

دہ بار بگوید بعدہٗ در سجدہ رود و امرزش خواہد و برائے امرزش بوقت سحر یا عفو
صد بار بخواند و بعدہٗ دست بردارد و این مناجات شیخ الشیوخ کہ معمول ایشان است
بخواند و بعدہٗ بذکر و مراقبہ مشغول شود - مناجات این است بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
ملکا بادشاہا بنظر و رضا رحمت بما نگر خداوندا ظاہر و باطن ما را در طلب رضائے خویش
جمعدار تفرقہ و پریشانی و سرگردانی از راہ ما و از راہ ہمہ مسلمانان دور دار - عفو و
عافیت را قرین وقت ما کن رعایت و عنایت را ساعقہ و قاعدہ ما گردان ما را
بدست تفرقہ ما باز مدہ و ما را بما مگمار و ما را براہ ما مگذار و ما را از شر ما نگہدار - و
کارہائے ما و ہمہ مسلمانان در عافیت و در رضائے خویش باصلاح از کردہ را در
گذار و آیندہ را نگہدار - ہرچہ بہ بندہ بخشی دینی بخش و با رضائے خویش قرینی
بخش ما را بقہر خویش مخذول مگردان و ما را از یاد خود معزول مگردان و ما را بغیر
خویش مشغول مکن - الٰہی اگر بپرسی حجتے ندارم و اگر بسوزی طاقتے ندارم از بندہ
خطا و ذلت و از تو عطا و رحمت اے قدیم لم یزل و اے عزیز بے بدل اَللّٰہُمَّ
اصلحنا واصلح فساد قلوبنا واصلح فساد افعالنا واصلح فساد اقوالنا واصلح
فساد صدورنا واصلح فساد اعمالنا واصلح فساد احوالنا واصلح ولاۃ
امورنا واصلح ذات بیننا واصلحنا بما اصلحت بہ من عبادک الصالحین
یا مصلح الصالحین یَا اَکْرَمَ الْاَکْرَمِیْنَ وَیَا اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ ۝ وَاخْتِمْ لَنَا
بِخَیْرٍ رَبَّنَا تَوَفَّنَا مُسْلِمِیْنَ والحقنا بالصّٰلحین وصلی علی محمد وآلہ اجمعین
ایضاً مناجات حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم الٰہی ضع علی راسی
تاج العبادۃ حتی لا اعبد غیرک وعلی لسانی تاج الذکر حتی لا اذکر غیرک

وعلی قلبی تاج المعرفة حتی لا اعرف غیرک برحمتک یا ارحم الرّاحمین

ایضاً مناجات قال الامام الاعظم ابوحنیفة الکوفی رضی الله تعالی عنه ے

هب ان النفس قد بلغت مناها	الم تکن المبینه منتهیها
رفیقک سارقا غیر اعتبارا	وعمرک طارفا نبته انتباها
صرفنا العمر فی لعب ولهو	فاها ثمّ آها ثمّ أحا
الٰهی ما عصیتک من عناد	ولکن شهوتی بلغت مناها
وندخرت انّ الشمس اِنّی	بزخر حتی عفانی لن تراها
احبّ الصّٰلحین ولست منهم	لعلّ الله یرزقنی صلاحا
وا غرس ودّهم فی جوف قلبی	لعلّ الله یرزقنی فلاحاه

باب یازدهم ۱۱ در بیان فضیلت نماز جمعه

نقل است روزے حضرت شیخی ومولائی وذخیرتی عند الله در حالت سکر مستی
شهود حضرت الذات بود چون بعالم صحو آمدند با جماعت صوفیان که حاضر بودند
سوال عجائب وغرائب نمودند که آن کیست وچیست که طلب خوردن نماید
وآن چه چیز است که حرارت رسید طلب برودت نماید وهمچنین برودت
غالب آمد طالب حرارت شد ودران مجلس شریف از مریدان چنانچه صوفی
سلطان محمد وصوفی سیف الله وحافظ علی اکبر ومیر فیض الله ومیان شیخ پیر محمد
تهانیسری ومحمد باقر ماهروال وشیخ اسمٰعیل ومیر سید کلان وسید هدایت الله
وسید غلام محی الدین همشیره زاده حقیقی حضرت وشیخ عبد اللطیف برادر حقیقی حضرت
ومحمد علی بندوی وال واین فقیر ویاران دیگر حاضر بودند درین ضمن صوفی سلطان محمد

عرضداشت کرد حضرت شیخی که از حقایق آنها ارشاد میفرمایند که ما حضر مجلسیان مستفید
وبهره یاب شوند از زبان گوهر نثار فرمود که معشوق حقیقی در هر لحظات ودر هر لمحات
بهر صفتے از صفات خودها با عاشق روئے دیگری نماید چه در عالم ناسوت وچه در
عالم ملکوت وچه در عالم جبروت وچه در عالم لاهوت مناسب آن مراتبهای که با عاشق ظهور
یافته وعکس آن آفتاب در آئینه عاشق تافته بهر رنگے در هر مراتب اگر هستند آن
حقایق بغایت مرتبه صفا ونورانیت مثل اعیان عقول ونفوس مجرده همانقدر
بمرتبه صفا ونورانی با عاشق رنگ نمودن گیرد وگاهے رنگهائے مختلفه نماید وگاهے
یکرنگی ظاهر وهوید اگردد وگاهے بیرنگی رخ نماید چون هر تعینے که در عالم ناسوت
مجازاً بلطائف عنصریه بظهور نور وجود حق سبحانه تعالیٰ تافته مثل نور شمس است
که در زجاجات متنوعه مختلفه تافته اگر میباشند از زجاجات صافیه وابیضه ظاهر وهویدا
میشود آن نور آفتاب همانقدر که صاف وابیض است اگر هستند آن زجاجات
غیر صافیه وملوانست بلون کثافت ظاهر میشود آن نور آفتاب بهمان کثافت چنانچه
مولوی جامیؒ در رساله میفرماید ے اعیان همه شیشهائے گوناگون بود + کافتاد
بر آن پرتو انوار وجود + هر شیشه که بود سرخ یا زرد وکبود + خورشید درو هم بهمان رنگ نمود +
بر لفظ مبارک راند همچنین نور وجود حق سبحانه وتعالیٰ است اگر هستند آن حقایق
بسیط صافیه نورانی ظاهر وهویدا خواهد شد نور وجود حق سبحانه وتعالیٰ بهمانقدر اگر
هستند آن حقایق ملبس بکثافت جسمانیه عنصریه صلصالیه ظاهر وهویدا میشود آن نور
وجود حق سبحانه تعالیٰ بهمانقدر- پس بدان اے عزیز فی الحقیقه اثر همان حقیقت است که
خود با خود حظے گیرد وبا عاشق در پرده فعل جلوه گری کند فی الحقیقت همان فاعل

حقیقی اوست ؎ برنقش خود است فتنهٔ نقاش ٭ کس نیست دران میان تو خوش باش ٭
بازور اشواق و اذواق از زبان دربار چند ابیات خوش میخواندے اے ظاہرے
تو عاشق معشوق باطن است ٭ مطلوب را که وید طلبگار آمده ٭ عشق در پرده مینواز و ساز ٭
عاشق کو که بشنود آواز ٭ که ہمون شاہد و ہمون مشہود ٭ لیس فی الدار غیرہٗ موجود ٭
و ہمدرین محل فرمود که معشوق حقیقی ہر تعینے را که در عالم ناسوت برنگہاے مختلفه
مرکب ساخت بلطائف حکمت از خصوصیت جواہر و جسمانیات و روحانیات و
ہمچنین که در زمین پیدا ساخت از نباتات و حیوانات و غیر ذلک بجائے قوام بدن
انسان که الانسان بنیان الرب واقع است و نیز مطابق میان روح خور و طعام
پس بدان اے عزیز روح بر دو نوع است یکے روح حیوٰة و دوم روح ممات و
روح ممات آن روحی است وقتیکه خارج شد از جسد بنی آدم گشت حی میت۔ و
روح حیوٰة آن روحے است که بسبب آن روح مجاری انفاس و قوت اکل و شرب
است پس متعلق شد آن طعام با قلب و قالب و بسبب آن طعام قوام بدن انسانست
باجرا سنت الله تعالیٰ تا این اغروره بریاضات و بعبادات و مجاہدات باستغراق
در تصورات ربوبیت دل خود را بوستان گرداند و ثمرہ محبت بجنباند و روح خود را
از عکس انوار تجلیات لانہایات جلوه دہد و علی الدوام در ہر لحظات و در ہر لمحات
سر خود را در اسرار الہیات در مراقبه مستغرق گرداند۔ چون سالک باین مرتبه رسید
از مواہب الله سبحانه و تعالیٰ دل صوفی بآب توحید پرورش یابد و روح بانوار
تجلیات منور بنور گردد و در دریا رضا نعم غواصی کند تا الانسان سری و انا سرہٗ ثابت
آید و بر لفظ مبارک راند حالانکه قالب مرکب قلب است که بسبب آن ہر دو عمارات

دنیا و آخرت است و قال الله تعالیٰ خلق لکم ما فی الارض جمیعًا درین ضمن این فقیر
عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر صاحب عوارف میفرماید الارواح علی صورت
بنی ادم لہم اید و ارجل و رؤس و یاکلون الطعام و لیسوا بملائکة و در جواب این
کلمات حضرت قطبی فرمودند ہمچنین است از حدیث نبوی و کلام مصطفوی مفہوم میشود
که روح را جسمے است کما قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم الارواح جنود مجندة
فما تعارف منہا ایتلف و ما تناکر منہا اختلف۔ و لفظ جند که در حدیث نبوی
صلی الله علیه وسلم واقع است مفہوم میشود که لفظ جند دلالت میکند بر اینکه بدرستی و
راستی روح را جسم ایست که قایم است بذات خود می آید و میرود و مر آن روح را
حیوٰتیست و در و حیات نقش از برائے ہمین رسول علیه الصلوٰة والسلام بلسان فصیح
وصف نمود ہر ارواح را بتعارف و تناکر حال آنکه این تعریف نمیشود مگر کسے که حی باشد
الله سبحانه و تعالیٰ بعد ترکیب آدم علیه السلام پیدا ساخت طبائع اربع و الحرارة
و رطوبت و یبوست پس طعام میرسد بسوئے معده و حالانکه در معده طبائع اربع و
در طعام نیز طبائع اربعه پس وقتیکه اراده کرد الله سبحانه و تعالیٰ اعتدال مزاج بدن
آدمی آنرا گرفت طبع از ہر طبائع ضد او از طعام پس گرفت حرارت سردی را و
رطوبت خشکی را ذٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ و این جواب مطابق شریعت است۔
پس بدان اے عزیز نزدیک اہل حق و ارباب حقیقت طبیعت ملکوت جسم است
و آن قوتیست که ساری باشد در جمیع اجسام بسیط و مرکب عنصری و غیر ذلک حالانکه
طبیعت واحد است نیست اختلاف مگر در حقیقت آن طبیعت و حکم آن طبیعت
عین چیزیست که واقع شد در آن چیز اختلاف چه صورتہائے طبیعت در حکم مختلف

اندچه بریک صورت حکمے دیگر باشد و بر صورتے حکمے دیگر کہ آن شئے بارد یابس است
وآن شئے دیگر حار یابس است ہمدرین محل صوفی سلطان محمد فضائل روز جمعه که در حدیث
واقع است بیان نمود از زبان در بار فرمود که ہر سالک را باید که برائے نماز جمعه اول
وقت غسل نماید چون از غسل جنابت یا از غسل جمعه و یا از غسل عیدین که سنت است
فارغ شود این دعا بخواند اللّٰهُمَّ اجعلنی طاهرًا وافهم حجتی ولا تدع علی ذنبا
برحمتك یا ارحم الراحمین بعده غسل کند که سنت است در مسجد برود دوگانه
تحیة المسجد بگذارد و بعده چهار رکعت بنیت کفارت که نمازها فوت شده باشد قبل از
نماز جمعه بگذارد و نیت چنین کند نویتُ ان اصلّی لِلّٰهِ تعالیٰ اربع رکعات صلوٰة
النفل تکفیر الصلوٰة القضاء التی فات منی فی جمیع عمری متوجهًا الی جهة الکعبة
الشریفة الله اکبر و بخواند در ہر رکعتے بعد فاتحه آیة الکرسی یکبار و انا اعطینا
پانزده بار بعد سلام درود و این دعا بخواند بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اَللّٰهُمَّ
یا سابق الفوت و یا سامع الصوت و یا محی العظام بعد الموت صلِّ علیٰ محمّدٍ
وَّعلیٰ اٰلِ محمّدٍ واجعل لی فرجًا و مخرجًا مما انا فیه انك تعلم ولا اَعلمُ وانت
تقدر ولا اقدر وَاَنْتَ عَلَّامُ الْغُیُوْبِ یا ارحم العطایا و یا غافر الخطایا یا سُبُّوحُ
یا قُدُّوسُ رَبُّنَا وَرَبُّ الملائکة وَالرُّوحِ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وتجاوز عمّا
تعلم فانك انت العلیّ العظیم وَیا ساترَ العیوبِ وَیا اَرحمَ الراحمین وایضاً
چهار رکعت بگذارد و بخواند در ہر رکعتے بعد از فاتحه اخلاص ده بار بعد سلام لَاحَوْلَ
وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ صد بار بگوید الله سبحانه وتعالیٰ وقت نزع جان از
سلب ایمان نگاه دارد - ایضاً نماز تسبیح بروز جمعه در مسجد جمعه بگذارد و فضیلت نماز

تسبیح در احادیث آمده است که فرموده حضرت رسالت پناه صلعم مر حضرت عباس رضؓ ابن
عبد المطلب را یا عماه خبر سیدہم مرترا که این فعل بکند که در وده خصائل است وقتے
که از تو این فعل بوقوع آید غفر الله مرترا گناهان را اول وآخر قدیم وجدید وخطاءً
وعمداً صغیراً وکبیراً سراً وعلانیةً اگر تواند ہر روز و ہر شب بگذارد و یا بعد نماز
خفتن و یا در وقت تہجد بگذارد و اگر نتواند در شب جمعه و یا روز جمعه در مسجد جامع
بعد نماز فی زوال بگذارد و اگر نتواند در ہر ماہے و در ہر سالے و یا در جمیع عمر خود
یکبار بگذارد چنانکه در ہر رکعتے تسبیح ہفتاد و پنجبار بگوید و بدین ترتیب نیت کند
نویت ان اصلّی لِلّٰهِ تعالیٰ اربع رکعت صلوٰة التسبیح متوجها الی جهة الکعبة
المعشوقیة الله اکبر و تحریمه بندد و ثنا گوید بعد ثنا سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ
لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ چهارده بار و پانزدہم مرتبه لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ
اِلَّا بِاللّٰهِ الْعَلِیِّ الْعَظِیْمِ بعده باتعوذ و تسمیه فاتحه یکبار و اخلاص ده بار بخواند
باز تسبیح ہم بر آن طریق ده بار بگوید و دہم بار تمام مرتبه کند پس در رکوع رود بعد
تسبیح رکوع آن تسبیح ده بار گوید و قومه کند در قومه ده بار گوید در سجده بعد تسبیح
سجده ده بار گوید پس بنشیند در جلسه ده بار گوید و در سجده دوم ده بار گوید ہفتاد
پنجبار میشود ہمبرین طریق رکعت دوم و سیوم و چهارم بگذارد و این ترتیب
مرویست از امام نووی بروایت ترمذی بالاسناد الی عبد الله بن مبارک کذا
فی سنن الہدے بعد فراغ این دعا با درود بخواند اَللّٰهُمَّ اِنِّی اسالك توفیق
اهل الهدی واعمال اهل الیقین ومناصحة اهل التوبة وعزم اهل البصر
وجد اهل الخشیة وطلبة اهل الرغبة وتعبد اهل الورع وعرفان اهل العلم

حتی اعرفك واسألك اللهم مخافة تحجزني عن معاصيك حتى اعمل بطاعتك
عملا استحق به رضاك حتى اناصحك فی التوبة خوفا منك وحتى اخلص لك
النصیحة حیالك وحتی توکل علیك فی الامور وحسن ظن بك سبحان خالق
النور ویا واهب النور اخرجنا من الظلمات الی النور یا نور النور یا
منور النور یا نور السموات والارض نور قلبی بنور معرفتك ربنا
اتمم لنا نورنا واغفر لنا انك علی کل شیء قدیر وصل علی رسولنا ونبینا
محمد واله اجمعین **ایضاً** ترتیب درسنن الهدی نماز تسبیح بحکم بعضی احادیث
دیگر بدین طریق مسطور است چهار رکعت بگذارد و بخواند در هر رکعتے فاتحه وسوره
و بروایتے در رکعت اول الهکم التکاثر و در دوم والعصر و درسوم الکافرون
و در چهارم اخلاص بخواند بعده این تسبیح بخواند سبحان الله والحمد لله و
لا اله الا الله والله اکبر پانزده بار بعد تمام سوره ده بار بعده رکوع کند و
بعد تسبیح رکوع تسبیح مذکوره ده بار و بعده در قومه تسبیح مذکوره ده بار بعده
در سجده اول تسبیح مذکوره ده بار بعده در جلسه تسبیح مذکوره ده بار باز در سجده
دوم تسبیح مذکوره ده بار بعده در جلسه استراحت تسبیح مذکوره ده بار جمله تسبیحات
در رکعت واحد هفتاد و پنج بار میشود همچنین در باقی سه رکعت تسبیحات بگوید
و این جمله سی صد تسبیحات در جمیع چهار رکعت میشوند حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه واله وسلم فرمودند بگذارد این نماز تسبیح را در هر روزے یا در هر جمعے
یا در هر ماهے ویا در هر سالے یکبار بعده چهار رکعت سنت جمعه
بگذارد و هیچ سخنے نگوید چون خطیب برائے خطبه بر منبر آید بحضور دل استماع خطبه کند
که قائم مقام دو رکعت نماز است بعده دو رکعت فریضه جمعه با امام بگذارد و بعده چهار
رکعت سنت دیگر بخواند و دو رکعت سنت وقتیه بخواند و دو رکعت نفل بگذارد و بخواند در هر
رکعتے بعد فاتحه اخلاص بیست و پنج بار و بعد سلام درود بر حضرت رسالت پناه صلے الله علیه وسلم جل یک
بعده فاتحه مقدسه بارواح جمیع مومنین بخواند بعده سیر الاسرار من تصنیف حضرت
غوث الاعظم محبوب سبحانی حضرت میران سید شاه محی الدین عبدالقادر جیلانی
قدس سره العزیز بترتیبے که نوشته بخواند و بعده حفظ ایمان و صلوة الحضر
بخواند بعده بحکم آیت قرآنی فاذا قضیت الصلوة فانتشروا فی الارض
بزیارت شیخ و بزرگان برود و یا بطلب علم مشغول شود یا بعیادت مریض برود
ثواب دارد باید که طالب دین هر کارے که بکند بنیت دینی بکند و در کارے که نیت
دینی دست ندهد ازان اجتناب کند لاسیما در صحبت اهل لهو ولعب عمر خود
ضائع نکند و پرهیز ازان بر خود واجب و لازم شمارد والله اعلم بالصواب

باب دوازدهم دربیان فضیلت ذکر جهر و خفی و مراقبه از پیران عظام علیه الرحمة والغفران رسیده

باب ۱۲ دربیان فضیلت ذکر جهر و خفی

نقل است روزے در مجلس شریف حضرت شیخی و مولائی ذخیرتی عندالله سخنے در بیان
اذکار جهریه و خفیه افتاده بود و دران مجالس شریف از مریدان چنانچه صوفی سلطان محمد
و صوفی سیف الله و حافظ علی اکبر و میر فیض الله و میر سید فتح محمد و محمد ساقی و
میان شیخ محمد پیر تهانیسری و محمد عابد تهانیسری و محمد باقر ماهر و وال و این فقیر
و یاران دیگر حاضر بودند - از زبان دربار فرمود که راه خدایتعالی در مشارق و در

مغارب است و نہ در جنوب و نہ در شمال است و نہ در تحت زمین و نہ در بالا آسمان
است و نہ در بہشت و نہ در عرش است راہ خدا تعالیٰ در درون قلب تست
وفی انفسکم افلا تبصرون کما قال امیر المؤمنین و امام الاشجعین شمس المشارق
والمغارب حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ تعالیٰ عنہ کرم اللہ وجہہ
دواءك فيك يكفيك وما تشعر وداءك منك وما تبصر انت الكتاب المبين
الذی ما حرفہ يظهر المظهر وتزعم انك جرم صغير وفيك انطوى العالم
الاكبر فلا حاجة فی الخارج وفكرك فيك وما تفكر آن قمری باغ احدیت بلسان
فصیح بترنم الوہیت میفرمایند دوائے تست در تست ۔ وقتیکہ سالک تصفیہ قلب
وکنس وجود بریاضات و مجاہدات شاقہ علی الدوام اشتغال بدوا رصوم و اثبات
اول گرفت آنصو فی عروق شجرة الفقر مع ورق شجرة التواضع واجعل فيها
اهليلة التوبة واطرحه فی هاون الرضا واسحقه بمنجار القناعة واجعل
فی الطنجير التقی وصب عليه ماء الحياء واغله بنار المحبة واجعل فی قدح الشكر
وروحه بمروحة الرجاء واشربه بملعقة الجهد فانكم ان فعلتم ذلك كفايت
میکند ترا من کل داء و بلاء ویشفی بمرض القلوب فی الدنيا والآخرة وحالانکہ شعر
تو از ان دوا رصوم کہ از تست در تست کہ جاهدوا فی اللہ حق جهاده حکم ناطق
است وقتیکہ مرشد ارشاد نماید و بنمیدانی توکہ توی کتابیت بیان کردہ شدہ
وچون سالک بارشاد مرشد مشتغل باشتغال مجاہدات شد و تجلیات لانہایات
بحکم فی انفسکم افلا تبصرون در ذات تو خروج یافت و آن کتاب مبین است
بیکحرف ظاہر میکند مضمر را یعنی آن تجلیات کہ مضمر بود ظاہر میشوند از یک اسم ذات

حالانکہ زعم میکنی تو بدرستی و راستی کہ تو جرم صغیر است باوجودیکہ اللہ سبحانہ و تعالیٰ
در ذات تو پیچیدہ است عالم اکبر یعنی گنجینہائے شیونات و قابلیات از حسن
جمال اوست و خیمہ کنت کنزاً مخفیاً فاجبت بصحرا ظہور انداختہ و ترا در عالم کون و
شہادت پیدا ساختہ پس نیست حاجت ترا در طلب معشوق حقیقی در خارج حالانکہ
فکر تو در تست کما قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم الناس نیام فاذا ماتوا
انتبهوا از غفلت بغفلت بحجاب دنیائے دنی نمیکنی فکر تمام کما قال اللہ تعالیٰ
نحن اقرب اليه منكم ولكن لا تبصرون و این قرب اگرچہ حاصل است مر شما را
فاما از غفلت حجاب محجوب است و چون محجوب بحجاب دنیائے دنی حاجت شوی از سبب
آن حجابہائے مدرک نیستی تو قرب زمان و قرب مکان و قرب ذات را و
نیز تفکروا فی الآء اللہ ولا تفکروا فی ذات اللہ مشعر برین معنی است ۔ پس
بدان اے عزیز راہ خدا تعالیٰ تعلق بدل دارد و بدل منازلہائے الٰہی طے
باید کرد و نہ لقدوم و کار عبادات تعلق بجوارح دارد و نہ عرفان الٰہی لا یسعنی
فی الارض ولا فی سمائی ولكن يسعنی فی قلب عبد المؤمن و ابتدا مر سالک
را باید کہ خود را مستقل و مستقیم بشریعت دارد چنانچہ فرائض و سنن و واجبات
و مستحبات و اوامر و نواہی و جملہ آداب شرائع بجائے آورد بعد ازان بخدمت
مرشد حاضر آید کما قال علیہ الصلوٰۃ والسلام العلماء ورثة الانبياء و علماء
امتی كانبياء بنی اسرائيل و مراد ازین علماء آخرت است و نہ علمائے دنیائے
کہ محض قشر اند و ہم نصوص الدین خبر ایشانست بعدہ مرشد مر طالب صادق را فرماید
سہ روز متواتر روزہ دارد و ہمیشہ بکلمہ تہلیل و استغفار دو ہزار و یا کم از ہزار اشتغال

دارد تا دلش مصفا از کدورات نفسانی گردد و بعد از سیوم روز در حجره غسل ساخته به پیش مرشد بیاید یا مرشد او را در خلوت مؤدب بآداب بنشاند و حالانکه مشائخان کبار و عارفان نامدار وقار الله هستند و تعظیم و تکریم ایشان بمقابله ان اکرمکم عند الله اتقیکم میباشد پس مؤدب گردانند مرید آنرا بآداب ظاهر بطاعات و عبادات و مؤدب گردانند باطن مرید آنرا بمحاسبه و مجاهده و مراقبه قال الله تعالیٰ اُولٰئِکَ الَّذِیْنَ هدی الله فبهدیٰهم یعنی رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم مامور با امر الٰهی شدند باقتداء بالذین هدیٰهم پس دانسته شد باشارات این لزوم اقتداء مشائخان و عارفان نامدار که مامور بهدایت بطفیل محمدی صلی الله علیه و سلم شده اند فان الشیخ فی قومه کالنبی فی اُمته همین معنی است بعده مر طالب را مشغول بذکر نفی اثبات دارد و سه مرتبه مرشد جهراً فرماید بعده بهمین طرق طالب صادق بالاحظه دو واسطه سه مرتبه بحضور مرشد گوید علی الدوام بذکر الله سالک چنان غرق و مستغرق شود که ذاکر درمیان نماند و فنافی بواسطه شیخ چنان شود که از هستی او هیچ اثرے و شائبه نماند و فنافی الشیخ بروے ثابت آید همدرین محل فرمود چون محب صادق به محبت محبوب دامن محبوب گرفت جائے رهایش است وقتیکه محبوب دامن عاشق گیرد رهایش نبود تا مرتبه اذکرکم بروے حاصل آید و تا کار سالک بانجام رسد - و همدرین محل بر لفظ مبارک رانده پس مر هر سالک را باید که مقوله حضرت رابعه بصری رضی الله عنها در هر لمحه و لحظه یاد دارد که در دنیا زنده ام بذکر محبوب و در عقبیٰ زنده باشم بمشاهده رویت محبوب مر هر سالک و طالب را باید بدوام ذکر الله خود را مشتغال دارد - همدرین محل فرمود که شنیده ام از مرشدی

آن قطب الموحدین عارف سامی حضرت بندگی شاه ابراهیم رامپوری میفرمودے که شبے از شبهائے خواجه جنید بغدادی در مناجات بود گفت الٰهی چنان زمانه گذشت که اهل ملاء الاعلیٰ و همه اهل زمینیان بر من میگریستند بالحال از مواهبات لانهایات و عنایات لاتناهیات تو من بر ایشان میگریم - اکنون چنان هستم که نه از خود خبر دارم و نه از ایشان و بعد ازان ده سال به پاسبانی دل بودم و دل را از غیر نگاهداشتم از گوش باغوش محبوب بودم یعنی از علم الیقین بعین الیقین رسیدم بعد ازان ده سال مرا دل نگاهداشت و الحال بیست سال است که از یکدیگر اخبار ندارم یوم تبدل الارض غیر الارض و اشرقت الارض بنور ربها ظاهر و هویدا گشته و عاشق عین معشوق آمده و مرتبه قرب فرائض بمن هویدا گشته خلایق میدانند که جنید با ما متکلم بکلام است حالانکه حق سبحانه و تعالیٰ بزبان جنید متکلم است و خود را خبر معشوق نمی یابم الآن مع الله کما هو فی الازل سالم آمده و همچنان دل از نور من خبر نه و بعد ازان بر لفظ مبارک رانده الله سبحانه و تعالیٰ به بیست سال بزبان جنید سخن گفت و جنید درمیان نبود و هم خلایق را خبر نبود نقل حضرت جنید قدس سره الله العزیز حضرت قطبی تمام کرده نعره زد و بیهوش افتاد بعد ساعتے چند بهوش آمدند صوفی سلطان محمد عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر حد ذکر جهر مر طالب از کجا تا بکجا رساند فرمود قال رسول الله صلی الله علیه و سلم حاکیاً عن ربه تعالیٰ اذا کان الغالب علی عبدی الاشتغال بی جعلت همه و لذته فی ذکری فاذا جعلت همه و لذته فی ذکری عشقنی و عشقته و رفعت الحجاب فیما بینی و بینه و ایشان ابطال حق اند

یعنی شجاع اندر محاربه نفس و شیطان وجاهدوا فی الله حق جهاده کمر بند ایشان نست
و باک نمیکنند ایشان در بذل ارواح بمقاصد غنیمت و فتوحات مشاهدات الهیات
و جبن نمیشوند در عبادات و ریاضات و مجاهدات و همچنین مرید صادق را باید
که جان بمجاهدات نشود و همدرین محل فرمود روزے قطب الموحدین قطب الاقطاب
حضرت قطب العالم بندگی عبد القدوس گنگوهی اسمعیل الحنفی الچشتی قدس الله سره العزیز
در آخر عمر بذکر جهر در حجره مشغول بودند چون از حجره بیرون آمدند قطب الموحدین
بندگی شیخ رکن الدین عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر عمر شریف حضرت بغایت
کبر رسیده و در هر لمحه و در هر لحظه جمال محبوب حقیقی بے پرده اشیار مشاهده می نمایند
و مجاز حضرت بحق الیقین بحقیقت ذات محبوب متحد گشته تا الی بذکر جهر اشتغال
داشتن باعث معلوم نیست از زبان گوهر نثار حضرت قطب العالم بندگی شیخ عبد القدوس
فرمود که بابا رکن الدین شنیده یک خاک بیز در کوچه بازار بخاک بیزی مشغول
بود اتفاقاً گذر بادشاه آن زمان در آن کوچه افتاد و به ندیمان خود باز پرسید که
آن شخص بچه کار مشغول است - مقربان درگاه عرضداشت کرد که جهان پناه عالم
و عالمیان بخاک بیزی اشتغال دارد آنچه از نصیب و مطابق قسمت بدست
مے آید قوت عیال و اطفال خودها می نماید فی الحال بادشاه یک لعل در ان خاک
انداخت و آن خاک بیز لعل را یافت بخانه رفت روز دیگر باز بخاک بیزی مشغول
شد اتفاقاً گذر بادشاه روز دیگر در ان کوچه افتاد آن شخص را دید و شناخت شاید
که لعلے که در ان خاک انداخت آن خاک بیز را بهمان اشتغال یافت حتی سه روز
متواتر سه لعل در ان خاک انداخت و یافت شاه عالم و عالمیان بحضور خود طلبید و گفت

اے حریص چندان حرص کردن چه فایده دارد یک قیمت لعل در تمام عمر تو کافی است
فاما الحریص لا یقنع و لا یشبع بر تو مثبت گشته - آن خاک بیز زمین خدمت بوسیده
عرضداشت کرد که اے شاه عالم و عالمیان زہے خاک بیز که از بیزیدن اینچنین خاک
لعل بدست آید چرا باید گذاشت - همدرین محل قطب العالم بندگی شیخ عبد القدوس
فرمود که بابا رکن الدین از آن جهر که از کیف به بے کیف رسیدم و چون کیف را بے کیفے
خود مطالعه کردم آن جهر را چرا باید گذاشت حضرت قطبی بر لفظ مبارک اند که ذکر
لسانی سالک بحدے کند که قلب آن سالک بذکر الله مستقیم شود و از استقامت
طمانیت نفس است حال آنکه در طمانیت نفس شیطان الرجیم نا امید شود کما قال
رسول الله صلی الله علیه وسلم ان الشیطان جاثم علی قلب ابن آدم فاذا
ذکر الله تولی و خنس و اذا غفل التقم قلب فحدثه و مناه پس از خطره نفسانی
و شیطانی بعید گردد و از بعد شدن نفس و شیطان سالک بعلو درجات مترقی شود
و حصول دولت اشواق و اذواق بیفزاید چون مراد این ز مقامے بمقام
مقربین عارفین و اصلین رسید گشت قلب مر آن سالک سماوی و مزین شد
بزینة الکواکب ذکر الله پس عروج کرد بباطن خود بعلو درجات و منور شد نفس
مطمئنه و خطره ملکی نیز خلف ماند کتخلف جبرائیل علیه السلام فی لیلة المعراج عن
رسول الله صلعم قال لو دنوت قدر انملة لاحترقت و همدرین محل فرمود خواطرهائے
مر سالک را در ابتدائے سیر سلوک چهار اند - اوّل خطره از نفس است دوّم خطره از
حق است و سیوم خطره از شیطان است و چهارم خطره از ملک است که کاتب
خیر است - اما آن خطره که از نفس است پیدا میشود در تمام زمین قلب و خطره ملکی پیدا

میشود از بسیار قلب و قتیکه مودب شد سالک بآداب نفس خود بزہد و تقوی کنفس وجود بذکر اللہ پس مصفّے شد وجود مر سالک مستقیم شد ظاہر و باطن او بدوام ذکر اللہ سالک از زبان بقلب رسید و از قلب بسر رسد و از سر بروح رسد و قتیکہ بمرتبۂ محبت رسیدند بذکر روح ساکت مانند سر و قلب و لسان و آن ذکر روح ذکر مشاہدۂ معشوق حقیقی است در ہر لحظات و در ہر لمحات و در ہر مرتبہ از مراتب الٰہی چہ در عالم ناسوت و چہ در عالم جبروت و چہ در عالم لاہوت مناسب ہر مراتب با عاشق رنگے نمودن گیرد و چشم عاشق از پرتو نور جمال روشنائے دیگر یابد بعلم الیقین و عین الیقین و حق الیقین و حقیقت الحق و حق الحقیقت و حق در ہر مرتبہ با عاشق رنگہائے مختلفہ دگاہے یکرنگی ظاہر ہویدا گردد و جائے بیرنگی حاصل آید باید کہ با یاران مدوّر بنشیند و ذکر جہر گوید انتقال از ذکرے بذکرے بدین طریق کند اول تجدید وضو ساختہ چہار رکعت از تہجد بگذارد و بالا نماز تہجد ذکر کردیم و بعدہ بیست و یک بار استغفر اللہ الذی لا الٰہ الا ہو الحی القیوم غفار الذنوب و اتوب الیہ بخواند و بعدہ بیست و یکبار صلوٰۃ بر پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم بفرستد بعدہ سہ مرتبہ با تسمیہ کلمہ طیب بآواز بلند گوید و مدّ دراز کشد تا تمام دم در مد با ملاحظہ و واسطہ کشیدہ شود و ملاحظہ و واسطہ را نگاہدارد و ذکر لا الٰہ الا اللہ بگوید دو صد مرتبہ بعدہ اثبات چہار صد مرتبہ و بعدہ اسم ذات ششصد مرتبہ بگوید چندانکہ شوق و ذوق مع اللہ دست دہد بعد ساعتے دم در کشیدہ سر در مراقبہ آرد با مراقبہ فنائے مشغول شود و یا بمراقبہ صفا بعد ہذا کلمہ طیب سہ بار تمام گوید بعدہ دست بر داشتہ این دعا بخواند اللّٰہم احرق عوارض قلوبنا بنار عشقک و شوقنا الی جلالک

و جمالک و اقطع حجابا بیننا و بینک و ارزقنا کاسا من شراب محبتک و خلعت وصالک و تشریف لقائک یا ذا الجلال و الاکرام الٰہی نور نا بحق نورک و ثبتنا فی حضورک یا ہادی اہدنا الصراط المستقیم و ارزقنا ازدیاد مشاہدۃ لقائک الکریم و لطفک الکریم صلی اللہ علی خیر خلقہ محمد و آلہ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین علی الترتیب بیان ہمہ اذکار و اشغال و مراقبہ بنا بران نساختیم در رسالہ ارشاد الطالبین حضرت قطب الاقطاب فرد الافراد بندگی شیخ جلال الحق و الدین تھانیسری قدس سرہ تعالے نوشتہ اند این جا احتیاج نوشتن نبود و وقت فراغت نداشت بنا بران موقوف داشتہ ام

باب سیزدہم ۱۳ دربیان فضیلت نماز معکوس

باب ۱۳ دربیان فضیلت نماز معکوس

نقل است روزے حضرت شیخی و مولائی ذخیرتی عند اللہ در پانی پت بزیارات سلطان العارفین برہان العاشقین قطب الاقطاب فرد الافراد دست ذو الجلال حضرت مخدوم شاہ شرف الدین بو علی قلندر قدس اللہ سرہ العزیز تشریف داشت و در آن مجلس شریف از مریدان چنانچہ صوفی سلطان محمد و صوفی سیف اللہ و محمد باقر ماہڑو وال و سید غلام محی الدین ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت و شیخ اسمٰعیل و محمد باقر بوڑہ کھیڑہ وال و سید ہدایت اللہ و محمد ساقی و حافظ علی اکبر و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند و در ان خانقاہ مجذوبے حاضر آمد آن مجذوبے طلب طعام نمود طعام موجود بود بہ پیش آن مجذوب نہادند شیخ اسمٰعیل سوال کرد حضرت پیر دستگیر مجذوب من کل الوجوہ نسیان با درراک عقول و فہوم از فرائض و سنن و بمراسم شریعت است باوجودیکہ عقول و فہوم ایشان ادراک باکل و شرب از کجا می نماید از زبان گوہر

نثار فرموده آرے ہمچنین ہست تسمیہ قلندریہ ایشان مثبت برین معنی ہست بلکہ ایشان
بسکر طبیعت قلوبے باشد حتی کہ خراب میکنند عادات و تقیدات خود را و آداب مجالسات
و مخالطات با خلق اللہ نمی سازند و سیر و اسفار ایشان در میادین طبیعت قلوبے باشد
و میکنند آن چیزے را کہ دران رعایت استحباب و آداب شرائع نباشد با وجودیکہ طلب
ایشان باکل و شرب مثل آن شخص کہ در حالت نوم چیزے در اندام نایم خلید در عین
حالت نوم اندام خود را می خارد و نمیداند کہ چہ فعل از ما سرزد میشود و طلب مجذوب
باکل و شرب ہمبرین سوال ہست۔ و در آن مجالس شریف عزیزے طالب العلم بود سوال
در معنی شریعت از حضرت قطبی نمود۔ از زبان دربار فرمود نزدیک علمار شریعت
سراج ظلمت جبلات جہالات از کتاب و سنت ہست و ہر چیزے کہ مخالف کتاب و
سنت است خارج است از دین نبوی صلے اللہ علیہ وسلم و معنی شریعت نزدیک
علمار طریقت حملت عظیم الامانت مراد از شریعت قایم کردن وظایف عبودیت
بریاضات و مجاہدات و مراد از حقیقت مشاہدہ ربوبیت چون محبوب حقیقی از خلوت سرائے
عالم بطون خود را بصحرائے عالم ظہور تجلی وجودے ظاہر و ہویدا ساخت وجود محب
در کون و شہادت بوجود آمد و بمراسم شریعت در سیر فی اللہ بزہد و تقوی بانواع
مجاہدات اکتسابے نماید سے یکبین متفق کہ خبر او ذرہ نبود + چون گشت ظاہر این ہمہ
اغیار آمدہ ٭ وقتیکہ محب بطون خود را بانجلار مرآۃ قلب مصفا نماید سے ہر چہ دلی
دلت مصفاتر + زد تجلی ترا مبیاتر + چون عکس آن محبوب حقیقی از غایت تصفیہ آئینہ
قلب محب بجلوہ ظہور آید محب بطالع شدن تجلیات محبوب بمرتبہ استغراق گردید و صورت
محبوب را در آئینہ خود ظاہر و عیان بیند و یگانگی محض پدید آید۔ حضرت قطبی این کلام

تمام کردہ بیہوش افتاد و بعد ساعتے چند بعالم افاقت آمدند درہمین غلبہ اشتیاق
فرمود کہ این کنایت از عالم جبروت است سے آندم کہ بر آئینہ بتابد خورشید
آئینہ انا الشمس نگوید چکند ٭ ہمدرین محل فرمود شریعت و حقیقت ہر دو متلازم
اند ہیچ وجہ من الوجوہ درمیان اینہا تباعد و تباین نیست و طرق اللہ سبحانہ تعالے
تعلق بظاہر و باطن دارد پس ظاہر شریعت محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم است و
و باطن شریعت محمد صلے اللہ علیہ وسلم ہست پس بطون حقیقت در شریعت مثل
آنچنانست چنانچہ زید در کمین ہست و یا کنوز در معدنست ہر سالکے کہ مجاہدہ ہمہ مراتب
شریعت شد مطلع بحقیقت گشت و بعد ازین مقدمات این فقیر اجازت بجائے
نماز معکوس درخواست زبان گہربار فرمود کہ این نماز حضرت رسالت پناہ صلی اللہ
علیہ وسلم و جمیع پیران خواجگان چشت اہل بہشت و اغلب مشایخان کبار گذاردہ
اند و درین نماز حضوری بیشتر است و سرے عظیم اصل اینست کہ در چاہ خود را
آویزند و یا بخلوت باشد و کسی نامحرم را آنجا گنجایش نبود مگر خادم را رخصت ہست
چنانچہ این نقل بر لفظ مبارک راندہ از قطب الاقطاب شیخ الشیوخ العالم قطب
علامۃ الدہر شیخ فرید الحق والدین خواجہ مسعود سلیمان اجودھنی قدس سرہ العزیز
منقول ہست روزے از پیر خود حضرت خواجہ قطب الدین قدس سرہ اجازت چلہ
خواستم فرمودند کہ بابا فرید الدین موجب شہرت ہست عرضداشت کردم کہ ولایت
حضرت مخدومی و مولائی حاضر است مطلوب شہرت خیر است و فرمود اگر مطلوب
چلہ داری چلہ معکوس بگذارد کہ جائے مسجد باشد و درون مسجد چاہ یا شد بالائے
چاہ درخت باشد پس حضرت شیخ فرید الحق والدین بمطابق امر عالی متعالی پیر کبیر خود آم

ازمقامے بمقامے شہرے بشہرے می گشتند دوراوچہ ہمون علامات مسجد یافت و
مؤذن مسجد یافت و مؤذن مسجد را باخلاص مفتون ساختند و اوی آمد بعد فراغ نماز
عشا حضرت شیخ را می آویخت و پیش از صبح میکشاد و اغلب بزرگان در زاویہ
حجرۂ خود گذاردہ اند طریق این است باید کہ اوّل غسل کند و اگر تواند وضو جدید
کند و دوگانہ بزمین ادا نماید و فاتحہ بروح حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم
و بروح حضرت فرید الحق والدین و بروح جمیع پیران خواجگان چشت بخواند
طریق نماز معکوس این است حلقہ آویزد و متکا باندازد و دوالی و یا رسنی و یگر در چوب
آویزد دست کلہ دست راست کند یک حلقہ در پائے راست اندازد و برسر
چوب ساند و آنرا بدست گیرد و بدست چپ آن حلقہ بپائے چپ پوشاند ہر دو
پائے را برسر چوب برابر کند و فرود آید سرنگون کردہ صلوۃ آغاز کند وقت فرود
آمدن دوالی و یا رسی را گرفتہ باہستگی فرود آید ؎ سعدیا کنگرۂ عشق بلند است
و بلند + تا تو سر پا نکنی کار تو اینجا نرسد + صلوٰۃ باشارت بگذارد اوّل روئے
مستقبل قبلہ سہ کرت لفظ حق حق حق باواز بلند گوید بعد ازان دو رکعت
دوگانہ ادا نماید تا در فتح باب کشادہ گردد اوّل دوگانہ شکر الوضو بگذارد و بخواند
در ہر رکعت سہ مرتبہ سورۂ اخلاص و بعدۂ دو رکعت شکر اللہ بنیت مذکور
میگذارد و بعدۂ دو رکعت صلوۃ معکوس ادا نماید و بخواند بعد فاتحہ آیۃ الکرسی
یک بار و اذا جا و اخلاص سہ مرتبہ بخواند بعدہ چہل و یک مرتبہ این دعا بخواند
یا غیاثی عند کل کربۃ و معاذی عند کل شدۃ و مجیبی عند کل دعوۃ
و رجائی حین تنقطع حیلتی یا غیاثی نود و نہ مرتبہ حسبی ربی گوید و بعدہ چہار

رکعت دیگر بنیت معکوس بگذارد و در رکعت اوّل بعد فاتحہ چہار قل چہار گان بار
و در رکعت دوم سہ گان بار و در رکعت سیوم دوگان بار و در رکعت چہارم
یکان بار - دوم ترتیب اینست در ہر رکعت بعد فاتحہ سورہ اذا جاء نصر اللہ
پنجبار و اسم حق صد و بست و یکبار و بعد از سلام چہل و یکبار اللّٰہُ ھَادِیْ
گوید و بعد ازان شش رکعت صلوۃ المعکوس ادا نماید و نزدیک بعضے مشایخان
دو رکعت معمول حضرات خواجگان ما ست بدین طریق اوّل دو رکعت بگذارد و
در ہر رکعت بعد فاتحہ اخلاص یکہزار بار و اگر مبتدی باشد در ہر رکعت سہ بار
بخواند ہر روز زیادہ کند تا ہزار کرت رساند الغرض از سہ کرت کم نکند ایضاً
بعضے بعدد حروف اخلاص در ہر رکعتے گذاردہ اند و آن چہل و ہفت میشوند
در ہر رکعتے بعد فاتحہ چہل و ہفت بار سورۂ اخلاص بخواند بعد ازان سلام گوید
یَاحَیُّ حِیْنَ لَا حَیَّ فِیْ دَیْمُوْمَۃِ مُلْکِہٖ وَبَقَائِہٖ یَاحَیُّ یَاقَیُّوْمُ بخواند و بعد ازان
چہار رکعت دیگر بگذارد و بخواند در رکعت اوّل فاتحہ سورۂ مزمل یکبار و سورۃ
الکافرون یکبار و در رکعت دوم آیۃ الکرسی یکبار و در رکعت سیوم والضحیٰ
یکبار و قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ یکبار و در رکعت چہارم الم نشرح یکبار و قل
اعوذ برب النّاس یکبار و بعد از سلام درود خمسہ سہ بار گوید و رسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم را در تصور آرد و یا واسطہ مرشد در تصور آرد پس در ذکر سہ پایہ
و یا ہو بگم و یا مراقبہ مشغول شود اگر تواند سورہ اِذَا جَاءَ نَصْرُ اللّٰہِ وَالْفَتْحُ برائے
فتح باب بخواند و بعدہ متصل این سی صد و ہفت مرتبہ این اسم بخواند یَا رَاحِیُ
الطاھر من کل آفۃ بقدسہ یا راحی بخواند چنانچہ منقول است قطب الاقطاب.

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ از اجازت باطن بہندوستان متوجہ شدند
از پیر خود قطب الاقطاب خواجہ عثمان ہارونی التماس چہل اسم باریتعالی کردند پس حضرت
خواجہ فرمودند یا معین الدین ملک ہندوستان را یک اسم کافی است یا ذا کِی
الطاہرُ مِن کُلِّ آفۃٍ بِقُدسِہٖ یا ذا کِی بعد ازان سہ کرۃ لفظ حق حق حق بلند گفتہ
باہستگی فرود آید و ثمرات این کسب بعد از عمل خواہد شد و بظہور خواہد آمد و فواید دیگر
شب اول ہر ماہے فاتحہ و آیۃ الکرسی و اخلاص ہر یکے شش بار و شش رکعت نماز
بسہ سلام بگذارد و بخواند در ہر رکعتے بعد فاتحہ و اخلاص یازدہ بار از مشایخان
کبار منقول است و رامان حقتعالے باشد ؛

باب چہاردہم در بیان فضیلت اوراد و نماز ماہ رجب و لیلۃ الرغائب و ادعیہ آن

نقل است روزے حضرت شیخی و مولائی ذخیرتی عند اللہ برائے مجالس عرس قطب الاقطاب
حجۃ الواصلین برہان العاشقین بندگی شیخ عبد القدوس حنفی الچشتی در گنگوہ تشریف
داشت و دران مجالس شریف از مریدان چنانچہ صوفی سلطان محمد و صوفی سیف اللہ
و محمد باقر ماہڑوال و محمد ماہ سہارنپوری و محمد باقر بڈودہ کھیڑہ وال و سید فتح محمد
و شیخ محمد پیر تھانیسری و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند صاحبزادہ برجادہ محمدیات
سراج ظلمات جبلات جہالات در عین مجلس عرس بحضرت قطبی آمدہ سوال کرد کہ
قطب الاقطاب قطب العالم جدی و مولائی در شرح قصیدہ امالی کہ تالیف خاص
است این قول فضل اصحاب بر اولیا میفرمایند و معنی این قول بادراک عقول
مایان نمی آید حضرت ارشاد فرمایند تا از معنی قول حاضر مجلسیان استفادہ و بہرہ یابند
از زبان گہربار فرمود کہ کدام است صاحبزادہ آن قول بیان کرد و فضل الصحابۃ

علینا قطعی لانہم یرون النبی صلی اللہ علیہ وسلم فی مرآت الجبروت و سخن
مرآۃ فی مرآۃ الابلیس فی الغو را از زبان گہربار فرمود وجود ہمایون سرور انبیاء
صلی اللہ علیہ وسلم جبروتیت و کنوز کہ مراتب وجود مطلق و نبوت فردیت بر ذات
محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم در مقام جمعیت آلہی است کہ ہیچ یکے مراتب اسوائے مرتبہ
ذات احدیت گنجایش نے و جمیع اضافات وجود موجودات از لاہوت و جبروت
و ملکوت اللہ سبحانہ و تعالی در ذات حبیب نبی خود صلے اللہ علیہ و آلہ وسلم نہادہ و ہر
لطافت در نظافت درین تعین محمدی مندمج ساختہ لوزی بود مجسم و یا روحی بود
مصور و کذا قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم انا من نور اللہ و المومنون من
نوری اشارات بابشارات این معنی است و جائے دیگر فرمودہ انی و ان کنت ابن
آدم صورۃ فلی فیہ معنیً و مشاہدۃً یا توفی پس بدرستی و راستی مراد از آن آدم
علیہ السلام معنیست کہ گواہ است بہ پدرے من یعنی آن حقایق آدم کہ پیدا شدہ از
حقیقت محمدیست کہ نور التعین اول و قابلیت اولی می نامند و سر و احد از افراد انسان
چہ انبیاء و چہ اولیاء و چہ خواص و چہ عوام مظہر اسم کلی است و جمیع کلیات داخل تحت
این اسم اعظم است کہ جامع آلہی است پس ابتدا کرد اللہ سبحانہ و تعالے حبیب خود را
بامر وجود بایجاد روح اولاد ختم ساخت اللہ سبحانہ و تعالی بامر الرسالت آخرا پس
اصحاب کرام حسن محبوب حقیقی بصورت و معنی و ہستی خود را مبدل ہستی محبوب ساختہ
کہ حقیقت آنحضرت کہ الطف الحقایق موجودات و اقرب الاقرب بحضرت الذات ہویہ
است ہُوَ الاَوَّلُ ہُوَ الاٰخِرُ ہُوَ الظَّاہِرُ ہُوَ البَاطِنُ بر این معنی ثبت است
کہ بصر عین مشاہدہ و حظے می یابند و نصیب اولیاء عظام بعد فنا ر ظاہر و ورع

وتقوی کمال و ریاضات و مجاہدات وکنس وجود انکدورات تمام در آئینہ ابلیس
یعنی بمراۃ عالم تلبیس یعنی در حضرت عالم مثال متجسد میشود مرانرا ارواح
منور رسول علیہ الصلوۃ والسلام در حضرت مثال بصورت جسد مثالے ومشابہ آن
صورت کہ بودند صلی اللہ علیہ وسلم در حال طفولیت وجوانی ممکن نیست مرابلیس
لعین تلبیس را متصور میشود بصورت جسد مثالی صلی اللہ علیہ وسلم عصمۃ من اللہ
در حق را ئے زیرا کہ حضرت رسالت پناہی صلی اللہ علیہ وسلم مظہر اسم ہادیست
ومبعوث برائے ہدایت وشیاطین لعین مظہر اسم مضل ومخلوق ہست برائے
ضلالت اگر متمثل میشود بصورت علیہ السلام ہر آئینہ متخلل میشود امر ہدایت چراکہ
سنت اللہ جاری برین ہست متمثل نمیشود ہیچ شئی از اشیاء بصورت وحلیہ
علیہ السلام از جہۃ تعظیماً لشانہ علیہ الصلوۃ والسلام باز از زبان دُر ربار فرمود عارف
صاحب کشف اگر صورت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یا صورت ولی وغیر آن در حضرت
عالم مثال مطلق ویا مقید دید افاضہ علوم معارف وعطایائے الٰہی بر صاحب
کشف گردید پس نیست صورت مشہود مگر عین صاحب کشف وناطق نباشد مگر بان کہ
مگر بزبان او۔ پس بدان اے عزیز ناموس عین موسیٰ بود وناموس ہر پیغامبر عین
او ست ومتکلم نبود ناموس ہر پیغامبر مگر بلسان او۔ ہمدرین محل این فقیر عرضداشت
کرد حضرت شیخی ومرشدی صاحب فصوص حضرت شیخ محی الدین عربی قدس سرہ
در فصوص الحکم میفرمایند فان صاحب کشف مشاهد اموراً تلقی الیہ مالم
یکن عندہ من المعارف وتمنحہ مالم یکن قبل ذلک فی یدہ فتلک الصورۃ
ہو عینہ لا غیرہ باز از زبان دُر ربار فرمود آرے پیر بزرگ عین القضاۃ ہمدانی

مطلع انوار عنایات سبحانی می فرمایند انی رأیت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
سبعمائۃ مرۃ وکل مرۃ حسبت رسول اللہ الا ان الیوم علمت انہ ما کان
ما رأیتہ الا انا یعنی بدرستی وراستی کہ من دیدم در رویا رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم ہفتصد مرتبہ پنداشتم کہ در خواب رسول خدا را دیدم لیکن امروز دانستم کہ نبودہ
است چیزے کہ دیدم در خواب مگر من ہمدرین محل فرمود اولیاء عظام کہ حسن پیکر خجستہ
منظر سرور انبیاء را مطابق استعداد در لباس کون ویا در لباس صورت ملکی
ویا در لباس صورت حقی در حضرت عالم مثال مطلق یا مقید مشاہدہ مے نمایند و
عارفان از ان حسن لذتے وحظے می یابند پس فضل اصحاب بر اولیاء اولی واحرا ست
چراکہ اصحاب کرام ببصر عین مشاہدہ می نمایند واولیاء عظام در حضرت عالم مثال
حظے ولذتے گیرند بعد این مقدمات این فقیر برائے نماز ماہ رجب لیلۃ الرغائب
اجازت خواست فرمود این نماز را قطب الموحدین بندگی شیخ رکن الدین در آئین
خود نوشتہ اند اندرون حجرہ از کتب خانہ بیار مطابق امر عالی متعالی از کتب خانہ
آوردہ نماز ماہ رجب لیلۃ الرغائب درین ملفوظات ثبت نمودیم کہ رجب شہریست
رجب قدرہ سر سال متعبد انست تفریق این ہر چہار نوعست کہ سر سال مومنان
محرم ہست وسر سال عابدان ماہ رجب است وسر سال مہران چون آفتاب در میزان آید
وسر سال منجمان چون آفتاب در حمل آید قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم رجب
شہر اللہ وشعبان شہری ورمضان شہر امتی در شرح آمدہ است قیل
یا رسول اللہ ما معنی قولک شہر اللہ قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
لانہ مخصوص بالمغفرت وفیہ تحصین الدماء وفیہ اتاب اللہ علی انبیائہ

در فیہ واتقذ اولیا بہ من یلاعد ایہ شب اول ماہ رجب بعد از نماز شام بیست رکعت نماز بدہ سلام
بگذارد و بخواند در ہر رکعت بعد فاتحہ اخلاص یکبار و درین ماہ استغفار بسیار
بخواند قریب یک لک و یا ہفتاد ہزار بار رساند اَسْتَغْفِرُ اللّٰہ اَسْتَغْفِرُ اللّٰہ
اَسْتَغْفِرُ اللّٰہ و کلمہ توحید یک لک رساند آمرزیدہ شود لَا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ و درین
ماہ استغفر اللّٰہ ذُو الْجَلَالِ وَالْاِکْرَامِ مِنْ جَمِیْعِ الذُّنُوْبِ وَالْاٰثَامِ ہزار بار گوید
آمرزیدہ شود و صوفی سلطان محمد عرضداشت کرد لیلۃ الرغائب در کدام شب واقع
میشود از زبان در ربار فرمود در اوراد نوشتہ است بہ بینید اول شب پنجشنبہ ماہ رجب کند و پنجشنبہ روز
روزہ دارد چون شب آدینہ در آید بعد از نماز شام اوابین دوازدہ رکعت نماز
بجماعت بشش سلام بگذارد و بخواند در ہر رکعت بعد فاتحہ انا انزلناہ سہ بار
و اخلاص دوازدہ بار بعد فراغ نماز ہفتاد بار بخواند اَللّٰہُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدِنِ
النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ وَ اٰلِہٖ وَ بَارِکْ وَ سَلِّمْ پس بسجدہ رود و سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ رَبُّنَا
وَرَبُّ الْمَلٰئِکَۃِ وَالرُّوْحِ ہفتاد بار بخواند پس بنشیند رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ
وتجاوز عما تعلم فَاِنَّکَ اَنْتَ الْعَلِیُّ الْعَظِیْمُ ہفتاد بار بخواند - بار دوم در
سجدہ رود و بخواند ہفتاد بار سُبُّوْحٌ قُدُّوْسٌ تا آخر پس بنشیند درود بخواند
و این دعا بخواند اَللّٰہُمَّ اِنِّیْ صَلَّیْتُ ہٰذِہِ الصَّلٰوۃَ الَّتِیْ اَمَرْنَا عَبْدُکَ وَ ہُمَّ
لَکَ وَخَیْرُکَ مِنْ خَلْقِکَ شَفِیْعِ الْاُمَّۃِ وَ کَاشِفِ الْغُمَّۃِ صلی اللّٰہ علیہ وسلم
و از خدایتعالی حاجت بخواند و بر مصلا بگذارد چون روزہ افطار کند دو رکعت
بگذارد و بخواند در ہر رکعتے فاتحہ و آیۃ الکرسی و معوذتین یکان بار بسیار و بسیار
ثواب است ہذا کلام از اوراد قطب الموحدین بندگی شیخ رکن الدین است

باب ۱۵ در بیان فضیلت ماہ رمضان

باب پانزدہم در بیان فضیلت ماہ رمضان المبارک

نقل است روزے حضرت شیخی و مولائی ذخیرتی عند اللہ برائے مجالس عرس در
قصبہ کرنال شیخ رکن الدین بندگی بود آرمشاتحان این دیار تشریف داشت و دران
مجالس شریف از مریدان چنانچہ صوفی سلطان محمد و صوفی سیف اللہ و محمد باقر و والد
و میر فیض اللہ و حافظ علی اکبر و میر سید فتح محمد و صوفی محمد ساقی کرنالی و سید
غلام محی الدین ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت و شیخ بھیکو و شیخ اسمٰعیل و میر سید کلان و
سید ہدایت اللہ و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند چون بوقت شب حضرت قطبی
دران مجالس شریف حاضر شدند مطربے دست بر تار تنبور زمزمہ میزد چون حضرت
شیخی را باستماع صدائے نغمات حالتے وجد پیدا شد چون آفتاب اَللّٰہُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ
وَالْاَرْضِ در آئینہ روح حضرت قطبی طلعت نمود ہمہ قیود ہائے کونی مضمحل و متلاشی
گردید و وقتیکہ ذات محب عین ذات محبوب گردید ہمہ یکرنگی عیان شد چندان شور و شش
در بطون محب عشق انداخت وجود کونی را در حرکت آورد محب موصوف بصفات
ذاتی محبوب گردید - بیقراری عشق شور انگیز - شر و شورے فگند در عالم
چندان بیقراری و اضطراری پیدا شد گاہے بر زمین می غلطید و گاہے بالا می خواست
و دران مجالس شریف جماعت صوفیان و اہالی و اکابر شہر حاضر بودند
چنانکہ از اعیان محمد ساجد و شیخ بو حسن و فضل بیگ مغل و سید محمد بیٹہ ولی و دال
عنقریب دو صد کس از فقرا و مخلصان انبار و دنیا بودند درین ضمن فضل بیگ
با فقرا مشورت کرد کہ چارپائی از خانہ حاضر آرم حضرت شیخی را بخانہ ما کہ متصل ازان
مسجدے است می بریم فی الفور از خانہ چارپائی حاضر آورد چند کس مردمان بر چارپائی

غلطانیدند چون خواستند که بخانه مرزا افضل بیگ برند هر چند مردمان بقوت ہائے
بیشتر کنند چهارپائی از جائے نجنبید آخر الامر ہزاران ہزار شداید قویہ ہفتاد و یا
و مردان برداشتند و دو سہ قدمے بردند چون ہلاک گشتہ و زخمی بر دست
و پائے اینہا رسیدہ لاچار و عاجز شدہ آن چهارپائی را بر زمین نہادند آخر الامر
بعد یکپاسی حضرت قطبی را دران مسجدے کہ منازل نزول فرمودہ بود آنجا آوردند
چون وقت طلوع صبح صادق رسید حضرت قطبی در عالم صحو آمدند باواز بلند
فرمود کہ کسے حاضر است سید ہدایت اللہ بیدار بود جواب داد کہ غلام ہدایت اللہ حاضر
است فرمود کہ یومئذٍ لخبیر در کدام سورہ سید مذکور در صحن مسجد آمدہ بشیخ پیر
تھانیسری پرسیدہ جواب داد کہ حضرت پیر دستگیر در سورہ عادیات واقع است
چون موذن مسجد منادی بصلوۃ و فلاح مومنان مشغول شد حضرت قطبی بتمام و کمال
وضو ساختہ سنن و فرائض و ادعیہ ہائے ادا نمودند و بعد فراغ ادعیہ ہائے و تسبیحات
و نماز اشراق نمودہ رخ بجانب صوفیان نمودند سید ہدایت اللہ باشارات بشارات
صوفی سلطان محمد برائے مقدمات شب کہ بر ذات حضرت شیخی تالی شدہ بود سوال کرد
فرمود اے عزیز اظہار اسرار حضرت بار بر عوام انہدام شریعت است اما یک نقل
یاد دارم بگوش جان بشنو روزے رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم از سکر مستی شہود
حضرت الذات از خانہ حضرت عائشہ صدیقہ رضی اللہ عنہا قدوم میمنت لزوم بمسجد
آوردند در ہر دو کتف میمون حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ گرفتہ و جلوس
فرمودہ و سر مبارک خود ما سرور انبیا صلی اللہ علیہ وسلم باوجود کمال صحت حال و ضبط
احوال و راشواق و اذ دق لی مع اللہ وقت لا یسعنی فیہ ملک مقرب ولا

نبی مرسل برزانوئے حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ نہادہ استراحت فرمودند
چون سرور انبیا از اشواش سکر مستی شہود حضرت الذات و از غلبہ عشق درین عالم
مکونات چندان بیقرار بودند حتی کہ عشق بر حیدر کرار ظاہر و ہویدا شد باوجود این عظمت
و قوت برزانوئے حضرت علی مرتضی چندان گران بار شد گویا کہ ہزاران ہزار کوہ را
برزانوئے نہادہ و گوشت زانوے قطرہ قطرہ گردید و از گرانی بار امانت حضرت
العشق حضرت علی بن ابی طالب رضی اللہ عنہ بیقرار شد نداے تجلے کہ ابتدا سر
نہادن سر مبارک آن سرور انبیا علیہ الصلوۃ والسلام بر زانوی حضرت علی ابن ابی طالب
بود رفت آن حالت کالبرق یعنی چون آنحالتے کہ کالبرق بود گذشت بعد ازان
سرور انبیا علیہ الصلوۃ والسلام بعالم صحو آمدند چون بعد ازین مقدمات این
فقیر عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر اگر ماہ رمضان بہ بیند چہ دعا بخواند فرمود
کہ این دعا را از اورادِ قطب الموحدین بندگی شیخ رکن الدین یاد دارم اَللّٰھُمَّ صَلِّ
عَلٰی مُحَمَّدٍ وَعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ اَللّٰھُمَّ ھٰذَا شہر رمضان فادخلہ علینا بالامن
والایمان وصحۃ مِنَ السُّقْمِ وَفَرَاغٍ من الشغل واعنا علی الصیام والقیام و
تلاوت القرآن حتی ینقضی عنا وقد غفرت لنا ورضیت لنا اَللّٰھُمَّ ھذا
شہر رمضان قد حضر تسلمہ لنا وسلمنا لہ وتسلمہ فی یسر منک و
عافیۃ اَللّٰھُمَّ ارزقنا صیامہ وقیامہ یقول منا بایمان واحتساب
اَللّٰھُمَّ اذہب عنا الکسل والفترۃ والسامۃ وارزقنا فیہ الخیر والاجر
وَالقوۃ والنشاءۃ کما تحب وترضی وصلی اللہ علی خیر خلقہ محمد وآلہ
اجمعین و در شب اول دو رکعت بگذارد و بخواند در ہر رکعتے بعد فاتحہ سورہ فتح

سہ بار بخواند تا سال دیگر روز در حفظ خدا تعالیٰ باشد و درین ماہ بیشتر بتلاوت قرآن
باشد تا ہر روز یک ختم و یا دو ختم شب و روز شود و چشم و گوش را از یاد غیر و غیر
مشروع و کلام مالایعنی نگاہ دارد و در اول ماہ و میانہ و آخر دعا عکاسہ بخواند فضائل
بسیار ہست و در وقت روزہ کشادن بگوید اللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ
مُحَمَّدٍ اللّٰھُمَّ لَکَ صُمْتُ وَبِکَ اٰمَنْتُ وَعَلَیْکَ تَوَکَّلْتُ وَعَلٰی رِزْقِکَ
اَفْطَرْتُ وَبِصَوْمِ رمضان غدًا نویت اِنْشَاءَ اللّٰہُ تعالیٰ و این دعا بر طعام
پختہ بخواند و افطار کند حقتعالیٰ غنیمت و عافیت روزی گرداند سُبْحَانَکَ
اللّٰھُمَّ بحمدک تقبلہ منّی اِنَّکَ اَنْتَ السَّمِیْعُ العلیم الحمد لِلّٰہِ الَّذِیْ
اعانني فصمت و رزقني فافطرت یا واسع المغفرۃ اغفرلی صلی اللّٰہ علٰی
خیر خلقہ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِہٖ و اجمعین ۔ **دعاء عکاسہ امنیت** بِسْمِ اللّٰہِ
الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اللّٰھُمَّ اِنَّکَ تعلم سری وعلانیتی وَلَا یخفی علیک شیٔ من
امری و انا البائس الفقیر المستغیث المستجیر الوجل المشفق المقر المعترف
بذنبی اسالک مسالۃ المسکین و ادعوک دعاء الخاضع الذلیل دعاء
من خضعت رقبتہ و فاضت لک عیناہ و جسدہ و رغم لک انفہ
اللّٰھُمَّ لا تجعلنی بدعائک شقیا وکن لی رؤفا رحیما یا خیر المسئولین
و یا خیر المعطیین اللّٰھُمَّ اِنِّیْ ظلمت نفسی ظلما کثیرا فانہ لا یغفر الذنوب
الا انت فاغفرلی مغفرۃ وارحمنی انک انت الغفور الرحیم ۔ اللّٰھُمَّ انی
ضعیف فقوّنی بعنانک وعبیدک ببابک یرجوا رحمتک وکاف عقوبتک
یا محسن قد اتاک المسیٔ وقد امرت المحسن ان یتجاوز عن المسیٔ فتجاوز

عن قبیح ما عندی بجمیل ما عندک یا کریم یا ارحم الراحمین وصلی اللّٰہ
علٰی خیر خلقہ مُحَمَّدٍ وَّاٰلِہٖ اجمعین ایضاً نماز تراویح ہر شب بعد از نماز فریضہ
و سنت عشا بیست رکعت بدہ سلام بگذارد اگر میسر شود ختم کلام اللّٰہ مجید کنند
کہ تراویح با ختم مؤکدہ ہست ۔ بعد دوگانہ اول تسبیح یَا کَرِیْمَ الْمَعْرُوْفِ یا قدیم
الاحسان احسن الینا باحسانک القدیم بعد دوگانہ دویم تسبیح گوید بعد چہارگانی
اول این تسبیح بخواند اَشْہَدُ اَنْ لَّا اِلٰہَ اِلَّا اللّٰہُ وَحْدَہٗ لَا شَرِیْکَ لَہٗ و اشہد
اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُہٗ وَرَسُوْلُہٗ سہ بار بعد تسبیح دست بردارد و این دعا بخواند اللّٰھُمَّ
انا نسألک الجَنَّۃَ وَنَعُوْذُبِکَ مِنَ النَّارِ یَا خَالِقَ الْجَنَّۃِ وَالنَّارِ بِرَحْمَتِکَ یا
اَرْحَمَ الرَّاحِمِیْنَ یا عزیز یا غفار یا کریم یا ستار یا رحیم یا بار
اَللّٰھُمَّ اجرنا من النار یا مجیر یا مجیر یا مجیر بعد چہارگانی سیوم سُبْحَانَ
اللّٰہِ وَالْحَمْدُ لِلّٰہِ ولا الہ الا اللّٰہ وَاللّٰہُ اکبر ولا حول ولا قوۃ الا باللّٰہ
العلی العظیم سہ بار ۔ بعد چہارگانی چہارم سُبْحَانَ اللّٰہِ وبحمدہ سبحان اللّٰہ
العلی العظیم وبحمدہ استغفر اللّٰہ ربی من کل ذنب واتوب الیہ ۔ سہ بار بعد
چہارگانی پنجم سُبْحَانَ ذی الملک والملکوت سُبْحَانَ ذی العزۃ والعظمۃ والہیبۃ
والقدرۃ والکبریاء والجلال والجمال والجبروت سبحان الملک المعبود
سُبْحَانَ الملک المقصود سبحان الملک الموجود سبحان الملک الحی الذی لا
ینام ولا یموت ولا یفوت ابدًا ابدًا ذوالجلال والاکرام بیدک الخیر
وھو علی کل شیٔ قدیر پس در سجدہ رود و حاجت خواہد پس بنشیند و دست
بردارد و این دعا بخواند اللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّبَارِکْ وَسَلِّمْ

اَللّٰهُمَّ مدّ لی فی عمری و وسع علی رزقی و صحح فی جسمی و بلغنی املی فانك تمحوا

ماتشاء و تثبت و عندك ام الکتاب اَللّٰهُمَّ اِنَّ هذا شهر رمضان قد حضر

انت فرضت علینا صیامه فسلمه لنا و سلمنا له من غیر ضر و مضرة و لا

فتنة مضلة برحمتك یا ارحم الراحمین و صلی الله علی خیر خلقه مُحَمَّدٍ

وّاله اجمعین اگر لفظ جمع بخواند بهتر است تا جماعت حاضران دوستان و

فرزندان در دعا در آیند اَللّٰهُمَّ مد لنا فی اعمارنا و وسع علینا ارزاقنا و

صحح لنا اجسامنا و بلغنا امالنا الی اخرہ و تر با جماعت بگذارد و بعد سلام

این دعا هر شبے بخواند اَللّٰهُمَّ صل علی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰٓی اٰلِ مُحَمَّدٍ اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ

من اعظم عبادتك نصیبا فی کل خیر تقسمه بین عبادك فی شهر رمضان

من نور یهتدی به او رحمته تنشرها او رزق تبسط او بلاء ترفعه او

شر تدفعه او فضل تقسمه لقینا علی المؤمنین بلا اله الا انت اَللّٰهُمَّ

لقینار وحا و ریحانا و تقبل صیام شهر رمضان منا و علی قیامه فاعنا

و علی قیام لیلة القدر فوفقنا و بعبادتك فصبرنا و بالقرآن فاشفنا

و بالایمان فاهدنا و بالاسلام فاشرح صدورنا و من الاحیاء المرزوقین

فاجعلنا و اجعل دار السلام دارنا و اجعل فیها خلدنا و مقامنا و من النظر

الی وجهك الکریم فلا تحرمنا و اجعل المؤمنین اصحابنا و اجعل الجنة ماوانا

و مع مُحَمَّدٌ صلی الله علیه و سلم و اله فاجمعنا و کما اتیت ابراهیم رشده

فارشدنا و کما اعطیت موسی سواله فاعطنا سوالنا و کما غفرت بمُحَمَّدٍ

صلی الله علیه و سلم ذنبه فاغفر لنا ذنوبنا بلا اله الا انت یا مجیب الدعوات

و یا مقبل العثرات و یا منزل البرکات و یا منجیا من الغمرات و یا راحم

تفرع الاصوات و یا غافر الذنوب و السیئات اجب دعواتنا و اقل و اغفر لنا

ذنوبنا و کفر عنا سیئاتنا و توفنا مع الابرار و قنا عذاب النّار اَللّٰهُمَّ خلقتنا

مجانا و رزقتنا مجانا نجینا من النّار مجانا و ادخلنا الجنة مجانا برحمتك یا

ارحم الراحمین و صلی الله علی خیر خلقه مُحَمَّدٍ و اٰله اجمعین و این دعا هر روز

بخواند اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰی مُحَمَّدٍ وَّعَلٰٓی اٰلِ مُحَمَّدٍ وَّبَارِكْ وَسَلِّمْ اَللّٰهُمَّ اِنَّ

هٰذا شهر مبارك عظمت فیه قدر المؤمنین فعظم بقدرهم قدری

و شرحت صدور العارفین فاشرح برکتهم صدری و صلحت امور

المومنین فاصلح بحرمتهم امری و ضاعفت اجور الصائمین فضاعف

بحقهم اجری و خففت اوزار التائبین مخفف بشفاعتهم وزری و رفعت

ذکر العارفین فارفع بفضلهم ذکری و زدت نعمة الشاکرین فاوزعنی شکر

نعمتك عندی و وفیت ثواب الصابرین فزدنی علی قضاءك و امرك صبری

و بارکت فی ذخر المنفقین فبارك عندك فی ذخری و اکثرت خیر المنفقین

فاکثر برحمتك خیری و تولیت نصر المتوکلین فتول بمنزلتهم نصری

و شددت ازر المومنین فاشدد بحولك ازری و یسرت عسر

المومنین فیسر بحرمتهم عسری و احفظ لسانی من اللغو و جنانی من

السهو و ارکانی من اللهو و اجعلنی من المستغفرین بالاسحار و من المسبحین

لك اناء اللیل و اطراف النهار و صلی الله علی خیر خلقه مُحَمَّدِ نِ المصطفی

وَعَلٰٓی اٰله و عترته الابرار برحمتك یا ارحم الراحمین ٭

باب شانزدهم در فضیلت ماهِ نو دیدن

نقل است روزے حضرت قطبی و مولائی برائے مجالس عرس قطب الاقطاب
بندگی شیخ عبد القدوس اسمعیل الحنفی الچشتی در گنگوه تشریف داشت و دران
مجالس شریف از مریدان چنانچه صوفی سلطان محمد و صوفی سیف الله و محمد باقر
ماہڑوال و لطف علی و حافظ علی اکبر و میر فیض الله و محمد ماه سہارنپوری و شیخ محمد
و محمد عابد تھانیسری و شیخ اسمعیل و سید فتح محمد و سید غلام محی الدین ہمشیره زاده
حقیقی حضرت و شیخ بھیکو و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند حضرت قطبی بعد
فراغ نماز فجر و ادعیه ہائے در عین صلوٰة اشراق فنار باطن مستولی شد چون
بعالم صحو آمدند معنی فنار باطن بر لفظ مبارک راندند یعنی محو آثار وجود نزدیک لمعان از
لمعان نور شہود ذات حالانکه این حاصل نمیشود مگر در تجلی ذات که این اکمل اقسام یقین
در دنیا نزدیک عارفان و جانبازان است ـ ہمدرین محل فرمود که شنیده ام از
مرشدی نامی عارف سامی بندگی شاه ابراہیم رامپوری میفرمودے آن تجلی که
حکم ذات دارد نخواہد شد مگر در آخرت و آن مقامی است که سرور انبیا صلی الله
علیه آله وسلم دنی فتدلّٰی فکان قاب قوسین او ادنیٰ از مودب بآداب حضرت
الٰہی بفیوضات لاتناہی رسیدند و فی قوله تعالیٰ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغٰی
سبحان الله سرور انبیا صلی الله علیه وسلم تخلف نکرده اند از بصیرت و قصور نه
فرموده از ماطغیٰ حتی که مستقیم و مستقل بود بصر رسول الله صلی الله علیه وسلم
مع البصیرة و الظاہر مع الباطن و القلب مع القالب و النظر مع القدم
پس دقیقهٔ اعتدال شد احوال رسول الله علیه وسلم گشت قلب مبارک آنحضرت مثل

قالب قالب مثل قلب و ظاہر آنحضرت مثل باطنه و باطن مثل ظاہره و بصر مثل بصیرت
و بصیرت مثل بصره پس جائے که لامکان بود انتہی شد نظر و علم رسول الله صلی الله
علیه وسلم پس مقارن شدند قدم و حال سرور انبیا صلی الله علیه وسلم مران لامکان را چرا
که مقاصد اصلی ہمون ذات بحت بود از برائے ہمین تخلف نکرد قدم براق از موضع
نظر کما جاء فی حدیث المعراج فکان البراق بقالبه مشاکلا لمعناه و متصفا
بصفاته بقوت حاله و معناه ـ سبحان الله حظ نمودند رسول الله صلی الله علیه وسلم
در شب معراج و منع کرده شد حضرت موسیٰ علیٰ نبینا علیه الصلوٰة والسلام بلن ترانی
از برائے تجاوز نظر از حد موضع خود و تخلف قدم از حد موضع نظر ہذا ہو الاخلال
من قوله تعالیٰ ما زاغ البصر و ما طغیٰ و خارج شدند حضرت موسیٰ از جمال
حیا من الله و تواضع الی الله ـ ہمدرین محل صوفی سلطان محمد عرضداشت کرد
که حضرت پیر دستگیر دیده ام در احادیث معراج که اغلب محشیان بر توضیح حدیث
حاشیه می نویسند که روایت کرده شد از حضرت ابی بکر صدیق و عبد الله بن عباس
رضی الله عنہما بدرستی و راستی سرور انبیا صلی الله علیه وسلم دید و مشاہده کرد در شب
معراج ذات الله ببصر العین بلا کیف چنانچه موعود ہست در حق مومنان در جنت
خواہند دید بابصار عیونہم چون سرور انبیا صلی الله علیه وسلم در شب معراج مشاہده کرد
ذات الله را بدرستی و راستی که خارج شدند از عالم ملک و ملکوت پس گشتند آنحضرت
در حکم آخرت چون حضرت قطبی ہای ہای بگریست بیہوش افتاد بعد ساعتی چند
بعالم صحو آمدند و محمد ماه سہارنپوری عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر معنی این اشعاد
عربی بمفہوم کسی نمی آید ارشاد فرمایند تا حاضر مجلسیان بہره و اعتقاده یابند از زبان

گهربار فرمود که کدام است محمد ماه آن شعر را از اول تا آخر بخواند حضرت قطبی معنی آن
شعر بلفظ مبارک فی الفور راند و این فقیر را بعنایات الطاف فرمود که معانی این
شعر را بقید قلم آر و این مصرعه بلفظ مبارک راند سخن را بنوک قلم بند کن •
مطابق امر عالی متعالی حضرت قطبی این فقیر معانی آن اشعار بزبان عربی بخط عربی
قلم بند نموده بنظر فیض اثر گذرانید از زبان دُرر بار فرمود که ترجمۂ این بیت عربی
در زبان فارسی بنویس که تا عامه طالبان فائده گیرند جامعیت اهلی فی بدہ ثملۃ
وصلیت خمسا با الامام مسجدا • وکنت صحیح البدن والماحاضر ـ لم اغتسل ذالک الیوم مشهدا
هل جاز لی ماقد فعلت تعمدا ـ وکُنتُ علی دین نبی احمدا • سمعنا من شیخنا و مخدومنا
محمد الشریف نیا ولی رحمة الله قال لما دخل محب الصادق فی محبت
المحبوب یدخل صفات المحبوب علی سبیل البدلیة من صفات المحب کما
قال الله تعالی فاذا احببته کنت له سمعًا و بصرًا بی یسمع وبی یبصر و بی
ینطق و ان الحق سبحانه وتعالی یتجلی علی قلوب المحب الصادق بحسب استعداده
وهذا الحکم یثبت بعین الثابت بحکم الفیض الاقدس یعطی لاستعداد متعین
متجلیا علی صورة المرأة هذا اعظم فرد من افراد التجلی عند العارفین فلما
کان العارف متصور الجمال فیکون لذیذا مشوقا بعضوضه الجمال الحسن
فی الوصول المحبوب بفناء تام متلذذا به بجماع روحی مع الصور الغیبته
الحسنة الجمال وفی ذلک الوقت یکون العارف الکامل منزها عن الشهوات
البشریة المزیلة المنطقیة وعن الشهوات النفسیة ذلک لا یحصل الا فی
المشاهدة علی سبیل الاستغراق لا علی وجه الحال والاتحاد وکذا قال قطب الاقطاب

رئیس الاولیاء غوث الاعظم محی الملة والدین فی الاوراد سیر الاسماء الا
لهیة حتی یستعد قلبی بمشاهد تلک علی وجه الاستغراق فاذا رجعنا
من ذلک فجامعنا مع الصور الحسنة مشافهًا معها متلذذا بجماع روحی
منزهة عن الشهوات البشریة المزیلة المنطقیه فلما صح هذه الحالة علی
العارفین لا یجب علیه الغسل فحکم الشرع جاء علی من کان فی النشاءة العنصریة
وهذا اعظم وصلة بین الرجل والمرأة بالنکاح ای بالجماع عن الشهوات
البشریة مزیلة المنطقیه بعموم الشهوات الالتذاذیة من جمیع اجزاء
البدن ولهذا ان الرجل یحب النساء والنساء یحب الرجل وان کان فی نظیر
العارف الکامل فی الحقیقة عین الرحمان فالعارف فی حالة الالتذاذ بیلازمه
بالحق سبحانه وتعالی فی عالم الملک والشهادت فی تلک الصورة تکون الصوفی
مشغول بالحق ولا بالغیر کما قال فی المثنوی المولوی المعنوی ـ هر دو زن
یکجا شوند آنم تو ئی • چونکه هر دو محو شد آنهم تو ئی • وکما ان بین ذات الحق وذات
الانسان الکامل وعلم الحق وعلم الانسان الکامل مضاهات من حیث المظهریه
فکما بین الرجل والمرأة مضاهات من حیث الکلیة والجزئیة کما قال رسول الله
صلی الله علیه وسلم حبب من دنیاکم ثلثة النساء والطیب وقرة عینی فی الصلوٰة
فحینئذ کان تلک الصورة متعینا وممتازا فی عالم الاکوان والامکان متسمة
بتسمیته الحدثات فیکون عالم الاکوان والشهادة بهذه الصفات الدنیا وبه الدنی
عن النقایص والنجاسة وفی تلک الحالة وجب علیه الغسل فی شرع المحمدی
صلی الله علیه وسلم والله اعلم بالصواب ـ مطابق امر معلی حضرت قطبی ترجمه

نموده شد وقتیکه محب صادق بانجلاے مرآة قلب دخیل شده در محبت حقیقی نازل
می شوند دران مجمع صفات محبوب بر سبیل بدایة از صفات محب بدان اے عزیز سالک
باطن خود را بمجاهدات و ریاضیات شاقه تصفیه نکند و هستی خود را در راه محبت محبوب
بذل نکند حصول این دولت ابدی و نعمت سرمدی بروے ممکن نبود کما قال الله تعالیٰ
فاذا احببت کنت له سمعًا وبصرًا وبی یسمع وبی یبصر وبی ینطق بدینی و حق
الله سبحانه وتعالیٰ تجلی نمی کند بر قلوب محب صادق مگر مطابق استعداد و حالانکه
نزول تجلیات لانهایات ثابت است در ازل بصور اعیان ثابته که آنرا معلوم
الله و عالم صفات و عالم جبروت عبد البعض و روح اضافی می نامند بحکم فیض
اقدس کرداده میشود مر استعداد معینه را در ازل که بود دران حالتے که متجلی است
صوفی بوقت کنس وجود تصفیه قلب نزدیک وے ورود واردات تجلی نسائی که این اعظم
افراد تجلیست نزدیک عارفان وقتیکه گشت عارفان متصور بنور جمال تجلی نساے
واختفا گردید تعین وجود کونی محب و صفات محبوب حقیقی پس گشت محب معشوق
ولذیذ بتازگی جمال حسنه در وصال معشوق بفنا، تام و متلذذ شد محب بالصور
عینه حسنه بمجامعت وحی و متصف شدن نور جمال نسائے بلطافت اعیان ثابته
همچنین آورده اند حضرت غوث صمدانی محبوب سبحانی قطب ربانی محی الملة والدین
حضرت شیخ عبد القادر جیلانی قدس الله سره در سیر الاسما که اوراد از آنحضرت
است بمطابق الهامات الٰهی هر اسمے که از اسماء جهل اسم بود الهام می شد موافق آن
الهام الٰهی عبارت نوشته و وظیفه خود و مریدان ساخته و نام آن ورد را سیر الاسما
نهاده پس درین وقت عارف کامل منزه و پاک است از شهوات بشریه و نفسانیه که

مزیل است مر نطفه را حالانکه حصول این دولت ابدی و نعمت سرمدی نمیشود مگر در
مشاهده مر ارباب تمکین را که اہل حق است یعنی بمرتبه حق الیقین است و نه بطریق
حلول و اتحاد و این مذاهب اہل زندقه و الحاد است پس وقتیکه بمرتبه صحت رسید
این حالات و اقعات بر عارفین کاملین واجب نمیشود بر آن عارف غسل بحکم شرع شریف
چراکه مزیل مر نطفه شهوتیه را نیست پس حکم شرع شریف جاری و ساری بران کسی
است که باشد آن کس در نشاء عنصریه حالانکه این نشاء عنصریه عظم اتصال است
درمیان مرد و زن با لنکاح یعنی بمجامعت حلال و نه حرام از شهوات بشریه
که مزیل گردد مر نطفه از موبوش شهوات لتذاذیه حتی که از جمیع اجزاء بدن
انسان و از برائے همین لذا اند دوست میدارد مرد عورت را و عورت دوست
میدارد مرد را پس اتحاد فی ما بین بعموم شهوات لتذاذیه است اگرچه در نظر عارف
کامل فی الحقیقت عین رحمان است پس عارف در حالت التذاذ متلذذ است بحق
و نه غیر چراکه عارف کامل به تنزیل از جمیع تعینات و تمامی عالم را محبوب پندارد
و خالق را در خلق مشاهده می نماید چنانچه در مثنوی مولوی معنوی مقرر نمایند

مرد و زن یکجا شوند آنهم توئی   چونکه هر دو محو شد آنهم توئی

و نیز دیگر تائید است چنانکه درمیان ذات حق و ذات انسان کامل و علم حق و علم
انسان کامل مقابله است من حیث المظهریة پس همچنین درمیان مرد و زن مقابله
است من حیث الکلی والجزئی کما قال رسول الله صلی الله علیه وسلم حبب الیّ من
دنیاکم ثلثة النساء والطیب وقرة عینی فی الصلوة درین هنگام آن
صورت نسائی متعین و ممتاز است در عالم کون و شهادت پس از برائے همین رسول الله

علیه الصلوة والسلام در حدیث مقدم آورد و ذکر نساء را مؤخر ساخت قرة عینی

فی الصلوة چرا که نساء از جل در اصل ظهور کائنات است پس غلبهٔ اشواق بسوی

عورت چنانچه اشتیاق کل بسوی جزء خود می باشد بدان ای عزیز عورت باعتبار

حقیقت عین مرد است فاما باعتبار تعینات کونیه یک تمیز است میان هر دو

پس اشتیاق سرور کائنات صلی الله علیه وسلم بسوی ایشان چنانچه اشتیاق کل

بسوی جزء خود می باشد پس از برای همین نامیده می شود بسوی حدوث و هست عالم

کون و شهادت باین صفات موصوف بدنیا است دنیه که محل نقصان و نجاست است

پس درین هنگام واجب میشود غسل در شرع محمدی صلی الله علیه وآله وسلم والله اعلم بالصواب

همدرین محل این فقیر عرض نداشت کرد حضرت پیر دستگیر اگر ماه نو هلال در تمامی سال

ببیند چه دعا بخواند از زبان گهربار فرمودند سه بار ربی وربک الله بگوید و یک مرتبه

این دعا بخواند لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ اللّٰهُ اَکْبَرُ وَلِلّٰهِ الْحَمْدُ اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ

خلقنی وخلقک وصورنی وصورک وقدرک منازل وجعلک اٰیة للعلمین

اللّٰهُمَّ اهله علینا بالامن والایمان والسلامة والاسلام والتوفیق کما تحب

وترضی اللّٰهُمَّ اجعله لنا شهر برکته واجر وانور وروح ومعافات

اللّٰهُمَّ قاسم الخیر بین عبادک واقسم لنا فیه من خیر ما تقسم بین

عبادک الصالحین اللّٰهُمَّ انا نسئلک خیر شهرنا وخیر ما قدرت فیه

اللّٰهُمَّ اختم لنا شهرنا الماضی برضوانک وافتح لنا شهرنا المستقبل برحمتک

یا ارحم الراحمین وبعد این دعا سه بار سورهٔ فاتحه بخواند بکرم الله سبحانه تعالی

در آن ماه در امن و امان حقتعالی باشد قال رسول الله صلی الله علیه وسلم

خصوصاً اگر ماه محرم ببیند این دعا بخواند مرحبا بالسنة الجدید والشهر الجدید والیوم الجدید والساعة الجدید

مرحبا بالکاتب والشهید اکتبا فی صحیفتی بسم الله الرحمن الرحیم انی

اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وحده لاشریک له واَشْهَدُ ان مُحَمَّدًا عبده و

رسوله وان الجنة حق والنار حق وان الساعة اٰتیة لاریب فیها وان الله

یبعث من فی القبور بعده همان شب که ماه نو ببیند نماز یک رکعت ادا نماید و نیت

چنین کند نویت ان اصلی لله تعالی رکعة واحدة لرب الواجد صمد صلوة الحاجت

متوجها الی جهة الکعبة الشریفة الله اکبر و بخواند فاتحه یک بیت و پنجبار و قل هو الله

یکبار و بعد سلام کرده است برزمین نهد بیت و پنج بار بگوید الٰهی بحرمة آنوقت

ساعت که تو بودی و هیچکس نبود و بعده کف چپ برزمین نهد است و پنج بار بگوید الٰهی بحرمت آنوقت و

ساعت تو باشی و هیچکس نباشد و بعده پیشانی بسجده نهد و بگوید خداوندا تو یکی و رکعت من

یکی است حاجت من برآر و اگر خواه طالب دنیا باشد خواه طالب دیدار و این عمل حضرت

قطبی بابو کرام در هر باب ادا فرموده والله اعلم

باب هفتدهم در بیان فضیلت ماه محرم الحرام

نقلست روزی بمجالس شریف حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عندالله سخنی

بتحقیق معنی بعضی قول بزرگان معرفت و دران مجالس شریف از مریدان چنانچه صوفی

سلطان محمد و صوفی سیف الله و صوفی محمد باقر ماهر و وال و میر فیض الله و حافظ علی اکبر

و شیخ پیر محمد تقا نیری و لطف علی درویش و شیخ اسمعیل و صوفی نور محمد خاندانی

و صوفی محمد ساقی و محمد باقر بڈوه کهیره وال و سید غلام محی الدین همشیره زاده حقیقی

حضرت و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند صوفی سلطان محمد عرض داشت کرد حضرت

پیر دستگیر معنی حسنات ابرار سیئات المقربین اکثر علماء طریقت در جمله عظیم الامانت

برین رفته اند که معرفت سیات چنانچه که عمل برخصت در بعضے اعمال باین حسنات برا
مراد داشته اند۔ حضرت معنی این قول ارشاد فرمایند تا اشتباه خطره خطیر از دلم مرتفع
شود از زبان دُر بار فرمود چون هر سالکے که بمبادین ورع وتقوی یکنس وجود شناخت
بر قدر صفائی حال خود ذنوبی یافت که ملائم حال ایشان باشد وشناخت آن ذنوب را
ذنوبے که محجوب احوال ایشانست پس بعد هذا بتصفیه قلب بمجاهدات وریاضات شاقه
اشتغال داشت خالص کرده شد ارواح ایشان ابسوئے مقام قرب ازلی رحمت
الله سبحانه وتعالیٰ بمواهب انوار خود نورے بر قلوب ایشان حتی که ترقی گرد انداز
مقامے بمقامے پس انتها نمودند بدرجهٔ اعلی عبارتست از درجه مقربان پس این نسبت
حسنات ابرار سیات مقربین که بدرجه قرب میرسند ومی شناسند بعد هذا این فقیر
عرضداشت کرد حضرت قطبی صاحب عوارف در عوارف المعارف میفرماید که الراسخ
من یطلع علی محل المراد من الخطایات از خطایات متصوفین چه مراد داشته اند
از زبان گهربار فرمود وقتیکه مقرب شد سالک بقرب استعداد خود بسوئے بساط قرب الٰهی
بانجلائی مرآة قلب حتی که رسید صوفی بدرجه علی وشنید بملاحظات روحی فیما دارت
ان یحول حول مرکز الاحدیت که آنجا ذات صرف ست واخذ کرد قلوب صوفی مراد ذواق
اسرار لانهایات از خطایات آلٰهی پستر قریب شدند بسوئی مقام قرب ازلی۔ پس درین
اوقات از نظر سالک حجاب از صورت ومعنی برداشته شود از غلبه ذات صرف همه
قیودات تعینات چه عینی وچه عیانی مضمحل ومتلاشی گردند وهستی آن محب مبدل
بهستی محبوب حقیقی گردد پس درین اوقات بی یسمع وبی یبصر وعرفت بی یرنی
درینجا مثبت آید وبنظر دوام شواهدات طلعات انوار ذوات مطلق که لاهوتیت مشرف

ومعزز گردد ویهدی الله لنوره من یشاء اعلام برخاص وعام ست همدرین محل حضرت
قطبی فرمودند حالانکه ممکن نیست عرفان ظهور نور وجود حق سبحانه وتعالی در عالم
اکوان بدون هدایت الله ازبرائے همین قال الله تعالے یهدی الله لنوره
من یشاء ویضرب الله الامثال للناس پس معلوم شد که الله سبحانه وتعالے
هر کسی اکه می خواهد از خاص وعام هدایت میکند مرعرفان نور خود ذوقاً ووجداناً پستر الیق
وانسب آنست که آن صوفی واقف شود علی کل شئی من الجزیات العلوم الیقینیه
این ست مراد صوفی در محل مراد وَهُوَ نُوْرٌ عَلٰی نُوْرٍ اعلام بر اعلام بر عام وخاص است
وبعد این هر مقدمات حضرت قطبی را حالتے پیدا شد عنقریب یکپاس بعالم صحو آمدند
فرمود که امروز شب ماه محرم ست شش رکعت نوافل ادا نماید که معمول حضرات
خواجگان ما ست۔ همدرین محل فرمود که در اوراد قطب الاقطاب خواجه معین الحق
والشرع والدین حسن سنجری رضی الله دیده ام هر که در اول شب ماه محرم شش رکعت
نماز بگذارد ودر بخواند در هر رکعتے بعد فاتحه اخلاص ده بار الله سبحانه وتعالیٰ او را دو بهشت
دو هزار کوشک بدهد ودر هر کوشک هزار در یاقوت باشد ودر هر درے یک تخت
از زبرجد باشد وبر آن حور نشسته وگذارنده از آن این شش رکعت عطا نمایند ودو
هزار بلا از وے دور گردانند وبدله هر رکعتے شش هزار نیکی در نامه اعمال او بنویسند
وابتدا روانتها در هر رکعتے سه بار بگوید سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوْسِ ایضاً بروایت
دیگر دو رکعت بگذارد ودر هر رکعت اول بعد از فاتحه سورهٔ انعام ودر دوم سوره
یٰسین بخواند ودر هر شبے از ماه محرم صد بار بگوید لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِیْكَ
لَهٗ تا قدیر اَللّٰهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا اَعْطَیْتَ وَلَا مُعْطِیَ لِمَا مَنَعْتَ لَا یَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْکَ

الحمد بعد از آن این دعا بخواند و بہر دو دست بدمد و بر روئے خود بمالد۔ اللہ سبحانہ و
تعالیٰ در امن خویش نگاہدارد۔ واللہ اعلم

باب ہیژدہم در بیان فضیلت نماز و ادعیہ ہائے اول سال

باب ۱۸ در فضیلت نماز و ادعیہ اول سال

نقل است روزے بمجالس شریف و محل منیف حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عند اللہ
سخنے در معنی رضا افتاد و دران مجالس شریف از مریدان چنانکہ صوفی سلطان محمد و
صوفی سیف اللہ و سید فتح محمد و محمد باقر ماہرو وال و میر فیض اللہ و حافظ علی اکبر و
محمد باقر بوده کھیڑه وال و محمد ماه سہارنپوری و صوفی لطف علی و محمد ساقی و سید
غلام محی الدین ہمشیره زاده حقیقی حضرت و شیخ عبد اللطیف برادر خورد حقیقی حضرت و
این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند از زبان در ربار فرمود قال رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم ذاق طعم الایمان من رضی باللہ ربا و ہر بلائے کہ بر مسلمین
نازل شود باید کہ صابر و شاکر باشد و با وتلذذ و موانست نماید صوفی سلطان محمد
عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر مرتبہ تلذذ و موانست در رضا مسلمین را
کمال احوال معرفت است راضی برضاء اللہ نخواہد شد مگر عارف ربانی حالانکہ نیست
جمیع مسلمین یابنده حلاوت ایمان از معرفت سبحانی از زبان گہربار فرمود کہ آرے
ہمچنین است مبداء این حدیث نبوی صلی اللہ علیہ وسلم در شان اصحاب کاملین است
کہ در ابتداء احوال بادراک صحبت رسول اللہ صلی اللہ علیہ آلہ وسلم وجود کونی خود را
بتصفیہ و تزکیہ مشغول ساخت و تحت جریان حکم باوامر و نواہی اللہ و رسول گشتند
تا قلوب اصحاب کرام رضوان اللہ تعالی اجمعین سکون بادراک صحبت سرور انبیاء یافت
وہی السکینہ انزلت فی قلوب المومنین لیزدادوا ایمانا مع ایمانہم شان ایشانست

باز صوفی سلطان محمد عرض داشت کہ در لفظ سکینہ کہ در آیۃ واقع است چہ مراد داشتہ
اند از زبان گہر نثار فرمود کہ معنی سکینہ کہ آن طمانیت قلب و صف خاصان حضرت حق
است کہ بمرتبہ حق الیقین رسیده و از خود فانی گشتہ اند و نہ نصیب علماء دنیا پس
وقتیکہ مقربین بہ بساط قرب الہی رسیده و الصبر عن اللہ بر ایشان ثبت شد یعنی الصبر عن اللہ
مر مقربین الہی باشد مگر در اخص مقامات مشاہدات رجوع میکنند آنہا از مولائی خود
برجوع القہقری استحیاراً و اجلالاً و از مقاربت و وصال محبوب متلذذ اند و از مہاجرت
ہجران جمال معشوق حقیقی موانست گرفتہ و راضی برضاء اللہ و قدره گشتند و متیقن شدند
بحکم ماشاء اللہ کان و ما لم یشاء لم یکن و نہ ہر بوالہوسے کہ بدنیائے دنی مشغول
است و نہ ہر بوالفضولے کہ ما شغلک عن اللہ فہو طاغوتک تحت حکم خسرانست و
حالانکہ این مرتبہ غیر عارف ربانی را ہا ست چون عارف ربانی منور بنور اللہ و سرمہ توحید
بمیل تزکیہ در چشم کشد و کثرت حقیقی کہ در مرتبہ افعال اللہ کہ دران ظہور مکونات بود
از دیده جہان بین برخیزد و جز وجود حق در دیده شہود خدا بین نیاید بیت

دیدن روئے ترا دیده جان بین باید   وین کجا مرتبہ چشم جہان بین ہست

واذا جاء الحق و زہق الباطل ہویۃ حق سبحانہ و تعالی کہ در مرتبہ اطلاق است
بر آن عارف ربانی ہو الاول ہو الآخر ہو الظاہر ہو الباطن ظاہر و ہویدا گردد ہمدرین
محل فرمود کہ قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم ہر کہ دو رکعت نماز اول ماه محرم ادا
نماید در ہر چہار از قرآن مجید یاد باشد بخواند و بعد از سلام ہفت مرتبہ این دعا بخواند اللہ سبحانہ
و تعالی برائے محافظت آن بنده دو فرشتہ برگمارد تا او را از شر ہمہ آفات و بلیات
تا آخر سال نگاہدارد و دعا اینست اللہم انت اللہ الابد القدیم ہو الحی القیوم الحنان

اَلْمَنَّانُ اَللّٰهُمَّ هٰذِهٖ سَنَةٌ جَدِیْدَةٌ اَسْئَلُکَ فِیْهِ العصمة من الشیطان الرجیم والامان من الشیطان ومن شر کل ذی شر ومن البلاء والآفات ونسئلک العون والعدل علی هذه النفس الامارة بالسوء والاشتغال بما یقربنی الیک یا بَرُّ یا رَؤُفُ یا رَحِیْمُ یا ذالجلال والاکرام ۔

باب نوزدہم در بیان فضیلت نماز و ادعیہ ہائے شب عاشورہ

نقل است روزے حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عند اللہ بخاطر عاطر عزیز الوجود سید غلام محی الدین ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت شیخ المشائخ و شیخ عبد اللطیف برادر حقیقی در اعظم آباد تشریف داشت و دران مجلس شریف از مریدان چنانچہ صوفی سلطان محمد شاہ آبادی و صوفی سیف اللہ و محمد باقر ماہرہ وال و سید السادات میر فیض اللہ و حافظ علی اکبر و لطف علی و سید فتح محمد و شیخ اسمعیل و محمد باقر بودہ کھیڑہ وال و محمد ساقی و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند عزیزی درویش سیاح طے منازل و قطع مراحل بعیدہ کردہ دران خانقاہ حاضر آمد و حضرت قطبی باخلاق حسنہ کہ تخلقوا باخلاق اللہ شان ایشان است و بکلام حسنہ و بتقدیم طعام درپیش آمدند و بعد فراغ طعام درویش بحضرت قطبی سوال کرد کہ مرید را از سفر چہ فائدہ و چہ ثمرہ حاصل آید از زبان دُر بار فرمود کہ مرید صادق را باید کہ علی الدوام در سیر باطن بریاضیات و مجاہدات و کسر وجود قطع کند صفات نفس امارہ دی را چون مرید صادق از صحبت مرشد قطع کرد منازلات آفات ہائے نفس امارہ و شہوات خفیات بسیر باطن پس قطع نمود اوصاف نفس او مبدل ساخت اخلاق آن نفس مذمومہ باخلاق محمودہ حالانکہ مرید آنکسے است کہ مردہ باشد قلب آن مرید صادق کہ ہر شئے کہ ماسوی اللہ باشد پس باید کہ

مرید را علی الدوام در حب ذوق و شوق محبوب حقیقی باشد وجد و جہد و ارادہ و خواہش او بقرب بساط حضرت الٰہی باشد و از غلبہ اشتیاق نسیان کند شہوات خفیات را حتی کہ مرتفع شود شہوات دنیای دنیہ از قلب المرید بشدت اشواق و اذواق الی اللہ چون آن مرید صادق لازم نمود اقبال علی اللہ تعالیٰ بصدق و اخلاص وَمَا اُمِرُوْا اِلَّا لِیَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِیْنَ لَهُ الدِّیْنَ وصف ایشان شد و نیز نامدہ از سفر ظاہری حصول سعادات ملاقات لقای مشائخان آن عصر و زیارات ایشان و از برکت صحبت ایشان حصول تنویر باطن است ۔ باز آن درویش سوال کرد کہ قال امیر المومنین و امام الاشجعین شمس المشارق والمغارب حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ تعالیٰ عنہ کرم اللہ وجہہ لو اعرف اللہ بمحمد ما تبعتہ ولو اعرف محمدًا بعبادت اللہ ما عبدتہ چہ معنی دارد ۔ از زبان گہربار فرمود علی الدوام حیات نفس امیر المومنین و امام الاشجعین یعنی حیدر کرار بمتابعت سنت رسول علیہ الصلوٰۃ والسلام در ہر لحظہ و در ہر لمحہ حیوت قلوب بمشاہدات محبوب می بودے مگر بوقت نماز بعالم بشریت آمدی روزے امیر المومنین ہفتاد مرتبہ تحریمہ بنماز مکتوبہ بست و باز گشت چرا کہ مجاز خود را بحقیقت متحد یافت ہمہ محبوب نشو و نما گردید و نسبت محبوبی بخود اضافت یافت باز بعالم صحو آمدے ہمین طور ہفتاد دم تحریمہ بست نشو و نما بعالم بشریت آمدہ کمال و تمام ادا نمودند سبحان اللہ چہ غلبہ محبوب بود کہ محب موصوف بصفات محبوب شدہ و غیر نمای از پیش نظر آن حیدر کرار مرتفع بود محب و محبوب یکے گردید ہمہ یکرنگی و وحدت در پیش آمدند بود الحدیث اذا تقرب الی بالنوافل یعنی لہ ثم

یعنے ہیچ اثرے وشایبہ از ہستی نماند مالنہایت ہو الرجوع الی البدایت نمایند و در
عین حال خود بلسان فصیح خبر سید ہند لی مع اللہ وقت لا یسعنی فیہ ملک مقرب
ولا نبی مرسل چون درحقیقت برامیر المومنین علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ بفتوح
گردیدی ومحبوب حقیقی آئینہ ایشان شدی وبتعمق نظر در بطون خود ہا میدیدی و
خود را عین محبوب یافتی ونقوش مجاز کہ باو متابعت سنت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
بجا آوری از میان مرتفع یافتی ہمہ عین حقیقت محبوب ماندی واز واسطہ سرور انبیاء
صلی اللہ علیہ وسلم کہ ببصر عین خود مشاہدہ می نمودی یعنی محمد صلی اللہ علیہ وسلم بذات
محبوب پیوستی ودران عین حالت از متابعت ظاہری رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم
معذور بودی چرا کہ جمال محبوبی را بے پردہ اشیا مشاہدہ کردی ومجاز خود را
بحق الیقین بحقیقت محبوب متحد یافتی ودران عین حالت متابعت محمد صلی اللہ علیہ وسلم
کے بجا آوردی باز چون امیر المومنین بصورت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم بعبادات
وریاضات فانی شدی ومودی ولو اعرف محمدا بعبادت اللہ ما عبدتہ
یعنی چون بذات محمد صلی اللہ علیہ وسلم فنا فی الرسول گشتی ومجاز خود را عین فنات سرور
انبیاء یافتی ودران عین حالت عبادات سبحانہ وتعالی کے بجا آوردی واز برائے
ہمین رسول علیہ الصلوۃ والسلام بلسان فصیح در شان ایشان فرمودی یَا عَلِیُّ اَنْتَ
مِنِّیْ وَاَنَا مِنْکَ سُبحان اللہ زہے کمالات وخہے سلطان حالات بود کہ تا الی الآن
بر اولیاء چہاردہ خانوادہ ایشان جاری وساری است ۔ ہمدرین محل صوفی
سلطان محمد عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر دیدہ ام در فتوحات از برائے ہمین
صاحب نصوص وفتوحات مکیہ حضرت محی الدین عربی قدس اللہ سرہ در فتوحات

می فرمایند کہ خاتم ولایت مطلقہ یعنی باطن نبوت مطلقہ حضرت علی ولی است از برائے
ہمین حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ می فرمایند اگر ہمہ اہل کتب جمع شوند حکم
کنم ہر یکے را از ایشان بکتاب او وجماعت محدثین اہل سنت جماعت بقول
حضرت عمر ابن الخطاب رضی اللہ عنہ انہ قال لی علی رضی اللہ عنہ سمعت
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم یقول انا خاتم الانبیاء وانت علی خاتم
الاولیاء ائمہ محدثین برین حدیث این خاتم را خاتم کبیر یعنی خاتم ولایت مطلقہ بر ذات
حضرت علی ابن ابی طالب ثبوت داشتہ اند وخاتم صغیر یعنی خاتم ولایت مقیدہ
از ولایت محمدی امام مہدی است کہ در آخر الزمان پیدا خواہد شد واسم او محمد است
وخلق وصورت مانند رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم باشد وبعد از وے ہیچ ولی
وسلطان نشود واین نوع از ولایت باو ختم میگردد واو را ختم صغیر گویند فاما در
باب رابع عاشر از فتوحات مقرر ومحرر شد کہ خاتمان ولایت چہار اند خاتم ولایت
عامہ حضرت عیسی ابن مریم است علیہ السلام وخاتم ولایت محمدیہ شیخ محی الدین عربی
است رضی اللہ عنہ وخاتم ولایت مطلقہ حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ و
خاتم ولایت مقیدہ امام مہدی است رضی اللہ عنہ ودرین ضمن صوفی سلطان محمد
تحقیق معنی قبض وبسط عرضداشت کرد از زبان دربار فرمود قبض وبسط را وقتے
است معین در اوائل حالات واقعات مر سالک محب را در محبت خاصہ در مقام
اضافت واشتنیت از تعلقات کونیہ کہ محجوب اند از اللہ سبحانہ وتعالی پیدا میشود
وبسط مر سالک را واقع میشود از انوار اسرار الہیات در تجلیات عالیات حالانکہ وجود
قبض ظہور صفات نفس است وغلبات آن نفس نزدیک روبیت خشی از اعمال حسنہ چنانچہ

کہ ریاضات و مجاہدات و ظہور بسط صفات قلب است و غلبۂ آن قلب نزدیک
ظہور احوال بازصوفی سلطان محمد عرضداشت کرد در معنی فنا و بقا، از زبان گوہر
نثار فرمود و قتیکہ سلب کردہ شد از سالک اختیار او و واردات او مرتفع شوند
آثار وجود نشار عنصریہ بشریہ نزدیک در و د واردات انوار تجلیات شہود ذات
فہو فی البقاء وہو الحضور مع الحق سبحانہ وتعالیٰ فاذا تم الفقر فہو ذلک فضل
اللہ یوتیہ من یشاء و درین ضمن این فقیر عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر
امروز شب عاشورہ چند رکعت نماز ادا نماید فرمود حضرت قطبی کہ معمول بعضے مشائخان
صد رکعت بگذارد و در ہر رکعتے بعد از فاتحہ قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ سہ بار ثواب بسیار
است چون از نماز فارغ شود ہفتاد بار بگوید سُبْحَانَ اللّٰهِ وَالْحَمْدُ لِلّٰهِ وَلَا اِلٰهَ
اِلَّا اللّٰهُ وَاللّٰهُ اَکْبَرُ ولاحول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم ایضاً نزدیک بعضے
مشائخان چہار رکعت نماز بگذارد و در ہر رکعتے بعد فاتحہ اخلاص پنجاہ بار بخواند
قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ علیہ وسلم مَنْ صَامَ یوم عاشُوْرَاءَ فکانما صام الدھر
یعنی ہر کہ روز عاشورہ را روزہ دارد چنان نسبتے کہ ہمہ عمر روزہ داشتہ باشد۔
ایضاً نماز و دُعا ر عاشورہ چون آفتاب بلند براید دو رکعت نماز بگذارد و در رکعت
اول بعد از فاتحہ آیۃ الکرسی و در دوم آخر سورہ حشر بخواند بعد از سلام صلوٰۃ بگوید و
این دُعا ر بخواند یا اوّل الاولین یا آخر الآخرین لا الہ الا انت خلقت اول
ما خلقت فی مثل ھذا الیوم اعطنی فیہ خیر ما اولت فیہ انبیائک واصفیائک
من ثواب البلا یا واسھم لی ما اعطیتھم فیہ من الکرامۃ بحق محمد
علیہ السلام ایضاً روز عاشورہ شش رکعت نماز بگذارد و در رکعت اول بعد از

فاتحہ والشمس و در دوم انا انزلنا و در سیوم اذا زلزلت الارض و در چہارم
اخلاص و در پنجم قُلْ اعوذ برب الفلق و در ششم قُلْ اعوذ برب الناس
بخواند بعد از نماز چون فارغ شود سر بسجدہ نہد و ہفت بار قل یا ایھا الکافرون
بخواند و ہر حاجتے کہ خواہد لاشبہۃ فیہ روا گردد و ہر کہ روز عاشورہ ہفتاد بار
این دُعا بخواند در زمرہ مشائخان نامدار برخیزد و بیامرزد او را اللہ تعالیٰ
سبحانہ وتعالیٰ حَسْبِیَ اللّٰهُ ونعم الوکیل نعم المولی ونعم النصیر و نیز پیغمبر
صلے اللہ علیہ وسلم فرمود ہر کہ روز عاشورہ ہفتاد بار این دُعا بخواند بیامرزد او
را اللہ تبارک وتعالیٰ لا الہ الا اللہ العلی الاعلی لا الہ الا اللہ رب السموات والارض
وما بینھما وما تحت الثریٰ خدا تعالیٰ مر آن بندہ را بنظر رحمت بنگرد
ایضاً این دُعا بخواند اَللّٰهُمَّ ارْزُقْنِی کمال الحسنیٰ وسعادت العقبیٰ وخیر
الآخرۃ والاولیٰ ایضاً دُعا ر روز عاشورہ ہر کہ در این روز یکبار این دُعا بخواند
حقتعالیٰ تا عاشورہ دیگر زندہ دارد بسم اللہ الرحمٰن الرحیم سبحان اللہ
ملاء المیزان ومنتھی العلم ومبلغ الرضاء وزینۃ العرش ولا ملجاء
ولا منجاء من اللہ الا الیہ سبحان اللہ عدد الشفع والوتر وعدد کلماتہ
التامات واسئلہ السلامۃ برحمتہ ولاحول ولا قوۃ الا باللہ العلی العظیم
حَسْبِیَ اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَکِیْلُ وَنِعْمَ الْمَوْلٰی وَنِعْمَ النَّصِیْرُ وصلی اللہ علی خیر خلقہ
محمد وآلہ اجمعین۔ ایضاً نماز خوشنودی خصمان در روز عاشورہ چہار رکعت
نماز بگذارد و در رکعت اول بعد از فاتحہ یازدہ بار اخلاص و در دوم الکافرون
سہ بار و اخلاص یازدہ بار و در سیوم سورہ التکاثر یکبار و اخلاص پانزدہ بار و در

چہارم آیۃ الکرسی سہ بار و اخلاص بیست و پنج بار بخواند ہر کہ این نماز را بگذارد
و حقتعالی او را برہاند از ہول گور و خصمان او را خوشنود گرداند و این دعا بخواند
اللّٰھُمَّ اکسر شھوتی عن کل محرم و ازل حرصی عن کل ماثم و امنعنی عن اذی
کل مسلم و مسلمۃ بفضلك یا ارحم الراحمین در اوّل و آخر صلوۃ گوید حقتعالی
برہاند او را از گور و ہولہائے قیامت و خصمان او را خوشنود گرداند بفضل و
کرم خود در خبر است ہر کہ روز عاشورہ چہار رکعت نماز بگذارد و بخواند در ہر رکعتے
بعد از فاتحہ آیۃ الکرسی یکبار و اخلاص دہ بار و حاجت خواہد بیشک مستجاب گردد
ایضاً چہار رکعت بگذارد برائے خوشنودی خصمان و بخواند در ہر رکعتے بعد از
فاتحہ چہار قل یکان بار بخواند ہر کہ روز عاشورہ دہ بار این دعا بخواند حقتعالی دل
اہل بیت او را از شرہائے و محنت ہائے بیرون آرد و از پریشانی نگاہدارد و
عزیز گرداند این است اَللّٰھُمَّ اِنِّی اسئلك بحق الحسین و اخیہ و امہ و ابیہ
و جدہ و بنیہ فرج عنی ما انا فیہ برحمتك یا ارحم الراحمین ہر کہ بروح
حسن و حسین رضی اللہ عنہما در روز عاشورہ چہار رکعت نماز بگذارد و در ہر رکعتے
بعد از فاتحہ پانزدہ بار اخلاص بخواند و فضیلت این نماز در سیر الابرار مذکور است
کہ شیخ شبلی گفت رحمۃ اللہ علیہ بروز عاشورہ بروح خواجہ زادگان ہر دو سرائے
نماز گذاردم ہم در آنروز ایشان را خواب دیدم کہ در مرغزار بہشت نشستہ اند
سلام کردم روئے مبارک از من گردانید و علیک دادند من نعرہ زدم کہ اے
فرزندان رسول صلے اللہ علیہ وسلم من چہ گناہ کردہ ام و چہ خطا از من افتاد کہ از من
روئے مبارک گردانید ند گفتند ہیچ خطا نکردی فاما از شرم روئے تو نتوانستم کہ

بسوئے تو روئے آرم کہ حق تو در گردن ما شدہ از سبب این چہار رکعت نماز
کہ کردی بشارت مر ترا باد و کسانیکہ بروح ما این نماز گذارند و در بہشت نرویم
تا او را از خدائیتعالے نخواہیم

دہ سنت ہست روز عاشور / وانگو کہ بگرد گشت مغفور
سر بے پدران تو دست میمال / بسیار طعام ہست مشہور
چون روزہ نماز و غسل و سرمہ / وازبہر خدا بپرس رنجور
ہم عالم را بکن زیارت / تا بیابی تو مژدہ بے محصور
میخوان تو دعا و صلح بدہان / ازبہر چیزہائے موفور
بو بکر بکرد و نظم این را / ازبہر رضائے خالق نور

دیگر بدانکہ روز عاشورہ بزرگ ہست و از آن عاشورہ گویند کہ دہ ہزار پیغمبران
زادہ شدہ اند و بقولے از ان گویند کہ دہ ہزار پیغمبران در آنروز بہ پیغمبری
رسیدہ اند و بعضے گویند کہ دہ چیز در آنروز آفریدہ است عرش و کرسی و
لوح و قلم و آدم و حوّا و ارواح و زمین و آسمان - و بعضے گویند کہ
کہ بہشت ہمدرین روز آفریدہ ہست دہ چیز کہ سنت ہست باید کرد فضیلت بسیار
ہست واللہ اعلم بالصواب

باب بستم در بیان فضیلت نماز و دعائے آخر سال

نقل ہست روزے بمجالس شریف حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عند اللہ سخن در معراج
و خرقہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم میرفت و در آن مجالس شریف از مریدان چنانچہ
صوفی سلطان محمد و صوفی سیف اللہ و میر فیض اللہ و حافظ علی اکبر و شیخ محمد پیر تھانیری

و محمد باقر ماہڑو وال و لطف علی و محمد ساقی و سید فتح محمد و محمد باقر
بوڈہ کھیڑہ وال و این فقیر و یاران دیگر حاضر بودند از زبان دُر بار و گوہر نثار
این آیت بخواند سُبْحَانَ الَّذِیْ اَسْرٰی بِعَبْدِہٖ لَیْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَی الْمَسْجِدِ
الْاَقْصَا الَّذِیْ و فرمود کہ معارج عروج بسوئے اصل خویش خصوصاً خاصہ نبی ما است
یعنی حضرت مُحَمَّدٌ مُّصْطَفٰی صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وسلم در عین حالت
بیداری و در تمام و کمال ہوشیاری در شب معراج از غلبہ اشتیاق بمشاہدہ
صرف ذات بحت بکلیہ خود ہا عروج فرمودند یعنے بسر و بروح و بقلب و
بقالب بتمامی خود ہا سیر نمودند از عالم اکوان کہ این احضرت عالم حس و شہادت
نامند مغرق شدند رسول صلی اللہ علیہ وسلم بسوی عالم بطون کہ عالم غیب است
کہ ماورائے حس و شہادت است کہ بر براق سوار شدہ و جبرائیل علیہ السلام برکاب
سعادت ہمراہ گشتہ عروج فرمودند و بر ہر بابے آسمان کہ بود رسیدند و دربانان
باب آسمان ہائے وا نمودند و منتظر آمدن رسول اللہ صلی اللہ علیہ آلہ وسلم چشمہائے
ملائکہ چار و چار بودند چون سرور انبیاء صلی اللہ علیہ وسلم سفر نمود از عالم کثیف
بسوئے عالم لطیف و بہر منازل کہ رسیدی وجود مبارکش بحکم آثار و احکام آن
منازلہائے کہ طے فرمودی موصوف بصفات لطیف الطف مطابق آن منزل
شدی و ہمدرین محل حضرت قطبی فرمود معارج عروج در شب معراج باشراق
بطون سرور انبیاء را معلوم گردید کہ برین حدیث کہ اَلْعُلَمَاءُ اُمَّتِیْ کَاَنْبِیَاءِ
بَنِیْ اِسْرَائِیْل مشورت موسیٰ بعیسیٰ علیہما السلام رفتہ کہ امشب رسول اللہ صلی اللہ
علیہ آلہ وسلم بحقائق محمدی کہ آن برزخ اولی کہ ما بین احدیت و واحدیت است

می رسند خواہم پرسید کہ آن کدام کسانند بمقابل درجہ ایشان فرمودہ حتی کہ حضرت
عیسےٰ صلوۃ اللہ باین مقام سوال مانع آمدہ اند ہیچ موثر نشد چون سرور انبیاء
صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم از ہمہ ارواح ہائے ارواح امام محمد غزالی را درست ساختہ
و چون قطب الاقطاب العالم بندگی شیخ عبد القدوسؒ میفرمایند کہ در آن وقت
از ارواح روح ما حضر بود و ہر چند مرا آرزوے بود کہ روح مرا حضرت محمد
رسول اللہ صلے اللہ علیہ آلہ وسلم بقید مشت گرفتہ ہمراہ برند تا بسوال حضرت
موسیٰ پیش آیم اما میان طبع مبارک برین بود کہ روح امام محمد غزالی را ہمراہ نمود
چون سرور انبیاء صلے اللہ علیہ وسلم از مقامے بمقامے موسیٰ رسید حضرت
موسیٰ بصد ہزاران ہزار اعزاز و اکرام استقبال نمودہ سوال کرد کہ یا رسول اللہ آن
کدام کسانند کہ در حق ایشان فرمودہ علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل
چون محمد رسول اللہ صلے علیہ آلہ وسلم بلسان فصیح فرمود کہ یکے ازان
کسان این است چون حضرت موسیٰ بمجرد مشاہدہ امام محمد غزالیؒ گفت
السلام علیک چون امام الاتقیاء جواب داد وعلیک السلام و رحمۃ اللہ
و برکاتہ باز حضرت موسیٰ سوال کرد کہ چرا چندان تکلف و طوالت در کلام
کہ رحمۃ اللہ و برکاتہ نمودند امام الاصفیاء گفت یا موسیٰ وقت تکلم بکلام
الٰہی کہ اللہ سبحانہ و تعالیٰ بشما پرسیدہ بود ما تلک بیمینک یا موسیٰ
شما در جواب الٰہی فرمود کہ اٰہی ھی عصای اتوکو علیہا و اھش بہا علیٰ
غنمی ولی فیہا مآرب اخری یا موسیٰ جواب الٰہی ہمین از عصائے پیش
نبود چرا تجاوز از حد و تخلف باداب الٰہی نمودند کہ ھی عصای اتوکؤ علیہا اھش بہا

علی غنی ولی فیہامآرب اخری چون حضرت موسیٰ از کمال حیا بحضور محمد صلے اللہ
علیہ وسلم بمرتبہ سکوت ماند و فرمود کہ یا رسول اللہ آنچہ کہ فرمودی احق الحق است
حتی کہ رسید سرور انبیاء صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم بمقام قاب قوسین او
ادنی یعنی آن مقامی است کہ قرب قوسین است اول قرب قوس الاحدیت و
ثانی قوس الواحدیت بل قرب الاقرب من ذلک چون رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وآلہ وسلم رسید قریب تر از آن قرب الٰہی بقولہ سُبحان الذی اسریٰ بعبدہٖ
لیلاً من المسجد الحرام الی المسجد الاقصیٰ الذی یعنی پاکی است مر اللہ سبحانہ
وتعالےٰ را کہ برد بندہ خاص خود را در شب از مسجد حرام سوئے مسجد اقصےٰ.
ہمدرین محل صوفی سلطان محمد عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر در نسخہ مجمع البحرین
قطب الموحدین بندگی شیخ رکن الدین القدوسی الگنگوہی معنی این آیۃ ضبط نمی
نمایند یعنی برد بندہ خاص خود را در شب از مسجد حرام سوئے مسجد اقصےٰ یعنے از عالم
کون ومکان برد و رسانید تا بمسجد اقصےٰ کہ آنرا حقیقت محمدی و برزخ اولی
ما بین احدیت و واحدیت می نامند ہمدرین محل حضرت قطبی بر لفظ مبارک راند
کہ آرے ہمچنین است آن مقامیست بمقام قرب قوسین کہ آنجا مقام اتصال واتحاد
ذات اللہ سبحانہ وتعالی است یعنی رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم جائے
رسید کہ محض نورے مطلق ماند و آنجا شائبہ نام غیر و غیریت نماند و ہمہ قیود ہائے
درین مقام تمیز و اثنینیہ اعتباریست از میان مرتفع گردید فلم یبق الا ھو
ھُوَ الاَوَّلُ ھُوَ الاٰخِرُ ھُوَ الظَّاھِرُ ھُوَ البَاطِنُ وَھُوَ بِکُلِّ شَیْئٍ عَلِیْمٌ چون حاجی
بحر بیح خوش گفت ؎ نہ ہے بلند کمانے کہ در صف دعوی + ہمہ نشانہ او قرب قاب قوسین است

وخبر مقام قاب قوسین نشانہ ناوک بلند کشی نبود و بلند اندازی مقام علیا نود لی
مع اللہ وقت لا یسعنی فیہ ملک مقربٌ ولا نبی مرسلٌ یعنی مرا ابواب
خلوت سرائے قرب اللہ سبحانہ وتعالی مفتوح گردیدہ کہ دران مقام نہ جبرائیل
ملک مقرب گنجد و نہ نبی کہ مرسل است در وے سنجد باز از زبان گوہر نثار فرمود
اگرچہ در بدایت احوال احتیاجی بیاری جبرائیل علیہ السلام بود اما چون رسول
صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را غیب بحضوری ذات مطلق مبدل شد کہ جبرائیل ملک
مقرب الٰہی در کرانہ بماند کہ آنجا جبرائیل را مدخلی نیست قال لو دنوت قدر انملۃ
لاحترقت کار بنہایت رسید و کمال باکمال انجامید و محمد کہ مرسل است آن ہم
درمیان نماند و آواز قف یا محمد ان ربک یصلی بگوش ہوش سرور انبیاء
صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم رسید چون حضرت قطبی این حدیث بخواند در جوش و
خروش آمدند سُبحان اللہ آنچہ کہ احوال براولیاء کاملین باسلف در کتب
متشرح مطالعہ کردیم ہمین عین در ذات پیر خود عیان و ہویدا یافتیم بعد ساعتے چند
چون بعالم صحو آمدند فرمود کہ رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم خواستہ بود کہ در
شہود حضرت الذات کہ لاتکیف است انجامند ومتلاشی شوم حکم شد کہ قف
یا محمد ان ربک یصلی یعنی تعینات وکونیات واضافیات خود را نگاہدار کہ
مشاہدہ شہود حضرت الذات بسر است نہ بظہور قولہ فان ربک یصلی یعنی پروردگار
عالم و عالمیان ملتفت بذات صرف خود است کہ آن مرتبہ عالم تنزیہ است سُبحان اللہ
دران خلوت سرائے احدیت خبر سر را آگاہے در اہے نہ و تعینات واضافیات را از آن
مقام آگاہے نہ و نعرہ سرور انبیاء یا لیت رب محمد لم یخلق محمداً از اینجاست

کہ بر جاست و از ان خصوص مشاہدہ ذات بحت بسوی عالم اکوان برای ہدایت
عالمیان آرند از برای ہمین سرور انبیا صلی اللہ علیہ وسلم فرمود کاشکی کہ در
قید صفات محمدیت نمی شدم و بہ تعینات کونیہ عنصریہ متقید نمی گشتم ہمان مقامیکہ
سر آنجا مندمج بود بخصوص مشاہدہ شہود ذات می ماندم و صدای سرزنش قف
نمی شنودم چون باین مقدمات حضرت قطبی رسید نعرہ زنان بیہوش افتاد
بعد از ساعتی چند بہوش آمدند از زبان دربار فرمود چون آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم
از سکر مستی شہود حضرت الذات و قرب واجب الوجود کہ نزدیک محققان و جانبازان
مرتبہ ولایت است ولی مع اللہ وقت شارات با بشارات ازان است و فرمود
کاشکی موصوف بصفات محمدیت نمی شدم و در خلوت خانہ مشاہدہ شہود
ذات محبوب نمی آرم و تا از مقام صرف وحدت بسوی عالم کثرت نمی افتادم
و برخودی خود ہای کہ آن مرتبہ نبوتست نمی آمدم تا محمد را محمد حجاب نمی کشتی و
برین مؤید است الولایت افضل من النبوة فی شخص واحد یعنی لفظ ولایت مطلق عام
و شامل است بر انبیاء و اولیاء بر لفظ مبارک اند ظہور اولیاء اللہ بفقر دائمی و
بعبادات کاملہ و ریاضات شاملہ ما دامیکہ دنیا باقی است منقطع نخواہد شد و از
برای ہمین رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم فرمودہ لا نبی بعدی مشترکا حالانکہ
خواص ولایت ولی آنست کہ بمجاہدات و ریاضات شاقہ بواسطہ مرشد کامل
فنا فی الحق باشد و نزدیک این فنا تام مطلع میشود ولی بر حقائق و معارف آلہی
و اطلاق لفظ اسم ولی اسمیست از اسماء اللہ تعالی کما قال اللہ تعالی
اللہ وَلِیُّ الَّذِیْنَ آمَنُوْا و جای دیگر فرمود وھو الولی الحمید سبحان اللہ

اسم ولی بر بندگان خاص کاملین محققین است ما دامیکہ دنیا و آخرت است چون
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم در عین مقام جمعیت احدیت و واحدیت رسید احتیاج
رسالت مرسل نماند و جبرائیل ہم برکرانہ باند کار بنہایت رسید کمال باکمال انجامید
و معرفت قاب قوسین او ادنی اینست فافہم درین سریست از اسرار آلہی
فہم من فہم قوس الاحدیت
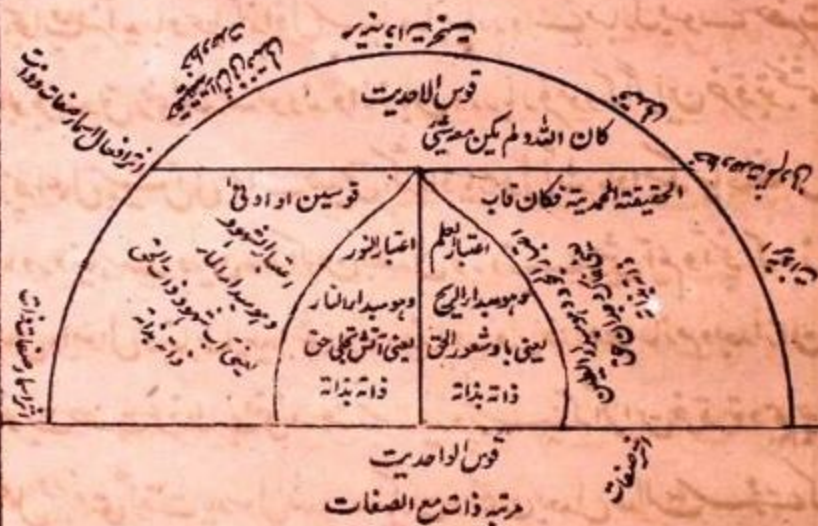
بعدہ حضرت شیخی و مولائی چشم پر آب کرد و فرمود ہر درویشی کہ رفعت و جاہ
طلبد و خود را اسیر لطائف لطف خلائق ملبس بکثافت کثیف گردانید و مصاحبت
عارفان بلطف لطیف گذاشت پس یقین میدان کہ او درویش نیست زیرانچہ
اہل فقر را اعراض دنیا و اہل دنیا فی کل الاوقات ہمدرین محل حضرت قطبی فرمود
کہ شنیدہ ام از مرشد نامی و عارف سامی قطب الاقطاب بندگی شاہ ابراہیم
رامپوری میفرمودی کہ در ملفوظات خود قطب الموحدین حضرت شیخ فرید الحق

والدین مسعود اجودھنی میفرمایند چون رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم از معراج
بمشاہدہ قُربِ ذات الٰہی استحیار واجلالاً رجوع القہقری برائے ہدایت عالمیان
از عالم لطیف بسوئے عالم کثیف رسیدند وصحابہ اکرمین را پیش خود طلبیدہ
فرمود کہ این خرقہ از مواہبات وعنایات لانہایات حضرت الٰہی یافتم حالانکہ مر
اللہ سبحانہ وتعالی بداون شما حکم فرمودہ واین خرقہ بآن کسے بدہیم کہ مجیب
جواب تو گردد وہر آنکس از صحابہ ما کہ این سخنے بشما مطابق اوامر الٰہی می پرسم
بجواب حاضر آید باو عطا کنم اول سرور انبیاء روئے مبارک بسوئے حضرت
ابو بکر صدیق رضی اللہ عنہ نمودند واز زبان درربار فرمود کہ اگر این خرقہ بتو بخشم
بچہ اعمال پیش آئی جواب صدیق اکبرؓ داد یارسول اللہ مادامیکہ حیات انفاس
ما در دنیاست درین عالم اکوان بصدق وروزے پیش آیم وآنچہ کہ از
مال واموال دُنیا برما پیدا شود درراہ خدا ورسول خدا عطا سازم وبعد از ان
نوبت حضرت عمر خطاب رضی اللہ عنہ رسید وپرسید کہ اگر این خرقہ بتو دہیم چہ
عمل درزی گفت یارسول اللہ در عالم کون ومکان بعدل عدالت سورے کہ
اعدلوا ھو اقرب للتقوی حکم ناطق است وبانصاف ورزی ظلم ظالمان و
مظلومان ستم رسیدگان را بعدالت محمدی بانصاف رسانم بعد ہذا آن حضرت عثمان
ابن عفان رضے اللہ عنہ را پرسید جواب داد کہ یارسول اللہ آنچہ کہ حقوق خرقہ
باشد بجا آرم وسخاوت کنم وہر کارے کہ از ما بوقوع آید حیاء من اللہ باشد
بعد از ان سرور انبیاء بسوئے حضرت علی ابن ابی طالب رضی اللہ عنہ فرمودند جواب
داد کہ یارسول اللہ پردہ پوشی عالمیان کنم وہمہ عیوب خلایق الٰہی بصفات ستاری

بپوشم پس رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم بزبان گہربار فرمود بگیر کہ مستحق
خرقہ توئی واین خرقہ خلافت مادامیکہ دنیا باقی است براولیاء عارفین کاملین
خاندان تو جاری وساری خواہد شد ومرا امر الٰہی بود ہر اصحابی کہ باین جواب بتو
پیش آید باو عطا کنی بعد ہذا حضرت قطبی چشم پُرآب کردہ فرمود درویشی
پردہ پوشی ومصائب نوشی است درمیان خلائق الٰہی چہار چیز مرد درویش را
واجب است کہ لزوم معمول عمل خود گرداند اول گوش خود را اصم بکم سازد تا ہر چیزے
کہ ملایم شنید نیست از و اعراض کند دوم چشم خود را نابینا کند تا عیوب
برادر مسلمین مشاہدہ نکند سیوم زبان خود را گنگ سازد تا کلمات ناشائستہ
نگوید وچہارم پائے خود را لنگ سازد تا نفس بدخصال از افعال شنیعہ فریبد
کہ فلان جائے باید رفت باید کہ باز دارد چون درویش بمواہب الٰہی باین خصال
اربع موصوف شد کارش تمام شد والا حاشا کہ مدعیست ودروغ زن است
از اخبار درویشی آگاہی ندارد وخود را در عالم بدرویشی اشتہار نماید العیاذ
باللہ من ذلک بعد از ان حضرت قطبی بر لفظ مبارک راندند قال رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم ہر کہ دو رکعت نماز در آخر سال وآخر روز از ماہ ذیحجہ ادا نماید وبخواند
در ہر رکعتے بعد فاتحہ آیۃ الکرسی صد بار وبعد سلام ہفت بار این دعا بخواند حقتعالے
او را بیامرزد ودر آن سال ہر گناہ صغائر وکبائر کہ کردہ باشد در یک ساعت
از فضل عمیم خویش محو ومتلاشی گرداند وشیطان الرجیم از وے دست بالہ
دگوید واویلا ہر چہ درین سال گناہ کردہ بود ہمہ در یک ساعت نیست ونابود شد
دعا این است اللّٰھم ما عملت من عمل فی ھٰذہ السنۃ الماضیۃ مما نھیتنی عنہ

ولم ترضه ونسیته ولم تنسه وحملت عنی بعد قدرتك علی عقوبتی و
دعوتنی الی التوبة بعد جراتی علیك اَللّٰهُمَّ فانی استغفرك منها یا غفور
واغفر ہا لی وما عملت من عمل ترضاه وعدتنی علیه الثواب فتقبله منی ولا
تقطع رجاءى منك یا عظیم الرجاء برحمتك یا ارحم الرّاحمین وبعد ازان
بر لفظ مبارک راند ہر آن بندہ کہ نو عروس بخانہ آرد وآنچہ کہ سنت و استجابت
باید کہ دو رکعت نماز بر گوشہ دامنے عروس بگذارد و دست بر پیشانی او مالد و
این دعا بخواند اَللّٰهُمَّ اِنّی اسئالك خیرها وخیر ماجبلت علیها واعوذ بك
من شرها وشر ما جبلت علیها وبعد ازان فرمود برائے دفع اعدائے و
ہلاکت ایشان ودفع لشکر غنیم وزخم تیر وتیغ وغیران وبستن زبان غمازان و
حسد حاسدان وبجہت ہلاکی خصم دعوت سورہ تبت یدا بخواند۔ باید کہ در روز شنبہ
اوّل وقت غسل کند وروزہ دارد وسورہ تبت یدا دوازدہ ہزار بار بخواند وسخنے
دیگر نکند واگر آن روز دعوت تمام شود ہمون روز دشمن ہلاک و کارش تمام شود
وبعد ازان فرمود چون از نماز جنازہ فارغ شود این دعا بخواند اللهم اغفرله
وارحمه وتجاوز عنه وعافه وعاف عنه واکرم منزله ووسع مدخله و
انس وحشته وارحم غربته ولقن حجته وبرد مضجعه ونور مهجعه برحمتك
یا ارحم الراحمین چون گورش تمام شود این تلقین بر سر بالین بردہ بخواند
یا عبدالله ابن امته نبی الله واذا جاء سائلان لاتخف ولاتحزن نقل بلسان
خصیم واعتقاد صحیح اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهٗ لَا شَرِیْكَ لَهٗ و
اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ وَقُلْ رَضِیْتُ بِاللّٰهِ رَبًّا وَبِالْاِسْلَامِ دِیْنًا

وَبِمُحَمَّدٍ رَّسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ نبیا وبالقرآن المجید اماما وبالکعبة
قبلة وبالمومنین اخوانا وبالمومنات اخواتا وبجلال الله تعالی حلاوة وبحرام
الله عذابا وبالجنة ثوابا وبالنار عقابا وان الساعة اٰتیة لاریب فیها
وان الله یبعث من فی القبور وبعد فراغ این کلمات حضرت در نماز مشغول شد الحمد لله علی ذلك

باب بست ویکم [۲۱] در بیان فضیلت تواریخ اعراس ومنقولات

خوارق عادات حضرات پیران خواجگان چشت اہل بہشت قدس الله ارواحهم
درین باب فصل بیان کردیم۔ **فصل اوّل** در بیان خوارق و تاریخ عرس قطب الموحدین
بندگی شیخ محمد شریف نیاولی قدس الله سرہ۔ نقل است قطب الاقطاب
شیخ المشائخ والاولیاء شیخ محمد شریف در ابتدائے عمر دہ سالگی داشت چون
قطب الابدال امام الاصفیاء حجة الاولیاء بندگی شیخ ابراہیم ارامپوری در قریہ
نیاول تشریف داشت چون حضرت قطبی دولت قدمبوس حاصل نمود بمجرد نظر
فیض اثر نور وجود در آئینہ عاشق ظاہر وہویدا شد سبحان الله مرشد حقیقی
بعموم الطاف واضعاف اعطاف التفات بجانب مرید رشید نمود ونقوش
مجازی حضرت قطبی الحقیقت کاملہ خود ہا متحد یافت ودر قریہ سید پورہ کہ
آنجا مقام خاص الخاص ریاضات ومجاہدات ومشاہدات حضرت قطب الموحدین
بندگی شاہ ابراہیم ارامپوری بود ہمراہ خود بردند آنچہ امانت پیران عظام بود
مطابق حکم معلی حضرت مجید علی کہ اِنَّ اللّٰهَ یَاْمُرُکُمْ اَنْ تُؤَدُّوا الْاَمٰنٰتِ اِلٰۤی اَهْلِهَا
سینہ بسینہ رسیدہ بود بمطابق حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم الارواح
جنود مجندة فما تعارف ائتلف وما تناکر منها اختلف بموجب تعارف ازلی

۲۱ در بیان فضیلت تواریخ اعراس ومنقولات

سینه بے کینه حضرت بندگی محمد شریف را مملو ساخت و بعد ارشاد از یک
اسم ذات حقایق همه اشیاء از عرش تا فرش و از شرق تا غرب منکشف
گردید و روح اضافی حضرت قطبی بحقیقت متحد شد و رنگ حقائق یافت الوان
محبت لون محبوب یافت ؎ این همه رنگهائے پر بیرنگ + خُم وحدت کند همه یکرنگ
چون حضرت شیخی بعد از ارشاد از حجره بیرون آمدند و آنچه که بعد از ارشاد
مصافحه که سُنّت پیران عُظام ماست از همه مریدان قطب الموحدین بندگی
شیخ ابراهیم آرامپوری میکردند و هر مریدے که بحضرت قطبی مصافحه نمودی
بے اختیار فنا مطلق مستولی شدی بر زمین افتادے و از سکر مستی شهود
بندگی شیخ محمد شریف سرشار بود هیچ خبرے از عالم اکوان نداشت چون
بعالم صحو آمدند از ان یومیکه از قطب الموحدین بندگی شیخ ابراهیم آرامپوری
نام خدا تعالے از جهر و خفی تلقین شدند بلبل زبان را در قفس دهان یادگار
محبوب گویان گردانید و مثل شاهوار هد هد تاج ریاضات و مجاهدات بر سر نهاده
سجدات عبودیت میکردی و طاؤس عرفان را بمیادین معرفت الٰهی بستان
مراقبه ساعت بساعت جلوه دادی حتی که از عالم ناسوت و از ملک ملکوت
و از عالم جبروت تا بعالم لاهوت که آنجا ذات بحت است عبور فرمودند
سُبحان الله زهے کمالات و خهے سلطان حالات بر حضرت قطبی بود والحمد لله علی ذلک
نقل است حضرت قطبی و مولائی ذخیرتی عند الله در ابتداء سیر و سلوک
به مجاهدات چنان مشغول بودند که هیچ یکے مرید از مریدان قطب الموحدین بندگی
شیخ ابراهیم سبقت نبرد و همه مریدان بحضرت شیخی آمده آنچه که مشکلات از حقایق

و معارف الٰهی بودے از ایشان حل نمودندے نقل است روزے شیخ المشائخ
والاولیاء حضرت قطبی بندگی شیخ محمد شریف بیدار از اوّل شب تا بسحر
بریاضات شاقه و مجاهدات محبوب می بود حضرت الذات حُسن خود را در آئینه
محب روشن ساخت و تعینات کونی خود را منوّر بنور حق یافت و از سکر مستی
حضرت الذات در صحن مسجد قریه نیاول ایستاده بودند عزیزے یک شیشه
پُر از عرق گلاب گذرانید و در عین حالت شیشه را از دست روان ساخت
حتی که بخانه هیبت خان اچپوت افتاد شیشه همون طورے که صحیح و سالم بود
بر اصل خود ماند و کسی جائے زخم نرسید سُبحان الله چه کمال با کمال بود سخن
در گفتن و نوشتن نمی آید والحمد لله علی ذلک نقل است روزے قطب
الموحدین شیخ المشائخ والاولیاء شیخ محمد شریف برائے نماز جمعه در کعبة الله
رسیده بود شیخ عبدالله حاجی در حرم حریم حضرت کعبة الله کریم بحضرت شیخی
حصول دولت پابوس نمود مرّة اخری در مسجد مدینه معظّمه همراه حضرت
قطبی نماز جمعه حاجی نمودند و بخدمات خادمه پیش آمده عرضداشت کرد که
بسیار اولیاء الله را دیده ام اما اینقدر که از دیدن حضرت سکینت دلم را
نشده میخواهم بتوجهات آنحضرت نوعی مرا فنائے حاصل آید وجود کونی ما در
تصرفات و جذبات الٰهی در آید و مائی و منی از ما برخیزد و بذات محبوب حقیقی
متحد شوم - از زبان دُر ربار فرمود بمقام خاص قریه نیاول بیائی به مقصود و مقاصد
رسی و بمحبوب پیوستی و بعد از مدّت یکسال حاجی عبدالله بقصبه کرنال رسید
مردمان قصبه اپرسید خصوصاً از محمد ساقی متکلم بکلام شد که شیخ المشائخ والاولیاء

حضرت شیخ محمد شریف نیاولی از بیت الله شریف تشریف آورده یانه و
محمد ساقی و مردمان آنجا جواب داد که در تمام عمر خودها ایشان بکعبة الله شریف نرفته
اند آن حاجی عبدالله را تعجب پیدا شد که من ایشانرا بخانه کعبة الله دیده ام از
قصبه کرنال چون حاجی بقریه نیاول رسیده حصول دولت پابوس نمود حضرت
شیخی تشناخت که حاجی بر وعدهٔ خودها رسیدی به مجرد رسیدن حاجی ماجرا گذشته
اظهار می نمود حضرت شیخی و مولائی انگشت گزان در دهن میمون فرمود که اے حاجی
اسرار الٰهی و تعالے را اظهار مکن الله سبحانه و تعالے بذات محبان خودها
یک قوتے الخ ساخته در یک لمحه از فرش تا بعرش بگذرند و از شرق تا غرب
سیر نمایند و نسبت مجازی درمیان ایشان نماند و همه یکرنگی عیان گردد و محب
عین ذات محبوب شود هر جا که خواهند در عالم طیر آیند حاجی عبدالله بیعت
نمود و در سلک مریدان منسلک گردید۔ الحمدُ لله علے ذلك ۔

نقل است روزے شیخ المشائخ والاولیا حضرت شیخ محمد شریف بیدار
همه شب از مشاهده محبوب از حجرهٔ بیرون آمدند خواست که از غلبه اشتیاق
و کثرت اذواق دیدن دیدار فائض الانوار آن مرشد کامل در دریاے معانی
دغرغ گلزار سبحانی فلک الولایت شمس الدرایت قطب العالم بندگی شیخ
ابراهیم آرامپوری بر اسپ مادیه سوار شده در عین حالت سکر مستی شهود حضرت
الذات روانه شدند حتی که بساحل جمن رسیدند از سبب موسم برسات نه کشتی
یافتند نه ملاحے این مصرعه بخواندند ؎ نه کشتی اندران دریا نه ملاحے عجب کارست
در عین موسم برسات جمن بر کمال خودی خودها لبالب بساحل میرفت و از شورش

مستی غلبه آب هر چیزے که در رفتار وی معدوم و غارت شدی هیچ نامے و نشانے
ازو نماندے چون حضرت شیخی بواسطه مرشد نامی فانی شده باقی بحق مانده
قمچی زده اسپ مادیه را در جمن انداخت هر چند که هزاران هزار آرزوے
جمن خواست که حصول دولت پابوس نمایم از سبب خودی بازه پابوسی
حضرت قطبی نیافت چون حضرت شیخی و مولائی و ذخیرتی عندالله بمقام سیدپور
رسید که آنجا مقام خاص حضرت شیخ کبیر است حصول دولت پابوس نمود
بمجرد دیدن حضرت بندگی شاه ابراهیم آرامپوری فرمود که بابا محمد شریف
ولایت پیران عظام شامل حال بود الحمد لله از غلبه جمن بخیر و عافیت رسیدی۔ الحمد لله علے ذلک

نقل است روزے محمد غوث کهارولی بشیخ اسمٰعیل گفت که از هیبت
جلال حضرت شیخ نتوانستم که عرضداشت نمایم که صوفی لاهوتی کرا میگویند
که شما مرید خاص اید مگر بواسطه شما حقائق این مقدمات مرا معلوم گردد بمطابق
سوال سائل شیخ اسمٰعیل بحضرت قطبی شیخ المشائخ والاولیا شیخ محمد شریف
دامت برکاته سوال کرد حضرت پیر دستگیر صوفی لاهوتی کرامی گویند و
بچه علامات و خوارق عادات معلوم می شود بمجرد استماع این سخن حضرت
قطبی را لرزه در تمام اندام مبارک پیدا شد و بیهوش افتاد۔ سید غلام محی الدین
همشیره زادهٔ حقیقی حضرت و یاران دیگر تحت بالاپوش نموده و ده دوازده
فقرا بشدائد قوت بر چارپائی نهادند والا از غلبه لرزه شدید بر زمین افتادے
سبحان الله چه کمال باکمال بود چنانچه حالات و واقعات بر اولیاء کاملین
ماسلف بود در ذات شریف و عنصر لطیف حضرت قطبی محمد شریف مرشد

زانی و عارف سامی ظاهر و هویدا بود بمجرد استماع ازین سخن مجاز خود را
بحقیقت ذات محبوب متحد ساخت و حقیقت ذات مطلق را در مجاز خود
جلوه گر یافت و باندک سخن محبوب حقیقی مایل بسوی محب شد در روح علوی
خود را آئینه حسن بکیف یافت پس بے کیفت را بے کیفی خود مشاهده
یافت و نسبت ما و منی در میان نماند ناظری روی خود ستان آن یا
دیگرے را درین میان چه کار بعد یکپاس حضرت قطبی بعالم صحو آمدند
از زبان دربار فرمود کجاست سائل شیخ اسمٰعیل عرضداشت کرد حضرت
پیر دستگیر حاضر است بر لفظ مبارک راندان درویش کجاست که از تو
پرسیده. شیخ اسمٰعیل جواب داد که او حاضر نه. از زبان گوهر شان فرمود
وقتیکه سالک بزهد و ورع و تقوی بکمال و بریاضات و مجاهدات شاقه خود را
از صورت معنی رسانید و حجاب صورت یعنے از میان سالک مسالک فضاے عالم
حقایق منقرض گردید یعنی مراد از صورت عالم ملکوت است و مراد از معنی
اسنی عالم جبروت است - چون صوفی ازین هر دو تمام منشرح شد و محبوب حقیقی
که مرتبه ذات است حتی که ذات مطلق قید تعینات چه عینی و چه عیانی سالک
را منعدم گردانید و هیچ شایبه ازین تقییدات و تعینات سالک نماند مضمحل
و متلاشی گردد بماناکه صرف ذات بحت بماند که در فهم هر کسے ناکس نگنجد و صوفی
بجز خرقه فنا رگلی در بر کردن چاره و علاج خود ندارند و برین مقام حدیث نبوی
صلی الله علیه وسلم دال و شاهد حال که تفکروا فی الاء الله ولا تفکروا فی ذات
الله و سبحان الله هستی محب صادق بهستی محبوب حقیقی مبدل یافت و نسبت

اضافات و تعینات و کونیات و عنصریات خود را در میان نیافت و هر چه
یافت از نا یافت خود محبوب و هویه حق هُوَ الْاَوَّلُ هُوَ الْاٰخِرُ هُوَ الظَّاهِرُ هُوَ
الْبَاطِنُ وَهُوَ بِکُلِّ شَیْئٍ مُّحِیْطٌ او را با دینی بی یسمع و بی یبصر ازینجاست
و معرفت ربانی بر بی سالک را درین مقام بر جاست وَیَهْدِی اللّٰهُ لِنُوْرِہٖ
مَنْ یَّشَآءُ کسے هدایت راست و بنظر دوام شهود ذات بحت امعز و
مشرف یافت که آن عالم لاهوتست و چون حضرت قطبی بعد اتمام این کلمات
بیهوش افتاد و چون بعالم صحو آمدند شیخ اسمٰعیل سوال کرد حضرت پیر دستگیر
قول کسے بزرگ هست که سالک را باید علی الدوام در هر لمحه و در هر لحظه بذکر
مدام و بفکر تمام اشتغال دارد و برین قول بزرگے اعتراض وارد میشود
اگر سالک فکر تمام در ذات الله سبحانه و تعالی نماید حد در ذات باری
لازم آید حالانکه ذات مطلق را حدے و نهایتے نه بر لفظ مبارک راند و
مراد از فکر تمام سالک را باید در واسطه شیخ بجدت بصر چندان فکر تمام کند که در واسطه
شیخ فانی گردد و هیچ نامی و نشانے از هستی او نماند و یا آنکه این مراد داشته باشند که
و سالک در صفات آلهی فکر تمام کند بحکم این حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم تفکروا
فی الاء الله ولا تفکروا فی ذات الله الحمد لله علی ذلک -

نقلست شیخ شیوخ العالم قطب علامة الدهر حضرت شیخ محمد شریف الملک را
قطب الاقطاب فلک الولایت شمس الهدایت بندگی حضرت شیخ ابراهیم آرامپوری
در قریه بوده کهیره که آنجا مقام خاص الخاص حضرت عالم پناه قطب الاقطاب فرد الافراد
مست ذو الجلال برهان العاشقین حجة الواصلین حضرت شاه شرف الدین

ابوعلی قلندر قدس سرہ العزیز حضرت قطبی را دست بر دست گرفتہ اندرون
حریم کہ آنجا نشستگاہ حضرت خاص ست آوردہ عرض نمود کہ محمد شریف
را بجناب معلیٰ گذاشتہ ام ہر وجہے من الوجوہ اولیٰ وانسب دانند دستگیری
نمایند و از جناب عالیمآب خود ہا گاہے جدا نکنند حضرت مخدوم شاہ شرف الدینؒ
از زبان دُرر بار و گوہر نثار بحضور بندگی شیخ ابراہیمؒ در حضرت عالم مثال
فرمود خوش باش با ما باش ہرجا کہ باشی خانہ تست ۞

نقلست روزے شیخ شیوخ العالم قطب علامۃ الدہر حضرت شیخ محمد شریف
الملک برائے مجالس عُرس شریف قطب الاقطاب فرد الافراد حضرت شیخ
مخدوم علاؤ الدین علی احمد صابر رضی اللہ تعالےٰ عنہ بہ کلیر شریف تشریف
داشتہ ہمین کہ روضہ متبرکہ حضرت مخدوم قدس سرہ مقدار یک پرتاب
تیر بلکہ عنقریب بماند حضرت قطبی را در آنجا غمار مطلق مستولی شد وہر دو
دست دراز کردہ در آن مقام ایستادہ شدند مقدار دو پہر کامل در آن مقام
استادہ شدند و پیرہن از عرق بدن سیلاب گردید چون بعالم صحو آمدند
باز بمقام خود کہ منازل فرمودہ بود بغیر از زیارت مرقد زیارت پاک تشریف
آوردند بعضے یاران پرسیدند کہ حضرت برائے زیارت رفتہ بودند زیارت
نکردند باز آمدند باعث معلوم نشد از زبان دُرر بار فرمود کہ ارواح مبارک
حضرت در حضرت عالم مثال جسد جسمانی گرفتہ حضرت مخدوم صاحب اینجا ہم
تشریف می داشتند بعضے شبہات آیۂ کریمہ ولقد رآہ من آیات
ربہ الکبریٰ حل کردہ بودم چون حضرت قطبی بعد فراغ عُرس در بودہ کھیڑہ

اندرون حریم حضرت شاہ شرف الدین ابوعلی قلندر قدس سرہ العزیز تشریف
آوردہ در مراقبہ شدند حضرت ابوعلی قلندر قدس سرہ از زبان گوہر نثار فرمود
کہ اے محمد شریف چہ شبہات از ما حل نشدہ بود کہ آنجا برائے دفع شبہات
رفتہ بودی سُبحَانَ اللہ زہے کمالات حضرت شیخی و مولائی بود کہ
با ولیاء عظام این چنین مجالست می داشتند اَلحَمدُ لِلّٰہِ علیٰ ذٰلک

نقل است روزے شیخ الشیوخ العالم حضرت شیخ محمد شریف
قدس سرہ برائے مجالس عُرس قطب الاقطاب حضرت بندگی شیخ عبد القدوس
گنگوہی قدس سرہ العزیز در گنگوہ تشریف داشتہ ہمین کہ در اثناء راہ با جماعت
فقراء در سایہ زیر درخت بمراقبہ نشستہ بودند ہمین کہ ناگاہ می بینند بالا رہوا
عالم لطافت میرود چون حضرت قطبی در عالم ہوا شدند می بینند کہ تخت سرود
انبیاء محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم میرود متصل تخت رسیدہ
عرضداشت کردند کہ یا رسول اللہ کجا تشریف می برید رسول اللہ صلے اللہ
علیہ وآلہ وسلم فرمود برائے عرس شیخ عبد القدوس می روم چون حضرت
قطبی بمقام تشریف آوردند بشب در مجلس حاضر شدند بعد فراغ قُل قوالان
دست بر تار تنبور نرمک نرمک می زد ہمین کہ از اوّل شب تا صبح در وجد
ماندند بعد فراغ حالت وجد نماز فجر معہ ادعیہ ہائے ادا نمودند چون بعضے
یاران پرسیدند کہ حضرت بعد چندین سال این حالت وجد بر آنحضرت معائنہ
کردم باعث معلوم نشد از زبان دربار فرمود در اثناء راہ بزیر سایہ درخت
نشستہ بودم عالم لطافت را معائنہ کردم کہ بالا رہوا میرود چون آنجا رسیدم

دیدم کہ تخت سرور انبیاء محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم میرو متصل تخت
رسیدہ عرضداشت کردم کہ یا رسول اللہ کجا تشریف می برید فرمود رسول اللہ
صلے اللہ علیہ وسلم برائے مجلس عرس شیخ عبدالقدوس میروم چون در مجلس
شب آمدہ حاضر شدم ہمون تخت سرور انبیاء صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم را
مع عالم ارواح درمیان مجلس مشاہدہ کردم بمجرد معاینہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ
وسلم مرا حالت وجد پیدا شد تا کہ تخت رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بوقت صبح
رخصت شدند سبحان اللہ عجب حالت بر قطبی ما بود الحمد للہ علی ذلک

نقل است روزے درویش دریش بخدمت حضرت قطبی شیخی و مولائی
ذخیرتی عند اللہ در عظیم آباد آمدہ حصول سعادت ابدیہ ازلیہ نمودند بحضرت
شیخی و مولائی سوال عجائب و غرائب کردند کہ آن قمری باغ احدیت بلسان فصیح بترنم
الوہیت حضرت امیر المومنین و امام الاشجعین شمس المشارق والمغارب حضرت
علی ابن ابی طالب کرم اللہ وجہہ و رحمۃ اللہ علیہ می فرمایند لو عرفت اللہ
بمحمد لما تبعتہ ولو عرفت محمدًا بعبادت اللہ لما عبدتہ از
زبان درربار معنی این قول فرمودند یعنی شناختم من اللہ را بفنا مطلق کہ
جامع جمیع صفات کمالات ذاتیہ از روئے عاشقی کہ آئینہ معشوق آمد در آن
حالتے کہ فنا مطلق بر ما مستولی شود حسن بکیفی خود را بر من جلوہ گر
گرداند و رفع حجبہائے ظلمانی و نورانی از میان مرتفع گردد و نقوش
مجازی از ما برداشتہ شود از ہستی خود معدوم گردم و وحدت حقیقی بر من
ظاہر و ہویدا شود و محض یگانگی حق ہویدا آید و نسبت دوگانگی از میان

برداشتہ شود و در آن وقت ہر آئینہ متابعت حضرت محمد مصطفیٰ صلے اللہ
علیہ وآلہ وسلم از ما کے درست آید و متابعت محمدی صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم
از ہستی است و کسی کہ از خود فانی در ذات مطلق شود او از متابعت
در آن وقت معذور است و مر آن ذات را حدے و نہایتے نیست و
ہمچنین طالب طلب را حدے و نہایتے نہ و کما قال اعرف الخلق
محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم الہی ارنا الاشیاء کما ہی و نیز جائے
دیگر فرمود ما عرفناک حق معرفتک و از برائے ہمین درین حالت
حضرت علی ابن ابی طالب نعرہ لی مع اللہ وقت لا یسعنی فیہ ملک
مقرب ولا نبی مرسل زدند ولو عرفت محمدًا بعبادت اللہ لما
عبدتہ یعنی اگر شناختم من حقیقت محمد را یعنی نقوش مجازی
از ما برداشتہ شود و در ذات محمد صلے اللہ علیہ وسلم فانی شوم و در آن
وقت عبادت اللہ سبحانہ وتعالے از ما کے درست آید حالانکہ
عبادت اللہ تعالے از ہستی است و نہ بر فانی و از عبادات در آن
وقت معذور است و عبادت حضرت حق کار افعال جوارح است
و در وقت فنا ہمہ افعال جوارح معطل است ؛

نقل است بعد وفات حضرت قطبی و مولائی حضرت محمد شریف قدس سرہ
ساکنان بقعہ نیاول را سید غلام محی الدین ہمشیرہ زادہ حقیقی حضرت و برادر
خورد حقیقی شیخ عبداللطیف نزاع افتاد کہ حضرت ایشان را درین خانقاہ
خواہیم نہاد آخر الامر برائے رفع فساد تا بر سید ان سادات عظام از قصبہ

بندہ ولی تابوت حضرت شیخؒ را دین خانقاہ نہادند بعد ہذا برادر علاتی شیخ
عبد اللطیف وغیرہ شرفاء از اعظم آباد آمدہ قابو بر وقت یافتہ بعد امضاء
مدت بیست روز در اعظم آباد بُردند و روضہ متبرکہ حضرت شیخی ہر دو جاست
و از مدت بست سال حضرت شاہ شرف الدین ابو علی قلندر قدس سرہ
حضرت شیخ را قبل وفات ولایت شہر اعظم آباد عنایت فرمودہ الحمد للہ علیٰ ذلک
چون عمرش عزیز ہشتاد و شش سال در دُنیا تمام شد وفات آن
شمس الدرایات آن مشائخ کبار و الاولیار نامدار حضرت شیخ محمد شریف
روز شنبہ بعد مغرب سیزدھم شہر جمادی الآخر ۱۱۲۴ھ تواریخ
اسمر رضانك يا محمدُ مائة والف واربع وعشرين جان بجانان
سپردند۔ تاریخ تولدے **شہے زدل محمد شریف** کل ہجری
۳۰۰ ۵ ۱۰ ۷ ۴ ۳۰ ۴۰ ۸ ۴۰ ۴ ۳۰۰ ۲۰۰ ۱۰ ۸۰ = ۱۰۳۸

فصل اوّل ۔ در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس

از مرشد نامی کہ بسمعم رسید درین نسخہ مندرج ساختم
نقل است قطب الاقطاب آن سرور مشائخ کبار آن بادشاہ اولیار
نامدار حضرت بندگی شیخ ابراہیم آرامپوری بطالب علمی قصبات قدوم
میمنت لزوم براہ نہادند تا بشہر مراد آباد رسیدند چند مدت بخدمت
اُستاد ماندہ بعلو ہمّت خود ہا از نسخہ بہ نسخہ ورق بورق حجاب بمقتضائے
این قول العلم حجاب الاکبر واقع ہست از میان دور می نمودند حتی کہ
ہر نسخہ کافیہ کہ تالیف خاص الخاص ابن الحاجب ہست کہ ابتدائے برائے
شروع پیش اوستاد آوردند چون کتابے پیش اوستاد انمودند از زبان

گوہر نثار الکلمۃ لفظ وضع لمعنی مفرد برآوردہ بہ مجرد خواندن این کلمات از شورش
سکر طبیعت قلوب از جذبہ الٰہی از ہوش بیہوش مدہوش افتادند کل الوجوہ
و در آن حالت نسیان بادراک عقول و فہوم از فرائض و سنن کہ مراسم
شریعت است ہیچ خبرے و اثرے نماند برادر حقیقی شیخ عبد الحکیم را در
آرامپور خبر کردند از آن حالت جذبہ بہ آرامپور بُردند چون بعد مدت جذبہ
الٰہی فرو شد کار خیر قطب الموحدین حضرت شیخ ابراہیم رح نمودند۔
نقل است روزے قطب شیخ ابوسعید برائے عُرس قطب الموحدین
شیخ جلال الحق والدین تھانیسری تشریف بُردند پیراہن از گلوئے خویش
بہ شیخ ابراہیم پوشانیدہ و در عین مجلس شاہ حسین سنوری مقابلہ شیخ
ابوسعید نشستہ بودند و درین ضمن شاہ حسین بلسان فصیح ذکر علوم معارف
الٰہی مے کردند قطب الموحدین شیخ ابراہیمؒ ایستادہ بود جواب میدادند
شاہ حسین رُخ بجانب ابوسعید کرد و گفت این چنین مردان را امر بہ
نشستن کنید الیق و انسب آنست کہ بہ نشینند حضرت ابوسعید شیخ
ابراہیم را برابر خود نشاندند۔ الحمد للہ علیٰ ذلک ٭
نقل است روزے جلال خان روہیلہ از غلبہ اشواق و اذواق برائے
حصول دولت پابوس حضرت شیخ ابراہیم در آرامپور خود را بُردند۔ شیخ
عبد الحق خلیفہ حضرت شیخ ابراہیم مانع آمد این وقت رفتن نیست ہر چند کہ
مانع آمد از غلبہ اشواق خود را آنجا رسانید می بیند کہ در مراقبہ محبوب حقیقی در
مشاہدہ دوست مستغرق اند ہمین می بیند اسم ذات اللّٰہ بر پیشانی

و بر رداے حضرت ہویدا شد حتی کہ بر ہمہ ردا و بر ہمہ در و دیوار ہویدا ست
از ہیبت عظمت آن از انجا برخاست بیرون آمد تا الی ہمون ردا کہ برو
لفظ اَللّٰہُ ہویدا بود بر مزار مبارک افتادہ است۔ الحمد للہ علی ذلک۔
نقل است متصل قصبہ رامپور یک مزرعہ سالار پورہ بود آنجا یک عورتے
صالحہ کہ پسر او گم شدہ بود از غلبہ گریہ چشمہا سفید شدہ بود بجناب معلیٰ حضرت
ابراہیمؒ ہمیشہ آمدہ عرض احوال خود ہا میکردی مدت مدید بر آمدہ کہ پسر
گم شدہ ہیچ اثرے و خبرے از و نمی یابم روزے حضرت شیخؒ متوجہ شدند
و باشراق باطن معلوم کردند کہ در کوہ می گردد فی الفور حاضر شدند کہ مادر تو
از فراق تو نابینا شدہ حقوق مادر فراموش کردی بہتر است امروز منزل
ہمون طرف نماید بمجرد فرمودن حضرتؒ رخ بوطن مالوف خود نمودند مادر او را
تشفی داد پسر تو در چند روز خواہد آمد خاطر جمع دار۔ بعد چند روز بوطن
مالوف آمد و با مادر ملاقات نمود تمامی احوال حضرت شیخؒ با مادر خود اظہار نمود کہ
حضرت را در کوہستان گذاشتہ آمدہ ام مادرش جواب داد گاہے در کوہ
نرفتہ حضرت را امروز بخانہ گذاشتہ آمدہ ام پسر کہ در حیرت آمد فی الفور آمدہ در
پائے مبارک افتاد از توجہ حضرت تا اینجا رسیدم و الا آمدن ما ممکن نبود۔
نقل است روزے شیخ ابوسعید فرمودند شیخ ابراہیمؒ عینک بر مصحف
مجید است بیار فرمودند حضرت عینک شکستہ افتادہ است فرمودند
حالا صحیح و سالم گذاشتہ ام چگونہ شکستہ شد فی الفور عینک از اندرون
خانہ آوردند چہ بینند کہ فی الواقع شکستہ است فرمود شیخ ابراہیم زبان تو

سیف اللہ است دہن خود را بستہ میدار۔ الحمدُ للہِ علی ذلک۔
نقل است روزے حضرت شیخ ابراہیم بطرف چمن کہ متصل بید پورہ
واقع است تشریف بردند برائے ماندن خود ہا یک کاوہ حضرت نمودہ
بود و متصل کاوہ حضرت یک درخت جامن بود کودکان سادات عظام
برائے خوردن جامن آمدہ بود یک دختر سرمہ دانی حضرت از اندرون کاوہ
بردند وقتے کہ حضرت تشریف از جانب چمن آوردند چہ بینند کہ سرمہ دانی گم شد
فی الفور پدر بزرگوار دختر سرمہ دانی حضرت آورد و عذر کرد کہ یا حضرت
برائے خوردن جامن ہا کودکان آمدہ بودند ہمراہ کودکان دخترم بود
سرمہ دانی حضرت بردند فرمودند این درخت جامن گاہے بار نخواہد
آورد تا الی الان بے ثمر است گاہے ثمر نمی آرد۔ الحمد للہ علی ذلک۔
نقل است روزے موسم سرما بود آتش در انگیٹھی افروختہ بود حضرت
شیخ ابراہیم در استغراق بمشاہدہ محبوب حقیقی مستغرق بود شیخی و مولائی
محمد شریف متصل نشستہ بودند چون حضرت بعالم صحو آمدند انجا بر زمین
استراحت فرمودند بعد چند ساعت پائے مبارک خود را دراز کردند در
آتش افتادند بمجرد افتادن ہر دو پائے آتش سرد شد فرمودند کدام نشستہ
جواب داد غلام شریف حاضر باز از زبان در بار فرمود محمد شریف
این اسرار با کسے ظاہر نکنی۔ الحمد للہ علی ذلک۔
نقل است روزے حضرت شیخ داؤد گنگوہی قدس سرہ برائے حصول
دولت ملاقات در سید پورہ آمدند فرمودند یا حضرت از سبب ہجوم خلائق

سلوة مکتوبہ بوقت ادا نمیشود بہزار دشواری می کنم حضرت شیخ ابراہیم جواب داد
آنچہ اسمار برائے رجوع خلایق میخوانید بگذارید چرا کسے بردر ابراہیم نمی آید۔ الحمد للہ علیٰ ذلک

نقل است روزے شیخ محمدی خلیفہ بزرگوار شیخ محب اللہ برائے
حصول دولت پابوس در رسید پورہ آمد حضرت ابراہیم بمشاہدہ محبوب
مستغرق بودند چون بعالم صحو آمدند شیخ محمدی سوال توحید کردند فرمودند توجہ
ذاتی توحید باز از تصرف حضرت زبانش ساکت شد جواب بر نیامد الحمد للہ علیٰ ذلک

نقل است روزے قطب الموحدین حضرت شیخ ابراہیم آرامپوری در
مسجد نشستہ بعد نماز فجر در مراقبہ مستغرق بذکر جہر مشغول بودند جماعت
فقراء نیز مشغول بودند متصل آن حضرت شیخی و مولائی حضرت محمد شریف
آتش در انگیٹھی می افروخت درین ضمن کنیزک از دولتخانہ برآمد گفت
یا حضرت اندرون کارے ضروری ہست تشریف آرند حضرت شیخی حق
حق فرمودہ بعالم صحو آمدند و فرمودند چیست گفت اندرون کار ضروری
است بمجرد گفتن اندرون تشریف بردند بعضے فقراء کہ در حلقہ ذکر بودند
گفت شیخ محمد شریف گاہے در حلقہ بذکر بیاد حق نمیشود حضرت شیخی
در حلقہ در آمدند و ذکر ہمراہ فقراء می کردند درین ضمن شیخ ابراہیم زود از
اندرون خانہ برآمد فرمود محمد شریف ترا کہ گفتہ بود ذکر کن۔ اے
جماعت فقراء بہ یقین دانید آنچہ کہ ابراہیم مجاہدہ نفس و محاربہ می نماید برائے
شریف خود می نماید شما بکار خود مشغول باشید۔ الحمد للہ علیٰ ذلک

نقل است قطب الموحدین بندگی حضرت شیخ ابراہیم برادر حقیقی شیخ عبدالحکیم
مصلحہ کردہ از برائے نوکری از خانہ بیرون شدند فاما قلب عاشق خداوند
حق جل و علا میلان بسوئے مشاہدہ محبوب بود اما از غلبۂ اشواق جویان
محبوب را بہزاران ہزار اشتیاق و قطع علایق و عوایق کرد عاشق دار
لبیک لبیک گویان گویان و پویان و جویان جویان پائے در راہ
خانقاہ قطب الاقطاب آن مشائخ کبار و اولیاء نامدار بندگی شیخ
ابو سعید گنگوہی نہادند یک بہیلی قند سیاہ کہ از سید پورہ عزیزی گذرانیدہ
بود پیش حضرت شیخ ابو سعید نہادند ارادت آوردند و در سلک مریدان
منسلک گردیدند چون بندگی شیخ ابو سعید دست بردست گرفتہ اندرون
حجرہ آوردند آنچہ کہ از پیران عظام رسیدہ بود بجنبکینہ بندگی شیخ ابراہیم
را مملو ساخت ہمان وقت اندرون حجرہ عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر
بچند مدت وصل بخدا شوم فرمودند کہ در دہ روز یا بہ بیست روز یا بچہل
روز یا بہ شش ماہ حتی کہ در تمام یکسال ❊

نقل است قطب الموحدین بندگی شیخ ابراہیم آرامپوری مشغول شدہ
بیرون حجرہ آمدند ہمان ساعت بلبل زبان را در قفس دہان یادگار محبوب
گویان گردانیدو دریا دوست قطع مراحل و منازل ہائے طے میکرد و از
قلم نسیان بر دفاتر جریدہ ماسوی اللہ مشق می نمودند و در صحبت محبوب
را محبت صادق و صدق دل پرورانید و مثل شاہوار ہد ہد تاج ریاضات
و مجاہدات بر سر نہادہ سجدات عبادات میکردی و جواہر وزواہر ذکر جہر و
خفی را علی الدوام در رشتہ نیاز محبوب منتظم میگردانیدی و زحمات مشقات

وجراحات مجاہدات اسفار منازل محبوب را مرہم دل افگار مشتاقان بصد ہزاران
اشتیاق می شمردندی وطاؤس عرفان ابیادین معرفت آلہی را بستان مراقبہ
ہر ساعتے وہر لمحہ جلوہ دادی حتی کہ در چہل روز از حضرت عالم ناسوت واز ملک
ملکوت واز عالم جبروت تا بعالم لاہوت کہ آنجا ذات بحت است منازل
بمنازل ومراتب بمراتب عبور فرمودند بعد ہذا ولایت سیدپور بنام حضرت
مسلم ساختہ رخصت نمودند مدت سی سال آنجا بیاد حق مشغول ماندند سبحان اللہ زہے
کمالات وخہے سلطان حالات برخلایق اظہر من الشمس خوارق عادات ظاہر ہویدا شد
نقل است روزے قطب الموحدین بندگی شاہ ابراہیم آرامپوری در
صحن مسجد سیدپورہ با جماعت فقرا نشستہ بودند عزیزے مسافر درویش
دل ریش در آن مسجد حصول دولت پابوس نمودند آن درویش عرضداشت
کرد یا حضرت روزے در خانقاہ بخدمت شیخ ابراہیم مرادآبادی نشستہ بودم
اتفاقاً یکے از فقرا ایشان از سکر مستی شہود حضرت الذات از حجرہ بیرون
آمدہ واقعات آلہی وواردات لاتناہی بخدمت شیخ ابراہیم مرادآبادی
اظہار می کرد بوقت کلام گاہے در خندہ آمدی وگاہے در گریہ شدی بمجرد
استماع این سخن قطب الموحدین حضرت شیخ ابراہیم آرامپوری روئے
بسوئے شیخ المشائخ والاولیاء حضرت شیخ محمد شریف نیاولی کردند و
بحضور خود طلبیدہ ہر دو دست بر کتف شیخ محمد شریف نہادند بمجرد نہادن
ہر دو دست ہمون حالتے کہ آن معائنہ کردہ بود اینجا دیدند از یک سخن گاہے
در خندہ آمدی گاہے در گریہ آمدی آن درویش در تعجب آمدہ گفت سبحان اللہ

زہے کمالات وخہے سلطان حالات کہ از یک توجہ ہمون حالت معائنہ کردم الحمد علی ذلک
نقل است روزے حضرت بندگی شیخ داؤد گنگوہی قدس سرہ برائے
حصول دولت ملاقات در قریہ سیدپور بحضرت معلی شاہ ابراہیم آرامپوری
آمدہ فرمودند کہ برآن حضرت حقایق خواب وخورش چیست ودر مقام
کیست حضرت شیخ ابراہیم آرامپوری بگریست وخوش گفت چون محبوب
آئینہ محب شود لباس کثرت ونفس مجاز سالک از میان برداشتہ شود
ودر بحر محیط احدیت کبریت در آن دریائے عالم جبروتست غوطہ خورد
واضافت جسمی کہ در حضرت عالم ناسوت است کہ از خواب وخورش باقی
است بالکلی از سالک مرتفع شود وتمامی خود را روح اضافی شناسند
وَقُلِ الرُّوحُ مِنْ اَمْرِ رَبِّی ازین روح ارواح اشارات با بشارات ہست
درین حالت او را نہ اندیشہ خواب وخیال ماند ونہ عذاب وثواب وصال داند الحمد علی ذلک
نقل است روزے شیخی ومولائی ذخیرتی عند اللہ حضرت محمد شریف
نیاولی دامت برکاتہ می فرمودند کہ حضرت شیخ ابراہیم در موسم سرما
یک گلیم می داشتند روزے یکے از مریدان دو بالاپوش نذر حضرت
شیخ آوردند یکے را گسترانیدند ودیگرے را بر خود انداختند چون
نیمہ شب گذشتہ کہ ہاتف بگوش ہوش حضرت شیخ آواز داد کہ اے
شیخ ابراہیم چندان آرام محب را نباید کہ کدورتے از در میان محبوب آید
نقل است روزے شیخی ومولائی ذخیرتی عند اللہ می فرمودند کہ شیخ
ابراہیم آرامپوری شش ماہ بموسم گرما خاموش می ماندی وشش ماہ

از آتش عشق دل ہمچو مرجل جوشیده و خروشیده و بزبان جوش
بجوش خروش از جوش می کشادندے درین اوقات اگر کسے
سامع درمیان بودے یا نبودے خود بخود از خود شورش عشق در
عالم بیقراری و اضطراری گویان بودے و اسرار محبوب از زبان محبوب
بصفتہ محبوبے گشتہ گویان شدی و خودی گفتی و خودی شنودی ؎
خودی گوید راز خودی شنود　　از ما و شما بہانہ بر ساختہ اند
چنانچہ بزبان شجره خودی شنودند بسمع موسی علیہ السلام پس گوینده
خود باشد و شنونده خود باشد۔ بیقراری عشق شور انگیز۔ شر و شورے
فگند در عالم فَاِذَا جَآءَ نہر الله بطل نہر عیسےٰ اشارات بابشارات
این کشف است۔ اَلْحَمْدُ لله علےٰ ذالك ؎

نقل است روزے شیخی و مولائی ذخیرتی عند الله می فرمودند
چون حضرت شیخ ابراہیم قدس الله سره در رحمه وصال یافتند مریدان
معتقدان بخانہ خود ہا رفتند و در آن مقام من متصل چارپائی پیر خود از
ماتم غم جدائی مدہوش بیہوش از ہوش خود نشستہ بودم۔ چون
بوقت وصال یکپایے حضرت شیخ ابراہیم ایستاده بود دراز نشده بود
فی الحال از مشاہده احوال بزرگان سلف بخاطرم خطره خطیر درگذشت کہ
اکثر بزرگان بعد وصال مریدان و معتقدان را از خوارق عادات تسکین
نموده اند ہمین بمجرد خطره پایے خود ہا آہستہ آہستہ دراز کردند عرض داشت
کردم حضرت پیر دستگیر عیان دیدم آنچہ کہ بخاطر گذشت بعد وصال حضرت

ابراہیم قدس سره دو خلیفہ صاحب ارشاد بودند یکے بندگی شیخ محمد شریف
نیاولی قدس سره دوم خلیفہ حضرت شیخ محمد[1] رامپوری کہ در دہلی آسوده اند
فضائل و کمالات و خوارق عادات آن قدس سره اظہر من الشمس است و شاه
محمد نصیر خلیفہ حضرت شیخ محمد کہ در گڑھی عبد الله خان آسوده اند۔ الحمد لله علی ذلک
نقل است۔ عمر شریفش از دنیا تمام شد وفات آن قطب الاولیاء و افضل الفضل
والاحسان آن اکرم مکرم اہل ایمان و آن مالک اولیاء صاحب ایقان حضرت
شیخ ابراہیم آرامپوری بتاریخ سیزدہم شہر ربیع الاول روز جمعہ و سنہ اربع
و سبعین و الف جان بجانان سپردند ؎

فصل دوم - در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس آن پرورده اسرار
نبوت و آن کاشف انوار فتوت و ع گلزار شیخت سعد سعید حضرت
شیخ ابوسعید گنگوہی منقول است۔ نقلست قطب الموحدین بندگی شیخ
ابوسعید گنگوہی روزے بشغل سہ پایہ دم درکشیدند و آن شہباز بلند پرواز
بعلو ہمت خود ہا دم فرونکشاد عزم بالجزم بر مرگ نہاد مُوتُوا قَبْلَ اَنْ تَمُوتُوا
را بر وجود عنصری تازیانہ ساخت تا کہ محبوب حقیقی را مشاہده نمایم دم فرونکشایم

---

[1] حضرت شیخ محمد رامپوری رحمۃ الله علیہ حضرت بندگی شیخ ابراہیم جی رحمۃ الله علیہ کے خلیفہ دوم اور حضرت
بندگی شاه محمد شریف رحمۃ الله علیہ کے پیر بھائی تھے کامل اکمل اولیاء الله سے گذرے ہیں۔ مزار مقدس
دہلی ہیں شیخ محمد جی کی بائین کے نام سے مشہور اور زیارت گاه خلق الله ہے۔ ان کے خلیفہ حضرت
شاه محمد نصیر رحمۃ الله علیہ ہوئے ان کے خلیفہ حضرت شاه غلام سادات ہوئے اور ان کے خلیفہ شاه
صابر بخش رحمۃ الله علیہ ہوئے انکے خلیفہ حضرت میر عبد الله رحمۃ الله علیہ ہوئے ان کے خلیفہ حضرت شاه
امیر حسین صاحب اب بقید حیات دہلی محلہ دریا گنج اپنی خانقاه میں رونق افروز یادگار سلف ہیں
آپ نے اپنے پوتے شاه کرار حسین صاحب کو جانشین بنا دیا ہے ۱۲

چون دم بدیر کشید ضلع مبارکش را شکستی افتاد و از مقام خود قطره قطره گردید قطب
الموحدین بندگی شیخ نظام الحق والدین بهمان حالت در مقام گنگوه فرستادند ولایت
قطب العالم بندگی شیخ عبدالقدوس قدس سره موجود بود در حضرت عالم مثال
حاضر شده از کارد شکم چاک کرده بسوزن آن مقام را دوزیدند۔ چون شیخ ابوسعید
از حالت مقام پیدا شدند کارد خون آلوده را پهلوئے خود یافت و نوعے گرسنگی
ها پیدا شد و طعام طلبیده تناول فرمودند۔ **نقلست** روزے قطب الموحدین
شیخ ابوسعید برائے گوشت خادم را تاکید فرمودند که یکے مرغ بسمل کنید درین
ضمن قطب الموحدین شیخ ابراهیم ارامپوری عرضداشت کرد که علی الدوام بلاناغه
گوشت خوردن باعث معلوم نیست قطب الموحدین بندگی شیخ ابوسعیدؒ خادم
را منع کردند که ذبح نکنند امروز گوشت موقوف ساخت و در دست دست
شیخ ابراهیم گرفته برائے قضائے انسانی بر نعلین چوبی سوار شده بیرون از شهر
شدند همین آن شهباز لاهوتی یک دو نیزه پرواز بهوا نمودند باز آهسته فرود
آمدند و فرمودند که اے شیخ ابراهیم باعث خوردن گوشت همین است اگر
نخوریم از حضرت عالم ناسوت پرواز بحضرت عالم لاهوت نتمایم۔ الحمد لله علی ذالک
نقل است روزے یکے از مریدان حضرت شیخ ابوسعید بر در حجرهٔ خاص
حضرت رسید چون در حجره دا کرد حضرت شیخ را نیافت به تعجب ماندند
که کجا رفته اند همین ساعت گذشت درون حجره یافت چون بوقت نماز از حجره
بیرون آمدند پرسیدند که حضرت درون نبودند حالا از کجا آمدند از زبان گهر
نثار فرمود کار دانے بود که جهاز او در قعر دریا غرق می شد او مارا یاد کرده بود

بر سر جهاز او حاضر شدم الله سبحانهٗ بعزّ و عظمت خود جهاز او را سلامت ربخت
نقل است عمر شریفش در دنیا تمام شد وفات آن قطب الاقطاب وافر
الفضل والاحسان واکرام اهل ایمان سعد سعید حضرت شیخ ابوسعید بتاریخ دوم
شهر ربیع الآخر جان بجانان سپردند۔

فصل سیوم در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس حضرت شیخ نظام الحق والدین
تھانیسری بلخی از مرشد نامی عارف سامی استماع یافته منقول است
نقل است قطب الاقطاب آن قطب المشائخ و آن عالم علماء لدنی درویش
عظیم با عظمت صاحب عنایت و ولایت واکرم با کرامت و مرتضی باریاضت
و در مجاهده لانهایات بود که روزے در معکوس آویزان شدند و با خود عهد کردند
و عقد موانست وصال محبوب بستند و ترک طالب خودها کردند و خواست خودها
از میان برداشت عاشق بیغرض با معشوق صحبت داشت حتی که معشوق حقیقی
یعنی آن مرتبه ذات در هر لحظه و در هر مرتبه چه در حضرت عالم ملکوت و چه
در عالم جبروت و چه در حضرت عالم لاهوت مناسب آن مراتب هائے با با هم
رنگے نمودن نگیرد از معکوس فرود نیایم چون بدیر رسید فنا رکلی بفیوضات
الٰهی بر آنحضرت مستولی شد صورت محبوب در آئینه محب ظاهر و هویدا شد
یعنی تجلی آن ذات مطلق در آئینه محب صورت تقید نمودن گرفت و محب هم
در کلام آمده و حضرت شیخ مامور بامر مناهی این اسرار شد که اے نظام این اسرار
با پیر خود اظهار نخواهی کرد فاما باشراق باطن حضرت قطب الموحدین شیخ جلال الحق
والدین را حقایق اجمالاً منکشف گردید چون حضرت شیخ نظام الحق والدین بحضور

پیر خود آمدند فی الفور فرمود کہ امروز محبوب حقیقی بر تو پرتو انداخت بزبان خود باید نواخت چون حضرت شیخ نظام الحق والدین مامور بامر اظہار اسرار حضرت بار نبود بجناب معلی پیر خود عرضداشت کرد حکم ہم برین عالی متعالی حضرت رحمٰن است غلام تابع فرمان است حضرت شیخ جلال الدین از شیخ نظام الدین ہمچنان شنید بہاے ہاے بگریست بدرگاه حضرت حق عرضداشت کرد کہ الٰہی ما بنده جلال از پس پرده صفات حجاب می آری چنانکہ صاحب قوت القلوب می فرماید حجبتِ الذات بالصفات وحجبتِ الصفات بالافعال یعنی پوشیده شده است ذات بصفات یعنی حجاب ذات صفات او آمد حجاب صفات افعال او آمد و آن عالم کون و شہادت است۔ الحمد للہ علی ذالک

نقل است روزے قطب الموحدین حضرت شیخ ابو سعید گنگوہی قدس سره در حجره مشغول بحق بودند چون احوال حضرت شیخ مشاہده کرد حضرت شیخ نظام الدین شہباز لاہوتی بر عرش خرامان فراوان میگردند چون حضرت شیخ ابو سعید از حجره بیرون آمدند درون حجره حضرت شیخ رفتند چہ بینند کہ حضرت شیخ در مراقبہ بخداوند حق جل وعلی مشغول اند بوقت انکشاف حقایق شیخ را ہم بر عرش خداوند حق جل وعلی خرامان دیدند۔ الحمد للہ علی ذالک

نقل است قطب الموحدین حضرت شیخ نظام الحق والدین تھانیسری عزم بالجزم خانہ کعبہ معظمہ نمودند و یکے از مریدان شیخ پاینده افغان نبوی پشت بسوے قبلہ کرده رخ برخ مقابل پیر خود ساختہ ہم برین نوال تا بقعر دریا رسیدند دقیقہ کہ بر جہاز سوار شدند بعد دو سہ روز جہاز تباه شده بگرداب عمیق افتاد

ہمین کہ شیخ پاینده را حالتے سکر مستی شہود حضرت الذات دران دریا پیدا شده میان دریا افتاد و بعد سہ روز از دریا سر برآورده طمانچہ بروے جہاز زد و روان گردید و بزبان حال محب صادق و مخلص واثق از خود فانی شده بصفت محبوبی گشتہ خوش می گفت غرق می کردیم فا مانی کنیم و بعد از ہفت روز جہاز از گرداب روان شد و ساکنان جہاز کہ از زندگانی خود مایوس شده بودند حالا بجان امید زندگانی داشت۔ چون از زیارت کعبہ معظمہ فارغ شدند رخ بجانب مدینہ منوره سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم نہادند چون آنجا رسیدند و زیارت نمودند ہمان شب شریف روضہ منوره را امر عالی متعالی سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم صادر و وارد شد کہ شیخ نظام میزبان ماست فلانے حجره عنایت شود شریف مطابق امر معلّے دیروز منادی کرد کہ شیخ نظام کدام خاص است کہ درون حجره بیاید کہ امر خاص است و دران مجالس چند کس شیخ نظام پیدا شدند شب دیگر شریف بجانب معلّی عرضداشت کرد یا رسول اللہ کدام شیخ نظام را امر است فرمودند کہ شیخ نظام بن عبد الشکور تھانیسری دیروز شریف منادی شد شیخ نظام بن عبد الشکور کدام است چون حضرت شیخ درون حجره بمقتضاے امر معلّی داخل شدند رسول خدا صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم ہیژده لمعہ از لمعات فخر الدین عراقی در حضرت عالم مثال بصور مثالی شده تعلیم می فرمودند و ہر جا کہ لمعہ دران نسخہ انگشت مبارک نہاده اند آنجا نشان حضرت شیخ کرده اند چنانچہ کہ علمہاے ظاہری و باطنی و ہفت طبق قرآن مجید بر آن حضرت شیخ منکشف گردیده اند بگوش ہوش

هرکس وناکس بوالهوسی بوالفضولی نیاید مگر کسے که از علم ظاهری و باطنی
بهره داشته باشد درفهم آید - فهم من فهم -
نقلست قطب الموحدین حضرت نظام الحق والدّین تهانیسری از ملک
هندوستان عزم بالجزم بجانب ولایت بشهر بلخ نمودند ظل سبحانی و
خلیفة الرحمانی دو سه منزل بآداب تمام وباعزاز و اکرام استقبال حضرت شیخ
نمودند واسپ بادشاه وحضرت برابری رفتند و باهم همکلام می بودند -
همین که پسر عزیز صاحب تمیز حضرت شیخ خواست که برابر اسپ حضرت
شیخ روم جاسوسان بادشاه جهان وقت اهتمام یکضرب عصائے بصاحبزاده
زدچنان باهم ضرب صاحبزاده آه برآورد که اے پدر بزرگوار واے عارف
نامدار مارا از وطن مالوف جدا ساخته درین ملک آورده آبروے ما برده
وخراب ورسوا ساخته چنانچه فریاد بگوش هوش قطب الموحدین رسید
درجذبه آمده پرسید که کیست ترارنجانیده گفت جاسوسان بادشاه برین
ضرب بے ادبانه انداخته حضرت شیخ فرمود که هنوز گردن او نشکسته همین
برزبان مبارک برآورده بود فی الفور همون جاسوس از اسپ فتاد و گردن
او از تن جدا شد وبمرد - **نقلست** یکے از علما و عالمان وهروا کابران آن
شهر حسد وحقد برکمال وجمال حضرت شیخ نظام الحق والدّین بردند و همه
فضلاے وطلبا از شهر بلخ جمع ساخته متفق با قوم بهندیله که یعنی آن قوم را
از مسخران میگویند اتفاق کردند که بادشاه بلخ با حضرت شیخ اعتقاد کمال دارد
چنانچه که از حیله بے اعتقاد باید کرد همین یک زنده را مرده مقرر ساخت

صحاح ستہ وحفظ کلام مجید وفرقان حمید در سینہ بکینہ می داشت ۔ چون
قطب العالم شیخ عبد القدوس در تھانیسر تشریف آوردند بر ملا فرمودند
کہ عبد القدوس خدائے را بچشم ظاہر دیدہ است اگر کسے بیاید او را بنمایم چون
این سخن بحضرت شیخ جلال الدین رسید چہار و پنجہ طلبا را نزد حضرت
شیخ فرستاد و فرمودند کہ بملائمت آن اولیاء نامدار را بگوئید کہ ازین سخنان
خلاف شرع توبہ کنید چون طلبا بجناب حضرت شیخ عبد القدوس رسیدند
و گفتند کہ مارا حضرت شیخ جلال الدین عالم علماء وہر نزد شما فرستادہ است
این سخنان خلاف شرع مگوئید توبہ کنید حضرت قطب العالم فرمودند کہ من از
ہمہ خلاف شرع توبہ کردم ۔ دو سہ مرتبہ ہمین نوبت رسید آخر الامر مرتبہ سیوم
طلبا را حضرت شیخ جلال الدین فرمود بآن شیخ بسختی پیش آئید باز این
چنین سخن نگوئید چون ہمہ طلبا جمع شدہ بجناب حضرت قطب العالم رسیدند
وبسختی پیش آمدند قطب العالم بزبان مبارک فرمود اس [ہندی] بابری کو لگی
نہیں لگے گی تجھ جانے گا ۔ چون طلبا بخدمت حضرت جلال الدین
رسیدند و بعد از ہمہ ماجرائے این سخن ہندوی کہ بزبان پوربی حضرت
قطب العالم فرمودہ بود اظہار کردند بمجرد شنیدن این سخن آتش عشق سینہ
بکینہ عاشق را در گرفت ہائے ہائے کردہ برخاستند فا ما برکس معلوم
نشد چندروز اندرون خانہ با غم محبت معشوق حقیقی مخفی ماند چون طلبا
جمع شدہ بخدمت عم حضرت جلال الدین فریاد بر آوردند کہ حضرت مدت
دوازدہ روز است کہ سبق نمیشود عم حضرت شیخ جلال الدین را طلبیدہ فرمود

کہ بابا جلال الدین طلبا را چرا تعلیم نمی کنید حضرت شیخ جلال الدین فرمود
کہ حضرت یک مسئلہ دارم اگر حل شود تا سبق اینہا را تعلیم کنم حضرت شیخ
جلال الدین آن مسئلہ اظہار کرد خانۂ شخصے میسوزد و خانۂ ہمسایہ میسوزد
آب ہمین قدر است کہ خانۂ خود را سرد کند یا خانۂ ہمسایہ ۔ عم آنحضرت فرمود کہ
خانۂ خود را سرد کند ۔ حضرت شیخ جلال الدین فرمود الحال خانۂ مارا آتش عشق
در گرفتہ کہ مارا طاقتے نیست کہ خانۂ دیگران سرد کنم و درہمین اثناء حضرت قطب
العالم باز در تھانیسر تشریف آوردند چون شب شد حضرت شیخ جلال الحق
والدین برائے زیارت آمدہ حصول سعادت نمودند و بعد امتحان علوم ظاہری
حضرت شیخ جلال الحق والدین را اشواق و اذواق الٰہی پیدا شد بزبان حال
فرمود کہ حضرت مارا در سلک مریدان و معتقدان منسلک نمایند تا از
زمرۂ حضرت ایشان شوم قطب العالم فرمود حالا برائے عرس حضرت خواجہ
قطب الدین بختیار کاکی اوشی رحمۃ اللہ علیہ میروم ان شاء اللہ تعالےٰ آمدہ آنچہ
کہ از پیران عظام بما رسیدہ سینہ بے کینہ ترا مملو خواہم ساخت درین
ضمن حضرت شیخ جلال الدین اینجا ایستادہ شومی آیم حضرت شیخ بموجب
فرمودہ پیر خود برکنار تالاب از صبح تا شام علی الدوام منتظر آمدن قطب العالم
دست بستہ بر سر راہ ایستادہ می شد تا بحدیکہ قطب العالم از مقام دہلی
نزول سطے منازلہا و قطع مراحلہا می آیند چون سواری قطب العالم قریب
اقرب رسید یک غبارے ابر رقیق از آسمان پیدا شدہ و دران ابر برق
درخشندہ بر شیخ جلال الدین افتاد و از ہیبت آن درون تالاب پوشیدہ

شدند چون شیخ جلال الدین از تالاب سر برآورده دید که قطب العالم با جماعت
فقرا بر کنارهٔ تالاب نشسته اند چون از تالاب بیرون آمده حصول سعادت
دولت پابوس نمودند فرمود اے جلال الدین برق قدوسی آتاب نیاوردی
خوب کار تو بدیر خواهی شد ما خواستیم که ترا در یک لمحه و یک لحظه بخدا رسانیم اما
قضائے الٰہی در اعیان ثابت ہمین بود که تو خود را درون تالاب پوشیدی۔
قطب العالم قطب العلامة الدهر شیخ عبد القدوس دست بر دست شیخ
جلال الدین گرفته درون حجره بردند و آنچه نعمت که از پیران عظام رسیده
بود سینه بسینه شیخ جلال الدین را مملو ساخت ہمان ساعت بلبل زبان را
در قفس دہان یادگار محبوب گویان گردانید و دریا دوست قطع منازلها
طے میکرد و مدت بیست دو سال پشت مبارک بر زمین ننهاد و شبانروز
درون حجره نشسته می ماندند و بعد فراغ نماز عشا دم سه پایه چنان کشیدی
بوقت طلوع صبح صادق برائے نماز خلاص کردی آن شهباز لاهوتی بود
پرواز بر عرش می نمود پنجاه و دو سال قوت از نان و برگ درختان هم نکرده
بود از آفات جوع بحق رجوع از سر تا پائے هم سنت نبوی بود از یک مو
تفاوت و تجاوز نکردی و قیام وجود مبارک از تجلیات دوست بود و
همیشه در مشاهده محبوب مے بود و ورع و تقوی می داشت کسے همتائے خود دران
زمان دیگرے نداشت. نقلست روزے خادم را فرمان شد که چوکی برائے
وضو نهید چون خادم چوکی نهاد حضرت شیخ جلال الحق والدین باستعداد وضو
بر چوکی نشسته همین بخاطر مبارک گذشت که روزے برائے بول اینجا نشسته بودم

و بوے خادم موید کہ اینجا برائے بول نشسته بودم خادم عرضداشت کرد که
چوکی برائے بول اینجا نهاده بودند فاما بول نکرده بود فرمود چوکی بردارید اگرچه بول نکردم
بودم ما قصد بول کرده بودم لیس بادب من آداب رسول الله صلی الله علیه وسلم۔
نقل است در تهانیسر کهر کهیتر یک مقام معبد کفار بعد دوازده سال
مردم هنود از اطراف و جوانب بتابه جمع می شوند که اظهار آن جنس عقل تعداد آن
نمی تواند بود و در آن مجمع کفار یک جماعت عارفان نامدار و از صهبا شهود
سرشار بطرق ملامتیه قال صاحب العوارف ان الملامیتی تشربت
عروقه طعم الاخلاص و تحقق بالصدق فلا یحب ان یطلع
احد حاله را عاله باین عنوان دران مجمع کفار می آیند و در چشم اہل
شهود آن معبد هنود که مظهر اسم معبود است الله سبحانه و تعالے
قلوب خلایق اند بجسب مناسبت ازلی که بآن حقیقت مربوط اند از اختیار
بے اختیار منجذب ساخته ۔پس بدان اے عزیز صاحب تمیز هر مربوب نسبت
رب خود بر شاهراه است کو بنسبت رب دیگر گمراه است ذات بحت الله
سبحانه از آنچه در حیطهٔ اندیشه در آرد الورا است و او را با خلق بوجه
من الوجوه نسبتے نیست فضلا عن ان یکون الخلق مظهرا لها۔
چنانچه حافظ شیراز خوش می گوید ؎
کس ندانست که منزلگه معشوق کجاست + اینقدر هست که بانگ جرسے مے آید
پس اے عزیز هوش دار باش و از خواب غفلت بیدار باش غایة الامر
شیونات حضرات اسماء و صفات حق سبحانه و تعالے که عبارات از اعتبارات

است در مراۃ اعدام پرتو انداختہ و ظہورے پیدا ساختہ و آن ظہور مسمی

بعالم است اگرچہ افراد عالم من حیث الحقیقت متحد اند فامّا من حیث

التعین مظہر آثار متضادہ اند فلاشک ان کل مربوب بالنسبة الی

مرتبہ مھتد بعل بمقتضی علمہ و ارادتہ چون حضرت شیخ جلال الحق والدّین

یک رقعہ نوشتہ بدست خادم دادہ دران مجمع کُفّار در معبد کھرکھتہ

فرستاد و فرمود دران مجمع کُفّار یکے از عارفان عارف نامدار عالی مقدار

گروہ خود حلقہ زدہ نشستہ اند سلام و رقعہ ما رسانی دران مجمع کُفّار رسید

چہ بیند کہ یک جماعت فقرا اہلِ کمال گرد خود دائرہ سفالہ زدہ نشستہ اند چونکہ

خادم حضرت شیخ در تحیر و تفکر بماند کہ این رقعہ کرا بدہم ازان جماعت یکے از عارفان

نامدار فرمود رقعہ برادرم شیخ جلال الحق والدین آوردہ بیار چون آن صاحب

کمال رقعہ را بخواند در جواب آن فرمود برادرم جلال الحق والدین را سلام ما رسانی و

بگوئی کہ شما مردم اہل شریعت اند جائے آمدن شما نیست انشا اللہ تعالےٰ

بعد رفع مجمع کُفّار خود را خواہم رسانید و آن عارف نامدار بعد رفع مجمع کُفّار

در خانقاہ قطب الموحدین حضرت شیخ جلال الحق والدین برائے حصول ملاقات خود

را رسانید و فرمود برادرم جلال الحق والدّین را از و خبر کنید کہ بیایند یکے از خادمان

حضرت بہ بے ادبانہ پیش آمد و آن عارف نامدار در جذبہ آمدہ توجہ نمود آن خادم

بمرد و روئیش سیاہ گردید قطب الموحدین را احوال خادم باشراق باطن درون

حجرہ منکشف گردید بجلدی تمام از حجرہ بیرون آمدند چہ بینند کہ خادم بمرد و رویش

سیاہ است۔ و آن عارف نامدار رفت باز شیخ بجلدی تمام درون حجرہ داخل شدند

کہ یکے از علماء دین صاحب یقین و مستحکم بر شرع متین بود آن زمان خدمت
احتساب تمامی ممالک محروسہ بادشاہ آن زمان باو سپردہ کہ بدعت در عہد ما از
کسے بوقوع نیاید حتی کہ ملا اوجھڑ تا بنواحی گنگوہ رسید اعلام بحضرت قطب العالم
فرستاد مضمون آن اعلام ہمبرین سوال بود اگر تائب شوی بہتر والا نہ بیائی د
من بجہت ابلاغ احکام شرع شریف بتو می آیم حضرت قطب العالم استقبال
اعلام نمودہ و باعزاز تمام در دست گرفتہ بوسہ دادند و باداب مودبانہ بر سر
و دیدہ نہادند فرمودتا کہ فقیر حقیر عبدالقدوس است پیرامون بدعت نگردد
صاحب اعلام بخدمت مولوی اوجھڑ حسن سلوک حضرت شیخ العالم معروض داشت
مولوی را ابواب عیش بکشاد حضرت قطب العالم سرود و سماع بالکلیہ موقوف کردند
ساکنان قصبہ گنگوہ بطعن و تشنیع در آمدند و خلفاء و پسران حضرت شیخ برقعہ نجات
بر سر مے انداختند و بحضرت قطب العالم پسران معروض داشتند چونکہ حضرت
سماع موقوف داشتہ خلایق اینجا می خندند قطب العالم فرمود رضائے دوست
حاصل کنم یا رضائے خلق ہمین کہ چند روز گذشتہ بود کنیزکان دولتخانہ حضرت
در وقت نیم شب از خروش آسیا این ہندوی می گفتند ے دہ وگھری چنچل
کی گھماٹھہ پاٹھہ ڈوبی پنہاراتیرین + حضرت قطب العالم را بر آواز کنیزکان حالتے
سماع پیدا شد برقص در آمد و دران وقت قوالان حضرت بمعہ آلات رباب
وغیرہ حاضر شدند و فرمود کسے ہست اوجھڑ را خبر کند عشق آتشے در دادہ خشک
و تر را ہمی سوزد اگر طاقتے داری بیا آتش را فرونشان مریدان شادان و
فرحان رو بسوئے ملان اوجھڑ نہادند آنچہ کہ قطب العالم فرمودہ بود باو اظہار کردند

ملان اوجھڑ جواب داد الحال وقت شب است انشاء اللہ تعالے بعد فراغ نماز
فجر می آیم و مریدان گفتند اگر بیائی مردانہ وار بیا بوقت فجر ملان اوجھڑ بر در
خانقاہ رسید چہرہ او زرد گردید چون اندرون دروازہ رسید دستار زدہ
مدہوش از ہوش بیہوش گردید چون بعالم صحو در آمدند از حال خراب ملان اوجھڑ
اطلاع یافتند قطب العالم آب بر روئے زدند بہوش آمد ملان اوجھڑ گفت
حالا مسلمان شدم حضرت شیخ العالم فرمودند ہنوز مسلمانی دور است و شاگردان
با مولوی در استفسار آمدند کہ ترا چہ شد کہ دستار بر زمین زدی و چہرہ متغیر
گشتی ملان اوجھڑ جواب داد دران زمان کہ بدروازہ خانقاہ رسیدم
حضرت شیخ را بر عرش خرامان و رقصان می دیدم بمجرد معاینہ این حال چہرہ
ام زرد شد۔ چون اندرون آمدم ہر دو دست حضرت بر دوش نہادند گویا کہ
تمام ہفت آسمان و زمین بر سرم نہادند از ہوش بیہوش مدہوش بر زمین
افتادم ملان اوجھڑ از سر صدق بیعت آورد و یکے از عارفان نامدار عالیمقدار
گشتند و وقت وصال خود وصیت کردند کہ مارا در پایہ نردبان روضہ
حضرت دفن کنند مطابق وصیت برابر پایہ نردبان نہادند۔ الحمد للہ علی ذالک
نقل است حضرت قطب العالم را چند روز تکسر بدنی پیدا شد و بعد ادائے
نماز اندرون خانہ کہ محل خاص الخاص عبادات و ریاضات و مشاہدات آنحضرت
بود بالائے تخت ارشاد جلوس فرمودہ بودند چنانکہ ابناء و خلفاء و مریدان
عرفاء اطراف و جوانب قریب پنجہزار بلکہ زیادہ حاضر بودند مثل شیخ عبداللہ
بیہتی۔ و سید ابراہیم ابرجی و شیخ نظام الدین ملتانی و شیخ کمال الحق دہلوی

وشیخ نورالدین برہان پوری وشیخ خواجگی سیدپوری وشیخ عبداللہ بنتی و
شیخ غیاث الدین ناگوری وشیخ کبیر پسر شیخ محمد غوث گوالیری وشیخ صلاح
وشیخ عبدالرزاق سہارنپوری وشیخ عبدالرزاق جھنجھانوی وغیرہم در مجلس
شریف ومحفل منیف فیض بخش از سخنہائے حضرت استفادہ می گرفتند واز
کلمات در عالم تحیر می بودند کہ این سخن از کدام عالم است ودرین ضمن ناگاہ
مردے بامحاسن سفید ملکی صفت چہرہ اش مثل خورشید خوش تواضع در آن
مواضع بآداب مؤدب تمام پیدا شد در رقعہ بخط نمکین بر کاغذ سبز رنگین باچند گل
از دستار در دست برآوردہ بدست آنحضرت داد چونکہ مطالعش نمودند و
گل بوئے کردہ این مصرع میخواندند ؎ اے گل بتو شادیم کہ تو بوئے کسے داری
بزبان در ربار این مصرع راندہ نعرہ حق حق سہ مرتبہ زدہ جان
بحق تسلیم فرمودند چنانکہ قطب الاولیاء موحدان حضرت اللہ حافظ شیرازؒ
می فرمایند ؎ این جان عاریت کہ بحافظ سپردہ اند + روزے رخش ببینم وتسلیم وے کنم +
بعد از تجہیز وتکفین حضرت قطب العالم مردے دیگر باحلہ ہائے سبز در بر کردہ در رسید
وامامت بر جنازہ ایشان کردند واز نظرہائے مردمان غائب وپنہان شد آخر
الامر معلوم شد کہ حضرت خضر علیہ السلام بود - اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلٰی ذٰلِکَ +
نقلست چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن شاہ درگاہ وصلت
آن فلک الولایت شمس الدرایت شامل در ذات قدوس حضرت شیخ عبدالقدوس
بتاریخ بیست وسیوم شہر جمادی الآخر روز شنبہ بعد از نماز چاشت توفی
سنہ اربع واربعین وتسعمائیۃ عمر عزیزش یکصد ویکسال بود وغریو وشور

یک بیک از مجلس برخاست کہ حضرت قطب العالم نماندند چنانچہ بزرگے در تاریخ
حضرت گفتہ شیخ اجل یعنی ش ی خ ا ج ل ۹۴۴ھ الحمد للہ علی ذلک

فصل ہفتم
در حالات حضرت شیخ

فصل ہفتم - دربیان خوارق عادات وتاریخ اعراس آن پیشوائے جمیع

اہل کمال آن سیراب ترشحات ذوق وحال آن نور محض در طلسم جسمانی
آمد آئین صحو وسکر ربانی آن گم گشتہ در بحر ذات سرمد قطب دائرہ وجود
شیخ المشائخ حضرت شیخ محمد قدس سرہ وے خلف راستین خلیفہ و
جانشین مطلق پدر بزرگوار خود حضرت شیخ عارف بن شیخ احمد عبدالحق
بودہ وآن حضرت سر حلقہ بادہ نوشان توحید وسر دفتر درکشان مشرب
تجرید وتفرید بود در فقر وفنا وکشف وصفا عجوبہ روزگار وہمت برکمال
داشت کہ بمشاہدہ ذات مطلق یکدم نمی آسود وویرا استغراق تمام بود کہ
ہر ساعت از کثرت بوحدتش می برد واز عالم کون چنان چشم بربستہ
بود کہ گاہے نمی کشود ومثل اسم مبارک خود برالستہ ہر طائفہ محمود ود
محمد بود وویرا ہمین تشریف بس است کہ ہم اسم حضرت رسالت پناہ صلی اللہ
علیہ وسلم آمدہ واز خوان الوان مشارب وے بہرہ کامل برداشتہ بلکہ خود در
ذات آن خواجہ دوسرا محو ونایاب گشتہ از وجود خویش اثرے نگذاشتہ
ہمین محمد فقط ماندہ وکمالات محمدی قدس سرہ ازینجا قیاس باید کرد کہ مثل
قطب العالم حضرت شیخ عبدالقدوس بن شیخ اسمٰعیل حنفی کہ شاہباز بلند پرواز
عالم لاہوت بود باطن ترتیب وارشاد از روحانیت حضرت شیخ احمد عبدالحق
قدس سرہ یافتہ بود این ہمہ کمال وعلو حال بموجب اجازت باطن آنحضرت

مرید حضرت شیخ محمد شده و خرقهٔ خلافت از دست وے قدس سره پوشیده
زیاده ازین کدام خوارق عادات حضرت شیخ محمد خواهد بود که نوشتن آنرا
شاید و حضرت شیخ رکن الدین فرزند ارجمند حضرت شیخ عبد القدوس گنگوهی در
لطائف قدسی می فرماید که قصهٔ ارادت پدر بزرگوار من چنان بود که حضرت
شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبد الحق قدس الله اسرارهم
چون نسبت هم نسبتے پدرم مے داشت بنا بران پدرم را توجه والتفات
بوے اندک بود می خواست که جاے دیگر بیعت کند و کلاه مریدے
بگیرد هر بار که این خطره مزاحم مے شد روح حضرت شیخ احمد عبد الحق حاضر
می گشت و به پدر من فرمود که تو از آن ماے جاے دیگر مرو پدرم سکوت
می کرد عاقبت الامر چون این معامله بسیار تکرار یافت در خاطر پدر من
گذشت که بیشک من از ایشان هستم - اما من حیث الظاهر جاے بیعت
می باید کرد چون این خطره غالب شد روحانیت حضرت شیخ احمد عبد الحق
قدس سره متجسم بچشم ظاهری شده رونما گشت و گفت که هنوز ترا شبه
باقی است و مارا مرده میدانی هیچ جاے مرو که تو از آن مائی اگر خطرهٔ بیعت
ظاهری در دل داری به نبیرهٔ من شیخ محمد بیعت کن بعد ازان پدر من
بخدمت حضرت شیخ محمد قدس سره بیعت کرد و مرید شد و حضرت
شیخ محمد اگرچه پیر بودند اما تعظیم و احترام پدرم بسیاری کردند و در اکثر نسخه
وے می نویسند که حضرت شیخ محمد بحضور خود بر سبیل استقلال و اصالت
امانت پیران چشت مع سجادگی حوالهٔ فرزند خود شیخ بده کرده در پرده شد

والله اعلم و سنه وفات حضرت شیخ محمد قدس سره جاے به نظر در نیامده

از مه شعبان چو بد بیست و یکم	آب بحر زندگی زو گشت گم

فصل هشتم - در بیان خوارق عادات آن مدرس مسایل عشق و
عرفان آن محدث حقایق وجد و بیان آن قبلهٔ طالبان وصل و شهود آن فارغ
از قید شیخت و نمود آن لسان حق و ترجمان معارف قطب دوران شیخ المشایخ
حضرت مخدوم شیخ عارف قدس سره وے فرزند ارجمند حضرت مخدوم شیخ
احمد عبد الحق و خلیفه و جانشین ویست در فقر و فنا بے همتا بود و
در ریاضات و مجاهدات یکتا همتے بلند و احوال دل پسند داشت و در
تربیت مریدان بے نظیر زمان بود چنانچه بیک توجه ساکنان مقام بعد و
حرمان را بمرتبهٔ وصل و عرفان مشرف می ساخت و در بیان اسرار حقایق و
نکات توحید دستے داشت و در کشف و کرامات معجزهٔ محمدی صلے الله علیه وسلم
و در رعایت سنن و آثار اکمل تابعان احمدی بوده و بغایت صلاح و خوبی
آراسته و بنهایت خلق و مرغوبی پیراسته روش وے قدس سره در
طریقت محبت است و مقبول همه فرقه بود - نقل است که روزے حضرت
مخدوم شیخ احمد عبد الحق با اهل خانه خود گفت که این فقیر بدرگاه حق بسیار گستاخی
کرد که چند مرتبه رسولان حق بجهت طلب من آمده اند و من هر بار همین جواب
دادم تا از کار خیر پسر خود فارغ نمی شوم نمی آیم اے مادر کهوری هوشیار
شو و در استعداد کار خیر وے کوشش بکن و فرزند آنحضرت را شیخ نام عارف
کرده بود از غایت شفقت وے را کهوری می گفتند پس روزے آن حضرت شیخ نور الدین

خلیفه سید موسی که بخدمتش اعتقاد و اخلاص تمام می داشت گفت که دختر خود
درعقد پسر من شیخ عارف در آروے برفور قبول کرد آنحضرت با جمعے
مریدان همراه شیخ نور الدین جانب خانه وے روان شدند تا امروز کار خیرش
فارغ شویم چون بروز شیخ نور الدین رفته نشستند وے اندرون رفت و
تمام کیفیت با اهلخانه خود بازگفت وے نیز قبول کرد چون این خبر بقاضی
شمس خسر شیخ نور الدین رسید وے بنا برآن که مردے صاحب دستگاه
بود این امر قبول نکرد و گفت مارا بدرویشان چه مناسبت خصوصاً چنین
درویشے که دریک کله آتش دارد و دریک کله آب آنحضرت بفراست باطن
دریافت که قاضی شمس خسر شیخ نور الدین این امر قبول نمی کند و درینجا حاضر
نمی شود بنابران غیرتے در باطن شریفش راه یافت و تیر جلال جانب وے
انداخت درحال قاضی شمس مذکور را خون از شکم جاری شد و برابر داشته
پیش آنحضرت آوردند و کیفیت بیان کردند وے قدس سره باستدعا
شیخ بختیار تا اتمام کار خیر حضرت شیخ عارف قاضی شمس را مهلت حیات
داد ۔ الغرض شیخ نور الدین با اهلخانه خود مشورت کرده نسبت دختر خویش
با پسر آنحضرت مقرر کرده و درین فکر بود که چند روز مهلت می باید تا اسباب
کار خیر مهیا کرده بودے پردازم که چه حیله باید کرد تا ازان حضرت مهلت
حاصل شود و ایشان بخانه خویش بازگردند پس بمشورت اهلخانه خود چند
دختران را آراسته کرده پیش آنحضرت آورد وے قدس سره گفت شیخ
نور الدین این چیست شیخ نور الدین عرض کرد که مخدوم این دختران میگویند

وما در بزرگوار را خبر نبودے کہ بزاویہ خانہ باداء نماز تہجد مشغول مے شدے
چون مادر مشفق مہربان بعد الفراغ روزے در خوابگاہ نمی یافتند و تفحص
می کردند در زاویہ از زاویہ ہائے می یافتند و می گفتند اے احمد جد و پدر
تو ہم شیخ بودند لیکن چنین کہ توئی و بر تو فرض خدا تعالےٰ فرض نیست
نوافل چرا چندین می کنی الغرض مادر مشفق حضرت شیخ العالم را از برخاستن
آخر شب منع می فرمودند و بازی داشتند۔ شیخ العالم را جوش و خروش
محبت محبوب غالب آمد فرمودند کہ مادر نیست راہ زن است کہ کار
خود مے کند و مارا از یاد حق باز میدارد و سر در عالم کشیدند و از خود بیخود
پائے در راہ حق بسفر نہادند بروایتے دوازدہ سال عمر بود بسفر آمدہ بودند۔
نقل است ۔ قطب الموحدین حضرت شیخ احمد عبد الحق از غلبۂ اشواق
و اذواق کمال و وجد لایزال در گرد عالم مے گردیدند و نشانے بر آشیانہ
خود نمی یافتند ناگاہ در مقام پانی پت رسیدند و پابوس قطب الاقطاب حضرت
شیخ جلال الحق والدین حاصل نمودند حضرت شیخ جلال الحق بامر حضرت صمدیت
و باجازت حضرت احدیت قبول فرمودند و کلاہ از سر خود کشیدہ بر سر
حضرت شیخ احمد عبد الحق نہادند و فرمودند کہ بحکم فرمان الہی است چندان
کرم کردند کہ در احاطہ تحریر نمی آید و بعد ہذا حضرت شیخ احمد عبد الحق را بعضے
از مریدان حضرت شیخ جلال الحق بہمانے بردند سیخ و کباب آوردند شیخ العالم
را چون نظر بر محظورات افتاد در حال تبرا نمودند و فرمودند کہ این چہ شیخے
است و ہما نوقت بر شیخ المشائخ والاولیاء شیخ جلال الحق آمدند و طاقیہ باز

گردانیدہ روان شدند چون بیرون شہر افتادند و می رفتند ناگاہ در بادیہ
افتادند و می رفتند ناگاہ در بادیہ افتادند کہ ہیچ راہ دران بادیہ نمی یافتند و
بالا درخت سوار شدہ چہ بینند کہ دو کس از دور مے آیند شیخ العالم از درخت
فرود آمدند و جانب آن دو کس جانب قطب الموحدین می آمدند حتی کہ باہم
پیوستند حضرت شیخ احمد عبد الحق آن دو کس را پرسیدند کہ راہ کدام
طرف است ایشان جواب دادند کہ راہ بر در شیخ المشائخ والاولیاء گم
کردی حضرت شیخ احمد عبد الحق پرسیدند ہمچنین است ایشان گفتند ہمچنین
است تا سہ مرتبہ میان ایشان و حضرت شیخ سوال جواب رفت و غائب
شدند حضرت مخدوم احمد عبد الحق بیقین دانستند کہ ایشان رسولان خدائے
عزوجل بودند کہ فرستادہ حضرت حق برین فقیر آمدند در دل خود ہا فرمودند
اے احمد مقاصد مقصود جز بہ در شیخ جلال الحق نیست از انچہ اعراض نمودہ
بودند توبہ نصوح کردند و بدریا انابت غسل کردند و از ان بادیہ بازگشتند
روئے بسوئے شیخ جلال الحق والدین کردند حضرت جلال الدین استادہ
بر آستانہ خود منتظر بودند حتی کہ شیخ احمد عبد الحق رسیدند و در زیر
پائے پیر خود افتادند حضرت جلال الحق بہ شفقت تمام و بہ تعظیم عظام در کنار
گرفتند و بزبان مبارک فرمودند اے عبد الحق امروز تو مہمان ما باشی قطب
الموحدین شیخ احمد عبد الحق سر بر زمین نہادہ قبول نمودند حضرت شیخ جلال الحق
خادم خود را فرمودند ہر جنس طعام کہ ممکن باشد و از ہر جنس محظورات کہ
مشتعل باشد موجود کن مطابق امر معلےٰ خادم طعام موجود کردند حضرت شیخ

جلال الحق والدین شیخ احمد عبدالحق را پیش خود نشاندند و بعضے یاران که
شایان آن بودند نیز حاضر بودند۔ الغرض که بعد دست شستن دسترخوان
فراز کردند و طعام از هر جنس که موجود بود یکان آوردند و بعضے محظورات
هم آوردند و پیش نهادند و حضرت شیخ جلال الحق شیخ احمد عبدالحق را فرمودند
اے عبدالحق هر آوندے که از حضرت احدیّت او جدا دانی و سعید نه
پنداری بر آن آوند دست مزن و از وے اعراض کن شیخ احمد عبدالحق
را بمجرد این اشارت با بشارت نظر بر جمال وحدت حق افتاد و افواج
تجلیات اَللّٰہُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ دل شیخ احمد عبدالحق را تاختن
آورد حتی که شیخ العالم از خود فانی شدند و بیهوش افتادند و در عالم
جبروت ماندند و زار زار مے گریستند و می نگریستند و از هر دو چشمهای
چشمهٔ جیحون آب روان شدند و مدّتے در زاویه خانقاه پیر خود می گریستند
و از اطلاع ماسوی اللہ بیزار گشتند و بعد هذا حضرت شیخ جلال الحق والدین
بعموم الطاف و عنایات لانهایات کرم فرمودند و بر سر وقت حضرت
حضرت شیخ احمد عبدالحق آمدند و فرمودند اے عبدالحق چیزے اختیار کن
تا بهوش خود باز آئی شیخ عبدالحق از غایت کمال در آتش باطن که سرد
نمی شد هیچ چیز اختیار نمی کردند و می فرمودند تا غایت کار نمی دانستم که چه
میخورم و از کجا و کرا میخورم و بکه روئے می آرم و از که اعراض می کنم و
فارق پاک ناپاک چون بگیرم چون حضرت جلال الحق والدین کرات مرات
فرمودند بعد هذا شیخ احمد عبدالحق عرض کردند اگر نان شاماخ باشد این فقیر بخورد

حضرت شیخ جلال الحق والدین در حال آدمیان را بیرون شهر فرستادند تا
شاماخ آرند المقصود نان برنج و شاماخ آوردند حضرت شیخ جلال الحق
والدین شیخ العالم را نان شاماخ خورانیدند و فرمودند اے عبدالحق
خدا تعالےٰ پاک است پاک را پاک سازند و از ناپاک همیشه پاک دارد تو
متوجه حضرت پاک باش آن گاه حضرت احمد عبدالحق را اطمینان قلب شد
و تسکین باطن پیش آمد الحمد للہ علےٰ ذالک ✢

نقل است ۔ قطب الموحدین حضرت شیخ احمد عبدالحق قدس اللہ روحه
چنان مستغرق حال و دایم الاحوال می بودند اگر کسے از قرابتے و یا از
مریدان و یا آشنایان مے آمدندے چشم بسته می پرسیدندے که
تو کیستی او عرض میداشتے که من فلانم۔ باز شیخ العالم پرسیدے که فلان
کیست و او عرض مے داشتے که فلان بن فلان تا چند پشت خود سوال
و جواب می گذشتے تا حضرت شیخ العالم معلوم میکردندے هان اے فلان
از آن ماست زہے کمال سبحان اللہ و خہے سلطان حال در حال راه
پیر خود سید الاوّلین والآخرین کمال خود را رسانیده و تحصیل مقامات
ساخته و هذا کما سأل رَسُوْلُ اللہ صلی اللہ علیه وسلم عن عائشة
رضی اللہ عنها حین جاءته فی حال الاستغراق من انت ونقل ان
رسول اللہ سالها من انت بفتح التاء ولم یقدر بالفرق بین
التذکیر والتانیث بغلبة الحال فقالت عائشة رضی اللہ عنها انا
عائشة فقال رسول اللہ صلعم من عائشة فقالت انا بنت

ابابکر بن قحافہ فقال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من قحافۃ
فھربت عائشۃ رضی اللہ عنہا من بین یدی الرسول اللہ صلی
اللہ علیہ وسلم فقالت عائشۃ رضی اللہ عنہا لولم اھرب من
بین یدیہ لاحترقت فاذا خرجت من حجرتہ قعدت علی بابہ و
تنھی خواص اصحاب رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم من دخولہ
فقالت لھم ان محمدًا عشق ربہ فاذا خراج رسول اللہ من حجرتہ
وافاق من حالہ فسالت عائشۃ رضی اللہ عنہا من الرسول
صلعم فقال الرسول صلعم لی مع اللہ وقت لا یسعنی فیہ ملک
مقرب ولا نبی مرسل وذلک فضل اللہ یؤتیہ من یشاء۔

نقل است ۔ چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن قطب
الاقطاب شیخ الشیوخ العالم حضرت مخدوم احمد عبدالحق بتاریخ پانزدہم
شہر جمادی الثانی شب دوشنبہ سنہ اربع وثلثین وثمان مایۃ
بعد ادائے نماز تہجد جان بجانان سپردند۔

فصل (۱۰)

فصل دہم ۔ در بیان خوارق عادات وتاریخ اعراس قطب الاقطاب
آن سرور مشائخ کبار آن بادشاہ اولیا نامدار حضرت جلال الحق والدین
بن محمود پانی پتی قدس اللہ سرہٗ

نقل است ۔ قطب الموحدین حضرت جلال الحق والدین در ہر لمحہ ودر ہر لحظہ
بمشاہدہ محبوب حقیقی چنان مستغرق بودند ہیچ اخبار از عالم اکوان نداشتند
چون قطب الموحدین حضرت شاہ شمس الدین ترک پانی پتی خرقہ خلافت

پوشانیدند وفرمودند اے جلال الدین این خرقہ محمد مصطفی وعلی المرتضیٰ
وپیران خواجگان چشت است فقر وفاقہ اختیار کنی واز اغنیاء اعراض کنی
بمطابق امر معلی فقر وفاقہ اختیار کردند وعلی الدوام در خانہ
حضرت فاقہ گذشتی وبرآن فقر وفاقہ قانع وشاکر بودے۔

نقل است ۔ روزے طائفہ فقرا بجناب معلی آمدہ حصول سعادت
پابوس نمودند ومعروض داشتند وقتیکہ مایان ہمہ جماعت تحریمہ
مے بندیم کعبہ معظمہ را مشاہدہ می نمائیم حضرت شیخ جلال الحق والدین فرمودند
درین خانقاہ مردانند وقتیکہ تحریمہ مے بندند نظر از عرش تا فرش مشاہدہ
محبوب می کشایند وہر لمحہ وہر لحظہ از مشاہدہ محبوب خالی نیند واین اشارات
بر مریدان خود ہا مے فرمودند وآن جماعت فقرا سر در پائے حضرت
آوردند واستفادہ حاصل ساختہ برفتند۔

نقل است ۔ چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن قطب
الاقطاب قطب مدار وآن شاہنشاہ نامدار عالیمقدار حضرت شیخ
جلال الحق والدین پانی پتی بتاریخ سیزدہم ماہ ربیع الاول روز چہارشنبہ
بعد ادائے نماز ظہر سنہ اربع وستین وسبعمایۃ جان بجانان سپردند الحمد للہ علی ذلک

فصل (۱۱)

فصل یازدہم ۔ در بیان خوارق عادات وتاریخ اعراس آن
اولیا نامدار عالیمقدار قطب مدار حضرت شیخ شمس الدین ترک پانی پتی منقول است

نقل است ۔ قطب الموحدین حضرت شیخ شمس الدین قدس اللہ سرہٗ
العزیز را خرقہ خلافت ومثال ولایت پانی پت دادہ مرخص فرمودند

حضرت مخدوم علاء الدین احمد علی صابر وصیت فرمودند کہ اے شمس الدین فقر
وفاقہ بمقتضائے این قول کن فی الدنیا کانک غریب غریبانہ وفقیرانہ
گذران کنی و قصد و مقاصد نشو ونما خود ہا نکنی چون بمطابق امر معلّٰے
بہ پانی پت تشریف آوردند بصحرا در گوشہ نشستند و بیاد
حق بمشاہدہ حضرت حق مستغرق می ماندند ۔ سلطان العارفین و برہان
العاشقین قطب الاقطاب فرد الافراد حضرت شاہ شرف الدین بو علی
قلندر خادم خود را بخدمت حضرت شیخ شمس الدین رحمۃ اللہ علیہ فرستادہ
فرمودند کہ این شہر از بزرگان معمور است حضرت شیخ العالم جواب دادند کہ
من از خود نیامدہ ام بلکہ از امر الٰہی و امر پیر خود آمدہ ام و درین شہر ولایت
ماست و غلغلہ شماست و بعد ہذا ہر دو عارفان کامل و در ذات شامل
بایکدیگر ملاقات نمودند و باہم از کلمہ کلام توحید ذات محظوظ گشتند و
فی مابین چندان اخلاص رو داد کہ در احاطہ تحریر نمی آید و اغلب اوقات
حضرت شیخ شمس الدین و شاہ شرف الدین بو علی قلندر و حضرت شیخ
جلال الحق در پس روضہ حضرت شیخ جلال الدین احاطہ ایست آنجا ہر سہ
بزرگان باہم پیوستند و باہم کلام می گشتند ۔ حضرت مخدوم شیخ جلال الدین
بجناب حضرت شاہ شرف الدین اخلاص می داشتند و حضرت شاہ شرف الدین
بر جمال کمال شیخ جلال الدین عشق می باختند و بمقتضائے النصیب الی النصیب
بحضرت شاہ شمس الدین بیعت آوردند و ارادت خواستند و یکے از
خلفاء راشدین گشتند ۔

نقل است ۔ قطب الموحدین حضرت مخدوم علاؤ الدین احمد علی صابر قدس سرہٗ
از مشاہدہ دوست بعالم صحوے آمدندے و از زبان در ربار سیفر مودے
یک شمس ما کافی است تا بقیام قیامت روشن خواہد ماند ۔
نقل است ۔ چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن دیار
کامل و در ذات حق شامل قطب الاقطاب شیخ شیوخ العالم و المقتدائے
وقت حضرت مخدوم شیخ شمس الدین ترک پانی پتی بروایتے بتاریخ
پانزدہم شہر جمادی الاول و بروایتے مشہور دہم جمادی الثانی روز جمعہ
وقت اشراق سنہ عشر و سبعمایۃ جان بجانان سپردند الحمد للہ علی ذلک ۔

فصل دوازدہم ۔ در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس آن قطب الاقطاب
فرد الافراد بالاستحقاق صابر حضرت مخدوم علاؤ الدین علی احمد صابر منقول است
نقل است حضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الدین در نسخہ راحت القلوب
می نویسند کہ تالیف خاص الخاص است حضرت شیخ فرید الحق مسعود اجودھنی
می فرمایند کہ دیگر مریدان عارفان محرم اسرار قلب و روح من اند و شیخ
علاؤ الدین علی احمد صابر محرم سر سینہ من است ۔
نقل است ۔ حضرت شیخ فرید الحق مسعود اجودھنی بطریق نصائح بحضرت
علی احمد صابر رامی فرمودے کہ اے علی احمد ہر کہ یافت از خدمت درویشان
یافت و ہر چہ می خواہی از خدمت ایشان دریاب و علی الدوام طعام
بدرویشان قسمت کن و نخوران بمطابق امر معلّٰے دوازدہ سال طعام بفقراء
می خورانیدند و خود چیزے نخوردے روزے حضرت گنجشکر حالش بجدے حقیر دید

دیر رسید کہ اے علی احمد ترا چہ حالت است کہ چندین حقیر مے شوی دیگر فقرا
عرضداشت کردند کہ مدّت دوازدہ سال است چیزے از جنس طعام نخوردہ
اند حضرت قطب العالم گنجشکر فرمود کہ چرا نمی خوری - شیخ علاؤالدین علی احمد
صابر عرضداشت کرد حضرت برائے خورانیدن فرمودہ بودند نہ برائے خوردن - الحمد لله علیٰ ذلک
نقل است حضرت شیخ فریدالحق مسعود اجودھنی خرقہ خلافت مع مثال و
ولایت شہر کلیر حضرت شیخ علی احمد صابر رابع درویشان عالم صاحب عرفان
ہمراہ حضرت شیخ دادہ مرخص فرمودند و درویشان را فرمودند آنچہ کہ در
عروج معارج مقامات در مرتبۂ ذات یعنی آن مرتبہ بے کیفے است کہ
آنجا حضرت اسمار و صفات محو اند بقیہ ماندہ بخدمت ایشان حاصل کنید
الغرض کہ حضرت شیخ العالم با جماعت درویشان بشہر کلیر رسیدند و
یکجائے استقامت نمودند - آن درویشان کہ ہمراہ حضرت بودند شہرہ
بولایت حضرت شیخ العالم دادند چون ہمہ ایشان صاحب خستہ حال شکستہ
بال بودند و ساکنان شہر کلیر بہ تمسخر پیش آمدند و گفتند کہ صاحب ولایت
ہمچنان باید و آن شہر بکلانی مثل دہلی بود و ہفتاد عالم صاحب مسند و
پالکی نشین بودند بروز جمعہ در مسجد حاضر می شدندے وقتیکہ خطیب خطبہ
می خواندے حضرت شیخ العالم نعرہ ہا برداشتی و ہمہ علمارے گفتے ایشان
را از مسجد بیرون کنید بمقتضائے امر ہمہ درویشان را از مسجد بیرون مے
کردندے و ہمہ درویشان بر جور و جفا ایشان شاکر و صابر بودندے
مدّتے ہمبرین منوال گذشت حضرت شیخ العالم عریضہ بجناب معلےٰ حضرت

فریدالحق والدین بنوشت کہ مردمان اینجا این قدر شوخ و شنگ سراپا
جنگ اند کہ درویشان را بہ نماز از مسجد بیرون می کنند چون حضرت
شیخ فریدالحق عریضہ بخواند و بجوش آمد عالمان آنجا را نامہ بنشت بر
این مضمون کہ ولایت علی احمد صابر ہمچون ولایت حضرت عیسیٰ و نوح علیہما السلام
است از وے بہ تر سید و بر حکم او کار کنید و او را چون غریب غریبانہ
فریدوانید چون علمار آنجا را شقاوت ازلی سر از گریبان بر می زد نوشتہ
حضرت گنجشکر مؤثر نہ شد بہمان طرق سلوک نمودند کہ سابقاً بود باز حقیقت
حال حضرت شیخ العالم بنشت در جواب آنحضرت فریدالحق والدین دو
کلمہ در ہندوی نوشت سے بکری تساڈی ہی کہہ کھاؤ بھاوین کھاؤ -
چون حضرت شیخ العالم خط حضرت گنجشکر بخواند ہمچون شیر شیرانہ گردید
بروز جمعہ برائے نماز در صف اوّل نشستند ہمہ علمار سلوک سابقاً نمودند
کہ از مسجد بیرون کردند حضرت شیخ العالم بسمت قبلہ ایستادہ مسجد را
فرمان داد کہ ایشان را در زیر زمین باید بموجب امر عالی متعالی مسجد
بیفتاد ہمہ را غارت کردند و بعد از ان حکم کرد ہمہ شہر زیر و زبر گردید یک
محلّہ از معتقدان حضرت بودند بحفظ خود داشتند پس ای عزیز از غضب اولیاء اللہ باید ترسید

جراحت السنان لہا التیام	ولا یلتام ما جرح اللسان
جراحت نیزہ بہ گردد بدارو	و لے جرح اللسان را نیست دارو

الحمد للہ علیٰ ذلک

نقل است چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن قطب الاقطاب

لولو لجهٔ حقیقت و غزغ گلزار مشیخت شیخ الاسلام حضرت شیخ علاؤ الدین علی احمد صابر بتاریخ سیزدہم شہر ربیع الاوّل روز دوشنبہ بوقت اشراق بعد اداے نماز برین حدیث رأیت ربی فی لیلۃ المعراج علی صورت امرد شاب قطط در رقص آمدند و در عین رقص جان بجان سپردند و عمر شریفش ہشتاد و پنجسالہ بود توفی ۶۱۵ھ خمس و عشر سبع مایۃ الحمد للہ علی ذالک

فصل ۱۳ سیزدہم در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس آن شیخ شیوخ العالم و آن قطب علامۃ الدہر قطب العالم و در اسرار محرم و کردم غ موالی صید بکیدم حضرت شیخ فرید الحق گنجشکر مسعود اجودھنی قدس اللہ سرہٗ منقول ست۔ **نقل است** حضرت شیخ نظام الدین اولیاء در تصانیف خود ہا می نویسند کہ گاہ گاہے حضرت شیخ فرید الحق در حالت سکر مستی شہود حضرت الذات میفرمودے اغلب بزرگان سلف بیک چیزے فروشدہ اند من ہرگز بچیزے فرونشدہ ام بیکبارگی خود را فداے محبوب حقیقی ساختہ ام و نیز حضرت ہمیشہ در جنگل ہانسی حتی کہ دوازدہ ۱۲ سال بصحبت حضرت قطب جمال الدین احمد الہانسوی می ماندند و بروایتے بیست و پنجسال ماندہ اند چون از ہانسی بمطابق امر الٰہی بہ پٹن رسیدند منزلگاہ بخانہ مخدوم بہاؤ الدین ذکریا در ملتان نمودند حضرت مخدوم بہاؤ الدین ذکریا عرضداشت کرد حضرت باوجود چندین نعمت عظمٰی فقراء حاضران مجالس شریف را بے نور مے یابم باعث معلوم نیست حضرت شیخ فرید الحق والدین جواب داد کہ اے برادر بہاؤ الدین نیمہ نعمت خود را بجمال خود عطا نمودم و نیمہ نعمت کہ باقی ماندہ بود در جنگل جمال خود پاشیدم جمال جمال ماست گرد سر جمال بگردم و اغلب اوقات حضرت شیخ فرید الحق قدس سرہٗ میفرمودے

گر ارادت پیر ہم جائز بودی پیش مرید ۔۔۔ با جمال خویش آوردی ارادت ہم فرید

چراکہ جمال جمال ماست گرد سر جمال بگردم۔ الحمد للہ علی ذلک۔

نقل است یک جماعت از صوفیان صوف پوش بجناب معلےٰ حضرت شیخ فرید الحق والدین آمدہ حصول پابوس دولت نمودند و عرضداشت کردند اے حضرت شیخ العالم من شما زاد در بیت المقدس معاینہ کردہ بودم حضرت جواب داد آرے فیما بین عہد معہود ہمچنان بود در از این اسرار بحضور کسے نخواہم گفت فی الحال جماعت درویشان نادم شدند کہ سر شیخ را ظاہر کردیم باز از زبان دربار فرمود ہر جا کہ مردان خدا باشند ہمانجا در پیش نظر ایشان خانہ کعبہ و عرش و کرسی و ہر چہ موجودات موجود ست در پیش ایشان موجود ست باز درویشان را فرمودند نظر پیش کنید کہ قدرت خدا تعالےٰ را مشاہدہ نمایند چون حضرت شیخ العالم توجہ نمودند آن درویشان خانہ کعبہ و عرش و کرسی و حقایق ہمہ موجودات از تحت الثریٰ تا بعرش معاینہ کردند و آفتاب جمال اَللّٰہُ نُوْرُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ بر ایشان روشن شد و ہمہ را حق یافتند و غیر از نظر ایشان برداشتند و ہمہ درویشان در پاے حضرت افتادند و بیعت نمودند از زبان دربار فرمود اے عزیز چشم غیر بین خدا بین نشوند بچند مدت مجاہدہ کنانیدہ و خرقہ خلافت و مثال دادہ بہ سیوستان مرخص فرمودند۔ الحمد للہ علی ذلک

نقل است چون وقت وصال حضرت شیخ فرید الحق والدین قریب اقرب
رسید همین تکسر بدنی پیدا شد از صبح تا شام پنج ختم قرآن شریف کردند
بعد هذا بذکر جهر مشغول گشتند چندان ذکر از غلبهٔ اشواق و اذواق محبوب
کردند از هر بن موئے قطره هائے خون جاری شده نقوش اسم الله بر زمین
پیدا شد و بعد از فراغ ذکر خلایق از معتقدان و مریدان و فرزندان را فرمودند
از خانه بیرون شوید بمطابق امر معلّٰے از خانه بیرون شدند همان ساعتے نگذشته
بود آواز بر آمد که این زمان دوست بدوست خواهد پیوست همه معتقدان بخانه
در آمدند حالت شیخ العالم را دگرگون یافتند و نماز عشار با جماعت گذاردند و
بعد ازان بیهوش گشتند ساعتے گذشت از بیهوشی باز آمدند و پرسیدند
که نماز عشار گذارده ام یا نه گفتند آرے فرمود که یکبار دیگر بگذاردم خدا داند
چه شود دویم کرت نماز ادا نمودند و باز در عالم استغراق شدند چون باز بهوش
آمدند پرسیدند که نماز عشار گذارده ام یا نه گفتند دو بار گذارده اید فرمود یکبار
دیگر بگذارم خدا داند چه شود غنیمت است که هر بار از ما نماز ادا شود بعد هذا
سر بسجده نهادند چند کرات مرات یَا حَیُّ یَا قَیُّوْمُ گویان جان بجانان سپردند
و از عالم غیب یک صدائے حبیب بر آمدے امانتے بزمین بود بحق سپردند۔ الحمد لله علی ذالک
نقل است ۔ چون عمر شریفش از دنیا تمام شد وفات آن قطب
الاقطاب فرد الافراد حضرت شیخ فرید الحق والدین گنجشکر مسعود اجودهنی
کنود و پنجساله بود بتاریخ پنجم شهر محرّم الحرام شب شنبه اربع و تسعین
و ستمائه جان بجانان سپردند ۔ الحمد لله علی ذالک +

ظاهری باطنی گردد حضرت خواجه معین الدینؒ خواست که بر تخته اَعُوذُ بِاللّٰه بنویسند
ہاتف از غیب غیب الغیب صدائے دلربائے درداد باش اے خواجه معین الدین
که حمید الدین ناگوری از ناگور مے رسد ہمین که قاضی حمید الدین ناگوری بموجب
امر الٰہی که فرمان حضرت حق در رسید که اے حمید الدین دراوش برو و
تخته قطب الدین را بنویس بمجرد این صدائے دلربائے قاضی حمید الدین
در عالم طیران شده بطرفة العین از ناگور باوش رسیدند حضرت خواجه
معین الدین چون قاضی حمید الدین را معائنه کردند بتواضعات کریمانه و تملقات
رحیمانه پیش آمدند و تخته بر دست قاضی حمید الدین دادند تا بِسْمِ اللّٰه
بنویسند - قاضی حمید الدین پرسید که بابا قطب الدین چه نویسم خواجه قطب الدین
فرمود سُبْحَانَ الَّذِیْ اَسْرٰی بِعَبْدِهٖ لَیْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ اِلَی الْمَسْجِدِ
الْاَقْصٰی بنگارند قاضی حمید الدین پرسید که بابا قطب الدین سبحان الذی
سیپاره پانزدہم است و مابقی اوّل از که آموختی حضرت خواجه فرمود که مادرم
پانزدہم سیپاره یاد داشت نظر بر دلِ مادر کردم اللّٰه سبحانه تعالیٰ بعز قدر
قدرت خودها بمطالعه من در آورد یاد کردند بمجرد شنیدن این ماجرا قاضی
حمید الدین در عالم حیرت بماند و سُبْحَان الذی تا آخر سوره بر تخته نوشت و
در چهار روز قرآن شریف قاضی حمید الدین یاد کنانید قاضی حمید الدین
فرمود اے بابا قطب الدین تو دوست خداہستی اللّٰه سُبحانه و تعالیٰ همه علم
ظاهری و باطنی ترا بهنگام طفولیت عطا کرده - قاضی حمید الدین بعد فراغ
علم ظاهری بحضرت خواجه معین الدین تسلیم کرد و عرضداشت نمود قطب الدین

مرید و خلیفه شماست الحال تعلیم بعلم باطن بمجاہدات و ریاضات تعلیم
نمایند و تربیت علم ظاهری از ماست و تربیت علم باطنی از شماست ✤
نقل است قطب الموحدین حضرت شیخ فرید الحق والدین می فرمایند که روزے
بشرف دولت پابوس خواجه قطب الدینؒ مشرف شدم و درآن مجالس شریف
و محل منیف قاضی حمید الدین ناگوری و مولانا شهاب الدین وشی سید شرف الدین
ابو علی قلندر پانی پتی و یاران دیگر دران مجالس شریف حاضر بودند و بریان
ایشان محبوب بود حالتے پیدا شد چنانچه همه در ذکر شدند چندان کردند از ہوش
بیہوش گردیدند و باز در ذکر شدند بجدّے ذکر گفتند از ہر بن موئے جوبہائے
خون روان گردید و از ہر قطره ہائے نقوش سُبحان اللّٰه پیدا شد و از ان
نقش آوازه ذکر محبوبے می آمد و سید شرف الدین بو علی قلندر نبیره حضرت
امام المسلمین حضرت امام اعظم ابو حنیفه کوفی اند اما ایشان را قطب الموحدین شیخ
فرید الحق والدین در ملفوظات خودها از جانب مادر سید نوشته اند و الده حضرت
قطب الاقطاب قطب جمال الدین ہانسوی و والده حضرت شاه شرف الدین
بو علی قلندر و والده شاه فرخ که در گهانه آسوده اند و ہمشیره ہمشیر زاده حضرت
میران سید نعمت اللّٰه شهید که در قلعه ہانسی آسوده اند و از فتاوٰی جامع
الروایات است حضرت امام اعظم در بغداد کشته شدند بزہر بعد یک صد
و پنجاه سال از ہجرت محمد مصطفٰے صلے اللّٰه علیه وسلم و ہفتاد سال در دُنیا بقید
حیات بودند بتاریخ دہم ماه رجب و بروایتے دہم ماه رمضان المبارک
جان بجانان سپردند و بیک روایت بتاریخ چهاردہم ماه شعبان ✤

نقل است از فواید السالکین من تالیف حضرت گنجشکر که قاضی حمید الدین ناگوری و علاؤالدین کرمانی و سید شرف الدین پانی پتی وغیره عزیزان دیگر حاضر بودند از عرش تا تحت الثرے پیش نظر ایشان حجابے نه بود همین سخن از مسافران کعبه معظمه مے رفت حضرت خواجه قطب الدین بزبان مبارک فرمود که الله سبحانه تعالیٰ را انسان کامل اند و از هستی خود فانی و خرابه در جائے خرابه مقام می داشتند کعبه معظمه مامور بامر الٰهی است هر جا که ایشانند گرد ایشان طواف کن همدرین سخن بودند حضرت خواجه و بزرگان دیگر برخاستند و استاده شدند در عالم تحیر با ذواق واشواق در مشاهده محبوب تغرق گشتند - القصه خواجه بزرگ و آن عزیزان دیگر یک بیک تکبیرات بر داشتند مثل حاجیان که بطواف کعبه میخوانند واز اعضائے هر یکے از ایشان جویهائے خون روان شدند و از هر قطره هائے خون که بر زمین مے افتاد و نقوش تکبیرات بر می آمد چون بعالم صحو آمدند کعبه معظمه را پیش خود استاده دیدند چنانچه آداب است بجا آوردند چهار بار گرد بگرد او می گردیدند هاتف از غیب الغیب یک صدائے دلربائے در داد اے بزرگان کامل و اے واصلان بذات حق شامل حج و طواف شما الله سبحانه و تعالےٰ قبول گردانید و بخشانید همه لوث عصیان الحمد لله علیٰ ذالک

نقل است حضرت خواجه قطب الدین از عالم فنا بعالم بقا رحلت فرمودند و در قبور نهادند قاضی حمید الدین ناگوری چند ساعتے بر سر قبر حضرت خواجه استادند و در مراقبه احوال قبر و عالم برزخ حضرت خواجه منکشف گردید چه بینند که منکر نکیر آمده مؤدب بآداب حسنه بحضور حضرت بنشستند و خواستند که به حضرت خواجه رحمة الله و الغفران سوال کنند که مَنْ رَّبُّكَ ومن نبیک و دینک و اسلامک درپس این فرشتگان دیگر آمدند و کاغذ رنگین بخط سبز نمکین بحضرت خواجه قطب الدین دادند و مضمون در آن کاغذ همبرین نمط بود که اے قطب الدین من از تو خوشنود و از عظمت برکت تو عذاب از همه اہل قبور گنهگاران و تبه کاران امت محمد مصطفےٰ صلے الله علیه وسلم برداشتم چون خلایق الٰهی در عالم حیات از تو منفعت می یابند و اہل میت نیز از تو نفع یابند و نیز قاضی حمید الدین می فرمایند باز دیدم که دو فرشتگان دیگر رسیدند حضرت خواجه اسلام حضرت حقتعالےٰ رسانیدند و منکر نکیر را فرمان رب العزت رسانیدند از قطب الدین ما سوال مکنید و من با قطب الدین خود سوال کرده ام و او مرا جواب داده - اَلْحَمْدُ لِلّٰه علےٰ ذالک ٭

نقل است - چون بتاریخ چهاردهم ماه ربیع الاول روز پنجشنبه بوقت صبحے پیش دروازه جماعت خانه قوالان دست زنک زنک به تنبور به نغمات ملیحه می زد حکم معلےٰ حضرت خواجه رسید اندرون خانه بیایند و این بیت در نغمه مے گفتند ؎

عاشق روئیت کجا بیند بکس ... بستهٔ مویت کجا یابد خلاص

چون حضرت خواجه قطب الاقطاب در گریه و زاری آمدند و همچنان صلاح الدین غزلخوان و نصیر الدین پسر کریم الدین این بیت آغاز کرده ؎

کشتگانِ خنجرِ تسلیم را
هر زمان از غیب جانِ دیگر است

چون قطب الاقطاب در سماع آمدند و گاہے اینقدر سماع نشده بود و موازنه ده گز جست می زدند و باز بر می اُفتادند در تمام روز و شب حضرت شیخ الاسلام در سماع می بودند حتی که چهار روز همچنین گذشت روز دوشنبه از هر بُنِ موئے قطب الاقطاب خون چکیدن گرفت هر قطره ہائے که بر زمین افتادے از وے اِسم الله بر آمدی و نقش الله بر زمین هویدا گشتے چون بوقت عشاء رسید برین بیت ؎

کشتگان خنجرِ تسلیم را
هر زمان از غیب جان دیگر است

جان بحق تسلیم فرمودند چنانچه قدوة الاولیاء حضرت امیر خسرو می فرمایند ؎

جان براین یک بیت داده آن بزرگ
آرے این گوهر زکان دیگر است
کشتگان خنجر تسلیم را
هر زمان از غیب جانِ دیگر است

اَلحَمدُ لله علےٰ ذالك ؛

نقل است - چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد آن قدوة الاولیاء و زبدة الاصفیاء قطب الاقطاب حضرت خواجه قطبُ الدین بختیار اوشی قدس الله سرّهٗ بتاریخ چهاردهم شهر ربیع الاول روز پنجشنبه بوقت چاشت جان بجانان سپردند - توفی ۶۳۵ھ خمس و ثلثین وستمایۃ و عمر شریفش آنحضرت بیست و چهار ساله بود - الحمد لله علی ذالك

فصل ۱۵ پانزدهم - در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس آن گل گلزار معانی و غرغر بوستان سُبحانی و آن واقف اسرار لی مع الله و آن واضح

فصل ۱۵،

مواضح لطائف مشاهدات لاهوتی حضرت خواجه معین الدین حسن سنجری رح قدس الله سرّه منقول است **نقلست** قطب الموحدین حضرت خواجه معین الدین رح شیخ باعظمت و صاحب کرامت و عالم علوم ظاهری و باطنی کمال برکمال داشت و اغلب تصانیف آنحضرت در ملک خراسان و ولایت مشهور و معروف است و هفتاد سال حضرت خواجه دوجهان در شب خواب نکرده و پشت مبارک بر زمین ننهاده و هفتاد سال وضو میمون جز بقتضائے انسانی مبطل نشده بود چونکه ولایت هندوستان بنام حضرت مسلّم شد در ملک کفر نماند و ازین جهت حضرت خواجه را هند الولی می نامند. **نقلست** روزے قطب الموحدین حضرت خواجه معین الدین رح باجماعت فقراء اهل کمال در مسجد نشسته بودند حضرت خواجه را از سکر مستی شهود حضرت الذات حالتے پیدا شد و در عین حالت ذکر جهر آغاز کردند بمقتضائے حالت آنحضرت دیده همه بزرگان دین و اهلِ یقین که دران مجالس شریف و محل منیف حاضر بودند فی الفور همراه حضرت خواجه دوجهان بذکر جهر مشغول شدند یک شبانروز در حالت ذکر گذشت که از خودی خود هیچ شائبه اثرے و خبرے نماند و از هر بن موئے مبارک خون روان شدند و از هر قطره ہائے خون نقوش اسم الله بر زمین پیدا می شد و از هر نقوش الله یک صدائے دلربائے الله برمے آمد - الحمد لله علیٰ ذالك ؛

نقل است حضرت خواجه معین الدین رح در سالے بطواف خانه می رفتے گاہے در شش ماه و گاہے در یک ماه و گاہے در هفته و گاہے علی الدوام روزے بر زبان مبارک راندچون کار من بکمالیت رسید کعبه معظمه گرد من مے گردید -

نقل است حضرت خواجه معین الدین حسن سنجری شبانروز از مشاهده دوست چشم
بسته می داشت بوقت نماز در عالم صحو آمده می کشادے در آن وقت بر هر که نظر
افتادے ولی الله و یا اهل کرامت می شدے و گاه گاهے فرمودے که من هرگز
پائے در بهشت ننهم تا که مریدان من در بهشت نروند حضرت خواجه معین الدین
می فرمایند که روزے من در حرم خانہ کعبه مشغول بودم از غیب غیب الغیب
هاتف آواز داد که اے معین الدین من از تو خوشنودم و ترا و اهل بیت ترا
بخشیدم بمجرد آن صدائے حالتے پیدا شد باز بحضرت عزت عرض کردم یا الٰہی آنانکه
مرید معین الدین و مرید مریدان معین الدین هستند آنها را ببخش باز هاتف آواز
داد از برائے تو بخشیدم و حضرت خواجه جهان را غلبۂ اشواق و اذواق در سماع
بسیار می شدے حتی که از حالت سماع در عین سماع از خود فانی و در مقام الصلو
الا فراق بینی و بینکم گشتے و هر کسے که در عین حالت سماع در ان
مجالس شریف و محفل منیف حاضر شدے او هم صاحب سماع گشتے و حضرت
خواجه قطب الدین بختیار اوشی می نگارند که در ان مجالس شریف و محفل منیف
حضرت خواجه معین الدین شیخ شیوخ العالم حضرت شیخ شهاب الدین سهروردی
و شیخ اوحد الدین کرمانی و محمد اصفیاء و خواجه اجل شیرازی و شیخ سیف الدین
باجرزی و شیخ جلال الدین تبریزی و اغلب دیگر مشائخان کبار و اولیاء نامدار
از اطراف و جوانب آمدے حصول سعادت ابدی و استفاده از علوم و معارف
الٰہی می بردندے و از زبان گوهر نثار حضرت خواجه معین الدین می فرمودے ادنی
درجه از درجات الٰہی بمقام قرب در معارف کامل آن است که از خود فانی شده

و بصفت محبوبی گشته بیک لمحه از لمحات بعالم بیکیف رسند و آنجا ذات بحت ات
و باز بلمحه دیگر از مقامے بمقامے رسند که خبر از خود و از ان مقام ندارند که کجا
می روند الحمد لله علی ذلک + **نقلست** حضرت خواجه معین الدین حسن سنجری
قدس الله سره نماز فرائض تا که سلطان التارکین از ناگور نیامدے ادا نفرمودے
حالانکه سلطان التارکین پنجوقت در نماز برائے امامت حاضر شدے - روزے
از روزهائے سلطان التارکین چند ساعت توقف نموده حضرت خواجه معین الدین
از نماز فارغ شد همین سلام داده بود حاضر شد عرضداشت کرد بادار وضوء
توقف شد ترسیدم سلطان التارکین با چند مقتدیان برائے نماز ایستادند
حضرت خواجه معین الدین باز پس سلطان التارکین نماز ادا نمودند بعضے مقربان
حضرت عرضداشت کردند یا حضرت یک مرتبه نماز ادا نموده بودید بار دیگر چرا کردند
حضرت خواجه صاحب فرمودند وقتیکه نماز پس سلطان التارکین ادا نمایم در
نظر من کنگرۂ عرش می آید و مشاهده می نمایم الحال که من نماز ادا کرده بودم
کنگره عرش در نظر من نیامده بود سبحان الله چه صاحب کمال مرید حضرت
بود باین مراتب رسانیده بود - الحمد لله علی ذلک +
نقلست قطب الاقطاب بدر العارفین و قدوة الکاملین امام الاولیاء هند
شیخ الاسلام و برکت الانام حضرت خواجه معین الدین حسن سنجری بتاریخ یوم
رجب المرجب حافظے از کلام مجید و فرقان حمید بجناب معلّے حضرت حصول
دولت پابوس نموده چند آیات و کلمات میخواند بمجرد استماع کلام الله
بر ایشان حالتے از حالات قرب الٰہی مستولی شد حتی که سه شبانروز در عالم

مستی شهود ماندند و هیچ نماز بجماعت فوت نکردند و می آرند حضرت خواجه
معین الدین قدس الله سره و نور مرقده چون از عالم فنا بعالم بقا رحلت فرمودند
بر جبین مبارکش ایشان نگاشته پدید آمد هذا حبیب الله مات فی حب الله

نقل است چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن مشائخ کبار و
اولیا رنامدار قطب الاقطاب فرد الافراد حضرت خواجه معین الدین حسن سنجری
بتاریخ ششم شهر رجب المرجب بروز دوشنبه و عمر شریفش یکصد و پنجساله
بود سنه ثلث و ثلثین وستمائه بود جان بجانان سپردند۔ الحمد لله علی ذالک

فصل شانزدهم ۔ دربیان خوارق عادات و تاریخ اعراس آن سرور
مشائخان کبار و آن اولیا رنامدار قطب الاقطاب حضرت خواجه عثمان هارونی
قدس الله سره منقول است ۔ **نقل است** حضرت خواجه معین الدین می فرمایند
چون بجناب معلی حضرت خواجه عثمان هارونی در مساجد سید الطوائف مشائخان
کبار حضرت شیخ جنید بغدادی حصول سعادت ابدیه و ازلیه دولت پابوس
حاصل کردیم و اغلب مشائخان کبار و اولیا رنامدار دران مجالس شریف و محفل
منیف حاضر بودند بشرف بعیت حضرت خواجه عثمان هارونی مشرف شدم
بهمان ساعت از زبان دربار فرمود که بالا آسمان نظر کن بمقتضائے امر
معلی نظرم بسوئے آسمان افتاد از زبان دربار فرمود چه می بینی عرض کردم
که اَلرَّحْمٰنُ عَلَی الْعَرْشِ اسْتَوٰی را مشاهده می نمایم ۔ باز از زبان گوهر نثار
فرمود که در زیر زمین نگاه کن همین بجز دیدن فرمود از کجا تا کجا می بینی گفتم که تمامی
حقایق ممکنات اتا بتحت الثرے بر من متجلی است باز از زبان گوهر نثار فرمود

سورهٔ اخلاص هزار بار بخوان بمقتضائے امر عالی متعالی خواندم فرمودند که باز
ببین حالا چه در مشاهده می آید عرضداشت کردم تمامی حقایق هیژده هزار
عالم از عرش تا تحت الثرے منکشف گردید باز فرمود اے معین الدین حضرت
حق تو بعموم الطاف صناف عطاف کار ترا انصرام گردانید۔ الحمد لله علی ذالک

نقل است حضرت خواجه معین الدین قدس سره می فرمایند چون همراه حضرت
خواجه عثمان هارونی بزیارات کعبه معظمه می رفتم حضرت خواجه عثمان هارونی
درحق این درویش دلریش مناجات بدرگاه حضرت کائنات دست فراز
کردند از عالم غیب غیب الغیب هاتف آواز داد اے عثمان من معین الدین
ترا قبول مقبول خود کردم و یکے از اخص الاخصان محبوب بارگاه جناب کبریا
ماست باز ازانجا همراه عارف سبحانی حضرت خواجه عثمان هارونی بزیارات
مدینه منوره و حصول سعادات ابدیه و ازلیه سرور کائنات خلاصهٔ کل موجودات
افضل المخلوقات تاج الانبیا رآن دائرة الاحدیت اولی بمعنی و اخری بصورت
احمد مجتبی محمد مصطفے صلے الله علیه وسلم برفتم بعد چندگاه حصول زیارات
روضه منوره میسر آمد حضرت خواجه عثمان هارونی این نحیف را فرمود اے
معین الدین سلام کن بمقتضائے امر معلے عرض کردم صدائے دلربائے
سرور انبیاء بگوش هوش این عاجز رسید و علیکم
السلام یا شیخ البر والبحر ۔ الحمد لله علی ذالک

نقل است چون حضرت خواجه عثمان هارونی صلوة مکتوبه ادائے نمودے
از عالم غیب غیب الغیب هاتف آواز دادے که اے عثمان من صلوة ترا

فصل ۱۶

قبول کردیم تا بخواه بدرگاه کبریائی من هرچه میخواهی تا بتو بفضل عمیم خویش
عطا نمایم ۔ حضرت خواجه عثمان هارونی فرمودے الٰهی من ترا می خواهم وغیر ترا
گنجائے نباشد ومرا با رضائے خویش قرین دار و در جواب آن یکصدائے
دلربائے می آمدے اے عثمان من انوار تجلیات ذاتیات بر تو عطا کردیم
دیگر حضرت عثمان فرمودے الٰهی گنهگاران وتبه کاران امت محمد مصطفٰے
صلے اللہ علیہ وسلم را بخش باز یکصدائے می آمدے اے عثمان سی ہزار
گنهگاران امت محمد مصطفٰے صلے اللہ علیہ وسلم برائے خاطر عاطر تو بخشیدم
وبعد هر نماز پنجگانه همین بدعا ومناجات کردے واین آواز از عالم غیب
غیب الغیب از هاتف می شنیدے وهمین بشارت مے یافتے ۔ الحمد للہ علٰی ذالک
نقل است چون کسے از دنیا رحلت کردے حضرت خواجه معین الدینؒ
همراه جنازه او می رفتے چون خلایق او را مدفون بقبر کرده باز کردندے
خواجه معین الدینؒ متصل قبر او چند ساعات نشسته قدرے از قرآن مجید
وفرقان حمید می خواندے حتی که احوال عالم برزخ بر آنحضرت منکشف
گشتے چنانچه شخصے از مریدان حضرت عثمانؒ هارونی از دار دنیا بدار بقا
رحلت نمود حضرت خواجه متصل قبر او چنانکه رسم عادات او بود از قرآن مجید
میخواندند همین اثنا دو فرشته هائے عذاب در رسیدند و بر حضرت خواجه
احوال قبر وعالم برزخ آن مرید منکشف گردید چهره مبارکش متغیر گردید بعد کے رنگ چهره
اش بر اصل خود گردید حضرت خواجه قطب الدین بختیار اوشی بجناب حضرت خواجه معین الدین
عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر را باعث متغیر شدن چهره مبارک معلوم نه شد حضرت

خواجه معین الدینؒ فرمودند چون من قرآن مجید می خواندم چه مشاهده مے نمایم
دو فرشته هائے عذاب بصاحب میت قبر در رسیدند چهره من متغیر گردید
وهمدرین اثنا پیر من بخشاینده عاصیان وتبه کاران حضرت خواجه عثمانؒ
حاضر شدند عصائے بکریه بجانب فرشتگان برداشته آواز در دادند که
دست عذاب ازین کس بردارید فرشتگان عرضداشت کردند که ما یان
بر امر شما رویم یا بموجب امر رحمان ۔ خواجه عثمان گفت اے فرشتگان
بدرگاه حضرت حق از من عرضداشت کنید که الٰهی بنده عثمان تو عرضداشت
بعفو این میت میدارد که این از مریدان من است از درگاه حضرت
رحمن فرمان در رسید اے فرشتگان عثمان ما را بگوئید این بے فرمانی
من نکرده برائے بے فرمانی تو این را معذب بعذابے کنم فرشتگان این
ماجرا بحضرت شیخ عثمان آمده عرضداشت کردند حضرت خواجه عثمان باز
بدرگاه حضرت حق عرضداشت کردند الٰهی اگرچه این بے فرمانی عثمان کرده
فاما عثمان دست او را گرفته باز فرمان در رسید که اے فرشتگان برائے
عثمانؒ من دست عذاب ازو بدارید معذب عذاب مکنید و او را بخاطر عثمانؒ
بخشیدم حضرت خواجه معین الدین بحضرت خواجه قطب الدین همدرین معنی یک
حکایت دیگر نقل کردند که یک بزرگے بود از بزرگان دین وعارفے بود
از عارفان اهل یقین از قضائے الٰهی باتهام گرفتار آمدند بادشاه آن زمان
بموجب امر شریعت وبفتوائے علمائے طریقت او را بقتل گاه بردند آن
بزرگ مهلت بوضو خواست چون از وضو فارغ شد پشت خود را بسمت

قبله کرد و بر نطع بنشست و روئے بسوئے پیر خود نمود سیاف گفت اے
عزیز صاحب تمیز تو مرد مسلمان هستی روئے از جانب قبله چرا گردانیدی و بجانب
دیگر رخ نمودے و آن بزرگ جواب داد که اے سیاف من روئے بسوئے قبله
پیر خود کرده ام تو بکار خود مشغول باش - درهمین گفتگوئے بودند ناگاه حکم
بادشاه بعفو او در رسید - پس اے عزیز صاحب تمیز هوشدار باش
از خواب غفلت بیدار باش اعتقاد او را از هلاکت جان خلاص گردانید -
حضرت معین الدینؒ بر اعتقاد او هار هار می گریست و فرمودند در حضرت
عالم ناسوت اعتقاد و بیعت بجناب پیر خود نیکوترین چیزیست و اعتقاد
از همه نیکوئیها نیکوتر است همه ها که مسلمان شوند و یا غوث و یا قطب و یا ولی الله
می باشند از عظمت و برکت اعتقاد خود می باشند - پس اے عزیز اگر مے خواهی
تو هم از ایشان می باشی اگر جان برود اعتقاد خود را از دست مده تا تو یکے
از ایشان باشی چنانچه صاحب عوارف در عوارف می فرمایند یکے از
مریدان کثیر الاعمال و قلیل الاعتقاد و دیگر از مریدان کثیر الاعتقاد است و
قلیل الاعمال آن شخصے که کثیر الاعتقاد است فوقیت دارد بر کثیر الاعمال الحمد لله علی ذلک
نقل است - چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن قطب
الاقطاب و الشمس الاولیاء بدر الاتقیاء حضرت خواجه عثمان هارونیؒ بتاریخ
دهم شهر شوال شب جمعه و عمر شریفش تا نود سال رسید که جان بجانان سپردند

فصل ١٧ هفتدهم - در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس قطب الاقطاب
فرد الافراد مست جام الست بے غشی حضرت حاجی شریف زندنی از نسخه

اسرار المشائخ منقول است - نقل است از آن یومیکه در خانه حضرت حاجی
شریف زندنی فاقه شدے شیخ در جامه نگنجیدے و شکرانه صد رکعت ادا
نمودے و بعضے یاران پرسیدند از آن یومیکه در خانه حضرت فاقه مے گذرد
شادی با عیش می گذرد و شکرانه صد رکعت می گذارند درین چه اسرار است
بزبان دربار فرمود اگر هر تار موی بر تن حاجی شریف زبانی دارد هزاران
هزار شکرانه نماید شکرانه این دولت عظمی نتواند نمود زهے دولت فقر و خهے
سعادت عظمتهائے فقر که الله سبحانه و تعالے که خاصه محمد مصطفے صلے
الله علیه وسلم و خاصه علی المرتضے رضے الله عنه و خاصه پیران عظام است
قدس الله اسرارهم حاجی بیچاره را عطا فرموده و یکے از ایشان نموده - الحمد لله علی ذلک
نقل است قطب الموحدین حضرت حاجی شریف زندنی قدس الله سره
در صلوة چندان حضوری میداشتے که اگر جراحت تیر یا نیزه رسیدے
هیچ خبرش از خودی خود نداشتے روزے قطب الموحدین حاجی شریف
زندنی در صحرا بصلوة مشغول بودند بقضائے الهی قطاع الطریقان بر سر
حضرت رسیدند و بهر جانب تیرے می انداختند چنانکه یک تیر مفسدان
بر تن مبارکش خلید هیچ خبرے نشد سبحان الله اینچنین عاشق مست از
جام الست از هستی خود فانی شده بذات محبوب پیوسته در حضوری صلوة
هیچ خبرے خلیدن تیرے نشد و چون از نماز فارغ شدند چه بینند که همه جامه
خون آلوده است و هیچ غبارے بر خاطرش نرسید - الحمد لله علی ذلک
نقل است قطب الموحدین حاجی شریف زندنی علی الدوام در گریه و مصیبت بودے

چندان می گریستند که اثر گریہ حضرت بر حاضران مجالس شریف و محفل منیف موثر شدے وہمہ حاضر مجلسیان می گریستندے چون قطب الموحدین بعض اوقات از غلبہ گریہ مدہوش و از ہوش بیہوش می شدے و باز در افاقت می آمدے حاضر مجلسیان عرضداشت میکردندے کہ یا حضرت چندان گریہ میکنی و دیگران را درگریہ می آری چندان اثر گریہ موثر میشود باعث آن گریہ چیست و در مقام کیست بزبان مبارک فرمود کہ چون مرا این آیت کریمہ یاد می آید وما خلقت الجن والانس اِلّا لِیَعْبُدُوْنَ ای لیعرفون مرا در گریہ می آرد چرا کہ این بیچارہ ناچارہ از حاجی ہیچ نمیشود از ان سبب دایم در مصیبت مے باشم۔

نقل است چون فقرا و اہلِ دُنیا برائے حصول دولت پابوس و مجالس شریف و محفل منیف مے آمدے اہلِ دُنیا را بر اہل فقرا بالا نشاندے چونکہ فقرا مرخص می شدے خاکپائے ایشان گرفتے و بر رُوئے مبارک خود ہا می مالیدے و میفرمودے الٰہی از خاکپائے ایشان درویشان مارا یکے از ایشان گردانی و حضرت شیخ حاجی شریف زندنی چندان در سماع اشواق و اذواق می داشتے و ہیچ خبرے از ہستی خود نداشتے و ہرکس کہ در مجالس شریف حاجی شریف زندنی حاضر شدے او ہم از اہل سماع میشدے

نقلست چون عمر عزیزش از دنیا تمام شد وفات آن قطب الموحدین شیخ الاسلام مقتدائے اولیاء عظام حضرت خواجہ حاجی شریف روز دوشنبہ بتاریخ دویم شہر رجب المرجب بعد ادائے نماز چاشت جان بجانان سپردند۔ صد و بست سالہ عمرے داشت ؛

فصل ہیژدہم [۱۸] در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس حضرت خواجہ قطب الدین مودود چشتی از طبقات چشتیہ کہ تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری است منقول است۔

نقل است قطب الاقطاب آنسرور مشائخ کبار آن بادشاہ اولیاء نامدار حضرت خواجہ قطب الدین مودود چشتی مدت طویلہ و بعیدہ سی سال شبہائے بیدار انیس خلوت سرائے اسرار حضرت پروردگار و ریاضات و مجاہدات شاقہ و کنس وجود کردہ در میادین فتوحات تجلیات لانہایات بروح پاکش رسیدہ و ہر کرا توجہات و عنایات بطون و بنظر رحمت دیدے او ہم صاحب نعمات با عظمات و صاحب کرامات گشتے و ہر عزیزکہ در رابطہ حضرت قطب الدین مودود چشتی سہ روز متواتر مسکن نمودی تمامی امور چہ دینی و چہ دنیوی بروے مکشوف گشتے و ہر مریدے کہ بیعت حضرت خواجہ مودود چشتی کردے ہمان روز چہ حجب ظلمانی و چہ نورانی از میان مرتفع گردیدی و محبوب حقیقی را بے پردہ اشیائے مشاہدہ می نمودے و نظر آن مرید صادق از عرش تا تحت الثرائے اُفتادے و یکے از عارفان نامدار و کاملان صاحب وقار و در صفوف عاشقان و واصلان عالی مقدار شدے و غناء ذاتی بر وے حاصل شدے کہ اِنَّ اللّٰہَ غَنِیٌّ عَنِ الْعٰلَمِیْنَ وصف ایشان شدے و گاہ بیگاہ گرد دُنیا ردنی نہ گشتے ۔

نقل است قطب الموحدین خواجہ قطب الدین مودود چشتی عالم علوم ظاہری بدرجہ کمال بودند از وظایف شریعت نبوی بمقابلہ یکمو تفاوت و تجاوز نکردے و در مجاہدات طریقت گاہے چندان بدل نشدے و ہر قولے و فعلے کہ از حضرت ایشان وقوع آمدے از آن

متوجہ بجناب حضرت مجدد علی شدے وبدانچہ ہاتف منادی ندا گشتے مطابق
آن ندا ہاتف در ہر امور قدم نہادے وخلاف رضا ومرضی حضرت حق نکردے
وعلی الدوام لباس حضرت پیوندی ماندے وگاہے جامہ نو نہ پوشیدے ومدام
صاحب مصاحب وجالس با اہل اللہ بودے ودران عصر مثل قطب الدین مودود
چشتی کسے بمراتب ولایت وتقرب محبوب حقیقی نرسیدہ بود وہمہ مشایخان کبار
وعارفان نامدار متفق باتفاق وقایل این مقولات بودند کہ حضرت قطب الدین
مودود چشتی صاحب نعمت آلہی واہل کرامت نامتناہی وولایت یہ محبوب حقیقی
لاتناہی دارند ونیز جماعت جمہور گفتی فینا خواجہ قطب الدین کجبرائیل
فی الملائکة وہرکس بجناب فیضمآب آمدہ مستفیض بفیوضات الہی شدے
نقل است قطب الموحدین حضرت خواجہ قطب الدین مودود چشتی اہل سماع
بودند وقتیکہ برحضرت حالت سماع آمدے فنا رمطلق مستولی شدہ مست ومدہوش
ماندے واز سکرستے شہود حضرت الذات ہیچ خبرے ازین عالم شہادة نماندے
وکف از دہن ہمیون ایشان جریان شدے وہمہ کسان کہ در مجالس شریف و
محفل منیف حاضر بودے درگریہ وزاری شدے واغلب اوقات از حلقہ سماع
غائب شدے وبعالم غیب الغیب پیوستے وبعد از سماع حاضر شدے وروزے
یکے از مریدان حضرت عرضداشت کرد حضرت پیر دستگیر می خواہم کہ چیزے
از اسرار سماع پرسیدہ استفادہ یابم اما از ہیبت جلال آن صاحب کمال
نتوانستم کہ اغلب اوقات حضرت از حلقہ سماع غائب شدہ بعالم غیب الغیب
بغیب متحد شوند وبعد از ان در عالم حس وشہادت حاضر آیند این چہ سر الہی است

از زبان گوہر نثار قطب الدین مودود چشتی فرمود کہ اے صوفی تو صوف پوشی
تا الی در صفائی وکنس قلب نکوشی وتا الی نظر تو بر تو ظاہر است وچشم باطن
تو بروشنی نرسیدہ فاما ظاہر چون در اہل سماع در سماع می آیند نشنیدہ
کما قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم حاکیا عن ربہ تعالی یا احمد
شراب الاولیاء اذا شربوا سکروا واذا سکروا طربوا واذا طربوا طالبوا
واذا طالبوا وجدوا واذا وجدوا وصلوا واذا وصلوا اتصلوا واذا اتصلوا
لافرق بینی وبینہم وایشان ازمقام درجہ علی حاصل آید وہرکس ناکس چہ داند
کہ اہل سماع درچہ مقام اند ونشناسند اورا مگر اہل سماع کہ بدان مقام رسیدہ باشند۔
نقل است قطب الموحدین مودود چشتی وقتے کہ در تواجد آمدے ہردو
چشمہائے سوئے آسمان کردہ گاہے در خندان وگاہے درگریہ وزاری
سینہ بکینہ بریان شدے واز غلبہ گریانی سینہ بکینہ مبارکش تر شدے
عزیزے عرضداشت کرد یا حضرت درعین حالت وجد گاہے خندان وگاہے
درگریان می شوند باعث چیست از زبان دربار فرمود محب را وصال محبوب
درعین حالت سماع ودر مشاہدہ دوست ودر معاینہ انواعات اسرار محبوب
بشادی طبیعت قلوب خندان میشود ومن ہمیشہ محبوب را میخواہم ومرا چنین در
تجلیات لانہایات جلوہ می دہد کہ محب بغیر جمال محبوب ہرگز دریک لمحہ ودر
یک لحظہ نیاساید ومحب را جز محبوب دیگرے نمی نماید وچون محب در عین وصال
محبوب مخصوص بحظے است ودر آن عین حالت گریہ وزاری برائے ہمین است کہ
مبادا نفس مثال بقاعدہ بشریہ عنصریہ کثیفہ صلصالیہ گردد واز ان حظ ولذتے

قرب مرا باز داشته بسوے عالم اکوان آرد پس بدان اے عزیز اگر اسرار
سماع بر شما ظاہر کنم علمار شریعت مرا فتوے برائے سوختنم دہند و ہمہ پیران
عظام ما اسرار سماع را پوشیدہ داشتہ اند و بر اہل سماع مخفی نیست۔

نقل است قطب الموحدین سید قطب الدین مودود چشتی وقتیکہ مرید و بیعت
پدر عالی مقدار صاحب وقار سید ناصر الدین شدند از زبان گہر نثار فرمود
اے قطب الدین باید کہ فقر و فاقہ کہ الفقر فخری نبی ماست اختیار کنی و انکشاف
مشکلات امور درویشی ہمہ در فقر است فخر خود شمارے ہر چند کہ درویش
فقیر تر است کار قوی بعلو درجات تر است و سرور انبیاء صلی اللہ علیہ وسلم
فقر اختیار کرد الفقر فخری وصف خود بلسان فصیح خود کرد و چون محمد
مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم از شب معراج بازگشتند و بعد ادائے نماز فجر
بدرگاہ رب العزت دعا خواست اللّٰھم احینی مسکینا وامتنی مسکیناً
واحشرنی فی زمرۃ المساکین و ہمہ پیران عظام فقر را فخر خود دانستہ
بمتابعت سرور انبیا صلے اللہ علیہ وسلم و علی المرتضےٰ رضہ اختیار کردہ و فقیران
و طالبان خدائے را دوست داشتہ اے قطب الدین مودود چشتی ہر کہ
فقیران و مسکینان را دوست دارد بر ناصیہ او اثر سعادت مندی است و
ہر کہ از فقیران احتراز کند و محترز بفقیران گردد یقین می دانی کہ بر ناصیہ او اثر
شقاوت بدی و بدبختی است و از صحبت آن شقی باید گریخت و چون سید
قطب الدینؒ مودود چشتی ہمہ نصائح پدر عالیمقدار صاحب وقار از دل و جان
قبول کردہ بلبل زبان را بذکر جہر چنانچہ رسم حضرت خواجگان چشت است

بیاد حق مشغول شدند و زخمات مشقات و جراحات مجاہدات اسفار منازل
محبوب را مرہم دل افگار مشتاقان بصد ہزاران ہزار اشتیاق می شمردندی و
طاؤس عرفان را ببیا دین معرفت عرفان آلہی و بہ بستان مراقبہ در ہر ساعت
و در ہر لمحہ جلوہ دادی و ہر کہ برائے حصول دولت پائبوس حضرت
قطب الدینؒ مودود چشتی آمدہ مشرف شدے باشراق باطن بطون حضرت
خواجہ ہمہ حقایق اورا بیان و عیان بودے نقل است چون قطب الاقطاب سید
قطب الدین مودود چشتی در حلقہ بیعت سید ناصر الدین شدند مدت
بیست و شش سال در زاویہ دار بوانست خدائے عزیز کریم غفار نشستہ بریاضات
مجاہدات بہ بستان معرفت آلہی دل خود را منور بانوار تجلیات لانہایات
میکردی و ہر روز دو ختم قرآن مجید می کردے و بعد از پنج شش روز
بمجاہدات شاقہ نفس را گوشمالی فاقہ دادہ روزہ افطار کردے و بلبل زبان
را بذکر جہر از حد افزون گویان کردے و سید قطب الدینؒ مودود چشتی از زبان
مبارک بارہا فرمودے آن مقامیکہ قرب ذات محبوب حقیقی من می دارم ہیچکس را
درین مقام مقابلہ خود نہ پندارم و تا الی خرقہ خلافت محمد مصطفےؐ و علی المرتضےؓ و
پیران عظام در بر نکردہ ام و قایم مقام ایشان نشدہ ام و مقام عارفان مقام عالی است

نقل است حضرت قطب الدینؒ مودود چشتی بعد از امضائے ارادت
بیست سال سید ناصر الدین خرقہ خلافت محمد مصطفےؐ و علی المرتضےؓ و پیران
عظام بحضرت سید قطب الدینؒ مودود چشتی پوشانید و نائب مناب بر جادہ
سجادہ ارشاد خود گردانید و بلسان فصیح چند نصائح فرمودے قطب الدین

خرقہ خلافت کسے بپوشد گاہے جنبان دل بریاضات و مجاہدات نشود و از
غل و غش پاک و مصفا باشد ممدوح و مذموم نزدیک او یکے باشد بعد ہذا
سید ناصر الدین اسم اعظم کہ از پیران عظام رسیدہ بود بحضرت قطب الدین
مودود چشتی را تعلیم ساخت و ہر علمے از عوالم الٰہی کہ در جہان بود از برکت
و عظمت آن اسم اعظم منکشف گردید و خلایق الٰہی را بمطابق این حدیث
اَلتَّعْظِیْمُ لِاَمْرِ اللّٰہِ وَ الشَّفْقَۃُ بِخُلُقِ اللّٰہِ تواضع بسیار کردی حتی
کہ بعجز و انکساری نفس غلامان و کنیزکان خود را سلام کردے و کسے بر
سلام حضرت قطب الدینؒ مودود چشتی سبقت نبردے و باہمہ کس تعظیم و
تکریم پیش آمدے روزے یک عزیز پرسید اے قطب الدینؒ غلامان و
کنیزکان را اسلام کردن و بتواضعات چندین پیش آمدن چہ باعث است
از زبان دُر بار فرمود سرور انبیاء صلی اللہ علیہ وسلم در شب
معراج از عالم کثیف بعالم لطیف عروج نمودند اللہ سُبحانہٗ و تعالےٰ
اول سلام بحبیب نبی خود گفت اَلسَّلَامُ عَلَیْکَ اَیُّہَا النَّبِیُّ وَ رَحْمَۃُ اللّٰہِ
وَ بَرَکَاتُہٗ پس بدان اے عزیز اللہ سُبحانہ و تعالےٰ از ہمہ سرور انست
و بادشاہ ہمہ بادشاہانست اول سلام گردانیدہ خود را و نیز خصوصاً خاصہ
نبی شفیع ماست مر صحابہ رضوان اللہ علیہم را اسلام کردے و گاہے کسے سبقت سلام بر
حضرت نکردے **نقل است** قطب الموحدین خواجہ مودود چشتیؒ شیخ کامل و
عارف واصل بود و نظر پاکش از عرش تا تحت الثرےٰ افتادے و ہر
علیلے و مریضے کہ در نظر پاکش گذشتے فی الحال از فرش امراض بعرش صحت رسیدے

و در ملفوظات قطب الاقطاب شیخ فرید الحق والدین مسعود اجودھنی منقول است
آن روز کہ حضرت قطب الدین مودود چشتی ازین عالم فنا بعالم بقا رحلت خواہند فرمود
آنچنان بود بخدمت عالی متعالی حضرت نشستہ بودم و ہر اندام مبارکش قدرے
تکسر بود اما بطرق منتظرے کہ کسے بر شاہراہ نشیند نشستہ بودند الغرض درین
اثنائے مردے با ہیبت و عظمت از در در آمد و لا یراہ علیہ اثر السفر
یعنی دیدہ نمیشود بر او علامت سفر و از ما یان کسے نشناخت کہ کیست و از
کجا است و کاغذ تحریر از حریر بر دست نہادہ پیش حضرت عالی درجات و
آن ملکی صفات آمدہ آن کاغذ بر دست خواجہ داد ہمین کہ خواجہ مطالعہ
فرمود و در ان کاغذ تحریر اسم اللہ بود و می بینیم کہ از ان شیرین زبان نام
اللہ گویان جان مبارکش در قلب نماند ہمچنین غلو در عالم اکوان افتاد کہ خواجہ
مودود چشتیؒ درین عالم کون و مکان نماند و چون حضرت خواجہ را غسل دادہ
جنازہ کردند و ہیچکس را یارائے و مجال آن نہ کہ جنازہ حضرت برگرفتہ بسوئے مقام
بُردہ مقبرہ نمایند و ہمہ مردمان در عالم تحیر حیرت زدہ بماندند ہمین کہ یک
زمان گذشتہ بود صدائے صعب مہیب آمدن گرفت و ہمہ خلایق از ہیبت
آن صدائے مہیب یکطرف شدند و درین ضمن مردمان غیب آمدہ نماز جنازہ
کردند بعد از ان کہ خلایق منتظر ایستادہ بود نماز ادا کردند بقدرت الٰہی جنازہ
خود بخود در ہوا شد و ہمہ خلایق دنبال جنازہ می رفت و در انجا مشرکے
بُت پرست بمجرد معائنہ کردن این احوال حضرت مسلمان شد پرسیدند اے
مُشرک چہ دیدی کہ مسلمان شدی و زنار کفر خود شکستی آن مشرک جواب داد می بینیم

کہ جنازہ حضرت قطب الدینؒ مودود چشتی را ملایکہ افواج بر افواج برہوا کردہ می
بُردند و جائے نمی یافتند گفتم سُبحان اللہ در دین محمد مصطفٰے صلے اللہ
علیہ وسلم ایچنین مردان خدا ہستند۔ تاریخ وفات آن قطب الاقطاب آن سرور
مشائخ کبار آن بادشاہ اولیائے نامدار قطب الحق والدین مودود چشتی روز
پنجشنبہ بعد ادائے نماز ظہر و غرہ رجب المرجب سنہ سبع وعشرین وخمسمایۃ
چند روز ذات ملکی صفات ایشانرا زحمت مزاحم شد و در اثنا زحمت
مردے باہیبت بیامد آن پارہ حریر را بر چشم مبارک نہادہ جان بجانان
سپردند الحمد للہ علے ذالک

فصل نوزدہم۔ دربیان خوارق عادات و تاریخ اعراس از طبقات

چشتیہ کہ تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری منقولست۔
نقل است قطب الاقطاب آن قطب المشائخ وآن عالم علما روآن سید
اصفیا رسید ناصر الدین ابو یوسفؒ چشتی درویش عظیم باعظمت صاحب
عنایت و ولایت واکرام باکرامت ومرتضے باریاضت و در مجاہدات لانہایات
بود وموانست بافقرا داشتے و از دل و جان خدمت خادمانہ درویش
دلریشان کردے و شراب وصل ومحبت عشق محبوب حقیقی چشیدہ بود ہر کہ
سہ روز صحبت صاحب مصاحب سید ناصر الدینؒ شدے یکے از کاملان و
واصلان و باعظمت وکرامت شدے۔ نقلست شیخ شبلیؒ مرید وخلیفہ حضرت
شیخ جنید بغدادی قدس اللہ سرہ برائے حصول دولت پابوس سید ناصر الدین
رامشاہدہ کردی چندان اشواق واذواق در سماع پیدا شدی حتی کہ در تواجد آمدے

روزے یک عزیزے پرسید اے شبلیؒ بمجرد دیدن دیدار فایض الانوار سید
ناصر الدین در سماع آیند بے طاقت و بیقرار شوند چہ باعث است شیخ شبلیؒ جواب
داد اے عزیز صاحب تمیز اللہ سُبحانہ وتعالٰی درباب سید ناصر الدین مواہبات
انوار تجلیات لانہایات عطا کردہ ناگاہ بدیدن رُوئے مبارکش مرا سرے از
اسرار الٰہی والہ و دیوانہ مثل پروانہ گرداند من بمجرد مشاہدہ اسرار محبوب تواجد می آیم۔
نقل است قطب الموحدین سید ناصر الدین ابو یوسفؒ چشتی در طلب علم بود
عالم علوم ظاہری کسے مثل ایشان نبود روزے بخدمت سید ابو محمد زاہدؒ آمدہ سوال
از چند کلمات مشکلات از مسئلہ نمود سید ابو محمد زاہد جوابش دادند ساکت ماندند خامُ
خود را مثل آن کسے کہ اول مرتبہ از معلم بر تختہ کودکی حروف تہجی بخوانداز ان دان
تریافت سید ناصر الدینؒ بمجرد معاینہ کردن حقایق کمالات در سالک مریدان گردید
سید محمد زاہدؒ فرمود اے ناصر الدین ہفت مرتبہ از صدق دل نامم بگو و سُوئے
آسمان نظر کن سید ناصر الدین ہمچنان کرد نظر سید ناصر الدین از عرش تا تحت الثرا
افتاد ہمہ حجب ظلمانی ونورانی از میان مرتفع گردید عجائبات وغرائبات انوار
تجلیات لانہایات معاینہ نمود بعد ہذا سید ابو محمد زاہدؒ اسم اعظم از حضرت
خواجہ خضر علیہ السلام رسیدہ بود سید ناصر الدینؒ را عطا نمودند واجازت داد
علی الدوام وظایف خود گردانی و از عظمت این اسم اعظم علم لدُنّی بر تو منکشف
خواہد شد و سید محمد زاہدؒ از زبان گوہر نثار فرمود اے ناصر الدینؒ فقر وفاقہ
اختیار کنی و فقر وفاقہ خصوصاً خاصۂ محمد مصطفٰے صلے اللہ علیہ وسلم وعلی المرتضٰی است
و ہمہ پیران عظام ہست و توہم مبادا ہرگز ہرگز ازین فقر وفاقہ جنبان دل نشوی

نقل است قطب الموحدین سید ناصر الدینؒ ابو یوسف بعد ارشاد چهارده سال
بریاضات و مجاهدات بلبل زبانرا بذکر لا اله الا الله گویان گردانید و
بعد امضاے سه و چهار روز افطار کردے و جامهٔ نو گاهے نپوشیدے و
دُنیا و اہلِ دُنیا را دوست نداشتے با فقیران علی الدوام محبت داشتے.
نقل است قطب الموحدین سید ابو محمد زاہد چشتی بعد امضای چهارده
سال و بعد ریاضات و مجاهدات تمام سید ناصر الدین را خرقهٔ خلافت که از
محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیه وسلم و علی المرتضےٰؓ و از پیران عظام رسیده بود
عطا نمودند و بر جاده سجاده ارشاد نشاندند و از زبان دربار فرمود اے
ناصر الدین خرقهٔ محمد مصطفےٰ و علی المرتضےٰ و پیران عظام پوشیدے شرم
داری و قدم بر قدم ایشان روی و پیران ایشان کنی و خود را از همه کهتران و
همه خلایق الٰہی را از خود مهتران شناسی سید ناصر الدینؒ همه نصائح پیر خود قبول کرد
فقر و فاقه قبول کرد حتی که در خانه سید ناصر الدین پنج و شش فاقه گذشتے
تارک دنیا دنی بود و با اہل دُنیا گاهے متکلم بکلام نشدے +
نقل است قطب الموحدین سید ناصر الدین چشتی را وقتے که در سماع اشواق
و اذواق از اسرار انوار الهیات لانهایات پیدا شدے چندان گریان و
بریان شدے گویا که سینه مبارکش پاره پاره و قطره قطره گردد چون سید
ناصر الدین جذبه بار عام بزبان گوهر نثار فرمودے هر که در صحبت او در آید
صاحب نعمت با عظمت و کرامت گردد در ان شهر یک فاسقے بفسق و فجور
خود چندان مشهور و معروف بود همچو تقی که در عهد حضرت مریمؑ بود بمجرد معائنه

کردن حضرت جبرائیل علیه السلام را حضرت مریمؑ را دید و شناخت که تقی فاسقے
در آمد درین اوقات که من برهنه نشسته ام و گفت حضرت مریمؑ اِنِّیْ اَعُوْذُ
بِالرَّحْمٰنِ مِنْكَ اِنْ كُنْتَ تَقِيًّا و در آن عهد هر شخصے که سخنان شنیعه
فسق و فجور او شنیدے هزار هزار استغفار فرستے ناگاه این اخبار آن
صاحب اسرار بگوش هوش آن فاسق رسید هر که در صحبت سید ناصر الدینؒ رود
صاحب نعمت با عظمت و کرامت و صاحب ولایت گردد آن فاسق در سماع
سید ناصر الدین حاضر شد و در همین حالت وجد نظر میمون بر آن فاسق افتاد و
آن فاسق را از مواهبات الهیات و توجهات لانهایات سید ناصر الدینؒ جذبه
الٰہی پیدا شد و مجذوب گشت و همه حقایق مخفیات الهیات از عرش تا
تحت الثرٰی بروے منکشف گردید و خلوت اختیار نمود و یکے از عارفان کبار زمانه گشت
نقل است شخصے بخدمت سید ناصر الدینؒ عرضداشت کرد یا سید ناصر الدینؒ
حضرت شیخ جنید بغدادی رحمة الله علیه چرا توبه از سماع نمودند پس معلوم
شد امرے ناشائسته از شیخ بوقوع آمده باشد که ازان توبه کرد از زبان
دربار فرمود که شنیده ام از شبلی مرید رشید شیخ جنید بغدادی اغلب
اوقات با ما ظاهر نمودے که پیر ما جنید بغدادیؒ توبه از برائے همین کرده است
که فقد الاخوان و در ان ایام خجسته فرجام شبلی جنیدؒ از اہل عرفان در حالت
سماع در ان مجالس شریف و محفل منیف کسے نبود و شبلی هم حاضر نبود بعضے
منازلات و قطع مراحلات اسفار حج از عزم حج اختیار کرده بود چون جنیدؒ
بغدادی احوال با حضر مجلسیان معاینه کرد که درین محفل یاران موافق نماندند

وکسے کہ ہست در مبادی سیر و سلوک بریاضات و مجاہدات در سلوک اند و بحضور
ایشان حضرت جنید سماع خود را الیق و انسب ندید کہ در سماع آیند مبادا
سالکان از سیر و سلوک باز مانند و سید ناصر الدین قسم بر زبان مبارک راند
و فرمود اگر این بیچارہ در مجالس شریف و محفل منیف جنید بغدادی حاضر شدے
و جنید در رقص آمدے ہرگز تائب و توبہ نکردے اوّل باید کہ طرق پیران
عظام آنست کہ در مجالس سماع اہل فسق و فجور را جائے نہ دہند و ہمہ صاحب
بریاضات و مجاہدات باشند الیق و انسب سماع نفس پرستان و ہوا پرستان
نشوند کہ سماع مناسب اہل دلان کہ دل اوشان از ہمہ اشیاء مردہ باشد و
از غلبہ اشتیاق ربانی جویان و پویان حال سبحانی شدہ باشند و باز
از زبان فرمود عاشقان سرے کہ در سماع یابند صد سال در خلوت نیابند
اگرچہ شب و روز در وصال محبوب حظے و لذتے یابند و مقام اہل سماع مقامیست
معلّی جز خدائے حق سبحانہ و تعالی این اسرار دل اہل سماع کسے ندارد۔

نقل است چون عمر عزیزش در دنیا تمام شد وفات آن قطب المشائخ آن عالم
علماء و آن سید اصفیا ناصر الحق و الدین خواجہ ابو یوسف چشتی روز جمعہ بوقت
صباح سیوم شہر رجب سنہ تسع و تسعین و اربعہ مایۃ جان بجانان سپردند۔

فصل بستم در بیان خوارق عادات و تاریخ اعراس از طبقات چشتیہ
کہ تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری رحمۃ اللہ علیہ منقول است۔

نقل است قطب المشائخ و الفقراء و آن مالک ائمہ و علماء خواجہ ابو محمد زاہد
چشتی عارف باللہ بود علوم ظاہری و باطنی کمال بر کمال داشت و در ریاضات و

مجاہدات شاقہ عارف ربانی و در حریم محرمیت اسرار الانوار الہیات است سبحانی بود۔

نقل است قطب الموحدین سید ابو محمد زاہد در جسم مادر شریفہ بود و بعد
امضائے چہار ماہ ثم انشانا خلقاً آخر رسید بوقت تہجد علی الدوام ذکر
لَا اِلٰہَ اِلَّا اللہ بگوش ہوش مادر شریفہ رسیدے روزے برمادر شریفہ این حقایق
معلوم شد کہ در ممکنات ظہور نور وجود اللہ سبحانہ و تعالے در وجود ابو محمد زاہد
موجود گشتہ منکشف گردید بحضرت قطب الموحدین سید ابو محمد احمد ابدال این
حقایق اظہار کرد از زبان دُربار فرمود کہ مر ترا ہنیئاً مریئاً باد در شکم تو
فرزند ارجمند و سعد اسعد و عارف معارف الٰہی بمقتضائے حدیث السعید
من سعد فی بطن امہ پیدا خواہد شد و ہر مرتبہ کہ سید ابو محمد ابدال
بدولتخانہ ابو محمد زاہد تشریف ارزانی داشتے و گفتے السلام علیک
یا ولی اللہ انت خلیفتی یعنی مادر شریفہ بخدمت سید ابو احمد ابدال
عرضداشت کردیا شیخ ہنوز در شکم است خداوند حق جل و علے کہ خلقت
او از جل است یا نسا رو ارادت حضرت قبول کند یا نہ۔ سید ابو احمد ابدال
جواب باصواب داد اللہ سبحانہ تعالے بذات محبان خود با چندان قوت
منفح ساختہ در یک لمحہ از عرش و فرش بگذرند و حالانکہ من در لوح محفوظ
دیدہ ام او مرد از مردان حقست و او شیر از شیران نبر داست و نامش
ابو محمد زاہد است و خلیفہ من از خاندان چشت اہل بہشت روشن خواہد شد۔

نقل است قطب الموحدین ابو محمد زاہد دران شب ہمایون کہ از بطن مادر
شریفہ در عالم کون و مکان با جسام لطیفہ بظہور آیند ہمان شب میمون سید

ابو محمد احمدؒ ابدال در معاملات مجالس شریف و محفل منیف حضرت محمد مصطفےٰ
و احمد مجتبےٰ صلے اللہ علیہ وسلم حاضر بودند سرورا نبیاء فرمودے سید احمد امشب
فرزندے ابو محمدؒ زاہد از عالم بطون بعالم ظہور خواہد آمد ہفت مرتبہ کلمہ
لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللہ باواز بلند بلسان ارجمند خواہد گفت و بسمع ماحضر مجلسیان
صدائے لطیفہ خواہد رسید و بگوش ہوش ابو محمدؒ زاہد سلام علیکم
طبتم فادخلوہا خالدین رسانی و بگوئی کہ تو ہم نام مائی و بریاضات
و مجاہدات کہ جاھدوا فی اللہ حق جہادہ این اکمر بند نمودہ مثل عاشق
لبیک لبیک گویان در آئی و یکے از عارفان ربانی و واصلان سبحانی خواہی
شد سید ابو احمدؒ ابدال بیدار شدند ہمون معائنہ نمود کہ در معاملات بحضور
سرور انبیاءؐ دیدہ بود فرزند ارجمند سعادتمند پیدا شدہ ابو محمدؒ زاہد ہفت
مرتبہ کلمہ لَآ اِلٰہَ اِلَّا اللہ باواز بلند گفتہ و ہمہ ماحضر مجلسیان شنیدہ
در تعجب ماندند فی الحال ابو احمدؒ ابدال وضو جدید کردہ دوگانہ شکرانہ ادا ساختہ
بخانہ مادر سید ابو محمد زاہد در آمدند مطابق امر مادر شریفہ دایہ بدامان
کردہ کہ آن دامان ہنگام طفلی خوش بہشتی بود چنانچہ شاعرے فرمودہ

طفلی و دامان مادر خوش بہشتی بودہ است	چون بپائے خویش گردیدیم سرگردان شدیم

بخدمت سید ابو احمدؒ ابدال آوردند سید ابو احمد گفت اَلسَّلَامُ علیک
یا مُحَمَّدُ وَلِیُّ اللہ سید محمد زاہد گفت وَعَلَیْکُمُ السَّلَامُ یا سید اَبُو احمد
چشتی قُلْ مَا رُؤیاکَ بھذا اللیل ۔ سید ابو محمد احمدؒ بگوش ہوش پیغام سلام
سرور انبیاء صلے اللہ علیہ وسلم رسانید و گفت صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ و

عَلٰی آلہ و اہل بیتہ و اصحابہ اجمعین و سید ابو احمد ابدالؒ دست بدعا
بجناب حضرت مجد و علی برداشت و گفت ابو محمد زاہدؒ یکے از مشایخان کبار
و عارفان نامدار و عاشقان بلند وقار خود گردانی و از شر شیطان الرجیم در امن و
امان اے رحمٰن رحیم خود داری و حافظ و ناصر تو ئی ہاتف آواز داد
اے ابو احمد حافظ و معین در جمیع امور دین محمد زاہد منم و شیطان الرجیم
گرد رباط آن کریم نگردد ۔ الحمد للہ علی ذلک ۔ نقل است قطب الموحدین سید
ابو محمد زاہدؒ در شب عاشورہ کہ بعالم ظہور آمدند بوقت صبح مادر شریفہ شیر می داد
قبول نکرد و از دہن مبارک بیرون می افتاد و در گریہ شدے مادر عزیزش
مضطرب شدہ بخدمت معلےٰ سید ابو محمد احمدؒ بدامان دایہ کردہ فرستادہ و
عرضداشت کرد یا سید ابو احمد امروز مونس دل و ثمرہ فواد سید ابو محمد زاہدؒ شیر مادر
قبول نمی کند اگر می دہند در گریہ می شد ہاتف آواز داد اے سید ابو محمد احمد ابدال
دوست ما روزہ دار ست امروز روز عاشورہ ہمہ دوستان ما روزہ دارند
این چگونہ شیر مادر قبول کند سید ابو احمد شاد و خندان شد مادر عزیزش را
متنبہ ساخت فرزند ارجمند تو امروز روزہ دار است و متابعت ہمہ
عارفان نامدار و دوستان عالی مقدار کردہ کہ امروز عاشورہ است ۔
نقل است قطب الموحدین سید ابو محمد زاہدؒ چہار سال و چہار ماہ و چہار روز
نوبت رسید مادر عزیزش برائے شادی بسم اللہ چنانکہ رسم کودکان مسلمانان
است پارچہ نو پوشانیدند و قوالان دف زدہ بخدمت سید ابو احمد ابدال
فرستادہ و چون سید ابو احمد خواست کہ بر تختہ بسم اللہ بنویسم ناگاہ از عالم

عیب غیب الغیب بحسن سبزی وخط سبزی نوشته که درتن بِسْمِ اللّٰهِ
الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ الرَّحْمٰنُ عَلَّمَ الْقُرْاٰنَ رَبِّ يَسِّرْ وَلَا تُعَسِّرْ رَبِّ
زِدْنِيْ عِلْمًا نَافِعًا وَفَهْمًا كَامِلًا به پیش سید ابواحمد ابدال افتاد و
هاتف آواز داد اے سید ابواحمد این خط سبزی از عالم غیب بقدرت کامله
وبحکمت بالغه ماست سید محمد زاهد را تعلیم کن چون مطابق امر معلّے حضرت محمد
علی سید محمد زاهد را گفت بگو باباجان عزیزمن بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
سید محمد زاهد بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ بخواند و چون به الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ
رسید بیهوش افتاد بعد ساعتے چند بعالم صحو آمدند سید ابومحمد پرسید که بابا
چرا بیهوش شدی گفت یا سیدا چون به الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ رسیدم انوار تجلیات
با عظمت و هیبت از ذهن من برآمد و بمجرد مشاهدهٔ آن نور بهوشم نماند نوعے فنا
مرا حاصل شد بر زمین افتادم سید ابواحمد ابدال جواب داد که آن از فیوضات اسرار
الهیات بود و در هر دلی که کنوز اسرار انوار حضرت باری نهند آن دل منور
بنور عالم ربانی گردد ۔ الحمد لله علی ذلک **نقل است** روزے قطب الموحدین
سید محمد زاهد از خانه بیرون در آمد خواست بخدمت معلم رفته سبق بخوانند در نیمه
راه حضرت خواجه خضر علیه السلام ملاقی شدند حضرت خواجه خضر گفت اے
سید محمد زاهد هنیئًا و مریئًا مر ترا باد امروز بامر الٰهی بتو رسیدم تا ترا علوم مقدس
و معلّے تعلیم کنم سید محمد زاهد حصول دولت پابوس خواجه خضر فرمودند و فرمود
که هر چه امر الٰهی است بیاموز خواجه خضر علیه السلام اسم اعظم تعلیم کرد همه علوم
ربانی چه در کلام مجید و عالم احادیث و چه در توریت و انجیل و زبور بود فی الحال

منکشف گردید و در خانه آمدند مادر عزیزش پرسید اے سید محمد زاهد امروز چه خواندی
که از مکتب خانه معلم زود تر آمدی جواب داد یا حضرت والده آنچه که امروز خوانده ام در
تخته معلمان نمی گنجد مادر عزیزش علم بر کمال داشت فی الحال مصحف مجید و کلام حمید
کشاده پیش سید محمد زاهد نهاده فرمود که آیتے چند بخوان سید محمد زاهد چند آیت
از قرآن مجید و معانی آن آیت ها از هفت بطن بیان و عیان نمود مادرش
خوشحال شد و فرمود اے جگر گوشه امروز این تعلیم از که یافتی سید محمد زاهد گفت
حضرت خواجه خضر علیه السلام بامر الٰهی مرا آمده تعلیم کرد و رفت ۔
نقل است که چون قطب الموحدین سید محمد زاهد بهفت سالگی رسید سید ابومحمد
ابدال فرمود که شب را زنده داری و بذکر لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰه اشتغال داری مطابق
امر معلّے آن مرشد نامی و عارف سامی همه شب بمجاهدات بیدار و بلبل زبانش
بذکر جهر لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰه گویان گردانید آن عالی وقار و چون سید محمد زاهد
به ده سال رسید سید ابواحمد مرید خود و در حلقه بیعت گردانید و فرمود اے
سید محمد زاهد فقر و فاقه اختیار کنی و صحبت با فقیران و مساکینان داری و از دنیا
و اهل دنیا پرهیزی و از ایشان اعراض کنی بعد ارشاد دوازده سال بمجروریاضات
و مجاهدات در محبت محبوب را محب صادق در صدف دل می پروانید و بعد مضاے
هفت روز افطار کردے و شل شاهوار زهد تاج عبادت بر سر نهاده اندرون
حجرهٔ سجدات شکری کردے و زخمات مشقات و جراحات مجاهدات اسفار منازل
محبوب را مرهم دل افگار مشتاقان بصد هزاران هزار اشتیاق می شمردندے
حتی که از عالم ناسوت و از ملک ملکوت و از عالم جبروت تا بعالم لاهوت که آنجا

ذات بحت است عبور فرمودند و سید ابو احمد ابدال بعد انقضائے دوازدہ سال
تا برسیدن علو درجات خرقۂ خلافت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم و علی المرتضےٰ
کہ از پیران عظام رسیدہ بود بسید محمد زاہد را پوشانیدہ و نائب منیب
جادۂ سجادہ ارشاد خود گردانید و سید محمد زاہد را بسمت قبلہ ایستادہ کردہ
دست دعا برداشت و گفت الٰہی محمد زاہد چشتی را خرقۂ خلافت حبیب تو
نبیؐ تو و علیؓ ولی تو و پیران عظام مقرب بساط تو پوشانیدہ ام محمد زاہد را درامو
درویشی و علی الدوام پیالہ محبت نوشی مسلم و مستحکم داری تا فردائے قیامت از روئے
محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم و علی المرتضیٰ و از پیران عظام
شرمندہ نگردانی ہاتف آواز داد محمد زاہد یکے از دوستان ماست و ہر کہ
محمد زاہد را دوست دارد او را نیز در بہشت برم سید محمد زاہد ہمہ نصائح
پیر کبریت احمر بدل و جان قبول کردہ بگوشۂ یاد حق مشغول شدند۔
نقل است قطب الموحدین سید محمد زاہد از ان یومے کہ خرقۂ خلافت یافت
علی الدوام از خوف و رجا خود را در گریہ و زاری مشتاقت پر دید ندائے
سید محمد زاہد باعث چندان گریہ چیست از زبان گوہر نثار فرمود در رحم مادر
اللہ سبحانہ و تعالیٰ تا بخوردگی مرا نواخت الحال مبادا حاکم قضا و قدر آخر
کارم چگونہ سازد و سہ زور دین ہمہ پیران را ہ محاسن ہمہ در خون خضاب است
ہاتف آواز داد اے محمد زاہد نالہ و زاری مکن تو برگزیدہ حضرت
مائی ما گریہ و زاری دوستان خود را دوست مے دارم۔
نقلست روزے قطب الموحدین سید محمد زاہد در مجالس شریف و

محفل منیف سید احمدؒ ابدال حاضر بودند قوالان ابیات و دست در تار
تنبور نرمک خوش می راندند درین ضمن سید محمد زاہد را حالتے وجد پیدا شد
و ہفت روز بعالم صحو نیامدند بعد امضائے ہفت روز سید احمدؒ ابدال قوالان
را منع کرد کہ خاموش باشید مبادا شہباز لاہوتی از دنیا پرواز کند مطابق
امر معلےٰ قوالان ساکت شدند ہمین کہ از غیب الغیب از عالم غیب
یکصدائے پر از نغمات دلربائے دران رباط برآمد ہمہ حاضر مجلسیان
در سماع آمدند سہ شبان روز دیگر در تواجد ماندند مگر بوقت نماز صلوٰۃ مکتوبہ
و سنن میگذاردند سید ابو احمدؒ گفت اے محمد زاہد سماع سریست
از اسرار محبوب پوشیدہ باید داشت اگر من این اسرار سماع را ظاہر و
ہویدا کنم ہمہ عالم مبتلا ر بسماع گردد زہے مقام بلند و خہے درجات مستمند
کہ اہل سماع دارند کہ بران سر روالہ و دیوانہ مثل پروانہ در سماع آیند۔
نقل است عمر عزیز آن قطب الموحدین یک صد و ہفت سالہ بود و
وفات آن قطب المشائخ و الفقرا آن مالک ائمۃ العلماء و آن ملجا
العباد و الاوتاد آن برگزیدہ حضرت رحمان خواجہ محمد زاہد روز یکشنبہ
غرہ جمادی الآخر سنہ خمس و سبعین و ثلث مایۃ جان بحق تسلیم کرد۔
فصل بست و یکم ۔ دربیان خوارق عادات و تاریخ اعراس از طبقات
چشتیہ کہ تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری منقول است **نقلست** قطب
الاقطاب آن عمدہ ابرار آن ورع زم سعد اسعد ابو احمد ابدال چشتی عارف کامل
بمشاہدات و مکالمات حضرت حق شامل و ہر کہ نظر رحمت انداختے ادہم صاحب

فصل (۲۱)

عرفان شدے۔ **نقل است** روزے قطب الموحدین سید ابو احمد چشتی بمیادین
کہ پُر از خطرات خطرِ راہ معاندان دین بود تشریف شریف ارزانی داشت
و دران میادین یک جماعت کافران و ہمہ مایہ شرار ساکنان آنجا می بودند
و ہر مُسلم کہ دران بادیہ گذر کردی لباس کافران پوشیدہ از خوف جان عزیز
خود را مُسلم نگفتے و اسلام خود را از خوف کافران اختفا داشتے و علی الدوام
آن کافران برائے امتحان چند کس مُسلمانان را زندہ در آتش انداختندے و گفتندے
کہ این مُسلمانان کلمہ لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللّٰهِ میگویند و از سبب
این کلمہ از آتش نجات یابند چون سید احمد چشتی دران میادین رسید
جماعت کافران مایہ شریر ہر دو دست مبارک سید ابو احمد گرفتہ بے ادبانہ
گفت کہ تو مُسلمانے۔ قطب الموحدین کلمہ مبارک لَا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌ
رَّسُوْلُ اللّٰهِ بر زبان مبارک جریان ساخت و فرمود کہ من مُسلمانم جماعت
کفاران شریر قسم لات و عزا خوردند کہ ترا ہرگز ہرگز زندہ نگذاریم و در آتش
اندازیم کافران شریر بغضب آمدہ و آتش را پُر از شعلہ ہائے افروختند و گفتند
اگر مُسلمانے درین آتش بیا قطب الموحدین جواب دادے کافران آتش
برائے مشرکان و بت پرستان و کافران ہست و نہ برائے مسلمانان و
عارفان است سید ابو احمد ابدال فی الحال در آتش در آمدند و مصلا فراز کردہ
بہ نماز اشتغال نمودند و آن انبار شعلہ ہائے مثل گلزار حضرت ابراہیم
خلیل اللہ شدند و چون کافران عظمت و کرامت مشاہدہ نمودند دہ ہزار مرد
و زن کہ بودند ہمہ مُسلمان شدند و عنقریب دو صد کافران بیعت سید

ابو احمد ابدال نمودند و ہر یکے ولی اللہ صاحب عرفان شدند۔
نقل است روزے قطب الموحدین بر لب قعرِ دریا می گذشت اتفاقاً نہ
کشتی یافت و نہ ملاحے و ہفتاد و نہ جماعہ فقرا ہمراہ حضرت ابو احمد ابدالؒ
بودند از زبان گوہر نثار فرمود ہمہ بیائید حلقہ زدہ ذکر اسم اللہ گویان درین
قعرِ دریا در گذریم سید ابو احمد ابدال دران قعرِ دریا مثل برق در گذشتند و
پایش تر نہ شد و عنقریب بیست و چہار بُت پرستان و مشرکان بر لب دریا
منتظر کشتی و ملاح ایستادہ بودند چون با عظمت و کرامت سید ابو احمد ابدال
معاینہ نمودند آن بُت پرستان نعرہ زدند یا سید ما را راہے بنما تا از برکت
صحبت پاک تو مُسلمان شویم از زبان دُر بار فرمود نام این درویش گویان
درین دریا بصدق دل اسلام حضرت محمد مصطفٰے صلے اللہ علیہ وسلم را جویان
و پویان بیائید و ہمہ مشرکان نام سید ابو احمد ابدال گویان دران دریا گذشتند
از برکت نام ایشان پایش تر نہ شد و ہمہ مُسلمان شدند صاحب مصاحب جالس
مجالس حضرت شدند و ہمہ کسان خانمان را ترک دادند و ہر یک از عارفان نامدار
و واصلان عالی مقدار صاحب ولایت و کرامت و اہلِ مکاشفہ شدند۔
نقل است روزے قطب الموحدین سید ابو احمد ابدال چشتی از خوف قہاری
و جباری اللہ سُبحانہ و تعالیٰ در گریہ و زاری بودند یکے از مقربان حضرت
عرضداشت کرد یا سیدنا و مولانا باعث چندان گریہ و زاری چیست و ہر گاہ
می خواہید بیک نظر پاک بخدا تعالےٰ می رسانید از زبان دُر بار فرمود
اے عزیز قصہ راہب برصیصا گر گوش ہوش تو رسیدہ کہ بود شیخ کبیر اکبر

و هفتاد هزار مریدان صاحب ارشاد از برکت ایشان در هوا مشی می نمودندے و
هر جا که میخواستے در عالم طیران شدے و برفتے و در عالم الٰهی بوده اِنّهٗ
یکفر و یدخل النّار ناگاه برجگرش از کلمهٔ کفر تیر قهّاری از کمان جبّاری
رسید ازین جهان بے ایمان از دست لعین رفت و بلعم باعور یکے از واصلان
ربّانی و مقرب بساط بارگاه سبحانی بود و هزاران هزار دوزخیان از برکت
ایشان از دوزخ خلاصی یافتند در علم الٰهی بود انه یکفر و یدخل النّار
ناگاه نظر جبّاری بروے رسید ایمانش سلب شد - اے عزیز قصه هر دو بزرگواران
اظهر است پس گریه دوستان خداوند حق جل و علیٰ از خوف صفات قهاریست ؎

زدر دین همه پیران ره را — محاسن ها همه در خون خضاب است

هر کرا بخواهد بنظر رحمت بیک لمحه مقرب بساط خود سازد و هر کرا براند بنظر
جبّاری و قهّاری بیک لمحه براند ـ نقلست در خانه سید قطب الموحدین
ابو احمد ابدالؒ سه گانه یا چهار گانه فاقه گذشتے و دود خانه از خانه بالا
نشدے و سوائے آب در خانه هیچ نیافتے و اسرار فقر خود را الفقر
فخری بر ذات خود فخر داشتے و بر هر کس و ناکس اسرار فاقه ظاهر نکردے و
مدت سی سال خواب نکرد و پشت بر زمین ننهاد و از سبب مخالفت نفس
که اعدا عدوک نفسک التی بین جنبیک با آب سیر نگشتے و جامه نو
نپوشیدے و سوائے ژنده در بر نکردے ـ نقلست قطب الموحدین سید ابو احمدؒ
ابدال حافظ کلام ربانی و آیات علّام سبحانی بودند چون سید ابو احمد ابدالؒ
را حالتے وجد پیدا شدے و بر همه مصاحبان مجالس شریف و محفل منیف

از حالت وجد شهود حضرت الذات است مدهوش و بیهوش افتادے حتی
که قوالان مست شدندے و از گفتن سرود دست از تار تنبور ساکت ماندے
و از عالم غیب الغیب یک صدائے پر از شور مستی دلربائے برآمدے
و هیچکس را از مجتهدان و عالم علوم شرائع نبوی صلے الله علیه و آله وسلم
جائے اعتراضے و دم زدن نبودے و شخصے شوخ شنگ سراپا جنگ از
از ملت فقرا و صلحا نا سعادتمند از تعصب شریعت بر سماع حضرت سید
ابو احمد ابدالؒ اعتراضے و انکارے بر زبان راندے روزے بسمع
همایون سید ابو احمد ابدال اعتراض و انکار آن شخص رسید باستماع سید
السادات در غضب آمدند و دست دعا برداشتند و گفت الٰهی تو عالم السّر
و الخفیات است اگر ابو احمد بافعال شنیعه و بدعت پیش آمد سزایش ده
تا این بدعات نامشروعات باز آید اگر کسے برین افعال خجسته فرجام پیران
عظام ما شنیعه میگوید سزایش ده بمجرد این دعا همدران ساعت سرخ باد
آن شخص را پیدا شد حتی که این نوبت رسید که انگشتهائے دست و پا برین
گرفت هر چند به حکیمان و ندیمان که دم جالینوسے زده بودند معالجه در آمدند
به نشد آن امراض مزید علی مزید می شد - الله سبحانه و تعالے از غضب لسان
اولیاء الله در پناه خود دارد ؎

جراحت نیزه به گردد به دارو — ولی جرح اللسان را نیست دارو

روزے آن شخص توجه بحضرت رب العزة کرده و بسیار شبها زنده داشته
و تلاوت قرآن مجید دران شبها بسیار کرده شبے از شبهائے رسول علیه الصلوٰة والسلام

را در خواب دید تضرع وزاری بسیار کرد اما سودش نشد وگفت یارسول اللہ
بموجب امر شریعت تو انکارے واعتراضے کردہ بودم الحال یارسول اللہ دعا کن
ما ازین فرش امراض بعرش صحت از برکت آنحضرت رسیم سرور انبیاء صلی اللہ
علیہ وسلم بلسان فصیح وکلام صحیح فرمود اے نااہل سید ابو احمد چشتی سماع مے
شنود تو بر سماع وے انکارے می کنی حالانکہ این انکار سماع تو بر سید ابو احمدؒ
میکنی واین انکار سماع تو بر پیران اوست وانکار سماع پیران انکار سماع
ماست ہر کہ انکارے واعتراضے بر فعل ما کند ہمین سزا بیند برو بصدق دل و
بغیش وغل در سماع ابو احمدؒ حاضر شو تا بشوی اتفاقاً در رباط سید ابو احمد چشتی
دران روز سماع بود خود در تواجد بودند ہر مریضے وعلیلے بنظر حضرت شیخ
گذشتے از یک نظر رحمانی بہ شدے آن شخصے بصدق دل دران رباط حاضر آمد
نظر مبارک سید السادات واشرف النبذات سید ابو احمد چشتی بروے افتاد
واز توجہات حضرت فی الحال ازین بلائے عظیم خلاصی یافت بعد مفروغ
شدن تواجد نحاد کل واحد علی مکانہ یعنی پس آمدند ہر واحد بر مقام خود ہا از زبان گوہر
نثار فرمود این سماع خصوصاً حضرت پیران خواجگان چشت ماست خاصہ
حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم است واین اسرار الٰہی است عوام
نافہام را ازین اسرار آگاہے واطلاع نہ **نقلست** قطب الموحدین سید
ابو احمد ابدال چشتی را در حالت سماع نورے از دہن مبارک خارج شدہ بالائے
آسمان می رفتے وہمہ حاضر مجلسیان این معاملہ معائنہ کردندے وسید ابو احمد ابدال
چشتی را در ہفت سالگی جذبہ الٰہی وسکر طبیعت قلوب لاتناہی رسیدہ بود

علی الدوام کار ابو احمدؒ را حوالہ عنایات لانہایات خود گردانی ہاتف آواز داد
اے شیخ ابو اسحاقؒ ابو احمدؒ دوست ماست و کنوز معرفت لانہایات و اسرار
لامتناہیات در قلب ابو احمدؒ نہادم و گنجینہ اسرار خود قلب ابو احمدؒ ساختم
شیخ ابو اسحاقؒ ازین صدائے خوشحال شد و فرمود اے ابو احمدؒ فقر و فاقہ
اختیار کنی با اہل دنیا نیامیزی و این خاصہ پیران عظام ماست خصوصاً خاصہ
حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم و علی المرتضیٰؓ است۔
نقلست قطب الموحدین سید ابو احمدؒ ابدال چون خرقہ خلافت یافت سی
سال بریاضات و مجاہدات اشتغال می داشت و در خانہ اہل دنیا
نرفت و جامہ نو نہ پوشید مدام دو ختم قرآن مجید از ان کلام حمید
ہر صبوحے می کردے و فرمودے الٰہی گنہ گاران امت محمد مصطفےٰ
صلے اللہ علیہ وسلم را بخش ہاتف آواز داد اے ابو محمد احمد از عظمت و
برکت دعا تو دہ ہزار گنہ گاران امت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم
را بتو بخشم و برابر تو در بہشت آرم زہے مقامات بلند و خہے عظمات ارجمند
کہ سید ابو احمدؒ داشت۔ **نقل است** عمر عزیز آنحضرت ہشتاد
سالہ بود وفات آن قطب الاقطاب آن عمدۃ الابرار و آن قدوۃ
الاخیار آن مالک الاولیاء و آن سلطان الاصفیاء و آن
درعزم سعد اسعد خواجہ ابو احمد ابدال چشتی نہم ماہ رجب
المرجب روز پنجشنبہ خمس و خمسین و ثلث مایۃ بود کہ جان
بجانان سپردند ✤

فصل بست و دوم

- دربیان خوارق و تاریخ اعراس از طبقات چشتیہ
کہ تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری منقول است۔ **نقل است** قطب
الاقطاب بالاستحقاق شیخ ابو اسحاق شامیؒ صاحب اوقات سماع و اشواق
و اذواق در سماع از حد لانہایات می داشت و بوقت سماع محب مشاہدہ
محبوب چنان فانی شدے ہیچ خبرے از عالم اکوان نبودے و دران
اوقات مجتہدان از حد لانہایات بود یکے از مجتہدان بر حرمت سماع
حضرت شیخ ابو اسحاق شامیؒ اعتراض نہ کردے و در وقت سماع ہمہ حاضر شدے
و برین قول لاہلہ مباح بر اباحت سماع شدے و ہمہ مجتہدان بالاتفاق می
گفتندے کہ چشتیان بر قول امام شافعیؒ سماع را مباح می گویند و بر قول
امام اعظم کوفی رحمۃ اللہ علیہ اگرچہ جائز نیست لیکن افعال اہل سماع ہمچو افعال
مرتعش باشد و یا مثل بیمارے بود کہ ہیچ ادویہ ہائے بہ نشود مگر بشنیدن
سرود انیقدر حالت اگر صوفی رسد سماع بر اہل سماع را بر قول حضرت امام اعظمؒ مباح است۔
نقل است چون قطب الموحدین را حالت سماع پیدا شدے ہمہ مصاحبان
اہل فقرا مجالس شریف و محفل منیف بتواجد آمدندے اما اہل دنیا را دران
مجالس شریف راہ نہ دادے و مدخلے نیافتندے ازین نعمت عظمیٰ محروم ماندے
روزے عزیزے عرضداشت کرد یا حضرت شیخ اہل دنیا را در وقت اشواق
و اذواق سماع در مجلس چرا راہ نمی دہید از زبان گوہر نثار فرمود کہ اہل دنیا
محجوب بحجاب دنیائے دنیہ ملبس بکثافت جسمانیہ عنصریہ صلصالیہ اند و اہل سماع
اہل لطافت بلطافت انوار محبوب لطیف الطف اند پس بدان اے عزیز کثیف را

بالطیف چه مشابهت و مناسبت است۔ **نقل است** دران وقت از امساک
باران همه خلایق الٰهی مضطرب و بیقرار شدند حتی که خلیفه ملک و همه خلایق الٰهی بحضرت
قطب الاقطاب آن مقتدائے بالاتفاق خواجه ابو اسحاق شامی آمده التماس
نمودند یا حضرت شیخ از امساک باران همه خلایق مهلک می شود دعا آن صاحب
ولایت بدرجه اجابت است از خدائیتعالی برائے رفاهیت خلایق باران بخواهید
تا از آسمان نزول باران رحمت شود قطب الموحدین در گریه شدند و توجه
بحضرت ربّ العزّت نمودند بهمان ساعت نزول رحمت شد چون از گریه و زاری
باز ماندند عزیزے عرضداشت کرد یا حضرت باعث چندان گریه و زاری
چیست از زبان دربار فرمودند میدانم از ما چه فعل شنیعه بوقوع آمد که اهل دُنیا
در مجلس ما می آیند در روے او می بینیم چون قطب الموحدین روئے اهل دنیا دیدے
وگفتی الٰهی اَتُوبُ مِنْ کُلِّ الْمَعَاصِی فَاحْفِظْنِی باز از زبان گوهر نثار فرمود
که اهل دُنیا محبت بدنیائے دنیه دارند وما شغلک عن الله فهو
طاغوتک ومحب مایان بخدائیتعالی کسے که با غیر خدائے دوستی
دارد ما از صحبت او بگریزیم۔ **نقل است** روزے قطب الاقطاب
بالاستحقاق حضرت خواجه ابو اسحاق بیاد حق مشغول بود هاتف آوازدادے
ابو اسحاق حصول سعادت ابدیه ازلیه که دوست ما علو دینوریست زود تر
زود حاصل کن و مرید او شو مطابق امر معلے حضرت ممدوح علی از خلوت خانه
بیرون آمدند بر در خانقاه خواجه علی دینوری اسرار ارادت بامرادات نهاد
و خواجه علو دینوری باعزاز تمام در کنار گرفت و فرمود اے ابو اسحاق از خدا تعالے
خواسته ام که تو عارف کامل و فرزند تو قطب زمانه خواهید شد اما فقر و فاقه اختیار
کنی و فقر و فاقه خصوصاً خاصه محمد مصطفےٰ صلے الله علیه وسلم و علی المرتضےٰ رض وهمه
پیران خواجگان چشت اهل بهشت ماست از سبب این فقر و فاقه همه صاحب
مجاهدات و شاقه مشاهدات محبوب حقیقی گشته اند بعد از ارشاد ببلل زبان را
بذکر جهر لا اِلٰهَ اِلَّا الله گویان گردانید و در حجره چنان بریاضات و مجاهدات
اشتغال داشت که طاؤس عرفان ابیا دین معرفت الٰهی به بستان مراقبه در
لمحه و در هر لحظه جلوه دادے و اسفار منازل محبوب امر هم دل افگار مشتاقان
ثمرے حتی که کار بجائے رسانید که از عالم ناسوت و از ملک ملکوت و از عالم
جبروت تا بعالم لاهوت که آنجا ذات بحت است عبور فرمودند و بعد از مضئے
چند مدت هاتف آواز دادے علو دینوری ابو اسحاق کار بجائے رسانیده
و مقبول و محبوب حضرت ما شد خرقه خلافت حبیب ما محمد مصطفےٰ صلے الله
علیه وسلم باو عطا کن خواجه علو دینوری بمطابق امر الٰهی خرقه خلافت عطا نمود
و از زبان دربار فرمود بمقام من بنشین اے چراغ روشن و طالبان
حق را هدایت کن و بخدا واصل گردانی چون حضرت ابو اسحاق خرقه
خلافت پوشید همه حجب ها چه ظلمانی و چه نورانی از میان مرتفع گردید۔
نقل است عمر شریفش چون از دُنیا تمام شد وفات آن
قطب الاقطاب بالاستحقاق و آن مقتدائے وقت بالاتفاق
خواجه ابو اسحاق در شب جمعه بتاریخ چهارم ماه ربیع الاول سنه ۳۴۰ هـ
اربعین و ثلث مائة جان بجانان سپردند۔

فصل بست وسوم در حالات حضرت خواجہ علو ممشاد دینوری رحمۃ اللہ علیہ

فصل بست وسوم - دربیان خوارق وتاریخ عُرس از طبقات چشتیہ
کہ تالیف خاص حضرت قاضی حمید الدینؒ ناگوری منقول است ۔

نقل است قطب الاقطاب شمس الفقرا، خواجہ علو ممشاد دینوری قبل از
ارادت مُدت سی سال بریاضات ومجاہدات شاقہ نفس را گوشمالی میداد
ومطابق میال نفس را آب سرد سیر نکردے وہرگز ندادے وخلاف او کردے
وبعد امضائے یکہفتہ مقدار پری دہن نفس را آب دادے بسیار خوار و
عاجز نہادے وعلم وفضل برکمال داشت وحافظ کلام ربانی وآیات سبحانی
بود شب وروز بتلاوت قرآن مجید والکلام الحمید وبذکر جہر لَا اِلٰہَ اِلَّا اللہُ
ببلِ زبان اگویان داشتے تمامی مال واسباب در راہ خدا تعالےٰ تصرف کردہ
فقر وفاقہ اختیار ساختہ بود چون وقت افطار آمدے یک خرما خوردے و
دست دُعا برداشتہ متوجہ بخدا تعالیٰ شدے وگفتے یا الٰہی جز تو مارا
ہیچ نیست اہل وعیال بتو سپردم ورزاق مطلق توئی یخفض القسط و
یرفعہ یعنی ترازوئے رزق بدست تُست ہر کرا میخواہد پلہ او پست میکند
وہر کرا می خواہد بعموم الطاف واضعاف واعطاف عطا کند پلہ او بلند میکند
الٰہی اہل وعیال مارا رزق رسانی ومضطرب گردانی ۔ بعد ساعتے پسر نامدار
عالیمقدار آن زبدۂ مقرب بساط پروردگا کتف مبارک گرفتہ گفت یا حضرت
کسے عزیز صاحب تمیز یک طبق پُر از طعام باشیرین کلام بر سر نہادہ بر در
ایستادہ بلسان فصیح می گوید کہ برائے عیال واطفال آن برگزیدہ ذوالجلال
شمس الفقرا، خواجہ علو ممشاد دینوریؒ آوردہ ام فرمود کہ از و بیار چون طبق طعام

از و آوردہ پیش آن پسندیدہ در ذات وصفات نہادند ہاتف آواز داد -
اے علو دینوریؒ عیال واطفال تو دوستان من اند تو غم والم مخور کہ من ایشان
را از خزائن مخزون غیب لاریب رزق رسانم وتو در کار من مقصر نشوی ودر
عبادات وریاضات ومجاہدات گاہے بیگاہے جبان ولی الحضور ندارے
آن مقتدائے ائمہ خوشحال شدہ بعبادت حق سبحانہ وتعالےٰ مشغول شدند ۔

نقل است قطب الاقطاب خواجہ ممشاد دینوریؒ فقر الفخر الفقر فخری
دانستہ اختیار نمودہ علی الدوام جامۂ پیوندی پوشیدے واغلب اوقات
حضرت خواجہ خضر علیہ الرحمۃ بملاقات حضرت شیخؒ آمدے روزے حضرت
شیخ پرسید یا حضرت خواجہ خضرؑ از مدت طویلہ بعیدہ بریاضات ومجاہدات
می کوشم وخود را براہ عشق در طلب محبوب مے سوزم وندانم عاقبت بچہ پیوند
وچہ خواہد شد خواجہ خضرؑ گفت اے علو دینوریؒ خاطر خطیر از ین خطرات جمعدار
ونصیب تو مقام جمع الجمع خواہد شد اما بخدمت ہبیرہ بُصری برو کہ او شیخ
کامل است ونظر او از عرش تا تحت الثرےٰ می افتد بموجب اشارات بابشارات
سر ارادت بامرادات بر در رباط خواجہ ہبیرہ بصری نہاد وبنظر رحمت خواجہ
ہبیرہ بصری شیخ علو دینوری را دید وگفت کہ کار تو علی الدوام علو بر علو است و
از حضرت پروردگار خواستہ ام کہ تو در مقام من بنشین چون حضرت شیخ
از نعمت پیران عظام سینہ بکینہ خواجہ علو را مملو ساخت عجب چہ نورانی
وچہ ظلمانی از میان مرتفع گردید از یک نظر پیر کبریت احمر از عرش تا تحت الثریٰ
حقایق ہمہ اشیاء را مشاہدہ نمود وقطب الموحدین خواجہ ہبیرۃ البصریؒ گفت

اے علو دینوری ہر مرتبہ کہ نظرم بر عرش مجید آن صاحب مجید اُفتد
جراحتِ عظیم بر قلب فہیم می رسد و ہبیرہ خدا را دوست می دارد و خدائے
حق جلّ و علےٰ ہبیرہ را دوست میدارد و عرش و کرسی را می نماید۔

نقل است قطب الموحدین خواجہ ہبیرۃ البصریؒ آنچہ کہ از نعمت پیران عظام
رسیدہ بود سینہ بکینہ خواجہ علو ممشاد دینوری را مملو ساخت بیہوش افتاد
حتی کہ چہل مرتبہ از سکر مستی شہود حضرت الذات در مشاہدات انوار ذات اللہ
وصفات اللہ بیہوش شدند باز بعالم صحو آمدند و آن شمس الفقراء خواجہ ہبیرۃ
البصری حالات واقعات خواجہ علو را علو بر علو دید بمشاہدہ محبوب حقیقی در بحر
مواج نور ذات حضرت سبحان غریق و حیرتست لعاب دہن میمون خود را در دہن
خواجہ علو دینوری انداخت بعالم صحو آمدند و ہمہ حقایق از عرش تا تحت الثرےٰ
منکشف گردید و خرقہ خلافت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم و علی المرتضےٰ کرم کہ از
پیران عظام رسیدہ بود بہ شیخ علو دینوری را پوشانیدہ و خلیفہ و نائب مناب
خود بحضور خود گردانید و فرمود کہ طالبان خدائے را ارشاد کن بمطالب علوی و مقاصد
نبوی رسانی و ہر کرا شیخ علو دینوری مرید کردی حقایق ہمہ اشیاء از
عرش تا تحت الثرےٰ بروے منکشف گردیدی و یکے از مشایخان
کبار و عارفان آن دیار عالیمقدار شدے۔

نقل است روزے یک جماعت کافران برائے پرستش صنم مے رفت
نظر قطب الموحدین خواجہ ممشاد دینوری بر آن جماعت اُفتاد ہمہ مسلمان شدند فقر و
فاقہ اختیار نمودند و یکے از مشایخان کبار و واصلان عالیمقدار شدند۔

نقل است۔ قطب الموحدین خواجہ علو ممشاد دینوری اہل سماع بود شخصے
عرضداشت کرد یا حضرت شیخ علو مدام سماع شنیدن باعث معلوم نیست
از زبان گوہر نثار فرمود پیغمبر ما محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم و جمیع پیران
عظام ما شنیدہ اے عزیز سماع سریست از اسرار الٰہی و عاشقان و جانبازان
را بیقرار و والہ گردانند و عاشقان بدان سرِّ الٰہی از ہمہ بیگانہ دیوانہ و با محبوب یگانہ
می مانند زہے مقام علیا کہ اہل سماع وارند والحق والنسب این امر ہر کس نبود۔

نقل است در عوارف شبے از شبہائے خواجہ علو ممشاد دینوری رأی
رسول اللہ فی المنام یعنی سرور انبیاء را شیخ علو در خواب دید پس
عرضداشت کرد یا رسول اللہ صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم آیا منکر شوم من ازین سماع
کہ طرق پیران عظام ماست پس بلسان فصیح سرور انبیاء محمد مصطفےٰ
صلے اللہ علیہ وسلم فرمود ما انکرہ یعنی انکار مکن تو ازین سماع مر
عاشقان و جانبازان را سریست از اسرار الٰہی ست و عوام را ازین آگاہی و
اطلاعے نہ ولیکن بگو مر ایشان را کہ قبل از سماع ابتدا بقراءۃ قرآن مجید کنند
و ختم می کنند بعد از سماع بقراءۃ قرآن حمید حضرت خواجہ علو باز عرضداشت
کرد یا حضرت رسول اللہ علماء شریعت مرا ایذاے دہند و بر من تسلط
می کنند فرمود رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم یا ابا علی احتملہم یعنی
بردارندہ بار ایشان شو منقول است کہ خواجہ علو ممشاد رحمۃ اللہ علیہ در جماعت
یاران خود ہا فخر کردے کہ مرا نصیحت کرد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم و فرمود
یا ابا علی احتملہم مرا اما وجہ انکار در سماع اینست پس اینکہ دیدہ میشود

جماعتے اگر از مریدان اگر در مبادی ارادت داخل شده اند و حالانکہ نفوس
ایشان بر صدق مجاہدات و ریاضات رام نہ شده حتی کہ پیدا مے شود
نزدیک ایشان علمے بظہور صفتے از صفات النفس و احوال قلب و مرشد
را باید کہ ضبط کند حرکات ایشان را بقانون حلم خود و حالانکہ در مبادی
احوال مرید از اسماع شنیدن ضرر یست ہیچ نفع و فایده ندارد۔
نقل است عمر شریفش حضرت شصت سالہ بود وفات آن قطب الاقطاب
آن شمس الفقرا و آن بدر الاتقیا و آن صاحب الکشف والکرامات و آن پسندیده
در ذات و صفات و آن یافت خلعت سرورے خواجہ علو ممشاد
دینوری بتاریخ بیست و چہارم شہر محرم الحرام ۲۹۹ھ سنہ صلعم تسع و
تسعین و مائتین بوقت طلوع صبح صادق جان بجانان سپردند۔

فصل بست و چہارم۔ در بیان خوارق و تاریخ اعراس حضرت خواجہ
ہبیرۃ البصری از طبقات چشتیہ کہ تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری منقول است
نقل است قطب الاقطاب الورٰی و بدر التقی آن امام الائمہ و مقتدار
الائمہ آن ناصر الشریعت و آن تاج العارفین آن منہاج السالکین آن
اوستاد طریقت خواجہ ہبیرۃ البصریؒ مدت سی سال بریاضات و مجاہدات
بلیغ بانزا در خلوة حجره بیاد حق اشتغال داشت و بعد سی سال دست
بہ دعا بجناب معلّٰی حضرت حق جل و علیٰ برداشت الٰہی بیچاره ہبیره در راه
تو بریاضات و مجاہدات شاقہ مے سوزد و از ہمہ خلایق شکستہ و با تو
پیوستہ فامارا ہے بنما تا در مشاہده ذات تو بدان راه مستغرق شوم

ہاتف آواز و اداے شیخ خلوت را بگذار و از حجره بیرون شو بخدمت دوست
من کہ حذیفۃ المرعشی است برو تا بواسطہ او در مشاہدات ذات من غرق شوی
بمجرد استماع ازین آواز شیخ ہبیرۃ البصری از حجره بیرون آمد و راه رباط
قطب الموحدین خواجہ حذیفۃ المرعشی گرفت حصول دولت پابوس آنجا رفتہ
حاصل نمود قطب الموحدین خواجہ حذیفۃ المرعشی روشن ضمیر انور منیر باشراق
بطون دریافت کہ ہبیرۃ البصری صاحب مجاہدات و ریاضات شاقہ آید
باخلاق حسنہ و تعظیم اکرام کہ تَخَلَّقُوْا بِاَخْلَاقِ اللّٰہِ شان در شان
ایشان بود پیش آمدند و در کنار گرفت و از زبان گوہر نثار فرمود اے
ہبیرۃ البصری کار تو روز بروز مرتبہ علو خواہد رسید اما سی سال رنج و
محنت کشیدے لیکن بشاہده محبوب حقیقی نرسیدہ۔ چون قطب الاقطاب
خواجہ حذیفۃ المرعشی سینہ بکینہ خواجہ ہبیرۃ البصری را بنعمت عظمائے
پیران عظام مملو ساخت میان یکہفتہ بمقام قرب الٰہی و مشاہدات انوار
ذات لا متناہی رسانید قطب الورٰی خواجہ حذیفۃ المرعشی خرقہ خلافت
محمد مصطفےٰ ؐ و علی المرتضےٰ رضؓ از پیران عظام رسیده بود
بشیخ ہبیرۃ البصری را عنایت و سرفراز نموده پوشانیده گفت اے
ہبیره تو از واصلان حق شوی باید کہ بر جاده پیران عظام مستقل و
مستقیم باشی و دنیاے دنی را ہرگز قبول نکنی و فقر و فاقہ اختیار و مختار خود
گردانی کہ ہمہ پیران عظام خصوصاً خاصہ محمد رسول اللہ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
و علی مرتضےٰ بود تو ہم اختیار کنی۔ **نقل است** قطب الموحدین خواجہ ہبیرۃ البصری

خرقهٔ خلافت در بر ساخت و نصائح مرشد کامل بگوش هوش جان شنیده
های های بگریست بیهوش افتاد بعد ساعتے چند بعالم صحو آمدند یکے از
درویشان در مجالس شریف حاضر بود سوال کرد اے حضرت هبیرة البصری
خرقهٔ خلافت پوشیده چرا در گریه شده بیهوش افتادی گفت چون خرقهٔ معلے
حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم حاضر بودند مرشد معلے مرا هر یکے از ارواح
انبیا و چه اولیا خصوصاً ارواح محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم حاضر بودند مرشد معلی مرا
هر یکے از ارواح انبیاء و چه اولیاء آشنا گردانید و در حق من از هر یکے
دعا ببرکت من طلبیدند چون باز گشتند من در گریه شدم و ترس خدا تعالے
بر من غالب آمد که من خرقهٔ خلافت پیران عظام پوشیدم مبادا از من
فعل شنیعه بوقوع آید و فردا قیامت از روئے پیران عظام شرمنده شوم۔
نقل است عمر شریفش صد و یک سال بود و بعضے گویند صد و سه سال عمر داشت
در هفده سالگی تمام علم و فضل و دانشمندی حاصل کرده بود تا آخر عمر و حضرت شیخ
مکه بتقضائے انسانی نشکسته بود مدام بلبل زبان او در قفس دهان بذکر جهر
اشتغال میداشت و وفات آن امام الائمه و آن مقتدا الامه آن ناصر الشریعه و آن تاج العارفین
و آن منهاج السالکین آن استاد الطریقت قطب خواجه هبیرة البصری هفتم شوال بعد از ادائے
نماز پیشین بسنه خمس و ثلثین و مائتین جان بحق تسلیم کردند۔

فصل بست و پنجم ۲۵ در بیان خوارق و تاریخ عرس قطب الاولیا آن سرمست جام بیغشی
حضرت خواجه حذیفة المرعشی از طبقات چشتیه که تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری
منقول است۔ نقل است چون قطب الموحدین آن سرمست جام بیغشی

حضرت خواجه حذیفة المرعشی از غلبهٔ اشواق و کثرت اذواق محبوب حقیقی ترک
جهان کرده گوشه اختیار نمود بیاد دوست مشغول می بود روزے دران خلوت
گوشه حضرت خواجه خضر علیه الصلوٰة والسلام حاضر آمدند و گفت اے حذیفة المرعشی
صاحب مصاحب و جالس مجالس ابراهیم ادهم شو تا از برکت صحبت عظمی بمطالب و مقاصد
علیا برسی۔ چون حذیفة المرعشی بمطابق امر معلے حضرت خواجه خضر از حجره
بیرون آمد جویان و پویان در رباط سلطان ابراهیم رسید و سر ارادت و
با هزاران هزار ارادت به پیش سلطان العارفین نهاد بمجرد مشاهده حذیفة
المرعشی قطب الموحدین حضرت سلطان ابراهیم ادهم بتواضعات و کرامات که
تخلقوا باخلاق الله وصف ایشان بود از جائے جنبیده حذیفة المرعشی
را در کنار گرفت و از زبان گوهر نثار فرمود اے حذیفه خاطر خطیر در مقام جمع
الجمع جمعدار انشاء الله تعالی در چند روز کار تو بجائے رسد که آنجا مقام عاشقان
و جانبازان و واصلان حضرت حق است چون سلطان ابراهیم ادهم دست بر
دست گرفته درون حجره بردند آنچه که نعمت از پیران عظام رسیده بود سینه
بکینه حذیفة المرعشی را مملو ساخت از ابتدا، مدت حضرت حذیفة المرعشی نفس را
چنان گوشمالی بریاضات و مجاهدات شاقه داد مدت شش ماه حذیفة المرعشی
صحبت سلطان اختیار نمود و دران مدت شش ماه شش بار صیام افطار ساخت
مطابق میال نفس را گاهے آب و طعام نداده چون سلطان ابراهیم ادهم ریاضات
و مجاهدات شاقه حذیفة المرعشی را معائنه نمود و طاوس عرفان ابیادین معرفت از
مبدا، عالم ناسوت در ملک ملکوت و در عالم جبروت و در عالم لاهوت که آنجا صرف

ذات بحت است جلوه داد آن بصد هزاران هزار نیاز بحضور محبوب حقیقی بوقوع
آید از تو می بینم این خرقهٔ خلافت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم و علی
المرتضی رضی الله عنه که از پیران عظام رسیده بود بتو میدهم بپوش و قایم
مقام من باش و طالبان خدا یتعالی را هدایت کن فاما اے حذیفة المرعشی
دنیا دونی را و اهل دنیا را اختیار نکنی که این مبغوضهٔ خدا است و گاہے نظر
رحمت الله سبحانه و تعالی بر دنیائے دنی ندیده اگر مبادا گاہے صحبت
اغنیا پیدا شود توبه و استغفار از حد افزون کنی و بازاری و ناله سازی کنی و
بگوئی الٰهی بحرمت احمد مجتبی محمد مصطفی صلی الله
علیه وسلم و علی المرتضی و حسن بصری و عبدالواحد زید و فضیل عیاض
و ابراهیم ادهم ما را از صحبت اهل دنیا نرسانی اے حذیفة المرعشی از صحبت اهل
دنیا چنان بگریزی مثل تیرے که از شست کمان مے گریزد ✣
نقل است چون حذیفة المرعشی خرقهٔ خلافت دربر کرد بریاضت و
مجاهدت شاقه علی الدوام نفس را گوشمالی میداد و گاہے در مجاهده چنان
نشد سے همیشه بگریستے روزے یک گستاخ شنگ سراپا جنگ ناسعادتمند
از روئے گستاخانه پرسید اے شیخ سبب چنان گریه و زاری چیست شیخ
جواب داد فریق فی الجنة و فریق فی السعیر حکم عام اعلام عام بر عام تمام
است و نمیدانم که من در کدام فریق خواهم شد باز آن شوخ شنگ عرضداشت
کرد اے شیخ اگر حالات و واقعات خود را نمیدانی که از کدام فریق خواهم شد
دوست بیعت مریدان را می گیری و راه بیچارگان خلایق را چرا مے زنی۔

شیخ المشائخ والاولیاء خواجه حذیفة المرعشی نعره زد و بیهوش افتاد همان وقت
هاتف آواز داد بسمع همه حاضر مجلسیان بگوش هوش رسید که اے حذیفه من ترا
دوست میدارم و ترا برگزیده حضرت خود گردانیدیم و ترا جائے برابر محمد
مصطفی صلی الله علیه وسلم دادیم و هر که ترا دوست دارد و دست بیعت ترا
بگیرد او را بتو بخشیدیم۔ نقلست عمر شریفش حضرت در دنیا تمام شد و
وفات آن قطب الاولیاء و آن وافر بفضل الاحسان و آن کرم اهل ایمان و آن مالک
اولیاء و آن امام الفقراء و آن سرمست جام بخششی حضرت خواجه حذیفة المرعشی
بتاریخ بیست چهارم ماه شوال روز جمعه سنه ۲۰۷ خمس و مائتین جان بجانان سپرده
فصل بیست و ششم۔ در بیان خوارق و تاریخ عرس قطب الموحدین سلطان
العارفین و آن مقرب بساط رب العالمین و آن برگزیدهٔ پاک پروردگار عالم خواجه ابراهیم
ادهم از طبقات چشتیه که تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری منقول است۔
نقلست از ان معرفے که حضرت سلطان ابراهیم ادهم خرقهٔ خلافت از قطب
الموحدین خواجه فضیل بن عیاض دربر کرد و امے دو در مے از کسے قبول نکردے
و در مکه معظمه در غار یکن مسکنے خود ساخت و دران غار یا رغار حضرت بار
بریاضات و مجاهدات و خصوص سلطنت را گذاشته علی الدوام نفس را گوشمالی
میدادے و گاہے در مجاهده جنبان دل نشکے و قوت لا یموت از وجه محنت
مقرر ساخت و از جنگل کاهی و یا هیمه آورده بفروختی و نان گرفتے و
انقسام با فقیران کردے و گاہے دو سه فاقه گذشتے و غلبات وقت از زبان
گوهر نثار فرمودے که هر درویشے که خانه پیدا ساخت بهمن گرفتاری گرفتار شد

چون عیال و اطفال از وے پیدا شد غریق بسجن گردید۔

نقلست روزے قطب الموحدین سلطان ابراہیم ادہم در جزایر بلخ از مشاہدۂ یار والبصیر عن اللہ لاچار شدہ در عالم اکوان بعالم صحو آمدہ در ژندہ خود بسوزن محبت محبوب حقیقی محب صادق و مخلص موافق مرقع میدوخت ہمین خوش صدائے دلربائے ناگاہ بوقت پگاہ نوبت آن بادشاہ کہ مے نواختہ بودند بسمع ہمایون رسید۔

ز آواز نقارہ آمد بردن	کہ دونست دونت گردون دون

بخاطر مبارک گذشت کہ سُبحان اللہ چون عشق خواست کہ حسن کمال خود را جلوہ گری نماید و پردہ از روے کُلَّ یَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ وانمود حُسن خود را در عالم ظہور بنام ہر کس ظہور نمودند گاہے در عالم اکوان نوبت بنام ما مینواختند بودند الحال از گردش گردون دون ناہنجار کج رفتار بنام دیگرے مسلم و مفوض شد سُبْحَانَ اللہ بمجرد خطرہ خطیر دران جذبہ حکم معلٰے حضرت مجید علی در عالم ملک ملکوت صادر و وارد شد کہ مخیم نوبت از عرش تا بافلاک دنیائے و آن نقارہ ہائے زمردین مع دوال زرین بنام ابراہیم مالبصحرا ظہور زنید و بزنید و من از مواہبات لانہایات خود ابواب خزائن مخزون و در ود و واردات تجلیات ذات لانہایات بر روح علوی سلطان خود منکشف کردیم باز چون سلطان العارفین را غلبۂ اشواق مشاہدۂ دوست و بیقراری عشق بحکم یُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ شورے در عالم وجود موجودات حضرت سلطان العارفین انداختے

بیقراری عشق شور انگیز	تر شورے فگند در عالم

دریں حالت چون وجود کونی در حرکت معنوی در آمدہ مضطرب بیقرار بلقاے آن یار لاچار نعرہ زنان و اَرِنِي اَرِنِي گویان خیزان و افتان و جویان و پویان و ہستی خود را مبدّل بہستی محبوب ساختہ و مجاز خود را بحقیقت متحد یافتہ عروج رُوح علوی آن سلطان العارفین بافلاک دنیا نمود چون ہمہ حقایق فلکیات حضرت قطب الموحدین معائنہ نمودند کہ ملائک نقارہ ہائے زمردین مع دوال زرین نوبت بنوبت نوبت خوش نوائے دلربائے مے نوازند چون حضرت سلطان العارفین باصفوف ملائکہ کہ نوبت می نواختہ بودند پرسید کہ این نوبت از آن کیست و بنام کدام شخص مے نوازند ملایکان افلاک اوّلین جواب دادند کہ امر معلٰے حضرت مجید علی است کہ بنام ابراہیم ما و مخیم نوبت از فلک دُنیا تا بعرش کبریائی ما بر ما نمودہ می نوازند چون حضرت سلطان العارفین بوقت معارج عروج در ہمہ افلاک ہائے تا بعرش حضرت رب العزت ہمین حقایق معائنہ نمودند سبحان اللہ زہے کمالات و خہے سلطان جلالات حضرت سُلطان الموحدین بودند بمجرد یک خطرہ از عرش تا بافلاک دنیا نوبت بنام خود معائنہ نمودند۔ اَلْحَمْدُ لِلّٰہِ عَلٰی ذٰلِکَ۔ نقلست کہ روزے سلطان العارفین بر جبل ابو قبیس با جماعت درویشان اہل کمال نشستہ بودند و از زبان در بار فرمود اگر عارفے کہ مقرب بساط احدیت کوہ را بگوید روان شو فی الحال آن کوہ روان گردد بمجرد گفتن این سخن سلطان عارفان کوہ از جائے بجنبید خواجہ پائے مبارک خود را بر جبل زد فرمودند اسکن یا جبل کہ من تمثیل مے گویم

نقل است اختلاف در وفات سُلطان العارفین آن مقرب بساط رَبُّ العالمین و آن برگزیدۂ خاص پاک پروردگار عالم خواجہ ابراہیم ادہم از غلبہ

شهرت در آخر عمر ناپیدا شدند چنانچه کسے نمیداند که مقام خاص الخاص مزار کجاست
فاما بعضے گویند در بغداد است و بعضے گویند در شام فاما اغلب خلایق
روایت مے کنند که در غاریست که دران غار خاک پاک مهتر لوط است ـ
سلطان عارفان درآن غار وفات یافته که امروز زیارت گاه خلایق آلهی
است و چون حضرت خواجه را وقت وفات در عالم اکوان ندا در دادند
لان امان الارض قد مات همه خلایق بمجرد این صدائے متحیر شدند که این چه
آواز است حتی که باخبار مخبر صادق خبر رسید که حضرت سلطان ابراهیم ادهم بتاریخ بیست
دویم شهر جمادی الاول ۱۶۳ھ ثلث وستین و مایة بود که جان بجانان سپردند

فصل بیست و هفتم ـ در بیان خوارق و تاریخ اعراس آن بادشاه اهل حضرات
آن شاه درگاه وصلت وآن فلک الولایت وشمس الدرایت وآن کثیر الفضایل
ابو علی الفضیل بن عیاض از طبقات چشتیه که تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری است
نقل است قطب الموحدین خواجه فضیل بن عیاض صاحب تقوی و ورع و
برگزیده واله بود مثل شاهوار زهد تاج ریاضات و مجاهدات الله سبحانه تعالی
در گورستان نهاد و مشغول بسجدات می بودے و شب آنجا گذرانیدے و
تلاوت قرآن مجید و فرقان حمید بسیاری نمودے و لباس پلاس در برے
پوشیدے و از خوف خدا تعالے چندان گریستے هر کسے را که بنظر رحمت حضرت
شیخ افتادے فی الفور در گریه شدے و یقین دانستے که بر حضرت شیخ نصیبت
گران رسیده که چندان در گریان می نالند و چون حضرت مدام شب را زنده
داشتے و بزبان حال گفتے آخر کار با مر حضرت پاک پروردگار این بیچاره عیاض را

گور خواهد بود و از عذاب قبر هائے هائے بگریستے و در مناجات آلهی فضیل گنهگار
است والعصیان شاننا والغفران امرك بسبب گناهان فضیل انزوی
و بفرقت خود مبتلا مگردانی نقلست قطب الموحدین حضرت خواجه فضیل بن
عیاض در اوایل عمر جوانی راه زن و سر قوم راه زنان می بود و دران بیابان
یک خیمه ماندے و دران مخیم با جماعت یاران شب و روز در آنجا ماندے
و علی الدوام تلاوت قرآن مجید بسیار میکردے و گاهے خود را غافل و عاطل
از تلاوت فرقان حمید نگذاشتے و کلاه بر سر نمدی داشتے و تسبیح در گلوئے
نهادے تا خلایق آلهی فریفته شده نزدیک فضیل نیاید و چون در عالم تمام
اکوان باین شهرت مشهور و معروف شده خلایق از خوف نقصان پیش
حضرت شیخ نیامدے که مبادا نقصان رساند نقلست روزے کاروانے
بر سر راه می رفت خواجه فضیل بن عیاض اتفاقاً همان روز همراه یاران بقزاکی
سوار شده بود کاروانے چند از حافظ قرآن همراه از خوف خواجه فضیل همراه
گرفته بود و خواجه فضیل حافظ قرآن را بسیار دوست می داشت و همین
چون حافظ این آیة کریمه از قرآن مجید بخواند الم یأن للذین امنوا ان
تخشع قلوبهم لذکر الله یعنی آیا وقت تو آن نیامده است که دل
خفته شما بیدار گردد مثال تیر آن آیة بر دل حضرت خواجه فضیل گذشت
بیقرار شده از اسپ بر زمین افتاد و روئے سوئے خرابه نهاد و از همه بیگانه
و با خدا تعالے یگانه شد و چون خواجه فضیل در راه می رفت بمناجات مشغول
شد آلهی فضیل گنهگار است توبه کردم و روئے بحضرت پاک تو آوردم و

فضیل گنہگار را بیامرز و مقبول بارگاہ خود گردان و یکے از واصلان تو باشم۔

نقلست حضرت خواجہ فضیل بن عیاض در خانقاہ قطب الاقطاب شیخ عبد الواحد بن زید رسید و از دولت پابوس مشرف و معزز شدند حضرت شیخ فرمودا اے فضیل اگر مطلوب محبوب حقیقی داری خلوت گزین شو اگر بہ جلیلت فاقعد فی الزاویۃ الدار وانس بربك العزیز الکبیر الغفار۔ و از دنیا و اہل دنیا اعراض کنی و دایم در ماتم و مصائب عصیان خود می باشی و علی الدوام بریاضات و مجاہدات مشغول شوی و گاہے جانب راہ محبوب نشوی و ہمیشہ خدا تعالیٰ را حاضر و ناظر میدانی۔ ہمین عمل فرمودا اے فضیل اگر توبہ کردی درون خلوت حجرہ بیا تا ترا راہ طریقت و حقیقت می نمایم و بعد از ارشاد مرشد کامل کار فضیل را بجائے رسانید کہ عارفان آن عصر بالاتفاق در آن دہر میگفتندے کہ فضیل ولی اللہ و بمطابق امر عالی مرشد نامی و آن عارف سامی بریاضات و مجاہدات شاق چنان مشغول شدند کہ گاہے بیگاہے نفس بد خصال را طمانیت نداوے و علی الدوام از خوف عصیان می گریستے و در استغراق چنان مستغرق شدے و مجاز خود را بحقیقت متحد یافتہ و بصفت محبوبی موصوف شدہ و خود را عین محبوب پنداشتہ ہیچ خبرے از اخبار ہستی خود نداشتے و چون حضرت فضیل از ان مدت باراوت حضرت شیخ مرشد کامل بپیوست و گاہے روئے سوئے اہل دنیا نکردے و درویش ندیدے و در ان ایامے کہ خانہ اہل دنیا بودے در ان راہ نرفتے۔ **نقلست** از ان روزے کہ حضرت فضیل بن عیاض خرقہ خلافت از دست مرشد نامی و عارف سامی قطب الموحدین خواجہ عبد الواحد بن زید پوشید علی الدوام پانصد رکعت نوافل و تلاوت قرآن مجید بر خود لازم گرفت و در خانہ حضرت فضیل چہار و پنج فاقہ می گذشتے و در ان روزے کہ در خانہ فضیل پیدا نشدے و صد رکعت نماز شکرانہ بر آن پانصد زواید ادا نمودے و فرمودے کہ الحمد للہ کہ خدا تعالیٰ مرا فقر عطا کردہ و این فقر اسرار باریتعالیٰ است و محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم و علی المرتضیٰ و حسن بصری و خواجہ عبد الواحد بن زید را عطا فرمود و مرا ہم از وہابات لانہایات خود عطا نمودند و دایم بمناجات می کردے الٰہی چون فضیل را بطفیل محمدی صلے اللہ علیہ وسلم سرفراز کردی و فقر و فاقہ مرحمت نمودی الٰہی خرقہ پاک محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم از فضیل بیچارہ باز نستانی۔ اے عزیز صاحب تمیز قدر فقر و فاقہ انبیا را و اولیا را دانند و ہر کس و ناکس لایق این نعمت عظمیٰ نبود

لایق دولت نبود ہر سرے	بار مسیحا نکشد ہر خرے

نقلست وفات آن بادشاہ اہل حضرت آن بادشاہ درگاہ وصلت آن فلک الولایت شمس الدرایت آن کثیر الفضایل ابو علی الفضیل بن عیاض بتاریخ سیوم ماہ ربیع الاول روز دوشنبہ سنہ سبع و اربعین و مائۃ و بعضے گویند سنہ ست و ستین و مائۃ و ہذا اکثر بتاریخ پنجم محرم روز جمعہ جان بجانان سپردند و عمر شریفش ہشتاد و سہ سال بود۔

فصل بست و ہشتم ۲۸ ۔ در بیان خوارق و تاریخ اعراس آن شیخ شیوخ العالم آن قطب علامۃ الدہر قطب العالم و آن در اسرار محرم و آن کرد مرغ ہوائی صید خواجہ عبد الواحد بن زید رض از طبقات چشتیہ کہ تالیف

خاص قاضی حمید الدین ناگوری منقول است **نقلست** قطب الموحدین خواجه
عبدالواحد بن زید چہل سال قبل از ارادت بحضرت خواجہ حسن بصری بریاضات
و مجاہدات مشغول می بود و علم و فضل کمال بر کمال داشت و در مجاہدات حضرت
حق جل و علی سبحانہ و تعالی صادق الوعد و ثابت الاقدام می بودند و گاہی
در مجاہدات و محاسبات جہان نہ شد و علی الدوام زاویہ و در بادیہ مختار
اختیار بسیار میکردی و گاہی با خلایق نیا میختی و صاحب مصاحب
و مجالس مجالس با دوستان خدای می شدی و ہر جا کہ دوستان خدای را
شنیدی بحصول زیارات و ملاقات و سعادات ابدیہ معزز و مشرف شدی
نقلست روزی قطب الموحدین خواجہ عبدالواحد بن زید بر سر قعر دریا
رسید و یک جماعت درویشان منتظر بر لب دریا کشتی و ملاحی نشستہ بودند
چون درین ضمن کشتی و ملاح رسید از سبب ہجوم عام درویشان اندران کشتی
مالک آن کشتی جای نداد و آن قطب الموحدین خواجہ عبدالواحد بن زید رحمۃ اللہ علیہ
روی سوی درویشان کرد بیچارہ و از دل شکستہ بر لب دریا ایستادہ چون
قطب الموحدین اشارات بابشارات نمودند کہ بیاشید کہ از فضل الہی من شما را گذرانیم
حضرت خواجہ عبدالواحد از زبان دُر ربار فرمودا ای دریا خشک شو فی الحال
آن دریا خشک شد و آن جماعت درویشان ہمراہ حضرت عبدالواحد بن زید
بر سر کنار دریا رسید پایش بآب تر نہ شد صاحب کشتی فی الفور در پای مبارک
خواجہ عبدالواحد افتاد و معذرت بسیار و عجز و الحاح نمودند کہ مخدوما گناہی کردم
از برای خدا و رسول خدا بخشش - فرمود بار دیگر دل درویشان را کہ

گنجینہ اسرار الوہیت است زنجانی - اَلحَمدُ لِلّٰہِ علی ذٰلک
نقلست قطب الموحدین خواجہ عبدالواحد بن زید علی الدوام صایم و
قایم بودی و از خوف الٰہی دایم در گریہ شدی ؎

زدرد دین ہمہ پیران رہ — محاسنہا ہمہ در خون خضابست

و در خانہ حضرت دو گانہ سہ گانہ فاقہ گذشتی و مطابق این مضمون این
بیت از حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی قدس سرہ ؎

آزاد نیست ہر کہ بود بندہ کسی — ہر کس کہ بندہ تو شد آزاد میرود

و از بعضی یاران پرسید کہ یا حضرت شیخ در قلت طعام و شراب کوشید و
نفس را خوار و عاجز میدارید باعث معلوم نیست از زبان گوہر نثار فرمود از
برای متابعت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم و علی المرتضی رضی اللہ عنہ و پیران عظام
خود سعی میکنم کہ ایشان قلیل خوردہ و نفس امارہ را در جوع ذلیل داشتہ
اگر متابعت ایشان نکنم کی از متابعان ایشان شوم و مبادا از ما اگر کسی
افعالی و اقوالی خلاف بوقوع آید خلایق الٰہی بر ما بحقارت بینند حالانکہ
این حقارت محمد مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم و علی المرتضی رضی اللہ عنہ و پیران عظام ماست العیاذ باللہ من
ہذا الاخلال و الاضلال **نقلست** قطب الموحدین خواجہ عبدالواحد بن زید
از ان یومی کہ در حلقۂ ارادت بحضرت خواجہ حسن بصری پیوست و ہمہ مال
و اسباب کہ در خانہ بود بدرویشان داد و ہفت غلامانی کہ می داشت ہمہ را
آزاد کردند و خود بندۂ محبوب حقیقی گشت فاما خود آزاد این طرفہ کاری عجب اسرامی ؎

آزاد نیست ہر کہ بود بندۂ کسی — ہر کس کہ بندۂ تو شد آزاد میرود

بدان اے عزیز صاحب تمیز ہوش دار و از خواب غفلت بیدار شو چون
محبوب حقیقی خواست کہ خواجہ عبد الواحدؒ بن زید عاشق کامل است کہ سوائے
من دیگرے دوست نمیدارد و محتاج دیگرے نیست و ہر چہ نگاہ کند خدا
را بیند لاچار وحدت خود را برائے عاشق صادق در ہمہ اشیاء ظاہر و
ہویدا کردیم و کثرت ہمہ اشیا از پیش نظر عبد الواحدؒ بن زید برداشتیم
و نور خود را ہر طرف نمایان گردانیدیم و درین احوال عاشق در ہر چہ نظر کند رخ
او بیند فَاَيْنَمَا تُوَلُّوْا فَثَمَّ وَجْهُ اللهِ حال حضرت قطب الموحدین خواجہ عبد الواحدؒ بن زید
از مواہبات لانہایات گشتہ۔ نقلست قطب الموحدین خواجہ عبد الواحد بن زیدؒ
در رباط حضرت خواجہ حسن بصریؒ بیاد حق مشغول شدند بعد امضائے چند روز خرقہ خلافت
را بعبد الواحدؒ بن زید پوشانید و خلیفہ و نائب مناب خود گردانید و خواجہ عبد الواحد
بن زید صحبت با دوستان خدائے میداشت و دنیا و اہل دنیا را ترک ساختہ
گاہے گرد او نگردہ احیاناً اگر قدرے مال بدست گرفتے از خوف الٰہی در گریہ و زاری
شدے و فرمودے کہ دنیا روئی مبغوضہ خداست دوستے اچندان شستی از غایت
نالیدن چرم ریزیدن گرفتے و فرمودے درویش آن کسے است کہ خرقہ محمد مصطفےٰ
صلے اللہ علیہ وسلم پوشد از مقام ایشان بنشیند اگر دنیائے دنی را دوست دارد
لائق پیران عظام نباشد و فردا قیامت از زمرۂ درویشان او را جائے نہد
درویشے آنست کہ دل او جز خدا تعالیٰ دیگرے نباشد ؎

دل یکے منظر بیت ربانی ۔۔۔ خانہ دیو را چہ دل خوانی
حالانکہ درویشے عبارتست از دست تہی و شکم خالی ۔۔۔ و در خانہ درویش ہیچ چیزے

نباشد کہ از و افطار کند مگر بوقت فتوح کہ خدائے تعالےٰ سرافراز کند۔
نقلست روزے قطب الموحدین خواجہ عبد الواحدؒ بن زید در راہے میرفت و دران
راہے پیر ضعیفے عاجز نحیف علیل و ذلیل افتادہ بود و از حرارت آفتاب عاجز و ہلاک گشتہ
و از سبب ضعف کمال نمیتواند کہ در سایہ رود حضرت خواجہ عبد الواحدؒ بن زید بر سر بیمارے
رسید و بسوئے آسمان نظر کردہ و از زبان گوہر نثار فرمودے ابر بر سر این بیمارے
سایہ کن فی الحال ابر پیدا شد و بر سر بیمار سایہ کرد آن بیمار خوارق عادات حضرت
مشاہدہ کرد و عرضداشت کرد اے شیخ دعا کن تا خدا تعالیٰ مرا صحت دہد و ازین
بلائے عظیم رہاند حضرت خواجہ عبد الواحدؒ بن زید دست دعا برداشت فی الحال آن
بیمار را خدا تعالیٰ حضرت جل و علی از فرش امراض بعرش صحت رسانید و آن بیمار
برخاست و راہ خانہ گرفت۔ نقلست وفات آن شیخ شیوخ العالم آن علامۃ الدہر
قطب العالم آن در اسرار محرم آن گرد ہوائی مرغ صید خواجہ عبد الواحدؒ بن زید تاریخ
بیست و ہفتم ماہ صفر بعد ادائے نماز فجر مشغول مے بودند دران وقت
جان بمشاہدہ جانستان دادند؎

فصل بیست و نہم[۲۹]۔ در بیان خوارق و تاریخ اعراس آن پروردۂ نبوت آن کاشف
انوار فتوت آن بحر علم و حلم آن متفق علیہ بصاحب صدری حضرت خواجہ حسن بصریؒ
از طبقات چشتیہ کہ تالیف خاص قاضی حمید الدینؒ ناگوری منقول است۔
نقلست قطب الموحدین شمس انوری شمس العارفین کاشف انوار فتوت آن بحر علم
و حلم خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ علم و فضل و اتقا ر کمال بر کمال داشت ہفتاد سال
بعبادات و ریاضات و خلوت حجرۂ قلم قیاں را بود قام جریدہ ماسوی اللہ شق مینمودند

وجواہر زواہر ذکر جہر و خفی کہ از حضرت امیر المومنین امام الاشجعین حضرت علی ابن ابیطالب
کرم اللہ وجہہ در رحمۃ اللہ علیہ رسیدہ بود علی الدوام در رشتۂ نیاز محبوب منتظم میکردے
و از خمات مشتعات جراحات مجاہدات اسفار منازل محبوب را دل افگار مشتاقان بصد
ہزاران ہزار اشتیاق می شمردندے و طاؤس عرفان انبیا و دین معرفت الٰہی بستان را تبہ
در ہر ساعتے و در ہر لمحہ جلوہ دادے حتی کہ از عالم ناسوت و از ملک ملکوت و از عالم
جبروت تا بعالم لاہوت کہ آنجا ذات بحت است عبور باسر نمودندے سبحان اللہ
زہے کمالات وجہے سلطان حالات بود کہ بر خلایق الٰہی اظہر من الشمس است۔

نقلست۔ قطب الموحدین خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ از زبان گوہر نثار میفرمودے
ہر کہ در دنیا بمحبت محبوب حقیقی مشغول شد گاہے محب آئینہ محبوب گردد و گاہے محبوب
آئینہ رو باشد و محب در وے بنظر بطون بہ بیند و حقایق تمامی عالم را منور بنور الٰہی
باید چہ حقایق خود ہا و چہ حقایق کل اشیا را معاینہ نمود و معانی ارنا الاشیاء
کما ہی اینجا بر سالک محب روئے نماید پس من عرف نفسہ فقد عرف ربہ تقوی و اوقات
حالات کمالات وے گردد و از لوث گناہان پاک و مصفا باشد و ماوائے بہشت جایش گردد۔

نقلست۔ خرقۂ خلافت حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم کہ بحضرت امیر المومنین
علی ابن ابیطالب رسیدہ بود بحضرت خواجہ حسن بصری اپوشانید و چند کلمات بطریق
نصائح فرمودے اے حسن این خرقہ محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم بدوستان
خدا تعالی رسانی و از تو تا بقیام قیامت ولی اللہ خواہد شد بمطابق امر معلّے
حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم حضرت امیر المومنین علی ابن ابیطالب
بحضرت خواجہ حسن بصری اپوشانید و از زبان گوہر نثار فرمودے اے حسن این خرقہ درویشی
بپوش و بیاد حق بکوش و علی الدوام شراب محبت محبوب حقیقی بنوش فاما فقر و فاقہ
اختیار کنی صاحب خرقہ حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم بود فقر درویشی
داشت ہر کہ خرقہ بپوشد ہر چہ در خانۂ او بود در راہ خدا تعالی بفقرا و مساکینان نثار
کند و خود بذاتہ مفلس باشد و چیزے در خانہ اجناس دنیائے دنی ندارد و بعدہ با
خدا تعالی مشغول باشد تا محبت در دل وے در آید و اسرار الٰہی بر وے منکشف گردد۔

دل یکے منظریست ربانی	خانۂ دیو را چہ دل خوانی

حضرت خواجہ حسن بصری نصائح حضرت امیر المومنین از دل و جان قبول کردہ خرقہ حضرت
امیر المومنین حضرت علی ابن ابیطالب کرم اللہ وجہہ در بر کرد بعد ازان بخانہ آمد ہر چہ در خانہ
از اموال نقود و اجناس میداشتند بفقرا و مساکینان براہ خدا تعالی صرف نمودے
و قوت لایموت در خانہ نداشت و بعد سہ روز روزہ افطار کردے و نفس را در گل و
شرب در خرابہ خراب داشتے۔ نقلست۔ خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ علی الدوام در
خلوۂ حجرہ بمجاہدات و ریاضات کہ جَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللّٰهِ حَقَّ جِهَادِهٖ شغل
شاہوار ہدہد تاج بر سر نہادہ سجدات میکردے و از خوف الٰہی قہاری گریہ کردے
و بزاری بسیار میگریستے حتی کہ در چشم آن بحر علم و حلم مغاک افتادہ بود و از
بسیاری نالہ بصارت چشم بمرتبہ ضعف رسیدہ بود و بعضے کسان زیاران پرسیدند
یا حضرت چندین برائے چہ میگرئی کہ در چشم مغاک افتادہ از زبان گوہر نثار فرمود
کہ از ترس گناہان ماضیہ کہ در زمانہ ماضیہ کہ از ما بوقوع آمدہ باشد کہ یاد می آید
از خوف قہاری میترسم اگر بسوزد حکیم سبحان اللہ حضرت خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ
علیہ ہر چہ قدر صاحب الم و غم بودند ہر مرتبہ کہ ذکر خدا تعالے از زبان مبارکش

سادر وداروشدے وبازاز کسے شنیدے ازطاقت بیطاقت دازہوش

افتادے حتی کہ آب بر روئے مبارکش نمیزدے درافاقت نیامدے وبعدازان

درگریہ وزاری شدے وفرمودے الٰہی حسن بصری گنہگار تبہ کار دخرقہ پیران دربرکرد

وکار ایشان نکردہ از فضل عمیم خویش بر گنہگار ابواب رحمت از رحمت خویش

بکشائے از بندہ خطا وذلت از تو عطا ورحمت وچون حسن بصری را خرقہ

خلافت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم وعلی المرتضیٰ رضی اللہ عنہ عطا

کردی ودر حلقۂ درویشان خودبا نواختی والحال لَا تَقْنَطُوْا مِنْ رَّحْمَةِ

اللّٰهِ اعلام برا علام است وبرزمرۂ درویشان شرمندہ مگردانی۔

نقلست روزے حضرت خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ این حدیث نبوی

صلی اللہ علیہ وسلم می خواند آخر رجل یخرج من النار یعنی فرمود

پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم آخرین کسے رجل است کہ از دوزخ بیرون می آید

اُمت من حضرت خواجہ فرمودے کاشکے آن رجل حسن بصری بودے۔

نقلست روزے حضرت قطب الموحدین حضرت خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ

مر خادم را اشارت فرمود از بازار نان وماہی بیار کہ تا افطار روزہ کنم خادم

بمطابق امر معلےٰ از بازار نان وماہی پیش حضرت حاضر آوردہ بہ پیش حضرت نہاد

واز زبان گوہر نثار فرمود غیر متابعت است درویش را ریش را با طعام لذیذ

خوردن چہ مناسبت است خادم عرضداشت کرد یا حضرت بموجب امر عالی

متعالی بہ پیش حضرت آوردم حضرت خواجہ حسن بصری نعرہ زد واز ہوش بیہوش

افتاد ہائے ہائے بگریست وبفرمود الٰہی حسن بیہو کمال طعام لذیذ طلبید گنہگار

است از دفاتر درویشان وعارفان نامدار عالی مقدار نام حسن

را دور کنی سے کہ چہل روز متواتر پے در پے خواجہ حسن بصری

رحمۃ اللہ علیہ در گریہ وزاری مے بودند واز خوف الٰہی تا چہل روز

ہیچ نخوردند ہاتف آواز داد اے حسن ما ترا آمرزیدم وسر قوم

عارفان وواصلان خود کردم فاما شکستگی وبیچارگی را مگذاری کہ

در حضرت ما شکستگی وگریہ را اعزازیست ودوست مے دارم

ہر آن بندہ را کہ از ترس من بگرید۔

نقلست وفات آن پروردۂ نبوت وآن کاشف فتوت آن بحر علم

وحلم وآن مقتدائے پیشین وآن امام المتقین آن متفق علیہ بصاحب

صدری حضرت خواجہ حسن بصری رضی اللہ عنہ بتاریخ چہاردہم ماہ محرم

الحرام شب جمعہ عشر ومایۃ جان بحق تسلیم فرمودند وبدستخط خاص

الخاص سلطان المشائخ بنشتہ است یک صدائے آمد خوش نوائے

بشب وفات یافت خواجہ حسن بصری رضے اللہ عنہ اِنَّ اللّٰهَ

اصْطَفٰى اٰدَمَ وَنُوْحًا وَّاٰلَ اِبْرٰهِيْمَ وَاٰلَ حسن وبزرگے

آن شب کہ حضرت وفات کردہ بودند در خواب دیدند کہ ابواب آسمانہا

کشادہ بودند منادی ندا کردہ کہ خواجہ حسن بصری بخدائے تعالےٰ خوش رسید

واز وخدائے تعالیٰ حق جل وعلیٰ خوشنود است اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰى ذٰلِكَ

فصل بست ودوم ۔ دربیان خوارق وتاریخ اعراس حضرت

امیر المومنین وامام الاشجعین وابن عم النبی قامع باب الخیبری

زوج فاطمة الزهرا رض اسد الله الغالب امیر المومنین و امام الاشجعین حضرت
علی رض ابن ابی طالب کرم الله وجهه از طبقات چشتیه که تالیف خاص قاضی
حمید الدین ناگوری منقول است ـ **نقلست** امیر المومنین علی رض مرید و
خلیفه و عم زاده **مُحَمَّدٌ** صلی الله عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمْ بود و
حضرت رسالت پناه را پدر **علی** رض مرتضی پرورده است و تفقد
حال و حمایت از معاندان بدخصال و ایذا تعصب از برائے حضرت
مُحَمَّدٌ مصطفی صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمْ می کردے و علی الدوام
در حمایت حضرت بودے وَاِنَّمَا اضطرب النبی صلی الله علیه وسلم
بِالْهِجْرَتِ بعد مفارقته عَنِ الدُّنْيَا یعنی مضطرب شدند حضرت
مُحَمَّدٌ صلی الله علیه وسلم مگر بہ ہجرت از کعبه معظمه بمدینه
بعد ممات ابی طالب از دنیا ـ **نقلست** صحابه رضوان الله علیهم قبل
از اسلام بت پرستی کردے مگر علی مرتضی رضی الله عنه که او بت پرستیدے
و در ایام صغر قرابتیان علی رض را مے آراستند و در بتکده مے بردند و ایشان
بت پرستی می کردند و علی رض را مے گفتند اے علی رض تو چرا بگفته پدر و جد کار
نمی کنی و آن بتان اله مایان را سجده نمی بری و معتقد نمی شوی علی مرتضی
جواب داد که چون من می خواهم بت را سجده کنم فی الفور همان سر من
بدرد مے آید و در باطن من می خلد که جمادات بے نوح ایشان خود را
از دست باخلاص و رها شیدن نتوانند کرد این چنین جمادات را سجده
کردن مرا خوش نمی آید چون پدر علی رض این سخن بشنید و علی مرتضی را

سخت مذمت کرد و در عتاب کشیده آیا تو رغبت نمی کنی بالہ مایان را
و گفت تو کودک نارسیده ست این کلمات دین ابراہیم خلیل الله است
امیر المومنین حمزه رض دین دار بود و عم علی رض و حضرت **مُحَمَّدٌ** مصطفی
صلی الله علیه وسلم بود چون این کلمات امیر المومنین حمزه رض از علی المرتضی رض شنید
برائے دیدن دیدار علی رض آمد و در کنار گرفت و گفت اے علی رض مستعد کلمه
خود باشی و بت پرستی نکنی که بت پرستی کار بندگان خدا تعالے نبود و
تو یکے از واصلان حضرت حق باشی که جد ما حضرت ابراہیم خلیل الله بود
که بتان بشکست و دین مسلمانی را بنیاد نهاد و من در دین ابراہیم خلیل الله ستیم
و علی المرتضی جواب داد اے عم بزرگوار مرا محبت به برادر ما حضرت
مُحَمَّدٌ مُصْطَفٰی صَلَّی اللّٰهُ علیه وسلم است علی الدوام خدا
پرستی مے کند و نماز مے گذارد و در ذکر خدا تعالے مے باشد و مرا
مُحَمَّدٌ مے گوید اے علی رض بتان را نه پرستید و پرستیدن ایشان
درست نیست و خدا تعالی یکے است او را شریکے و همتائے
نیست امیر المومنین حمزه رض گفت اے علی رض حضرت **مُحَمَّدٌ** خاصیتهائے
پیغمبران دارد امیدوارم که او پیغامبر خداوند حق جل و علی خواهد شد و
ما ایمان آریم ـ علی رض اکثر اوقات در خدمت ماندے و متابعت حضرت
مُحَمَّدٌ صلی الله علیه وسلم کردے و گفتے که سیدا چون بر تو
وحی نازل شود ما را خبر کنی تا با تو ایمان آریم اول کسے که از پیران ایمان
آورد حضرت امیر المومنین ابو بکر صدیق رض بود و میان جوانان حضرت علی رض

مرتضی رضی اللہ تعالے عنہا ناگاہ مہتر جبرائیل امین از حضرت رب العلمین
بر مُحَمَّدُ مصطفے صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم نازل شدہ کہ این آیۃ
بر تختہ زمردی بیاورد اقرا باسم ربک الذی خلق ۝ خلق
الانسان من علق ۔ حضرت محمد رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم
گفت انا امی یعنی من ناخواندہ ام ۔ الرحمن علم القران
خداتعالے مُحَمَّدُ را تعلیم کرد آنچہ لایق حال مُحَمَّدُ مصطفے
بود علم اولین و آخرین داد کہ ہیچ پیغامبران اندادہ است وکذا قال
رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم علمت علم الاولین والاخرین ؛
نقلست حضرت علی مرتضے داماد مُحَمَّدُ مصطفے بود صلی اللہ علیہ وسلم
و فاطمۃ الزہرا سیدۃ النساء منکوحہ حضرت علیؓ بود و علی المرتضیٰؓ علی الدوام
در مجاہدہ و ریاضت چنان بود کہ معشوق حقیقی ہر لحظہ از دریچہ بہر صفتے
با عاشق روئے دیگر نماید یعنی معشوق حقیقی کہ مرتبہ ذاتست ہر لحظہ در
ہر مرتبہ چہ در عالم ناسوت و چہ در عالم ملکوت و چہ در عالم جبروت و
چہ در عالم لاہوت مناسب آن مراتبہائے خود را بہر رنگے با علی المرتضے
نمودن گرفت و علی الدوام در مشاہدہ دوست مستغرق ماندے مگر وقت
نماز در بشریت آمدے ۔ نقلست کہ در خانہ علی المرتضے سگان و چہارگان
فاقہ شدے و گاہ گاہے شش و ہفت فاقہ شدے و حضرت علیؓ
سر فاقہا و فقر بر کسے اظہار نکردے و بر مُحَمَّدُ مصطفے صلی اللہ علیہ وسلم
اسرار فقر خود را نکشادے صابر و صادق بود از آن مدت کہ حضرت علےؓ

بحضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ایمان آورد لقمہ حرام در شکم او نرفتہ و
اغلب بعد فاقہ آہو خوردے واکثر اوقات نان جوین بے نمک خوردے ۔
نقلست روزے در محاربہ جنگ احد تیر در پائے مبارک رسیدہ بود
و تیر را حضرت علی کشید پیکانش در پائے حضرت علیؓ باند چنانچہ علی المرتضی
از بیماری درد پائے در ضعف شدے اما پیکان را از پائے خود نکشیدے
و فرمودے آن لذتے کہ مراد دین درد است در ہیچ چیزے نمی یابم
الحمد للہ علی ذلک ۔ خدا تعالےٰ کہ نصیب ما کردہ است پیغامبر خدا
علیہ الصلوٰۃ والسلام فرمود چون علیؓ در نماز ایستاد جراح را طلبیدہ پیکان
را از پائے علی کشیدند علی المرتضے چنان در نماز بود ہیچ خبرے نشد
چون خون جاری و ساری بر مصلے شد یاران خبر کردند کہ یا علیؓ وضوء
شما باطل شدہ چون حضرت علیؓ بعالم مشاہدہ و حضوری دوست بعالم
صحو آمدند و گفت کہ بخدائے مارا ہیچ خبرے نبود زہے نماز زہے حضوری
دل کہ محبت با دوست پیوست و ہیچ از خود خبر نداشت در نماز حضوری
دل می باید کہ حضوری قلب خاصہ دوستان خداست حق جل وعلےٰ ۔
ہر کرا محبت با خدا تعالی نبود و او را در نماز ہیچ حضوری نبود آن نماز رسمے است
و عادتیست کہ عوام میگذارند و در شرع محمدی او را ہیچ نگویند کہ ایشان امر خداتعالےٰ
را بجا آوردہ فاما عند اللہ آن نماز سودے ندارد و فرشتگان آن نماز در پیش حضرت
رب العزت برند و بر رویش بزنند و بگویند بستان این نماز را کہ تو کردی ۔
نقلست کہ خرقہ حضرت مُحَمَّدُ مصطفے صلے اللہ علیہ وسلم از گلیم بود و گلیم ا

از همه لباس دوست ترمیداشت وامیرالمؤمنین حیدر کرار از ان مدت که خرقهٔ خلافت
پوشید دل از همه برداشتند بمشاهدهٔ دوست مستغرق گشته وعلی المرتضیٰ خندان
روئے وخوش خوئے بود چون خرقهٔ خلافت پوشید دایم درگریہ وماتم
نفس بودے وشبہائے بیدار بعد امضائے یک یا دو روز افطار
بنان خشک بے نمک کردے ونفس را در خرابه داشتے بافقیران ومسکینان
نشستے وبسیار گریه کردے وبزبان قال وحال گفتے الٰهی بحرمت محمد
مصطفیٰ صلی اللہ علیه وسلم وبحرمت خرقهٔ پاک او علی را فردا رقیامت
میان درویشان فضیحت مکنی خلق عظمت وبزرگی علی مرتضیٰ را دیده بودند
واز زبان دُرربار محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وسلم شنیده بودند که
می فرمودے انا مدینة العلم وعلی بابها وگاہے میفرمودے من
کنت مولاه فعلی مولاه وگاہے فرمودے علیؑ بهشتی است وخلیفه
محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وسلم است وسوال کردند که یا علی حضرت
محمد صلی اللہ علیه وسلم درحق شما بهشتی فرموده پس شما را اسهم
قیامت نیست. علی مرتضیٰ جواب داد آرے همچنین است صفت خدا تعالیٰ جباری
وقهاری است اگر بجباری خود نظر کند بیکدم دوزخی گرداند واز قهاری
خدا تعالیٰ می ترسم ودوئم آنکه خرقهٔ محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وسلم پوشیده‌ام
مبادا غیر متابعت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وسلم بتورع آید فردا رقیامت
از محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وآله وسلم شرمنده شوم.
نقلست حضرت امیرالمؤمنین علی رضی اللہ عنه مادرش فاطمه بنت اسد

ابن هاشم بود. ولادتش در کعبه شهر جمادی الآخر از عام فیل سی سال
گذشته بود وسنه مبارک ایشان شصت وسه سال بود مدت
خلافتش چهار سال بود وبتاریخ بست ویکم شب جمعه شهر
رمضان المبارک جان بجانان سپردند واللہ اعلم بالصواب.

فصل سی ویکم ۳۱ در بیان خوارق اعجاز وتاریخ اعراس سرور کائنات خلاصه
کل موجودات شفیع المذنبین امام الانبیاء خاتم النبیین احمد مجتبیٰ
محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وآله وسلم وعظمت ومعجزات محمد
رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم اگرچه همه جهانیان نویسنده گردند وهفت
اطباق زمین وآسمان واوراق اشجار کاغذ شوند وهمه نبات عالم
قلم شوند مدح وثنائے ومعجزات حضرت محمد صلی اللہ علیه وسلم
عظمت وبزرگی بنویسند عاجز ودرمانده شوند. نقلست حضرت محمد
رسول اللہ صلی اللہ علیه وسلم از نور است کما قال رسول اللہ صلی اللہ
علیه وسلم انا من نور اللہ والمؤمنون من نوری از طبقات چشتیه
که تالیف خاص قاضی حمید الدین ناگوری نوشته شد ستارگان سماوی
اقتباس نور از قمر می گیرند وقمر از نور شمس منور است وشمس از نور عرش وعرش
از نور محمد صلی اللہ علیه وسلم منور است ونور محمد نور اللہ است در دنیا وآخرت
وعرش وکرسی ولوح وقلم بدان نور منور است واعتقاد زاهدان ودینداران
وعارفان محرم اسرار همین است برین اند که هیچ مخلوقے صاحب اسرار
حضرت محمد است وحضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وسلم حبیب خدا است

فصل ۳۱ در بیان خوارق اعجاز وتاریخ اعراس سرور کائنات خلاصه کل موجودات شفیع المذنبین خاتم النبیین احمد مجتبیٰ محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیه وآله وسلم

اگر خدایتعالے حضرت محمد علیہ السلام را نیافریدی ملک و ملکوت جہانیان نیافریدی
کما قال اللہ تعالے لَوْلَاكَ لَمَا خَلَقْتُ الْاَفْلَاكَ اگر خدا تعالی محمدؐ را
نیافریدے خدائی خود را اظہار نکردے وجز خدایتعالی دیگر کسے نبودے
بدوستی حضرت محمدؐ خدایتعالی بر ہمہ ربوبیت خود اظہار کرد عالم ملک و ملکوت
وجبروت پیدا آورده و ہیژده ہزار عالم آفرید کما قال عَلَیْہِ السَّلَامُ
حِکَایَةً عَنِ اللہِ لَوْلَاكَ لَمَا اَظْهَرْتُ الرُّبُوْبِیَّةَ وبعضے گفتہ
اند بزرگی مُحَمَّدٌ علیہ السلام و احتشام جز خدایتعالے دیگر نداند و بعضے
گفتہ اند کہ ملائکہ انبیا علیہ السلام و اولیا بمقدار معرفتے کہ خدایتعالی ایشان را دادہ است
ہمان مقدار بزرگی حضرت بدانند و ہمہ انبیا پیشین این تمنا کردہ اند و از خدایتعالے
خواستہ اند و گفتہ اند الٰہی ما را امت محمدؐ گردان **نقلست** کہ چون آدم صفی علیہ السلام
را خدایتعالی آفرید و نفخ روح در و میدو روح آدم در قالبے آمد نور شعاع محمدؐ
در قلب آدم خدایتعالی پیدا آورد و روح آدم عاشق دیوانہ مثل پروانہ گشت
فی الحال بقالب درآمد و قرار گرفت لَا اِلٰہَ اِلَّا اللہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللہِ
نقلست چون آدم در بہشت در آمد بر ساق عرش مجید نوشتہ اول چیزے کہ در
ساق عرش بود این کلمہ لَا اِلٰہَ اِلَّا اللہُ مُحَمَّدٌ رَّسُوْلُ اللہِ بود و پرسید الٰہی محمدؐ کیست
فرمان آمد کہ حبیب ما ست باز آدم پرسید الٰہی محمدؐ کیست فرمان آمد کہ محمدؐ یکے از فرزندان
تست آدم خوشحال شد گفت الٰہی من در دنیا محمدؐ را ببینم فرمان شد کہ مُحَمَّدٌ
آخر الزمان است خواہد بود و تو او را در دنیا نہ بینی آدم گفت الٰہی مرا اشتیاق شوق دیدن
دیدار مُحَمَّدٌ غالب آمد طاقت آن ندارم کہ صبر کنم حقتعالی صورت مُحَمَّدٌ علیہ السلام

در دو ناخن ابہام آدم ظاہر کرد و فرمان آمد اے آدم بہ بین صورت آدم
مُحَمَّدٌ علیہ السلام را۔ آدم صفی اللہ چون حضرت پاک مُحَمَّدٌ را
صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ بتعظیم عظیم ہر دو ناخن خود را بوسہ داد و بوسید
و بر چشمہائے مالید و گفت قُرَّةُ عَیْنِیْ بِكَ یَا رَسُوْلَ اللہِ۔
فرمان شد اے آدمؑ تعظیم محمدؐ کردی و نام او را بر چشم مالیدی چشمہائے
ترا از درد و الم نگاہداریم و ہر کہ نام محمدؐ بشنود ہر دو ابہام بر چشم مالد
چشمہائے او درد نکند و ہرگز گرد غمی گرد او نگردد۔
نقلست چون آدم صفی اللہ در بہشت در آمد فرمان شد وَلَا تَقْرَبَا
هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُوْنَا مِنَ الظّٰلِمِیْنَ۔ اے آدمؑ تو قریب این درخت
گندم نگردی یعنی نخوری اگر قریب این درخت گردی یکے از ظالم باشی۔
آدم را شیطان وسوسہ داد گندم بخورد فرمان آمد اے آدمؑ و حوا از بہشت
بیرون آئید کہ بہشت جائے بیفرمانان نیست۔ آدم و حوا در دنیا آمدند
پانصد سال در گریہ و زاری بودند آدمؑ را با حوا یاد آمد و حوا را آدم و آدم
و حوا را گفتند کہ مُحَمَّدٌ مصطفٰے صلے اللہ علیہ وسلم را در حضرت پروردگار
شفیع آر برکت محمدؐ توبہ شما قبول افتد۔ آدمؑ و حوا سر بسجدہ نہادند
و گفتند الٰہی بحرمت مُحَمَّدٌ مُصْطَفٰے صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَسَلَّمَ توبہ
ما را قبول کن فی الحال ہنوز دویم بار اسم مُحَمَّدٌ نگفتہ بودند کہ توبہ
ایشان قبول افتاد و دیدند کہ جبرائیل علیہ السلام امین از بہشت آمد و قریب
آدم ایستاد و گفت مَرْحَبًا مَرْحَبًا حقتعالی توبہ ایشان قبول کرد و گفت

ای آدم شما در حضرت ما پانصد سال نالیدید اگر در میان آن یک بار
نام محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم را شفیع آوردید توبه
شما را همان قبول می کردم ای آدم من ترا بدوستی محمد مصطفی
صلی الله علیه وسلم آفریدیم و هر که محمد علیه السلام را بصدق و خلاص
یاد آورد من او را بیامرزیدم محمد سرور انبیاء است و
شفیع الاولیاء است فردا رقیامت عزت محمد صلی الله علیه
وسلم معلوم خواهد گردید که همه انبیاء و اولیاء و اصفیاء و اتقیاء و زهاد
و عباد در گرمی آفتاب خواهند تافت آفتاب امروز از چهارم آسمان می تابد
و پشت او جانب دنیاست میان آسمان و زمین پانصد سال مفاصله است
و برای هر آسمان پانصد سال راه است اثر گرمی وی در دنیا اینچنین است
که کسی آن طاقت گرمی ندارد و فردا رقیامت این آفتاب بیارند و یک نیزه
دور از سر خلایق بدارند و مغز سر آدمیان در گداز آید از اهل عرصات
غریو خیزد و می نالد و آدم صفی الله گوید الهی من فرزندان را نمی خواهم مرا
ازین بلا خلاصی ده و موسی گوید الهی من امت خود را نمی طلبم مرا ازین بلا
خلاصی ده و یوسف گوید الهی من یعقوب پدر خود را نمی خواهم مرا ازین بلا
خلاصی ده و یعقوب گوید الهی من یوسف را نمی خواهم مرا ازین بلا خلاصی ده و مریم
گوید الهی من عیسی را نمی خواهم مرا ازین بلا خلاصی ده و عیسی گوید من مریم را
نمی خواهم مرا ازین بلا خلاصی ده همه انبیاء و اولیاء از خدا تعالی نفسی
نفسی گویند و خلاصی خواهند و محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم

در سایه عرش مجید ایستاده باشند امتی امتی گویند خدا تعالی
امت مرا بخش و ازین بلا رخلاصی ده ببرکت او و دران روز همه از گرمی
آفتاب خلاصی خواهند یافت بزرگی محمد صلی الله علیه وسلم
در تحریر نیاید اما بطریق اختصار و افتقار کلمه چند برای ارشاد طالبان
و مریدان و صادقان و محبان که موافق اند نوشته می شوند تا ایشان بران کار کنند
و ببرکت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم بمطلوب محبوب خود رسند
نقلست که محمد مصطفی صلی الله علیه و آله وسلم در رحم
بود که عبد الله پدر محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم وفات یافت
و حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم شش ساله بود که مادر
حضرت وفات یافت و بلا و محنت و غم و الم همه در کودکی بچشانید
تا بدانند که دوستان خدا تعالی را در کودکی بلا و غم می رسد حضرت
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم یتیم بی مادر و پدر
بود مدت سی و شش سال عمر حضرت رسید آن بهترین عالم گوسپندان
چرانیدی و اجرتی که یافتی بفقراء و غرباء دادی و اکثر جای پای
برهنه و کلاه نمد بر سر داشتی و جامه کهنه و پیوندی پوشیدی و
میان خلق بطریق غریبان ماندی و در غار حرا بعبادت حق جل و علی
مشغول بودی و بعضی گویند بر دین جد ابراهیم خلیل الله عبادت
میکردی و بعضی گویند بطور خود عبادت میکردی. اگر در خانه قرابتیان می آمدی خلق او
را دیوانه گفتی و سنگ می زدندی و می گفتندی ای محمد ترا خرم نمی آید که

بدین طریق و بدین لباس می باشی پدر تو سر قوم اهل قریش بود و ترا نمی شاید که
بدین لباس می باشی حضرت محمد صلے اللہ علیه وسلم شکسته دل باز گشته۔
نقلست خدایتعالی حق جل و علیٰ شانه خدیجة الکبریٰ منکوحه حضرت
محمد علیه السلام گردانید و خدیجه دختر بادشاه بود و شوهر و برادران او بادشاه
بودند میراث هفت بادشاهان یافته بود و هفتصد جوال درخانه خود موجود داشت
پس اے برادر کسے را که هفت صد جوال درخانه باشد تا مال و اموال چه
مقدار خواهد بود چون محمد مصطفے صلے اللہ علیه وسلم خدیجه را خواست
خدیجه مال و اسباب که درخانه خود هرچه میداشت مرحضرت را داد حضرت
محمد صلے اللہ علیه وسلم چون مال خدیجه گرفت و گفت اے خدیجه این
مال را می خواهم که بفقرا و مساکینان بدهم خدیجه گفت جانم فدائے خاکپایت
باد هرچه ترا خوش آید بکن پیغامبر صلے اللہ علیه وسلم ندا عام درداد تند
گفتند اے مساکینان و فقریان بیائید هرکرا حاجت باشد درخانه محمد
است ببرید و من همه مال را بشما بخشیدم و فقیران و مساکینان درآمدند
هرچه درخانه حضرت محمد بود همه را بردند و در جائے که حضرت محمد
علیه الصلوۃ والسلام بود بوریا نماند که بر شب بران بخپسند باز حضرت محمد
مصطفے گفت صلے اللہ علیه وسلم اے خدیجة الکبریٰ هرچه درخانه بود کل در
راه خدایتعالی باختم خانه شاهانست این هم بفقرا بدهم خوب باشد خدیجة
الکبریٰ گفت یا محمد مردم این خانه چگونه باشد محمد مصطفے گفت
صلے اللہ علیه وسلم خانه پدرم قریب سی سال است که خراب افتاده است

دران خانه مسکن کنیم خدیجة الکبریٰ رضا داد محمد مصطفے آن خانه را
بفقرا داد محمد مصطفے صلے اللہ علیه وسلم و خدیجة الکبریٰ هردو در
خانه پدر حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیه وسلم عبد اللہ آمدند مدت سی سال
دران خانه مبارک جاروب نزده بود خراب افتاده بود حضرت محمد
مصطفے صلے اللہ علیه وسلم و خدیجة الکبریٰ دران خانه درآمدند و حضرت پاک
محمد مصطفے سنگریزه بدست مبارک خود دور میکردے خدیجة الکبریٰ
گفت سیدا نباید که خارے بدست مبارک شما نخلد پیغامبر گفت
خدائے حافظ است جل و علیٰ محمد مصطفے صلے اللہ علیه وسلم و
خدیجة الکبرے هردو بر زمین نشستند هیچ چیزے نبود که بر زمین نصب
کنند و بران بنشینند خلق خدیجه را در تهمت کشیدند و بزبان طعنه می
گفتند که خدیجة الکبرے دیوانه را گرفت و کل مال و اموال درباخت و محتاج
نان جوین شد۔ خدیجة الکبرے این حکایت با محمد مصطفے صلے اللہ
علیه وسلم گفت حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیه وسلم فرمود اے خدیجه
فقر کشیدن کار همه انبیا راست مگر سلیمان و یوسف علیهم السلام این هردو
غنی بودند دیگر همه فقیر بودند و گوسپندان چرانیده اند و نان جوین بے نمک
خورده اند ما پیروی ایشان می کنم خدایتعالے نیز مارا پیغامبری دهد
خدیجه رضی اللہ عنها خوشحال می شد پیغمبر منتظر وحی بودند و با خدایتعالے
مشغول می بودند و ذکر بسیار میکردے حق تعالی جبرائیل را در غار حرا
بر حضرت محمد مصطفے صلے اللہ علیه وسلم فرستاد و این سوره آورد

بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّکَ الَّذِیْ خَلَقَ ۔ محمد گفت ما انا بقاریٔ
یعنی من ناخوانده ام حاصل آنست جبرائیل قرآن مجید آیۃ آیۃ آورد حروف
مقطعات در وند کو است مُحَمَّدٌ مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم ہر روز قرآن
را خواندے و گریستے و تعظیم در خواندن بسیار می کردے ۔

نقلست حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم گفت بد انچہ بندہ مسلم را باید
کہ کار نیک کند و دل مسلمانان شاد کند مُحَمَّدٌ مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم
ہمسایہ را تعظیم کردے و در باب ہمسایہ لطف فرمودے پیغامبر گفت صلی اللہ
علیہ وسلم ہر کہ ہمسایہ را خوشنود دارد حقتعالیٰ از وے خوشنود شود و بدہد ہر چہ
بخواہد و بوقت مُردن سلام می فرستد و عاقبت کار وے بخیر گردد و فردا قیامت
در حلقہ رضی اللہ عنہ حاضر گردانند و برا برایشان در بہشت جائے دہند از برکت
خوشنودی ہمسایہ پیغامبر علیہ السلام گفت ہر کہ برنجاند ہمسایہ را خدا تعالیٰ از وے
ناخوشنود شود و دعائے وے مستجاب نگردد و بوقت مُردن تلخی جان کندن
بسیار بیند و دل وے از معرفت اللہ تعالیٰ نباشد و در میان مردمان بے حرمت
گردد و در بہشت نرود تا ہمسایہ از و خوشنود نشود و پیغامبر صلے اللہ علیہ وسلم
فرمود کہ خدا تعالیٰ رحمت نکند مر کسانرا کہ برادران مومن را تواضع نکند
و بر زیردستان رحمت نکند و غلام و کنیزک بحقیقت بندگان خدا تعالیٰ
اند ایشانرا نرنجاند اگر خطائے و جفائے از ایشان صادر شدہ باشد و گناہ
و گناہان خود را یاد آورد ما نیز بندۂ خدا ہستیم جل و علےٰ مقصرم ۔

نقلست کہ دایم حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم در مجاہدہ و

ریاضت بودند کہ کم خوردن سُنّت محمد است صلی اللہ علیہ وسلم قال علیہ السلام
اجیعوا بطونکم و اغشطوا اکبادکم و اعروا اجسادکم لعلکم
ترون اللہ یعنی گرسنہ دارید شکم خود را و ابستہ دارید جگر ہائے خود را
و برہنہ دارید تنہائے خود را شاید کہ بہ بینید پاک پروردگار خود را یعنی در خانہ
حضرت محمد مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم سہ گانہ و چہار گانہ فاقہ شدے پیغامبر فقر
بر ہر کس نکشادے و صبر کردے و اگر طعام رسیدے ہر چہ حصّہ خود یافتے با فقیران
خوردے پیغامبر ہمیشہ بسہ انگشت طعام خوردے و گفتے اے یاران
شکم خود را سہ حصّہ کنید یکے بطعام و یکے بآب و یکے خالی دارید تا اسرار
خدا در و تنہائے شما در آید و نور معرفت بیفزاید پیغمبر اگر گرسنہ بودے
زیادہ از ہفت لقمہ طعام بسہ انگشت نخوردے اگر بعد از یک روز یا دو روز
طعام می خورد از سہ لقمہ زیادہ نخوردے و در سیر شریف مذکور است کہ پیغامبر وقتے
از ہفت لقمہ تا نہ لقمہ زیادہ نخوردے پس اے برادر چون محمد مصطفےٰ صلے اللہ
علیہ و آلہ وسلم طعام و آب اندک خوردے پس کسے کہ متابع محمد صلی اللہ علیہ وسلم
باشد و بجائے محمد مصطفےٰ بنشیند او کے پیر و غنی باشد فقر خاصہ محمد مصطفےٰ
و دوستان محمد ست صلے اللہ علیہ وسلم الفقر خیر من الغناء سر این
معنی است در خزانہ خدا تعالیٰ الفقر احبائ قال علیہ السلام
الفقر عزتی فعال الفقراء سر اللہ اے برادر حضرت مُحَمَّدٌ
مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم فقر اختیار کرد برائے محبت خداوند تعالیٰ
تا دل متفرق نگردد و بغیر اللہ مشغول نشود و پیغامبر ریاضت و مجاہدہ

چنان می کشید که هیچکس از بنی آدم اینچنان محنت نتوان کشید ٭

نقلست روزے فاطمه خاتون جنت رضی الله عنها قریب خانه حضرت محمدؐ دیدند که در حجره بسته است و پیغامبر درون حجره مشغول اند فاطمهؓ زهرا بازگشت و در وقت بازگشتن دید که خون تازه برزمین افتاده است گمان بردند که در خانه پدرم گوسپند ذبح باشد چون بازگشت حسنؓ و حسینؓ را فرستاد و بر ایشان گفت که در خانه جد شما شاید که گوسپند کشته باشد بروید تا گوشت بیارید چون حسن و حسین رضی الله عنهما بر در حجره حضرت محمد مصطفی علیه السلام رسیدند حلقه را جنبانید حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم گفتند کیست که در را می جنبانند حسن و حسین رضی الله عنهما آواز دادند که فرزندان فاطمهؓ ایم حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم در را کشادند هر دو را قریب خود بنشاندند و بر سر لولو و مرجان بوسه دادند و گفتند برائے چه آمدید حسن و حسین رضی الله عنهما فرمودند مادرم فاطمهؓ آمده بود بر در حجره چون در حجره بسته دید بازگشت خون تازه برزمین دید افتاده ما را فرستاد که در خانهٔ پدرم گوسپند ذبح شده است بروید گوشت بیارید محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم هائے هائے بگریست و گفت اے فرزندان واے دلبندان من یقین دانید که خون گوسپند نیست آن خون جد شما محمدؐ مصطفی صلی الله علیه وسلم است که وے شب قیام کرده بود خون تمام وجود در پایهائے فرود آمد و پایهائے تر قدین گرفت و خون روان شد از در جانب خانه بیرون حجره رفت زہے مجاهده و خہے ریاضت تامه محمدؐ مصطفی صلی الله علیه وسلم را به بینی که خود را برائے محبت خدا تعالے چگونه در رنج و محنت می داشت ما و تو که باشیم که آسایش کنیم و قرار گیریم ۔ پیغامبر صلی الله علیه وسلم جامه کهنه پوشیدے اگر جامه نو پوشیدے منتظر بودے که به فقیر

عنایت نماید چون کسے را محتاج میدیدند آن جامهٔ نو فی الحال از دادے و جامهٔ کهنه پوشیدے و فرمودے که ما را شکستگی همیشه خوش آمدی و همیشه با فقیران و محتاجان و مساکینان نشستے و ایشان را دوست داشتے و تعظیم فقیران را از اغنیا بیشتر کردندے و در وقت طعام خوردن همه وقت با فقیران تناول کردندے اگرچه اغنیا در مجلس محمد علیه السلام حاضر بودندے و پیغامبر حکایت با فقیران کردے تا دل فقیران شکسته نگردد زیرا که فقیران دوستان خدا اند دل دوستان خدا را شکسته نباید کرد آنچه توانند دل فقیران شاد گردانند و شادی فقیران خوشنودی خداست جل و علی ـ برا[illegible] باید که متابعت پیغمبر کنید یا و صنت مجاهده پیش گیرید و فقر و فاقه و درویشی و بیچارگی و تواضع اختیار نمائید بعده درویش گردید ۔

نقلست که پیغامبر صلی الله علیه وسلم در حجره با حرم خاصه خود نشسته بودند و در خانه محمدؐ نه فاقه بر آمده بود و در خانه محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم دود نکرده و از سبب فاقه ضعیف شده بود پیغامبر صلی الله علیه وسلم گفت اے عائشه صدیقهؓ بخواه تا چه می خواهی ترا از خدا تعالی بخواهم و تو آنرا بیابی ۔ عائشهؓ گفت سیدا خبر کن ما را که رضائے خدا تعالے بر چیست من همان بخواهم گفت فقر و فقیران دوست می دارم که مرا در شب معراج خداوند تعالے خبر کرد الفقر احبالی یعنی خدا تعالے گفت فقر دوستان من اند عائشهؓ گفت سیدا ما فقر اختیار کردیم برائے ما فقر بخواه ۔ حضرت محمدؐ صلی الله علیه وسلم فرمودند الٰهی فقر ما را و عیال خود بخواهد و چه اسرار خواهد بود باید که در فقر و فاقه غمگین نشوید و صبر کنید تا خدائے تعالے شما را میان دوستان خود جائے دهد و خصایل خود روزی کند محمدؐ مصطفی صلی الله علیه وسلم

را صفات حمیدہ بود دوستان مثل ابوبکرؓ - عمرؓ - عثمانؓ غنی و علیؓ مرتضیٰ
رضوان اللہ علیہم ہر یک متابع محمد مصطفیٰ علیہ السلام بودند و بقول و فعل
کار ہمہ بتحقیق اہل اللہ بودند و ازجہان با ایمان رفتند تو نیز اگر متابعت محمدؐ
مصطفیٰ علیہ السلام کنی و خصایل حمیدہ کہ بیان کردہ شد پیش گیری ببرکت محمدؐ
صلی اللہ علیہ وسلم ازجہان با ایمان روی و بیابی آنچہ مقصود و مطلوب است - وفات سرور
کائنات خلاصہ کل موجودات مُحَمَّدٌ مُصْطَفٰی صَلَّی اللّٰہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمْ
روز دوشنبہ بتاریخ بر حلقہ دوم و بقولے دوازدہم شہر ربیع الاول جان
بجانان سپردند - اے عزیز اگر حکایات احادیث مُصْطَفٰی عَلَیْہِ السَّلَام بنویسم
جلدہا شود امادرین نسخہ ملفوظات شریفی مختصر تیمناً و تبرکاً نوشتہ شد
تا محبان و مریدان صادق را حجت گردد و بر آن کار کنند و ببرکت مُحَمَّدٌ صَلَّی اللّٰہ
علیہ وسلم وَلِیُّ اللّٰہ وَمَحْبُوْبُ اللّٰہ و اُمَّتِ رَسُوْلُ اللّٰہ گردند و این بیچارہ و
عاجز را بخیر یاد آورند و عاقبت ہم بخیر گردد و بحق النَّبِیّ وَاٰلِہٖ الامجاد وَالْحَمْدُ لِلّٰہِ
رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ ۃ